శ్రీరస్తు

శ్రీ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రగ్రన్థమాలా

సప్తమానుబంధమ్

శ్రీమద్ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠాకల్పః

(మహామన్త్ర యన్త్రోద్ధార సహితః)

విద్వద్భిః పరిష్కృతః

ఆయంకిల శ్రీ మచ్చోళ నగరీ వాస్తవ్యానామ్, ఉభయవేదాన్త ప్రవర్తకానామ్,
శ్రీమతామ్ వేదాన్తం లక్ష్మణాచార్య వర్యాణామ్
ద్రవ్యసహాయేన ముద్రాపితో విజయతేతరామ్

గ్రన్థమాలా సమ్పాదకః

ఉ. వే. ప్ర. శ్రీమాన్ భిషగ్రాజ

దీవి వేఙ్కట నృసింహాచార్యః

నల్లూరు

రిజిష్టర్డు కాపీరైటు] 1949 [ఏతన్మూల్యమ్ రు. 2-0-0

భగవాన్ శ్రీ ధన్వన్తరిః

కార్తికే కృష్ణపక్షేచ త్రయోదశ్యాంగురోర్దినే
నక్షత్రే వాయ దైవత్యే ధనుర్లగ్నే విశేషతః ।
భక్తానాం రక్షణార్థాయ ధన్వంతర్యాఖ్యయా హరిః
క్షీరోదధౌ సముద్భూత శ్రీసాక్షాత్సనాతనః ॥

శ్రీమదిత్యాది శ్రీమాన్

శ్రీ వై॥ భ॥ గ్రంథమాలా సంపాదకులు

దీవి వేఙ్కట నృసింహాచార్యులు గారు

నెల్లూరు

అపరధన్వన్తరి

కీ॥ శే॥ ఆయుర్వేద మార్తాణ్డ భిషఙ్మణి, వైద్యరత్న

పణ్డిత డి. గోపాలాచార్యులుగారు

[illegible]

శ్రీమాన్ వైద్య విద్వాన్ & భిషక్:
తిరునగరి సీతారామానుజాచార్యులుగారు.

శ్రీమాన్ వైద్య విద్వాన్, భిషగ్రాజ:
వేదాన్తం లక్ష్మణాచార్యులుగారు

శ్రీయైనమః

శ్రీ ధన్వన్తరయే నమః

గ్రంథ ముద్రాపక ప్రశంసా

శ్లో॥ కృష్ణాతీరే కనకగిరిజాఽఽవాస రమ్యేన్ద్రకీలా
నానాదేశాగత జనగణై ర్మణ్డితాఽఽగారమాలా
ధూమోద్గారై శ్శకటనిచయై ర్యన్త్రికాభి ర్విశాలా
ఆస్తే చాంధ్ర్యాం భువి విజయవాడాభిధా రాజధానీ॥

శ్లో॥ తస్యా స్సకాశే పురమస్తి చోడవరాభిధం కేశవదేవ పాలితం
చకార తస్మిన్ వసతిం భృగూద్భవో లక్ష్మీనృసింహో హృత
వైరిరంహాః ॥

శ్లో॥ ఆగస్త్యాచ్ఛ్రీశపాదాఽర్చనరతకులజం శ్రీనృసింహార్యసూరిం
ఆర్తా స్త్రాతుం త్వరాణాం భిషగితి విబుధా మేనిరే గీష్పతిం తమ్
ఛాత్రా శ్రీసూత్రకార న్త్వతిథిగణ మహో చింతితార్థప్రదం శ్రీ
లోకంమారంసుత న్త్రిశ్వాణన గణమముం తుంబురం నారదం వా॥

శ్లో॥ స వేఙ్కటాభిధాం లక్ష్మీముపయేమే బుధోత్తమః
సుశీలాం పతిశుశ్రూషారతాం సీతామివాపరామ్॥

శ్లో॥ తయోరభూతాం తనయౌ రమ్యౌ లక్ష్మణవేంకటౌ
జ్యేష్ఠ శ్శ్రేష్ఠ గుణైర్యుక్తో వేదాఽఽయుర్వేద పారగః

శ్లో॥ గౌతమాన్వయ సంజాతాం మంగమాంబాం క్షమోపమాం
లక్ష్మణ శ్చోపయేమే తా మలిమేలు పదోపధామ్॥

శ్లో॥ విఖనసపదసేవా జీవనో సత్స్వభావో
విమతజన విహీనో శ్రీశ సేవారత స్సః
అనుదినమపి వైద్యాఽఽచార్య సేవాత్తచిత్తో
మధురవచనజాలా బద్ధ మన్దస్మితాస్యః॥

శ్లో॥ గరుడ పవనజాఽహీంద్ర ప్రతిష్ఠాప్రసిద్ధో
దశరథసుత కీశాధీశమన్త్ర ప్రసిద్ధః
శ్రితజనగణబాధా వారణే చానిరుద్ధో
గురుపదరత చిత్తో లక్ష్మణోఽభూత్ప్రబుద్ధః॥

శ్లో॥ లతాప్రతానోద్గమ గుచ్ఛసున్దరం
ప్రసూనజాలోద్భవ గన్ధబన్ధురం
నిపీతపుష్పాసవ మత్తబంభరం
విరాజతే లక్ష్మణసూరి మన్దిరమ్॥

శ్లో॥ అభ్యన్తరాస్తీర్ణ సురత్నకమ్బలం
దిగన్త రాయాత నతార్త మణ్డలం
ఖల్వాన్తరాఽపూరిత సద్రసాయనం
విరాజతే వైద్యమణే ర్నికేతనమ్॥

శ్లో॥ ధన్వన్తరి పదోపేతం రామశేషాఖ్య మాత్మజం
లేభే శ్రీ లక్ష్మణాచార్య స్త్వాంగ్లవిద్యా విశారదమ్॥

శ్లో॥ సూనునా రామ శేషేణ పత్న్యా మంగాంబయా యుతం
పాత్విమం లక్ష్మణాచార్యం సదా ధన్వన్తరి ర్హరిః॥

శ్లో॥ సోఽభూ ల్లక్ష్మణపణ్డితస్య భగినీసూను ర్నృసింహాత్మజో
భారద్వాజ కులోద్భవ స్త్రిమునగ ర్వ్యాఖ్యాన్వయే సంభవః
సీతారామ భిషగ్వర స్సురభిష క్తుల్య శ్చికిత్సావిధౌ
నమ్రో మాతులమాతులీ ముఖజనే శ్రీరాజ్యలక్ష్మీసుతః॥

శ్లో॥ పరిణయే సమవాప స భార్గవీం కమలకోమల మన్దహాసన్ముఖీం
వినుత తాయమనామ విభూషితాం స్మరవధూరివ సుందరసుందరీమ్॥

శ్లో॥ అమ్భోధిశ్శశినం రమామనసిజం రామందశస్యన్దనో
వైదేహీ సుషువేలవం శరభవం శంభు ర్యథా జాహ్నవీ
భీష్మం చానకదున్దుభిర్మురరిపుం భూ ర్భారతీ జహ్వారుం
తౌ శ్రీ రాఘవకృష్ణనామకసుతం వీరోపధాహ్వాం కృతిమ్॥

శ్లో॥ ఏతన్ముద్రాపణే మూల్య దాయినో రనయో ర్భృశం
శుభం దదాతు సర్వత్ర సుధాపాణి ర్భిషజ్మణిః॥

ముత్తేవి అనన్త పద్మనాభాచార్యులు
దేవరపల్లి (కృష్ణాజిల్లా)

శ్రీధన్వన్తరయే నమః

కృతజ్ఞత

శ్లో॥ అమృతకలశహస్తం కాన్తిసంపూర్ణదేహం।
సకలవిబుధవన్ద్యం వేదశాస్త్రైర్విచిన్త్యమ్।
రుచిరవిమలపార్శ్వం శంఖచక్రాయుధాఢ్యమ్।
సకలగదవినాశం చింతయేద్వైద్యదేవమ్॥

మహాశయా!

ఈ గ్రంథమును గూర్చి కొలది విషయములం జెప్పవలసియున్నది. పూర్వకాలమునందు శ్రీ మన్నారాయణుని అంశముతో సర్వప్రజల యొక్క ఆయురారోగ్యములను కాపాడుటకు శంఖచక్ర ఓషధీయమృత కుంభముల తన దివ్యహస్తములం ధరియించి పద్మాసనాసీనుండై క్షీరాబ్ధినుండి శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుడవతరించె. ఈ యవతారము ఏకవింశత్యవతారములలో నొకటై విరాజిల్లుచుండు. శ్రీధన్వంతరిరూపియగు పుండరీకాక్షుడు తొలుత నాయుర్వేదమును సంక్షేపముగ చతుర్ముఖున కుపదేశించె, నాయనవలన ఇన్ద్రాది దేవతలు, భృగ్వాదిమహర్షులు పరంపరగా నుపదేశము బొందుచు గ్రహించి లోకానుగ్రహకాములై యావిద్యను శాఖోపశాఖలుగ విభజించి నన్నిగణముల వారికి సులభసూక్ష్మముగ నుండులాగున నేర్పఱచి ప్రజాభివృద్ధి గాంచునటుల సనుగ్రహముతో ప్రబలప్రచారమునకుం దెచ్చియుండిరి, ఆ ధన్వంతర్యవతారము శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క ప్రాదుర్భావావతారమై యున్నయది. ఇట్టి ధన్వంతరి భగవానుని విగ్రహరూపమున ప్రతిష్ఠించి నిత్యముపూజించుట భారతావనియం దెచ్చట నోనుండియు భక్తకోటికి నందుబాటులో లేకుండుట జూడ కడు విచారకరము. మృత్యునాశంకరుడగు నా ధన్వంతరిమూర్తిని మానసోల్లాసముగా నర్చించుటకు నివాసయోగ్యమనందగు ఆలయ గోపుర మంటపధ్వజపతాకప్రాకారనిలయ నిర్మాణములును యావద్భారతభూమియం దచ్చటచ్చటనిర్మించి యందులో హద్దారు శిలాదు

లచే ధృవకౌతుక ఉత్సవ స్నపన బలిబేర అను పంచబేరాత్మకముగ శిల్పకళానైపుణ్యముతో చిత్రవిచిత్రములుగా శాస్త్రోక్తవిధముగా సిద్ధపరచి, శ్రీ భగవదాగమశాస్త్ర విధివిధానములచే నాలయ బింబాదులు ప్రతిష్ఠింపించి పూజించుచు శ్రీ వారి పరిపూర్ణకటాక్షమునకు పాత్రులై లోకకల్యాణము చేకూర్చుటకు నెన్నియో సులభసూక్ష్మ మార్గముల నిందు సమకూర్చబడినవి. వీనిని నియమనిష్ఠాగరిష్ఠులై యాచరించి, జ్ఞాన తేజము ప్రకాసింప భజియించుచు భక్తాగ్రేసరులై నిత్యానంద తృప్తులగుదురుగాత యని సర్వదా ప్రార్థించుచున్నాడను.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్ప గ్రంథ సంపాదన పరిశ్రమయందు సర్వవిధముల తోడ్పడిన మహాశయులకు కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పించుట నా విధియై యున్నది. బహుకాలము క్రిందట మద్గురు వర్యులగు శ్రీమాన్ రాజవైద్య పండిత దీవి వేంకటాచార్యులుగారు (పణుకూరు) కడుపుత్రవాత్సల్యముతో నన్ను శ్రీధన్వంతరిభగవానుని కృపకు పాత్రునిగా జేసిరి. సతతపరిణామియగు దేవభిషగ్మణి బ్రహ్మ రుద్రేంద్రాది నారదతపోమహిమాన్విత యక్షరహోగణములనుండి చరకఋష్యాది మానవులవరకు సుకృత మహాధన్వంతరి యనపాంచ భౌతిక దేహధారియై వ్యాప్తిజెందుచు యీ కలికాలమున కుపక రించుచుం గ్రమాగతముగ పుణ్యభారతమునందు దశదిశలు వెలుగొంద పరమపురుషుడై అపరధన్వంతరియోయన యశఃకాంతులు చెలరేగ ఆయుర్వేదమార్తాండ భిషజ్మణి వైద్యరత్న పండిత దీవి గోపాలాచార్య స్వరూపియై ఉద్భవించి ఆయుర్వేదమును పునరుద్ధరించెను. వీరి కాలమునందు శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని పూజాకల్పము నొకదానిని సంపాదించి సంస్కరించి ముద్రించి మనలోకమున కనుగ్రహించిరి. వారి యశోదీపికలను నిచట స్థిరస్థాయిగనుంచి మానవ పాంచభౌతిక దేహమును వదలి దివ్యదేహధారియై స్వర్గము నలంకరించిన శ్రీ ఆచార్య పాదారవిందములకు ప్రణవకుసుమము లర్పించుట మనవిధియై యున్నది ॥

ఇంతట శ్రీ వారనుగ్రహించిన పూజావ్రత కల్పమునందలి విష యముల నాచరించుచు నింకవైదుక వివిధాగమ భగవచ్ఛాస్త్ర ములయందును శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని యంత్ర మంత్ర తంత్ర ఆలయ విగ్రహప్రతిష్ఠార్చనాది విశేషములందెలిపెడి సద్గ్రంథము లెచట లభించునా యని ధ్యానించుచుండ కొలదికాలమునకు నూజవీడు సంస్థాన పండిత వంశజులు బ్రహ్మశ్రీ వైద్యవిద్వాన్ గంటేల వేంకట ప్పయశాస్త్రులవారు నాయెడ ఉదారమనస్కులై శ్రీధన్వంతరి యంత్రము నొసంగిరి. వారికిని యీ యంత్రమునకు ఉద్ధారమును శ్రద్ధతో సంపా దించి, మంత్రసిద్ధులు బ్రహ్మశ్రీ చెరుకుపల్లి నరసింహశాస్త్రులవారిచే సంస్కరింపజేసి, అందించిన బ్రహ్మశ్రీ పండితశిరోమణి చివుకుల సత్యనారా యణవారికిని, ధన్వంతరి మహావిద్యా పూర్వ ఉత్తరామ్నాయ ఖండ మహామంత్రముల నిచ్చిన (బె॥ తా॥) ఆకెళ్ళవారి గొడవర్రు నివాసులు మంత్రనిష్ఠులు బ్రహ్మశ్రీ నిమ్మగడ్డ లక్ష్మీనరసింహ ఘనాపాఠిగారి కిని, గుడివాడ తాలూకా కురుమద్దాలి గ్రామవాసులు, మంత్రవిద్యా గురువులు శ్రీమాన్ ముత్తేవి చలమాచార్యస్వామిచే సముపార్జిత తాళపత్ర గ్రంథములనుండి శ్రీధన్వంతరి స్థాపన పూజా ధారణ యంత్రోద్ధారములును, షడక్షరి, అష్టాక్షరి, ద్వాదశాక్షరి, ద్వావింశాక్షర, గాయత్రీ మంత్రోద్ధారములను ఆదరాభిమానులై అనుగ్రహించిన గురుపుత్రులకును యీమంత్ర యంత్రోద్ధారముల నెప్పటికప్పుడు శ్రమయనక, శిష్యవాత్సల్యముతో సవరణసంస్కార ములు గావించి, పూజోపాసకుల కనుగ్రహించిన తెనాలిపట్టణవాస్తు లును, మంత్రనిష్ఠాగరిష్ఠులును వేదమూర్తులును అయిన బ్రహ్మశ్రీ భాగవతుల దక్షిణామూర్తి శాస్త్రులవారి ప్రియపుత్రరత్నమును శ్రీరామ పంచముఖ ఆంజనేయోపాసక నిరతులు, శ్రీవారి పదసరోజ సేవాతత్పరులకును అనంతప్రణామము లర్పించుచుంటిని. శ్రీభగవ చ్ఛాస్త్రగ్రంథములలో ప్రసిద్ధిగాంచిన భృగుసంహిత అర్చనాధికార మునంగల శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పాధ్యాయమును అనుగ్రహించిన తిరుపతిక్షేత్ర శ్రీవేంకటేశ్వర సంస్కృత కళాశాలోపాధ్యాయులును

ఆగమశాస్త్రపండితులును, అయినశ్రీమాన్ వైయాకరణపంచానన రొంపి
చర్ల భట్టర్ పార్థసారథి కృష్ణమాచార్యులు గారికిని ఈకల్పానుగుణముగా
అర్ష సంహితలు కల్పములను సమ్మేళన మొనరించి ప్రతిష్ఠా ప్రయోగా
ర్చనావిధులను సుబోధకముగ శ్రమయనకవ్రాసి, ప్రసాదించిన
యీపూరుగ్రామవాసులును, బహుశాస్త్రామ్నాయ పండితవరేణ్యు
లగు శ్రీమాన్ దేవయజనం వేంకటరామాచార్య సుధీమణులకును శ్రీ
ధన్వంతర్యష్టోత్తర శతనామస్తోత్రాది మంగళాచరణశ్లోకముల రచి
యించిన (బె॥ తా॥) దేవరపల్లి నివాసులు శ్రీమాన్ కవితాతిలక,
ముత్తేవి అనంతపద్మనాభాచార్యులవారికిని శ్రీ ధన్వంతరి సహస్రనామ
స్తోత్ర కరావలంబ సుప్రభాత మంగళాచరణ ప్రాతస్మరణ శ్లోకము
లను శ్రీ ధన్వంతరిమూర్తికి ప్రీతిగా రచనచేసి సంస్కరించి నాయెడ
వాత్సల్యాభిమానులై పంపిన (రే॥ తా॥) ఉల్లిపాలెం నివాసులును
శ్రీ భగవచ్ఛాస్త్ర విద్వాంసులును పండితాతిలకులునగు శ్రీమాన్
నాగామణం రామానుజాచార్యవరేణ్యులవారికిని శ్రీ ధన్వంతరి చరణ
పంచక శ్లోకములను భక్తిపురస్సరముగ సమకూర్చి యందించిన
(కృ॥ జి॥) బల్లిపఱ్ఱుపుర వాసులును శ్రీ లక్ష్మీహయగ్రీవ పాదసేవా
నిరతులయిన పండిత వేదాంతం అనంతపద్మనాభాచార్యుల వారి
కిని, శ్రీ ధన్వంతరి సహస్రనామముల పూర్వప్రతిని దయతో
పంపిన (తె॥ తా॥) అంగలకుదురు పురవాసులు రాజవైద్య శ్రీయుత
బలభద్రపాత్రుని భుజంగరావుగారికిని, అశేష కల్పగాథ లుపదేశించిన
శ్రీమాన్ డాక్టరు భిషగ్వర గండికోట శ్రీనివాస రావుగారికిని, శ్రీధన్వం
తరి మహామంత్రములు ప్రకారాంతరములుగానున్న ప్రతుల నను
గ్రహించిన యోగసిద్ధపండితులు బ్రహ్మశ్రీ దంటు పార్థసారథిశర్మ
గారికిని, ఈ గ్రంథమునకు అత్యంత ఉదారమనస్కులై పీఠికను వ్రాసి
యిచ్చిన శ్రీమాన్ కవిరాజ ప్రతివాది భయంకరం కృష్ణమాచార్యా
పర సుశ్రుతమూర్తి వారికిని, నాకింకననేకవిషయములయందు, సత్సలహా
లొసంగిన విజయవాడ త్రిలింగ విద్యాపీఠ పండితోపాధ్యాయ వర్యుల
వారికిని, బహుపండిత ప్రకాండులగు మహనీయులకును యీ గ్రంథ

సంస్కరణమునకు శిష్యవాత్సల్యతతో శ్రమజెంది సవరణగావించి ఆశీస్సులతో నొసంగిన శ్రీ భగవచ్ఛాస్త్రపండిత వరేణ్యులగు శ్రీమాన్ ఉత్తర తాళపాక చక్రవర్తుల శ్రీనివాసభట్టాచార్యుల వారికిని నిరతిశయ ప్రోత్సాహముల నుపదేశించు ప్రసిద్ధపండితులును గురువరేణ్యులు నగు (బె॥ తా॥) పోరంకి పురవాసులు శ్రీమాన్ పండిత వేదాంతం రాజగోపాలాచార్యులువారు, శ్రీమాన్ పండిత వేదాంతం శ్రీనివాసాచార్య ఘనపాఠివార్లకును ఈ గ్రంథమును తమ శ్రీవైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రి గ్రంథమాలయందు సప్తమానుబంధముగా ప్రకటన మొనర్చుటకు శ్రద్ధంబూని కార్యసానుకూల మొనరించిన రే॥ తా॥ నల్లూరుపురవాసులును విద్యానైపుణ్య సంపన్న యశస్కులగు శ్రీమాన్ భిషగ్రాజ దీవి వేంకటనరసింహాచార్యుల వారికిని ముద్రణ కార్యములలో సాయమొనర్చిన పరమమిత్రులు పెదరావూరుగ్రామవాసులు శ్రీమాన్ తమిరిశ శ్రీనివాసాచార్యులు వారికిని, నాబంధుసుహృన్మిత్రులకును యీ గ్రంథమునకు తమ తమ పండితాభిప్రాయముల కృపచేసిన మహాపండిత పామరశ్రేష్ఠులగు వారలకును నిరంతర కృతజ్ఞతా నమోవాకములర్పించుచున్నాను.

నింక తెనాలి ఓరియన్‌టల్ పవర్ ప్రెస్ యజమానులకును పండిత వర్యులకును, కార్యనిర్వాహకులకును ఏతన్ముద్రణా సందర్భమున సౌకర్యముకల్పించి శీఘ్రముగా నందించినందున కృతజ్ఞతలం దెల్పుకొనుచున్నాడ.

ఇందు సమకూర్చిన విషయములయందు ప్రవేశ ప్రచారములేని క్రొత్తవాడనగుటయు, ఇదియే తొలిప్రవేశమగుటచేత గ్రంథమునందు లోపములెన్నెన్నో ఉండినవనియే తలచెదను. అట్టిలోపములను మహనీయులగువారు శ్రద్ధాదరములతో పరిశీలించి నాకందచేసినవానిని శిరసావహించి పునర్ముద్రణమున సవరించుకొందునని వేవేల ప్రార్థించుచుంటిని,

శ్రీధన్వంతరి భగవానుని అమోఘకటాక్షవీక్షణ భాగ్యము చేనింత శీఘ్రకాలములో యీగ్రంథమును ప్రజా హస్తరాజములయందు విరాజిల్ల చేయంగలిగినందులకు ఆ తేజోమూర్తిని ప్రార్థిస్తున్నాడను,

'లోకాస్సమస్తా స్సుఖినోభవంతు'

మంగళం సాగరోద్ధారాయ పీయూషకలశాయచ
ఆయుర్వేద స్వరూపాయ మంగళం శుభహేతవే॥

సర్వధారి సం॥
మాఘ బ ౧౧
బుధవారం
ది 23—2—49.

ఇట్లు
భవత్పాదరేణువు
వేదాన్తం లక్ష్మణాచార్యులు,
చోడవరం (కృష్ణాజిల్లా)

శ్రీ ధన్వన్తరయే నమః

పీ ఠి క

శ్రీమదఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుండును, నిరవధిక కరుణా పరిపూర్ణ హృదయుండును, సకలచరాచర లోకావన దీక్షాపరతుండును, అపరిమిత కల్యాణ గుణాకరుండును, పరాత్పరుండును నగు శ్రీమన్నా రాయణుండు నానారీతుల బాధల ననుభవించుచు దుఃఖాంబుధిని మునిగి తేలుచుండు దేవ మానవ తిర్యక్స్థావరాది సకలజీవుల కష్టంబుల నాలోకించి కరుణాతిరేకంబున నోర్వంజాలక పరవ్యూహ విభవాంతర్యా మ్యర్చారూపంబుల నానారీతులగు నాకృతులనంది తత్తదుచిత కృత్యం బుల నిర్వర్తించుచు జీవకోటుల గాపాడుచుండును.

అందు పరాత్పరుండై పరాకృతినందియుండు శ్రీమన్నారాయ ణుండు ప్రకృత్యతీతంబును దివ్యంబునునగు త్రిపాద్విభూతియందుండి అచ్చటి నిత్యముక్తాదుల గాపాడుచుండును. త్రిపాద్విభూతికి భిన్నంబగు నేకపాద్విభూతియందలి దేవ దానవ యక్ష రక్షో గంధర్వాదులగు దేవ యోనుల కా త్రిపాద్విభూతి అగమ్యంబై యుండుటచే నాయాది దేవుండు వారియందలి కరుణాతిరేకంబున వ్యూహాకారంబున పాల కడలికరుదెంచి శేషశయ్యంబరుండి నారి కష్టసుఖంబుల నాలకించుచు వారికి అండయై యుండుచుండును.

పరవ్యూహంబులు రెండును మానవాళికి అలభ్యంబులై యుండుట నెఱింగి యా దేవదేవుండు రామకృష్ణాద్యవతారంబుల ధరించి మానవు లకు సరిసమానంబుగ వారితో కలిసిమెలసి తిరుగాడుచు వారితోపాటు కష్టసుఖంబులబొందుచు తనదయాతిరేకంబున వారిం గాపాడుచుండును. ఈయాకృతిని విభవాకృతియందురు. విభవావతారంబులును ఆ కాలము వారికితప్ప తక్కినవారికి అలభ్యంబైయుండుటచే నాపరాత్పరుండు ప్రతిజీవియందును అంతర్వ్యాప్తికలిగి చేరియుండి ఆజీవి సరియగు మార్గంబున నడచి బాగుపడు ప్రయత్నముల నాచరించుచు కాపాడు చుండును. దీనిని అంతర్యామి స్వరూపమని యందురు.

పైచెప్పబడిన మొదటి మూడురీతులగు భగవదాకృతులును ఆయా ప్రదేశములవారికిని కాలములవారికినితప్ప తదన్యుల కలభ్యంబులై యుండుటచేతను అంతర్యామిరూపంబును అవ్యక్తంబై అజ్ఞుల కగోచరంబై యుండుటచే సర్వసులభమై యుండకుండుటచేతను సర్వకాలములయందును, సర్వదేశములయందును సర్వసులభంబై యుండురీతిని నా భగవానుడు అర్చారూపంబున నేర్పడియుండి అందరిచేతను పూజల నందుచు అందరిని కాపాడుచు మానవులు కోరినచోటుల నంతటను నధిష్ఠానంబు నంది యుండును.

ఆ భక్తాధీనుడగు దేవుండు చెట్టునందో పుట్టయందో ప్రమానునందో జాతియందో లోహంబుననో యంత్రంబుననో వారివారికి ఇష్టము కలిగిన రూపంబులతో " మంత్రాధీనంతు దైవతమ్ " అనునట్లు మంత్రబద్ధుండై యధిష్ఠించియుండి వారేర్పరచిన యావాసంబును తమ కావాసంబుగా గ్రహించి వారి వారి శక్త్యనుగనో ప్రియముగనో దోచిన యాహారంబుల స్వీకరించుచు పూజోపచారముల నందుకొనును. సంతుష్టుండై యుండి వారి వారి కష్టసుఖంబులకు తోడు నీడయై యుండును.

ఇట్టి యీ రూపంబును అర్చారూపంబందురు. యీ అర్చారూపము సర్వసులభమై సర్వప్రాప్యమై సర్వగమ్యమై యుండుటచే మన దేశంబున నన్నిచోటులను వెలసియున్నది.

మున్ను కృతయుగంబున దేవకార్యమును సాధింప పాలకడలి ద్రచ్చునెడల నందుండి యమృతకుండికనందుకొని శ్రీధన్వన్తరి రూపంబున నాయాదిదేవుండవతరించి యుండుట నిగమాగమేతిహాస పురాణ ప్రసిద్ధమగు విషయమై యున్నది. ఈ యవతారము విభవావతారము ఆవిభవ ధన్వంతరిమూర్తి అమృతకార్యమును నిర్వర్తించిన పిమ్మట 'దేవభిషక్కు' గ నేర్పడి యుండినట్లు కన్పట్టు చుండినది. ఈ యవతారమునకు వేదములయందు " దేవానాంభిషక్ ప్రథమో దైవ్యోభిషక్; భిషగ్రక్షోహామీవద త్తద్భేషజం ఆవాతవాహి భేషజమ్" అని నిగమాగము బహు ప్రమాణములచే దేవభిషజ్ఞామము ప్రసిద్ధి

నంది యుండునట్లు కానవచ్చెడిని. సుప్రసిద్ధ పురాణముల యందీ యవతారమునకు "ధన్వంతరి" యను నామము కలిగినట్లు కానవచ్చెడిని.

శ్రీరామకృష్ణాద్యవతారంబులకువలె నీ ధన్వంతర్యవతారమునకును ఆ యవతార కాలమునకును దేశమునకును భిన్నములగు దేశకాలముల యందుండు వారికి కూడా ప్రత్యేకారాధన సంభవమగుట కనుకూలముగ అర్చారూపమును, ప్రతిష్ఠయు, ఆలయమును, యంత్రములు, పూజలును, వ్రతాదులును ఏర్పడియున్నవి. వీని విధానము లన్నియు వేదముల యందును, ముఖ్యముగ ఆగమగ్రంథముల యందును, మంత్రశాస్త్రములయందును కనపడుచున్నవి, ఈవిధి విధానము లన్నియు సంపాదించువారు లేనందున అవి ఇంతవరకును అలభ్యములై కానరాకుండినవి. ఆయాలయ మంత్రతంత్రములు లేవని భ్రమచెందు స్థితి కలిగియుండి యున్నది.

ఇట్టి స్థితియందు కృష్ణాజిల్లా చోడవరంగ్రామ నివాసులు శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులవారు బహుశ్రమలకు లోనై వేదముల నుండియు, ఆగమములనుండియు, మంత్రశాస్త్రముల నుండియు సంపాదించి శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని ఆలయాది అర్చా విగ్రహ ప్రతిష్ఠలు, యంత్రమంత్రోద్ధారములు, అర్చన పూజాపురస్కార జపహోమ తర్పణధ్యానాది విధానములు, శతసహస్రనామ స్తోత్రాదికములు మొదలగు సర్వాంగములను సమకూర్చి ఆయాపండితవర్యులచే సంస్కరింపజేసి లోకోపకారము కొరకు ఈ గ్రంథరూపమున ప్రకటించి యున్నారు.

ఆ శ్రీధన్వంతరి భగవానునియందు శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారికి కలిగియుండు అనతిశయ భక్తియొక్క ప్రభావమువలననో, శ్రీధన్వంతరి వారికి ఆచార్యులగారియం దేర్పడియుండునట్టి అపార కరుణా మహిమ వలననో వారికీ యతిరహస్యవిషయ సముదాయము లన్నియు నతిశీఘ్ర కాలములో లభ్యములైనవని నేను పూర్తిగ తలంచుచున్నాను.

శ్రీ ఆచార్యులవారిదివరకు శ్రీ ధన్వంతరిపూజా వ్రతకల్పమను గ్రంథము నొకదానిని ప్రచురించి ధన్వంతరి భక్తబృందమున కుపకృతి యొనరించి యున్నారు. ఇప్పుడీ గ్రంథమువలన అశేషజనమునకును ఆయురారోగ్య భాగ్యములు కలిగి మహోపకార మేర్పడగలదని గట్టిగఁ జెప్పుచున్నాను.

ఈ గ్రంథప్రచురణమువలన శ్రీ ధన్వంతరి దేవాలయములు సక్రమము గు పద్ధతిని ప్రతిష్ఠింపబడి వానియందలి విగ్రహములు యంత్ర మన్త్ర జప ధ్యాన ప్రభావములవలన భక్తబృందము యొక్క ఆయురారోగ్యములు సంరక్షింపఁబడి దేశసౌభాగ్యము పెంపొందుగాకయని యాశాసించుచున్నవాడను.

విజయవాడ }

ఇట్లు
కవిరాజ ప్రతివాది భయంకర కృష్ణమాచార్యులు

శ్రీ

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్లో॥ ధన్వన్తరి ర్నిఖిలనిర్జర మౌళిరాజ
న్మాణిక్య రఞ్జితపదామ్బుజయుగ్మ రుక్మః।
దత్వాముదా సకల భాగ్యనిధాన భూత
మారోగ్య భాగ్యమవతాద్దయయా సదా నః॥

అయిభోః ఆస్తికాస్సర్వే శ్రేయోభిలాషిణస్సుధియః సువిదితమే వైతత్తత్ర
భవతాం ప్రమాణభూతార్థేష్వేషు శ్రుతి స్మృతి పురాణాదిషు భగవాన్ సర్వేశ్వర
శ్శ్రీమన్నారాయణ స్సత్యసఙ్కల్పోఽనారోగ్యాది దుఃఖసముద్రమగ్న సకల చేత
నోద్దిధీర్షయావిగృహీత ధన్వన్తరి రూపస్సకల సురాసుర మథ్యమాన సుధామ్బురా
శేరవతతార తత్వాఖ్యానం ప్రసిద్ధమాస్త ఇతి (యథా) అథర్వవేదే తృతీయ కాణ్డే
యజుర్వేదామ్నాయ మన్త్రబ్రాహ్మణే తృతీయాష్టకే సప్తమప్రపాఠకే చతుర్థాను
వాకేచ, వర్తమాన శ్రీధన్వన్తరి షడక్షరాష్టాక్షర ద్వాదశాక్షర ద్వాత్రింశాక్షర
గాయత్రీ; మృతసఞ్జీవనీ మహామన్త్ర జాతం సర్వం, గ్రన్థేఽస్మిన్ దరీదృశ్యతఏవ,
"విఖనామునినా" మితిశ్రుతి ప్రసిద్ధమహిమ్నా భగవతా విఖనోమహామునినా
ప్రణీతే శ్రీవైఖానస గృహ్యసూత్రే "యద్వ్యేక్ఞ్చ మనురవదత్తద్భేషజ"
మితివేద ప్రతిపాదిత మహాప్రభావే విరచితే, మానవేధర్మ శాస్త్రేచ, వైశ్వదేవ
ప్రకరణే "ధన్వన్తరయేస్వా"హేతి ధన్వన్తరేః ప్రాధాన్యం ప్రత్యపాది. అపిచ,
శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే ద్వితీయస్కన్ధే సప్తమాధ్యాయే భగవత ఏకవింశత్యవ
తారవర్ణనే:

శ్లో॥ ధన్వన్తరిశ్చ భగవాన్ స్వయమేవకీర్తిర్నామ్నానృణాం।
పురురుజాం రుజ ఆశుహన్తి। యజ్ఞేచభాగమమృతాయురవా వరున్ధ॥
ఆయుష్యవేదమను శాస్త్యవతీర్యలోకే ఇతి

ఏతదర్థవివరణం వ్యాఖ్యానేషుద్రష్టవ్యం దిదృక్షుభిరితి విస్తరభియా న
లిఖ్యతేఽత్ర. శ్రీత్రివష్ఠస్కన్ధేఽష్టమాధ్యాయే నారాయణ వర్మోపదేశే "ధన్వ
న్తరి ర్భగవాన్ పాత్వపథ్యా" దితిచ

అన్యచ్చ,ధన్వన్తర్య వతారతిథివారనక్షత్రాదికం తజ్జయన్తీ పూజామన్త్రకల్పా
దికంతత్కథాప్రస్తావాదికంచ శ్రీమద్బ్రహ్మాణ్డ పురాణాన్తర్గతం సర్వం తత్ప్ర
కాశ్యతే.

అథచ ధర్మార్థకామమోక్షాణాంచతుర్ణామపి పురుషార్థానామాదిమసాధనత్వే
వనిర్ణీతమిదమ్మానవశరీరమనామయే నాను వర్తమానమేవహి పూర్వోక్త పురుషా
ర్థోపకరణంభవిష్యతీతి ప్రత్యక్షాదేవగమ్యతే తతస్తావదారోగ్యస్యసకల శరీరి
సమఖిలష్టకాణ సాఙ్గవశ్య సాధనభూతత్వే షట్క ప్రతిపాదక మాయుర్వేదమితి,

తదుపదేశకశ్చ నిరవధిక కృపాసిన్ధు ర్భగవాన్ సకల జగదుద్దిధీషు శ్రీమద్ధన్వన్తరి రితి విజానతాం సర్వేషామస్మాకం స ఏవసమారాధ్య ఇతినిశ్చీయతే. అతస్తత్ప్రసన్నతా సంపాదనాయ తత్సమారాధనమే వానవరతం శ్రద్ధాభక్తిపురస్సరం యథోక్త మార్గేణ కర్తవ్యమితి, మహర్షయః ప్రతిపాదయన్తి. కుర్వన్తిచైవమేవ మహాన్త స్సర్వదేశేషు పారమ్పర్యేణ విద్వదగ్రేసరాః॥

తత్సమారాధనంచ తత్ప్రతిమార్చనధ్యాన జప తర్పణ హోమ విప్రభోజన జయన్త్యుత్సవాదికమేవభవతి. తత్ర ప్రతిమార్చనం తు యథోక్తక్రమేణ శిలాసఙ్గ్రహణ విగ్రహనిర్మాణ భూపరీక్షాలయనిర్మాణ పూర్వక మహాప్రతిష్ఠా పూర్వకమేవ సమాచరణీయమితి విదాంకుర్వన్తు విద్వాంసః॥

తత్ప్రతిష్ఠార్చన మహోత్సవ స్నపనవిశేష పూజావిధానస్తు క్రమ "భృగుర్మే హృదయమస్తు. సర్వే అన్యే మునయోఽఙ్గభూతాః" "భృగుః కవీనాం" "మహర్షీణాం భృగురహం" మిత్యాదివచన జాతసువిదిత ప్రభావేన శ్రీమతాభగవతా భృగుణాఽను గృహీతే భగవచ్ఛాస్త్రేఽర్చనాధికారే సమ్యక్ప్రతి పాదితమ్. తత్త్వేతద్గ్రన్థమధ్యే సంయోజితం పశ్యన్తు పణ్డితవరేణ్యాః॥

భగవతి ధన్వన్తరేణ భక్తిమద్భిః కైశ్చి దాస్తికశిరోమణిభిర్మహతా ఉత్సాహేనముద్రాపితోఽయంగ్రంథ ఇతి నితరాం మోదావహోఽసౌ విషయః. అపితు యత్ర క్వాప్యస్మద్దేశే యథావిధి శ్రీధన్వన్తరేరాలయ నిర్మాణ ప్రతిష్ఠామహోత్సవాదికం విధాయ సోత్సాహం కృతకృత్యాస్సన్తో భగవతో ధన్వన్తరేః కృపాయాః పాత్రతా ముపగచ్ఛేమసర్వేవయమ్. ఏవంచేదే వముద్రితస్యాస్య గ్రన్థస్యచరితార్థతా స్యాదత ఏతదేవముఖ్య కర్తవ్యమితిచ ఆస్తికాగ్రేసరాన్ ముహుర్ముహుర్నివేదయామః॥

అథచ, అనేకభ్యః సకాశాత్తాంస్తాన్ విషయాన్ మహతా ప్రయాసేన సంపాద్య యథాశక్తి విద్వద్భిస్సంశోధయిత్వా స్వకీయేన ధనేన గ్రన్థమిదం సర్వజనోపకారకం ముద్రాపయిత్వా మహాశ్రమ మనుభోక్త్రే శ్రీమద్భృగుకులామ్బుధి రాకాసుధాకర (వేదాన్తం) శ్రీవైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రపారదృశ్వ సకలసద్గుణ మణిభూషిత శ్రీవేఙ్కటనృసింహాచార్య మనీషివరేణ్య సతీలలామభూత వేఙ్కమామ్బాగర్భశుక్తి ముక్తాఫలాయమానాయ శ్రద్ధాభక్తివినయాస్తిక్యాది సుగుణ విభూషితాయచిరంజీవినే లక్ష్మణదేశికసుధీవరాయ సహ కుటుమ్బాయ చిరాయురారోగ్యపుత్ర పౌత్ర ధనధాన్య విద్యావినయాది సర్వసంపదస్సమను గృహ్ణాతుకరుణాకరో భగవాన్ శ్రీధన్వన్తరిరితి నిత్యమాశాస్మహే॥

ఇత్థం భగవద్భాగవత చరణరేణుః

ప్రస్తుతమకాం: ఏలూరు

శ్రీ భగవచ్ఛాస్త్ర్యాది, పండిత

ఉత్తరతాళపాక చక్రవర్తుల శ్రీనివాసభట్టాచార్యః

దృష్టోమయాఽఽకలితశ్చ ధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠాకల్పాఖ్యోఽయం నిబన్ధన గ్రంథః శ్రీమాన్ వేదాన్తం లక్ష్మణాచార్య సంపాదితః । దైవాసాగతే వైదికధర్మ ప్రచారే దురాచారదంతురేఽస్మిన్నపికలి కాల భాగేతృషార్తస్యేవ లోకస్యజలాశయ ఇవాఽయం సంతర్పకః। చికిత్సకానా మవశ్యసంభావ్యతయా శ్రీచరకాచార్య ప్రతి పాదితోఽపి దైవవ్యపాశ్రయః। తత్సంపాదనాయతదధి దైవతోపాసనా।తదధిగమాయ నిబన్ధన గ్రన్థశ్చావశ్యకః । తాదృశగ్రంథావసర కాలేఽస్మిన్నయ ముపస్థితః శాస్త్రపథికానాం నమేరురివ మధ్యేమార్గం। ఏతదాలంబనేనార్త చికిత్సకాస్సర్వేఽపి శ్రీధన్వన్తరికటాక్షోపలబ్ధ చికిత్సాసామర్థ్యాస్సంతో పురుషార్థవిఘ్న భూతరోగానీ తాన్నిర్ణుద్య సుఖమాపాదయంతు లోకస్యేత్యాశాస్మహే॥

ఇతి

బెజవాడ
రామనగరం
ది9-I-1949

వైద్యవల్లభ రాజ్ఞీ వెంకటాచలపతి ప్రసాద మహాగ్నిచిత్

విదితచరమేవ భవద్భిర్వైద్యమ్య సమానాధికరణం వచనం యన్మహావిష్ణురేవ లోకానుద్ధిధీర్షుః ధన్వన్తరి రూపేణఅవతతారేతి. తేనచ మహదుపకృత మాయుర్వేద విద్యాసమర్పణేనలోకస్యేతిచ, అతఃతద్విద్యోప జీవినాం అన్యేషాంచ తదుపాసనయా తదను గ్రహార్థినాం తదుపాసనా మార్గానవబోధేన నిర్విణ్ణానాం శ్రీమదాచార్య వర్యైః వేదాన్తం లక్ష్మణాచార్యైః శ్రీధన్వన్తరి కరుణాకటాక్షపాత్రైః ప్రఖ్యా పితమిదం గ్రంధరత్నం చింతామణిరాసీదిత్యత్రనకాపి విప్రతిపత్తిః. అత్రచ ప్రకటితం ప్రతిష్ఠా అర్చనా యన్త్రమన్త్రాదికం సుగమతయా ఉపాసకలోకస్య మహదుపకరిష్య తీతి స్థాలీపులాకన్యాయేన గ్రంథం పరిశీలయతామయా నిరటంకి గ్రంథసంపాదకాః శ్రీమదాచార్యపాదాః స్పృహణీయ చరితా ఇతి విజ్ఞాపయామి.

బుధవిధేయః

మకాం
విజయవాడ

న్యాయవేదాన్త పండిత, సాహిత్యశిరోమణి,మన్త్రార్ణవ,
చల్లా గోపాలకృష్ణశాస్త్రి,

శ్రీమద్ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠాకల్పనామకమిదంపుస్తకం సాకల్యేనసావధానేనఅవలోకితంమయా అత్రతయావదావశ్యకం ప్రతిష్ఠావ్రతపూజోపయుక్తం విధానంతావత్సకలం సంయోజితం ఈదృశమిదంపుస్తకం శ్రీమద్ధన్వన్తరి ప్రబోధితైః ఏతత్సంపాదన బద్ధాదరైః శ్రీమద్వేదాన్త లక్ష్మణాచార్యైః ప్రసాధ్యప్రకాశితం। అతః నిగమాగమ ప్రసిద్ధమిదంపుస్తకం। శ్రీమద్ధన్వన్తరి ప్రసాదప్రేప్సుభిః సర్వైరాస్తికజనైః సాదరం పరిగ్రాహ్యం. ఆచరణీయంచ తదనుసారేణేతి నివేదయామి॥

త్రిలింగమహావిద్యాపీఠం
విజయవాడ
ది 20-12-48

ఏవంనివేదయితా,
తర్క-వేదాంతాచార్యః
మద్దులపల్లి మాణిక్యశాస్త్రీ.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమను గ్రంథమును చూచి సంతసించితిని. ఈకల్పమును మధుకరన్యాయముచే సమకూర్చిన శ్రీలక్ష్మణాచార్యులు వారి అప్రతిమానశక్తి కడు శ్లాఘనీయము. ఈయది ధన్వంతరియందు వీరికిగల సహజభక్తి భావమును వెల్లడించుచున్నది. అంకురకోరకాది న్యాయముగ నీయత్నము ఫలవత్తరమై కీర్తిగాంచుగాత. విషయాన్తర స్పర్శము బ్రహ్మసూత్రశణవల్కలన్యాయ ప్రతిబద్ధముగాన ఉపేక్షణీయము. వీరి సేవాఫలముగా ధన్వంతరి వాంఛితార్థములను సమకూర్చుగాత.

అప్పికట్ల } తర్క వేదాన్త మహావిద్వాన్ పణ్డిత
ది 22-2-49 } వేదాన్తం జగన్నాథాచార్యులు

అపరోక్షమేవైత దస్మాకం సమూలఘాతం సమున్మూలితార్ష సంప్రదాయాం కుతర్కరాశేస్మిం కలుషితవిహార విహారవ్యవహార సంకలితే కలికాలేఽస్మిన్మూలధన సర్వస్వాపౌరుషేయ వేదవాఙ్మయవిజ్ఞాన గంధోపిమృగ్యతే। మృగ్యతేతరాంతన్మూల భూతస్మృతి పురాణాగమాదిసర్వస్వమపి। కర్మకాణ్డానుసారిభిశ్శతే ష్వేకత్వసంఖ్యా పూరకై రపి నవాసమీచీన స్తత్సంప్రదాయ స్సముపలభ్యతే। ఇయమీదృశీదానీంతనా దుస్థితిర్భారత పుణ్యభూమా। కిమితోధికం విషాదస్థానం నామ। ఏవంస్థితే వైదిక ధర్మసాధనం। "శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధన" మితి నాంతరేణ శారీరక మలాపకర్షణం సంభవతి. తత్రచ, వ్యర్థాస్స్యుర్మహర్షీణాం రసాయనాధికారాః॥ ఇతిచరకాచార్య ప్రతిజ్ఞయా ఽయుర్వేదాసాధ్యస్యాభావా త్తదధిదైవత ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠాకల్ప సంకలనే సంకల్పః. సనాతనధార్మిక మార్గమాలసూత్రిం శ్రీవేదాంత లక్ష్మణాచార్యాణాం పండితప్రశంసా పాత్రమితి విశ్వసిమి.

వైయాకరణ భూషణ బాలసరస్వతి
విజయవాడ } సర్వతన్త్రస్వతంత్ర కళాశాలా ప్రధానాచార్యః
ది 15-12-48 } తాడేపల్లి సాంబమూర్తిశాస్త్రీ

శ్రీమద్భిః వేదాంతం లక్ష్మణాచార్య వర్యైః ప్రకటితః శ్రీమద్ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠాకల్పనామకో గ్రంథః సమగ్రం దృష్టః అత్రచ సంప్రతిలోకే దుష్ప్రచారంగతాః ఐహికాముష్మికోభయవిధ శ్రేయస్సంపాదక శ్రీవైద్యరాజోపాసనోపయోగినః। తత్తన్నిగమాగమస్థాః," ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠావిధిః ధన్వన్తరియంత్రమంత్రోద్ధారవిధిః ధన్వన్తరి సహస్రనామావళిః ఇత్యాదయో విషయాః క్లేశలభ్యాః సమగ్రతయా సంగృహీతాః అనేనచ ప్రయత్నేనలోకేస్మిన్ ఆయుర్వేద చికిత్సాయా ఽత్యావశ్యకో భగవదుపాసనా ప్రకారః శ్రీమద్భిరాచార్య మహాభాగైః ప్రకటితోభవతి విషయేస్మిన్ తైః బహోః కాలాదారభ్య అన్వేషణం కృతం, అన్తేచ ఉద్యోగస్సఫలీ

కృతః ఆనేనోపాసేనమూనం ధన్వన్తరి స్వరూపో భగవానాచార్య వర్యాయ పరంపరి తుష్ట ఇతి తర్కయామి॥

త్రిలింగమహావిద్యాపీఠమ్ విజయవాడ ది 13-12-48 }

పూర్వమీమాంసాపండితః
డాం॥ గో వీరేశ్వరశాస్త్రీ

శ్రీధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠాకల్పోఽయమ్ ఆచార్యమహాభాగానాం చిరంతనస్య, అగణిత పరిశ్రమస్య, అక్రాంతారంభస్య గుణగవేషణ ప్రవణస్య, అవసాయ్యవ్యవసాయస్య, అభినంద్యం సాధకజన శిరోధార్యం మహత్తరంఫలమ్. విశ్వసిమః అభిలషితార్థ పరంపరాం సంపాదయన్ నితాంతముపకుర్యాత్సాధక లోకస్యేతి॥

అమృతలూరు ది 21-1-49 }

విద్వాన్ భిషగ్రత్న
నాగలింగం వేంకటేశ్వరశాస్త్రీ

శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులు గారు బహుకాలముగ కృషిచేసి పలు విధముల పరిశోధనలుసల్పి పెక్కు ప్రాచీనగ్రంథములనుండి విషయసేకరణ మొనర్చి శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమును గ్రంథరూపమున బ్రకటించుట యెంతయు ముదావహము. ఇందుసమగ్రముగు ప్రతిష్ఠావిధానము వివరింపబడుటయేగాక సామాన్యముగ నెల్లరకును ప్రత్యహము ననుసరించదగిన ధ్యానోపాసనకును నిది యనుకూలముగ నున్నది. కాన నీంజలి ప్రయోజనమును వినియోగించుకొని శ్రీ ఆచార్యులవారు పొందిన శ్రమను సార్థక మొనర్చుట వైద్యులకును వైద్యేతరులకును కర్తవ్యముగ నున్నది.

శ్రీ వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద కళాశాలాధ్యక్షులు,

విజయవాడ ది 22-2-49 }

ఆయుర్వేదభూషణ, పండిత
నోరి రామశాస్త్రి A. K. A. C.

శ్లో॥ ధన్వన్తరి శ్రీచరకాదియోగి స్వాంతాంబుధేః పార్వికచంద్ర బింబః।
పీయూషపాణిర్భువికంచదద్యాత్ వేదాంతోపాఖ్యాయహి లక్ష్మణాయ॥౧
శ్లో॥ వ్యాధించ లక్ష్మీం కురుతాం న ఆధిం। దేవేన్ద్రధన్వాకృతి కాన్తిభిర్హా।
సంకాశభాగ్భూధనుషాసుపక్ష్మ జ్యాతేకటాక్షైక్షణతీక్ష్ణబాణా॥ ౨

విదితమేవైతత్ భూమండలమండిత పండిత ప్రకాణ్డానాం యత్ ఆయుర్వేద వైద్యవసుంధరోద్ధర్తా ధన్వన్తరి రితి. తస్యధన్వన్తరేః ప్రతిష్ఠాపూజాది విధాయకం ప్రాచీనతమం పుస్తకం లుప్తమేవాసీదితి, స్వకార్యదక్షైరస్మాభిశ్చింతితం। ఏతస్మిన్నేవ కాలే ఆచార్యః కృష్ణాతరంగిణీతట చోడవరగ్రామవాసినః వేదాంతోపనామక లక్ష్మణాఖ్యాయాః భగీరథ ఇవ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా పూజాదిబోధక ప్రాచీనతమ పుస్తకఖత్రటీనీం తత్ర తత్ర అనవరత ప్రయత్నేనభూమౌ అవతారయిత్వా తస్యాం

అస్మాభిస్స్నానం చ కారయిత్వా సర్వైరపి అస్మాభిః తదృణంచ సంపాదయిత్వా సార్థకనామకాః లక్ష్మణాః విరాజంతే । అతః అవశ్యం ఆజన్మ అస్మాభిః తేషాం లక్ష్మణానాం ఋణవిముక్తా తథా ప్రయతనీయం యథావయం భవేమ॥

కించ నిర్దుష్టం మద్దృష్టం సర్వేష్ట మిదం పుస్తకం అతీవ భిషగ్వరాణాం అన్యేషాం సర్వేషామపి శ్రీ ధన్వంతర్యనుగ్రహ గ్రహోపకారకం ఉన్నతోన్నతరహస్య విషయకం 'సంజీవిన్యౌషధిరివ' శోభతే। అతః అవశ్యం నీరోగకాంక్షిభి రస్మాభిరా దరణీయ మిదమితి మమ ద్రఢీయసీ మతిః॥

ఇతి, శివమస్తు

విజయవాడ
15-12-48

వే. రామస్వామిశాస్త్రీ
సలక్షణ యజుర్వేద ఘనపాఠీ
సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాలోపాధ్యాయః

ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పము అను యీ చిన్నపుస్తకముపై నాయభిప్రాయమును వ్రాయుమని గ్రంథప్రకాశకులు నన్ను ఆదేశించుటచే ధన్వన్తరి భగవానునికి యథోచిత వాచిక కైంకర్యమును చేయు మహాభాగ్యము యాదృచ్ఛికముగా నాకు లభింప జేసినందుకు వారికి నాకృతజ్ఞతను ముందుగా నివేదింపవలసియున్నది.

ఈ గ్రంథప్రతిపాద్యుడగు శ్రీధన్వంతరి భగవానుడు శ్రీమహావిష్ణుని యవతార మనుట శాస్త్రప్రసిద్ధము. శ్రీ మహావిష్ణువు నందలి జగత్‌స్థితి నిర్వాహకత్వ లక్షణము నకు ఈ యవతారమే ముఖ్యనిరూపకమని చెప్పవచ్చును. సతతపరిణామి యగుటచే యుపచయాపచయములకు గురియగు నొక్క పాంచభౌతిక దేహమును వివిధవ్యాధులకు లోనైయుండుట యనుభవసిద్ధము. వ్యాధులనుండి సంరక్షించుకొనినగాని 'భద్రంకర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః' అనునట్లు దృఢగాత్రముతో 'కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషే చ్ఛతగ్ం సమాః' యని చిరకాలము భగవద్గుణానుభవము చేయుటకు మహర్షులు ఉద్దేశించిన చిరకాలజీవితము నిర్వాహ్యము కాదు. రోగములు లేకుండినగాని జీవితము రుచింపదు. రోగములకు శరీరమే ఆధారము. ఇట్టి రుగ్ణ శరీరాధారులు తమకు రోగములు రాకుండునట్లు కాపాడుకొను మార్గములను ప్రాముఖ్యముగా వచ్చురోగముల పరిహారమును దేశకాల సాత్మ్యముల ననుసరించి చేసికొనదగిన చికిత్సలను తెలిసికొనుట యావశ్యకము. పరమకారుణికుడగు శ్రీమన్నారాయణుడు సమయమును ప్రతీక్షించుచు దేవాసురయుద్ధమందు సముద్రమథన వ్యాజమును కల్పించి దుస్సాధ్యమగు కార్యమున నియుక్తులవారికి సాయమై కూర్మరూపమునుదాల్చి మంథరపర్వతమున కాధారమై మంథనకార్యమును నిర్వర్తించి లోకోజ్జీవనమును సౌషధీప్రభవమునగు నమృతమును చేధరించి ధన్వంతరిరూపమున నవతరించి యదే సమయమున నసురుల నేమరించుటకై మోహినీవేషమును ధరించి యాయుర్వేదమును ప్రవ రింపజేసెను.

ఈ ఆయుర్వేదమునందు ఆరోగ జీవితమునకు వలయునన్ని సాధనములు పరిపూర్ణముగ నుపదేశింపబడినవి. భగవానుని యే యవతారమునందును కాన రాని మహత్త్వము ఈ అవతారమందు వ్యక్తీకరింపబడుటను మనమిచ్చట జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనవలయును. యోగపద్యమున కూర్మముగను, ధన్వంతరిగను, మోహినిగను మూడవతారములను ధరించుటయే ఇందలి వైలక్షణ్యము.

ఇట్టి మహనీయుని విగ్రహరూపమున నర్చాసమాధియందు ఆరాధించుట చేత ననికి స్వరూపప్రాప్తము. దీనికి వలయు ప్రతిష్ఠార్చనాదులు మంత్రయంత్రములు యీ పుస్తకమునందు ప్రచురింపబడినవి. సమారాధన భేదములగు జపహోమతార్చన ధ్యానములకు ప్రయోగరూపముగ శ్రీ ధన్వంతరి దేవుని యుపాసన విధానము పరిపూర్ణముగ సులభశైలిని ఇందు సంధానము చేయబడుటచే ఇత్యాది సాధకులకు పరమోపకారి కాగలదు. ఇట్టి గ్రంథమింతవరకు యేభాషయందు గాని ప్రచురింపబడలేదని తలచెదను.

భగవచ్ఛాస్త్ర సంహితలలో నీకల్పమును మహర్షులు వివరించుట యెంతయు ఆశాజనకముగ నున్నది.

శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని ప్రశంస శ్రీ భాగవతమున మూడు చోటులందు చెప్పబడినరీతి నుదహరించి యీ ప్రసంగము ముగించెదను.

సురాసురాణా ముదధిం మథ్నతాం మందరాచలమ్
దధ్రేకమఠ రూపేణ పృష్ఠ ఏకాదశే విభుః ॥ ౧౬

ధాన్వంతరం ద్వాదశమం త్రయోదశమమేవచ
ఆపాయయత్సురానన్యాన్ మోహిన్యా మోహయన్ స్త్రియా ॥ ౧౭

(శ్రీ భాగవతే స్కంధే ౧ అధ్యాయే ౩)

ధన్వన్తరిశ్చ భగవాన్ స్వయమేవకీర్తిః
నామ్నాం నృణాం పురుభుజాం రుజఆశుహన్తి
యజ్ఞేచ భాగమమృతాయు రవావరుంధ
ఆయుష్యవేద మనుశాస్త్యవ తీర్యలోకే ॥ ౨౧

(స్కం ౨ అధ్యా ౭)

అథోదధేర్మథ్య మానాత్కాశ్యపైరమృతార్థిభిః
ఉదతిష్ఠన్ మహారాజపురుషః పరమాద్భుతః ॥ ౩౧

దీర్ఘపీవర దోర్దండః కమ్బుగ్రీవో రుణేక్షణః
శ్యామల స్తరుణః స్రగ్వీసర్వాభరణ భూషితః ॥ ౩౨

పీతవాసా మహోరస్కః సుమృష్ట మణికుండలః
స్నిగ్ధకుంచిత కేశాన్తః సుభగః సింహవిక్రమః ॥ ౩౩

అమృతాపూర్ణకలశం బిభ్రద్వలయ భూషితః
సవై భగవత స్సాక్షాద్విష్ణో రంశాంశసమ్భవః॥ 38
ధన్వన్తరిరితిఖ్యాతః ఆయుర్వేద దృగ్విభజ్యభాక్

(స్కాం ౧. అధ్యా ౧.)

ఈ చిన్నయంశమును వ్రాయుట కవకాశ మొసగిన గ్రన్థప్రకాశకులకు మఱి యొకతూరి నాకృతజ్ఞతను నివేదించుచున్నాను.

తిరుపతి
సర్వధారి, మార్గశిర
శుక్లసప్తమీ

పార్థసారధిః
శ్రీ వైఖానస విద్యాలయము,
ఆకులమన్నాడు

శ్రీ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులుగారు ప్రచురించిన శ్రీ మద్ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పము చూచియున్నాను. ఇది సాంప్రదాయసిద్ధముగ సమకూర్చబడియున్నది. వీరి ప్రయత్నము సఫలము అగుగాక.

ఆరోగ్యమందిరం,
బెజవాడ.
29—12—48

భిషగ్రత్న
డా॥ ఆచంట లక్ష్మీపతి, బి.ఎ.,యం.బి.సి.యం.,

శ్రీ మద్ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పము నామూలాగ్రముగ దిలకించు భాగ్యము నాకు లభించెను. గ్రంథము సమకూర్చిన శ్రీ ఆచార్యులవారికి వివిధాగమములయందును, వేద మంత్రవైద్యశాస్త్రములయందును గల ప్రతిభ సయితము కొంతవఱకు నాకెఱుక కలదు. ఉత్తరహిందూస్థానమున నచ్చటచ్చట శ్రీ ధన్వంతర్యాలయములు గలవు. అపరధన్వంతరియగు శ్రీగోపాలాచార్యుండుద్భవించిన నాటంగోలె మన యాంధ్రదేశమునందుగూడ ధన్వంతర్యాలయవిగ్రహప్రతిష్ఠాపనములు,అర్చనాదులు వెలయుటంజేసి యా మహాదేవుని బూజించు విధానములు, వ్రతకల్పాదులు, ప్రతిష్ఠాకల్పములును జాల నవసరములాయె. ఆ కొదువందీర్ప సర్వవిధముల నర్హులగు శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులవారు కంకణము వహించి యేతద్గ్రంథ ప్రచురణకార్య నిర్వహణ మొనర్చినందులకు నస్మదాదు లెంతయో కృతజ్ఞులు. యీ కార్య మొనర్చిన వీరివలన వైద్యలోకమే గాక, ఆరోగ్యభాగ్యమువడయు సర్వాంధ్రలోకము ధన్యతగాంచెననుట యతిశయోక్తి గాజాలదు.

శ్రీరామమోహన ఆయుర్వేద కళాశాలాధ్యక్షులు
ప్రాణాచార్య, ప్రొఫెసర్,
డాక్టర్ డి. రంగాచార్యులు

గుంటూరు

శ్రీధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠాది విషయక విశేషములను సేకరించుటలోను ముద్రింపించుటలోను శ్రీ ఆచార్యులుగారు పడినశ్రమను నేనుస్వయముగా నెఱుంగుదును. ఈశ్వర సేవానిమిత్తముగను, లోకసేవానిమిత్తముగను నిట్లు పరిశ్రమ చేసినవారు సర్వజనవంద్యు లనుటలో సందియము లేదు.

ఇట్లు
జటావల్లభుల పురుషోత్తము, ఏం.ఏ.
యస్. ఆర్. ఆర్. అండ్ సి. వి. ఆర్ కాలేజి

విజయవాడ
10—12—48

ఓం

శ్రీరస్తు

ఈపుస్తకమును శ్రీయూన్ వేదాన్తం లక్ష్మణాచార్యులవారు బహు ఆర్షగ్రంథముల, వైద్యశాస్త్రముల మంత్రశాస్త్రముల పరిశోధించి సంగ్రహించిరి. వీరికృషిని ప్రాజ్ఞులు గ్రహింతురుగాక. వీరు మరికొన్ని గ్రంథములద్వారా హిందూమతమును బహిర్గతమొనరించుగాక యని శ్రీమన్నారాయణుని ప్రార్థించుచుంటి.

ఇట్లు,
దీవి కృష్ణభట్టాచార్యులు
శ్రీ విఖనస గ్రంథమాలా సంపాదకులు

ఎడ్లపల్లి,
24—2—49

మిక్కిలిశ్రమపడి పట్టుదలగా తిరిగి మాతృకల సంపాదించి నిగూఢమైన విషయములను లోకోపకారము కొరకు సంగ్రహించి ఈగ్రంథరూపముగా ప్రకటించిన శ్రీయూన్ ఆచార్యులువారు వైద్యలోకమునకేగాక ఆంధ్రప్రజలకు గూడ మహోపకార మొనర్చిరనుట కట్టి సందియములేదు.

ఇందలి ప్రతిష్ఠాది విధానముల సక్రమముగా నాచరించి, వైద్యులాధ్యాత్మిక శక్తిసంపన్నులుగను నాతురులారోగ్య భాగ్యయుక్తులుగను దేశోపకారకులై వీరి కృషిని సఫల పర్చెదరని నమ్ముచున్నాను.

ఇట్లు
విద్వద్వైద్యవిధేయుడు,
ఆయుర్వేదాచార్య
ముక్కామల వెంకటశాస్త్రి

శాస్త్రియఓషధీనిలయం,
బెజవాడ
4—12—48

శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులుగారు శ్రమపడి ప్రకటించిన ఈ ధన్వంతరి ప్రతిష్టాకల్పమును చూచినాను. కాగితపు కాటకపు దినాలలో దీన్ని వీరు ప్రయపడి ప్రకటించడం మెచ్చుకోతగిన విషయం. భక్తుల కందరికి ఇది చాలా ఉపయోగపడ గలదని నేను నమ్ముచున్నాను.

ముక్త్యాల,
కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీధన్వంతరి పత్రికా సంపాదకులు,
భిషగ్వర వేటూరి శంకరశాస్త్రి, ఏ.ఎం. ఏ.సి.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమను గ్రంధమును స్థూలదృష్టిగా పర్యావలోకన మొనర్చితిని, వైద్యశాస్త్రమును ప్రధానవిద్యగా నుపాసింప నుద్యమించువారు ముఖ్యముగా సేవించదగిన దైవముయొక్క స్తోత్రవ్రతాదివిషయిక పరిజ్ఞానము మన ప్రాచీన గీర్వాణగ్రంథ సముదాయమునుండి గ్రహించి, పాఠకులకు విశదమగుభంగిని యీ ప్రతిష్ఠాకల్పమును వివరముగా తెలిపి యున్నారు. భిషగ్వరులకేగాక సర్వభక్తజనుల కును యీ గ్రంధము పూజాయోగ్యమై వెలయుగాత.

నూజివీడు
28—12—48

సాహితీవల్లభ
శ్రీ వేంకటాద్రి అప్పారావు ప్రభువులు

శ్రీధన్వంతరిప్రతిష్ఠాకల్పము శ్రీవేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులవారు సంకలితముచేసి ప్రచురించియున్నారు. దానిని నేను సమగ్రముగా జదివితిని. అందు శ్రీ ప్రతిష్ఠావిధానము అర్చనవిధి, భృగుసంహితోక్తార్చనాధికార ప్రతిష్ఠానుక్రమణిక ధన్వంతరియంత్రమంత్రోద్ధారము, మంత్రగాయత్రీ ఉద్ధారము, ధ్యానములు, చూర్ణిక, అష్టోత్తరశతనామావళి. సహస్రనామావళి, కరావలంబస్తోత్రము, సుప్రభాతస్తోత్రము, లోనగువానితో విరాజిల్లుచున్నది. మఱియు నింబాయుర్వేదప్రశస్త ప్రభావపారంపర్య ప్రాప్తియు, భృగ్వాది మహర్షులీయాయుర్వేదము జగంబుల ప్రసక్తికిం దెచ్చినవిషయాదిక మిందు సప్రమాణముగా సూచింపబడినది.

ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠారాధనాదిక మొనర్చువారలకీ గ్రంథము మహోపకారకము చున్నదని చెప్పుటకావంతయు సందేహములేదు. అనేకశాస్త్రోక్త విషయములిందు పొందుపడియున్నవని మఱియుం చెప్పుచున్నాను.

రాజమండ్రి
10—12—48

శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ, కలాపరిపూర్ణ కవిసార్వభౌమ
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

శ్రీధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠాకల్పము నంతయుచూచి ఆనందించితిమి. ఇట్టి విష యములలో సమకూర్చిన గ్రంథము లిదివరకు నెచ్చటను చూడలేదు. వినికిడియు మాత్రము కలదు. మంత్రభాగములు రహస్యముగా నుంచుటచే యింక చేర వలసినవి యుండియు నిపుడు లభ్యముగాక చేర్చలేకపో యినితలచెదము. తాళపత్రములయందు, పూర్వులు యెన్నెన్ని మంత్రజాలములు గుప్తపరచిరి. పండిత, పామరులకు సైతము నట్టివిలభించక, నెన్నియో శిథిలావస్థ చెందియుండును. గొప్ప ఆస్తికబుద్ధితో, వైద్యులకేగాక సర్వప్రజలకు సులభముగానుండులాగున యీగ్రంథమునందు శ్రీధన్వం తరి ప్రతిష్ఠా అర్చనపూజాదులు యంత్ర మంత్ర మహామంత్ర గాయత్రీ సహిత స్తోత్రములు చాలవరకు మహత్తరమగు మృతసంజీవని మహామంత్రములు సహా సంపాదించి బహిర్గతమగునట్లు ముద్రించి ప్రకటనము గావించి ప్రజాసేవకుడై, కష్టనష్టములను పాటించని వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యుని, శ్రీధన్వంతరి భగవానుడు సర్వకాలములయందును రక్షించుగాకయని ప్రార్థింపుచు నీకని మేము నారాయణ స్మరణపూర్వకముగ ఆశీర్వదింపుచుంటిమి. సమస్తాస్సుఖినో భవంతు.

బెజవాడ
16—12—48

శ్రీజగద్గురు భగవచ్ఛంకర పాదారవింద విరతిశయులగు
నవభారతయతీంద్ర స్వాములవారు
శ్రీ దుర్గాక్షేత్ర ఆశ్రమవాసులు

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్పమను గ్రంథమును జూచితిని. ఇది శ్రీ ధన్వంతరి యుపాసకులకు కల్పవృక్షమని చెప్పవచ్చును. శ్రీవారి జయంతిని ప్రతి సం॥ర మొనర్చెడి వారలకు విధిచోదితమైన పూజాకల్ప మీయాగ్రంథమునుండి యుద్ధరింపబడి భక్తుల కందీయబడినది. ఇందు శ్రీవారి ప్రతిష్ఠాపూజాకల్పము సహస్రనామావళీ స్తోత్ర శ్లోక ములు మొదలుగాగల పూజావిధానములన్నియు సమకూర్పబడినవి. ఆయుర్వేదస్వరూపు లైన శ్రీ ధన్వంతరివారి పూజావిశేషముతోగాక ఆయుర్వేదమునకు సారభూత మనదగిన "మృతసంజీవనీ మహామంత్రము" యజుర్వేద అథర్వణవేదయుక్తములైన వివిధమంత్ర రూపము లిందు వివరింపబడినవి. ఇందువలన విస్మరింపబడిన యీ మృతసంజీవనీవిద్యో పాసన తిరిగి యుపాసకుల కందీయబడినది. సత్పురుషులు దీని నుపాసించి సిద్ధినిబొంది లోకానుగ్రహముగా బ్రవర్తింపదగు కాలము భారతీయుల కందుబాటులో నున్నటుల భావింపదగును. అన్ని విధముల నీగ్రంథము దేశకల్యాణదాయకమని భావింపుచున్నాను.

ఇందు శ్రీమాన్ వేదాంతము లక్ష్మణాచార్యులవారి సేవను ముఖ్యముగా ప్రశం సింపతగి యున్నది.

గాంధీనగరం,
విజయవాడ.
12—2—48

కోట వెంకటాచలం
అద్వైతబోధిని, నిర్విచారజీవనము, ఆభాసత్రిస్తవము, బ్రహ్మాండ సృష్టివిజ్ఞానము, మానవసృష్టివిజ్ఞానము, కలికవిజ్ఞానాది గ్రంథముల రచించిన గ్రంథకర్త.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్పమను పొత్తముచూచి సంతసించితిని. జరారుగ్భయ మృత్యునాశకుడగు యాదిదేవుండు శ్రీధన్వంతరిని అర్చనచేసి గొలచి, చ్యవనాది మహర్షులు పునీతులైనారు. సర్వలోకవంద్యుడగు ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠ అర్చన పూజా జపవిధానములను చాలగ శ్రమించి సంగ్రహకర్తగారు వెల్లడించినారు. వీరికృషి శ్లాఘాపాత్రము. వైద్యులేగాక సర్వజనులు ఆయురారోగ్యైశ్వర్య ప్రదాతయైన శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని గొలిచి స్వాస్థ్యవర్ధనులై సుఖింతురుగాక॥

విజయవాడ
15—12—48 }

ఇట్లు,
వైద్యశ్రీ ప్రకాశ చంద్రశతపథి

ఆయ్యా, శ్రీ మద్ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్పమను గ్రంథమును ఆసాంతము చూచితిని. యిద్యేది నాటకముకాదు, నవలకాదు. కథలుగావు, ధవనమల్లుటగాదు. యిట్టి కల్పము వ్రాయుట సాహసకార్యమే. ఈ కల్పము త్రివిపభక్తి సాంప్రదాయముల ననుసరించియే యున్నట్లుతోచును. ధన్వంతరి దైవము పూజించు భక్తకోటికిది చాలా ఉపయోగకరమైన గ్రంథరత్నము. ఇంతవరకు ఇట్టిగ్రంథమును నేను చూచియుండలేదు. కొందరు ఆయుర్వేదవైద్యులు శ్రీ ధన్వంతరి జయంతీ ఉత్సవ పూజా సమయములో ఎట్టిమతమున ఏయేసహస్రనామములు చెప్పవలయునాయని, మథ్యపడుట నేను చూచితిని. ఇందులో సమకూర్చిన సహస్రనామ అష్టోత్తర శతనామ స్తోత్రాదికముల వలన నన్నిమతములకు నట్టిసందేహములు తీరినవనితలచెదము.

బహుశ్రమతో లోనైపురాతన సంస్కృత గ్రంథములను పరిశీలించి ప్రతిష్ఠా సహిత యంత్రమంత్ర తంత్రోక్త కల్పాదివిధి విధానముగా సమకూర్చి ఈ గ్రంథరూపకముగ మనలకు, మహోపకారమొనరించి రనుటకు సందియములేదు. ఈవిధముగ శ్రీధన్వంతరి భగవానుని యపారకరుణచే ననవరతము పట్టుదలతో, పరిశోధించి, ముద్రింపించి ప్రకాశవంతముచేసి, ఆంధ్రవైద్యసోదరుల కందించినందులకు శ్రీ పరమేశ్వరుండు వైద్యవిద్వాన్ భిషగ్రాజ శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులగారికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములనిచ్చి వాంఛితార్థముల నొసంగి లోకకల్యాణము చేకూర్చుగాక.

బెజవాడ
15—2—49 }

ఇట్లు,
జంధ్యాల దక్షిణామూర్తి, ఎల్.ఐ.ఎమ్.
సా. జె. డి. హాస్పటల్, గౌనరుపేట

ఉత్తములు లోకారాధ్యులు. ఉత్తమత అనన్యసాధ్యకార్యనిర్వాహణజన్మ. అకాల మృత్యువును పారద్రోలువాడు మహాత్ముడు. కాదని ఎవరనగలరు. ఆ ప్రయత్నము అభినంద్యము. ప్రతికూలశక్తుల నధిగమించి తాదలంచిన కార్యమును గట్టెక్కించుకొనుట నాస్తికత ప్రబలిన యీరోజులలో ఒక మహాత్ముడు మానవారోగ్య జీవనవిధాత, ఆద్యవైద్యఋషియగు ధన్వంతరికి ప్రాణప్రతిష్ఠాత్మక కల్పమును ఉద్ధరించుట ఆత్మసోదరోద్ధరణమే కాగలదు. తత్సాఫల్యము తదీయధర్మాచరణము తద్ధర్మ అధ్యయనాధ్యాపనములు, తద్వ్యాప్తియు సాధనకము. అట్టిదియ, ఆశాస్యము. దానికై నడుము బిగించుటకు ప్రోత్సాహ మొసగిన శ్రీశ్రీ వైద్యవిద్వాన్ వేదాంతము లక్ష్మణాచార్యులుగారు అభినంద్యులు.

ప్రస్తుతమకాం
తెనాలి
5—3—49

ఇట్లు,
మదనమోహన విద్యాసాగర్
వేదాలంకార్, లాహోర్.

శ్రియం నరాణాం ధనధాన్యవృద్ధిం
తదోభగసిద్ధ్యా కుశలంచ ధత్తే
సద్వైద్యమూర్త్యా విచరన్ రమేశః
స్వాధీనలోక స్థితిమాత్ర హేతుః॥ ౧

సఏవ ధన్వన్తరి రర్చనీయః
ప్రపిత్సుభిః ప్రాణిభిరాయురాది
దయావిశుద్ధో వసుదానశౌణ్డః
సంప్రార్థితః పూరయతీ హితంనః॥ ౨

తదర్థమేవాయ మపూర్వకల్పః
సంకల్పితో లక్ష్మణ పణ్డితేన
తచ్చాఖ్యాతిం మహాప్నుయాత్సో
జీయాత్సదా పుత్రకళత్రబన్ధుమ్॥ ౩

పొన్నూరు
25—1—49

ఇతి
పరాశరం వేఙ్కటకృష్ణమాచార్యః
శ్రీ భా॥ సం॥ పాఠశాలా, స్వర్ణపురి

శ్రీ ధన్వంతరిప్రతిష్ఠా కల్పమును చూచి మోదమందితిని. శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుడు సాక్షాద్విష్ణుమూర్తి యవతారమని సర్వజనులకు తెలిసియున్నది. అయినను యీ మూర్తిని విగ్రహారూపమున పూజించుటకు ఉపాసించుటకు వలయు మంత్రకల్పములు ప్రచారమున లేనందున ఆ ధన్వంతరి భగవానుని ఉపాసించుటగాని, ఆరాధించుటగాని జరుగుట లేదు.

శ్రీ ధన్వంతరి దేవుని అర్చించుటకు వలయునన్ని సాధనములు యిందు వివరింపబడియుండుటవల్ల ఆలోటు తీరినదనియే తలచెదను. చింతలూరులో ప్రతిష్ఠించిన దేవాలయము శ్రీవారి భక్తులకు కొంత ముదము చేకూర్చినది. అయినను తదుపాసనాపద్ధతులు లేని లోటు భక్తులకు గలిగియున్నది. అనేక వ్యయప్రయాసల కోర్చి ఈ గ్రంథమును సమకూర్చిన శ్రీమాన్ లక్ష్మణాచార్యులవారికి శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుడు సర్వవిధముల తోడ్పడుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాడను.

మునునూరు }

నేదాంతం కేశవాచార్యులు
(ఆయుర్వేదాలంకార ఎ.వి.ఎ.సి.)

ఆయుర్వేదాభిమానులారా!

శ్రీ లక్ష్మణాచార్యులుగారు సంపాదించి ముద్రించిన ఈ చిన్నపొత్తము లోకమునకు చాల యుపకరించునని తలంతును. ఏలనన, అసాధ్యవ్యాధు లుత్పన్నమైనప్పుడు శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని యర్చించుటవల్ల అవి నివారించునని చెప్పబడియున్నది. అందులకు వలయు యంత్రములు, మంత్రములు, విగ్రహారాధనకొఱకు బింబప్రతిష్ఠార్చనాదికము ఇందు కూర్చుటచేత వీరు లోకోపకారులైరి.

పూర్వము శ్రీ ధన్వంతరి దేవుని యర్చించి పుష్పవేణియను సుందరి సర్పదష్టుడై మృతినొందిన భర్తను తిరిగి జీవింపజేసెను. అటులనే అంధుడును ముదుసలియును అయిన చ్యవనమహర్షిని పెండ్లాడిన సుకన్య శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని యర్చించి యౌవనవంతునిగ, సౌందర్యవంతునిగ జేయగలిగెను.

గాన ప్రజలు శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని పూజించి సఫలమనోరథు లగుటకు ప్రయత్నించుచూ ఈగ్రంథముద్రాపకుని శ్రమను సఫలముచేయ ప్రార్థించుచున్నాను.

చోడవరం }

తిరునఘరి సీతారామానుజాచార్యులు

విజ్ఞప్తి

శ్రీమద్ధన్వంతరయేనమః

శ్లో॥ కరకిసలయ సంగే యస్య పీయూషకుమ్భః
పరమపర వధూనాం భూయసే మంగళాయ
సకలునిఖిల దుఃఖామ్భోధి రత్నేషురత్నమ్
హరతు దురిత రాశీనాశు ధన్వన్తరిర్వః॥

మహాశయులారా!

ప్రపంచమున మానవజీవితమునకు ముఖ్యములైనవి ఆహారము, వస్త్రము, విద్య, ఆరోగ్యము. ఈసముదాయములో ఆరోగ్యరక్షణము మిక్కిలి అవసరమైయున్నది. అట్టి యారోగ్యరక్షణమునకై ప్రతి దేశమునందును, ఆహార విహారాదులయొక్క మార్పుల ననుసరించి ప్రాచీనులు వైద్యశాస్త్రములను రచించియుండిరి. అందు నాటినుండి నేటివరకు గొప్పప్రచారములోనుండుటయే కాక అనేకసిద్ధుల యనుభవములతో నుద్దీపితమై విదేశీయులకు సైత మాదర్శప్రాయమై పాశ్చాత్యవైద్య తుషారయవనికా గుప్తమయ్యును భాస్కరునివలె నిరంకుశ ప్రకాశమును వీడక అద్వితీయమై యలరారుచున్నది. ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రము ఒక్కటియేయైయున్నది.

అట్టి లోకోత్తరమగు నాయుర్వేద వైద్యశాస్త్రోత్పత్తి నాకించుక విచారించి తత్కారణభూతుడైన మహాపురుషుని బూజింపవలసిన యావశ్యకత విశేషముగ వైద్యసోదరులయందును సామాన్యమానవ కోటి యందుగూడ కలదనుట నిర్వివాదాంశము.

మరియు కృతయుగంబున దూర్వాసశాపముచే సముద్రగతమైన మహేంద్రుని సంపదలను పునరుద్ధరించుటకై దేవదానవులు కలసి క్షీరసముద్రమును మథించుటయును, అందు లక్ష్మీ చంద్ర కామధేన్వాది ప్రాదుర్భావానంతరము శ్రీమన్నారాయణాంశ సంభూతుండును, స్వకృపావలోకవిదళిత మహామయమండలుండు నగు శ్రీమద్ధన్వన్తరి భగవానుండావిర్భవించి బ్రహ్మేంద్రాదులకు హేతులింగౌషధజ్ఞానములతో గూడినదియు, కేవలము రోగపీడితులకే కాక నిరోగులకు గూడ

ముఖ్యముగ నా|శ్రయస్థానమై యొప్పుచున్న ఆయుర్వేదశాస్త్రమును సాంగోపాంగముగ నుపదేశించి యంతర్ధానమగుట పురాణప్రసిద్ధమే కదా.

అట్టి పరమపూరుషుని ప్రతిష్ఠావిధానమును బహుకాలము నుండియు నచ్చొత్తింపఁబ్రయత్నించుచు నేటికి "శ్రీమద్ధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠా కల్పము" అనుపేరుతో ఈయుత్తమ గ్రంథమును స్వధనత్యాగముచే ముద్రింపించి గ్రంథమాలకర్పించిన చోడవరగ్రామ వాస్తవ్యులును, నిగమాగమాయుర్వేద పండితులునగు, శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులవారు సర్వులకు వందనీయములు.

ఏతద్గ్రన్థరాజమును ప్రచురించి శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రగ్రన్థ మాలయందు సప్తమానుబంధము నొనర్చిసోదర మహాశయుల హస్తముల నలంకరింపజేయుగల మహాభాగ్యము లభించినందుల కెంతయు సంతసమొందుచుంటిని.

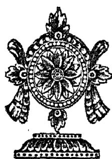
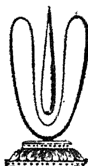
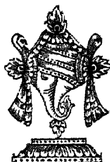
యీముద్రణమున కన్నివిధముల సహాయమొనర్చిన తిరుపతి శ్రీవేఙ్కటేశ్వర సంస్కృత కళాశాలాఽఽగమపండితులును విద్వత్కవి సార్వభౌమ వైయ్యాకరణ పంచానన శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమాన్ రాం॥ పార్థసారథిభట్టాచార్య స్వామివారికిని, శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమాన్ (దేవరపల్లి) ముత్తేవి అనంత పద్మనాభాచార్యులవారికిని, గ్రన్థమాలోద్ధారకులగు శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమాన్ (ఈపూరు) దేవయజనం వేంకటరామాచార్యుల వారికిని, శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమాన్ నారాయణం రామానుజాచార్యుల వారికిని, తమకు గ్రన్థమునంగల ఆదరాభిమానములను దయతోఁ దెలియజేసిన పండితప్రకాండులకును, గ్రన్థమాలతరఫున వందనశతంబు లర్పించుచున్నాడను.

ఇట్లు

శ్రీ॥ వై॥ భ॥ గ్ర॥ సంపాదకులు

భిషగ్రాజ, దీవి వేంకట నృసింహాచార్యులు

నల్లూరు

శ్రియై నమః

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ ధన్వన్తరయే నమః

—: శ్రీమద్ధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠాకల్పః :—

శ్రీలక్ష్మీవల్లభారమ్భాం విఖనోమునిమధ్యమామ్
అస్మదాచార్యపర్యన్తాం వన్దే గురుపరమ్పరామ్ ॥

శ్లో॥ బిభ్రాణ శ్శఙ్ఖచక్రౌషధవిమలసుధాపూర్ణకుమ్భాం శ్చతుర్భి
ర్దోర్భిః పద్మాసనస్థ స్సతతనుతపద శ్చన్ద్రచూడాదిదివ్యైః
నానాబ్రహ్మాణ్డభాణ్డోదరలసదఖిలప్రాణినాం ప్రాణరూపః
పాయా ద్ధన్వన్తరి ర్మాం జటిలనటదఘా చ్ఛిదివ్యావతారః ॥

హరిః ఓమ్

అథ ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠాం వ్యాఖ్యాస్యామః. ప్రతిష్ఠోక్తమాస నక్షత్రతిథివారయోగకరణయుతే ముహూర్తే, ఏతద్గుణయుక్తే యజమానజన్మర్క్షే వా శ్రీమద్ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠాం కుర్యాత్. గ్రామమధ్యే పృథగాలయే, భగవదాలయస్యోత్తరే, ప్రథమావరణే ద్వితీయే వా, నళినకాదీనామన్యతమే విమానే తద్బిమ్బం చతుర్భుజం, శఙ్ఖచక్రధరం దక్షిణహస్తే నౌషధం, వామహస్తేన సుధాపూర్ణకలశం దధానం, పీతామ్బరధరం, కిరీటహారకేయూరాదిసర్వాభరణభూషిత, మూర్ధ్వపుణ్డ్రధరం, కర్ణాలమ్బితరత్నకుణ్డలకాన్తియుతకపోలయుగళం, శాన్తం, ప్రసన్నవదనం, బ్రహ్మసూత్రసమాయుక్తం, పద్మాసనే సమాసీనం, శిలయా ధ్రువబిమ్బం, తామ్రేణ కౌతుకాదీన్, కుశలేన శిల్పినా కారయేత్.

ఋత్విజ స్సర్వే, యజమానేన సహ ఉప్తశ్మశ్రుకేశనఖాః స్నాత్వా, అఘమర్షణం కృత్వా, సన్ధ్యా ముపాస్య, దేవాదీ నద్భి స్తర్పయిత్వా, బ్రహ్మయజ్ఞం చ కృత్వా, ద్వాదశసూక్తాని, చతు ర్వేదాదిమన్త్రా న్వా జప్త్వా, యజమాన ఋత్విగ్వరణం కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య...గోత్రం ... శర్మాణం ఆచార్యం త్వా మహం వృణే' ఇత్యా చార్య మధ్వర్యూ నన్యాం శ్చ వరయిత్వా తా న్సర్వా న్వస్త్రోత్తరీ యాద్యై ర్గన్ధమాల్యై శ్చాలఙ్కృత్య త త్తత్కర్మణి నియుఞ్జీత.

ఆచార్య శ్చౌపాసనాగ్నా వాఘారం కృత్వా సర్వేషా మృత్విజాం యజమానస్య చ సమస్తపాపక్షయార్థం యద్దేవాదిచతు స్సూక్తా నాజ్యేన హుత్వా, వైశ్వానరాయే త్యగ్నే రుపస్థానం పఞ్చగవ్యప్రాశన మన్త్రహోమం చ కుర్యాత్.

తద్రాత్రౌ విష్వక్సేనారాధనపూర్వకం పుణ్యాహ మఙ్కురా ర్పణం చ కుర్యాత్.

అగ్నిమథనమ్

ఆలయా త్పూర్వత శ్చోత్తరే వా మనోరమే దేశే గోమయే నోపలిప్య, పఞ్చవర్ణై రలఙ్కృత్య ధాన్యా న్యాస్తీర్య ప్రాగగ్రా న్దర్భా న్విన్యస్య పృథక్ప్రదేశే, అరణ్యాం మహీమ్, మథనదణ్డే విష్ణుమ్, ఊర్ధ్వపట్టికాయా మగ్నిమ్, రజ్జ్వో ర్వాసుకిం చావాహ్యాఽభ్యర్చ్య, ఆచార్యః ప్రాఙ్ముఖః 'అగ్న ఆయాహీ' త్యరణిం ప్రాగగ్రాం, తద్దర్భా స్తృతే దేశే సన్న్యస్య, 'ఆయుర్దా' ఇతి మన్థదణ్డం సంస్థాప్య 'అగ్నిం ధూత' మితి మన్త్రే రజ్జూ సమావేష్ట్య, 'అగ్నిర్మూర్ధే' త్యూర్ధ్వపట్టికాం సంయోజ్య, 'జాతవేదో భువన స్యే' త్యగ్నిం మథిత్వా, ఉత్పన్న మగ్ని 'మాయుర్దా' ఇతి ప్రణమ్య 'ఉపావరో' హేతి గోకరీషే నిధాయ, 'అయ న్త ఇధ్మ' ఇతీన్ధనాని నిక్షిప్య, 'ఘృతప్రతీక' ఇతి పాత్రికాయా మాదాయ, 'అగ్నిరిన్ద్రో' త్యభివాదనం కృత్వాఽప్రమాదం నిదధ్యాత్.

అక్షిమోచనవిధిః

ప్రతిష్ఠాదివసా త్పూర్వస్మి న్నవమే సప్తమే పఞ్చమే తృతీయే వాఽహ్న్యర్క-రాహుసారాణా ముదయం హిత్వా ద్విలోచనే నక్షత్రే శిల్పినా ప్రథమత శ్చామన్త్రికాఽక్షిమోచనం కారయిత్వా పశ్చా త్సమన్త్రికాఽక్షిమోచన మాచార్యః కుర్యాత్.

దేవ స్యోత్తరే ఔపాసనాఽగ్నికుణ్డే పూర్వోక్తమథితాఽగ్నినై వాఘారం కృత్వా వాస్తుహోమం హుత్వా బిమ్బ స్యాతీవ పార్శ్వతః పర్యగ్నిం కృత్వా పఞ్చగవ్యై ర్బేరం సమభ్యు క్ష్యాఽన్తహోమం కుర్యాత్.

బిమ్బస్య దక్షిణేఽభిముఖే వా ఔపాసనాగ్నికుణ్డం కృత్వా మథితాఽగ్నినై వాఘారం హుత్వా దద్భ్య స్స్వాహే త్యజహోమం మాళిమాలాదీన్ మహాభూతదైవత్యం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం వైష్ణవం శ్రీభూమిదైవత్యం బ్రాహ్మం రౌద్రం చ హుత్వాఽన్తః పరిషిచ్య, దేవాభిముఖే గా మేకాం సంస్థాప్య గోసూక్తే నాఽభి మృశ్య ఘృతదధిమధుక్షీరం చ కాంస్యపాత్రే సువర్ణసహితం సఙ్గృ హ్యాఽభిముఖే నిధాయ ఘృతే సామవేదం, దధ్ని యజుర్వేదం, మధుని ఋగ్వేదం, క్షీరేఽథర్వవేదం చాఽవాహ్యాఽభ్యర్చ్య వ్రీహియవమాష ముద్గతిలతిల్వప్రియఙ్గుసర్షపా స్సప్తౌ ధాన్యాని రాశీకృ త్యాఽధిదైవతం వాయు మభ్యర్చ్య హుళికాం తాడనీం సువర్ణేన రజతేన వా కృతాం హేమపాత్రే రజతపాత్రే వా సఙ్గృహ్య దేవాభిముఖే నిధాయ ధ్రువ బేరాఽక్షిమోచనార్థం సువర్ణపాత్రే శుక్లర క్తకృష్ణహరితాదివర్ణాన్ సఙ్గృహ్య తస్మి న్నగ్నిహి మభ్యర్చ్య జయశబ్దజయస్తోత్రై స్సంస్తూయ నృత్తగేయవాద్యై ర్ఘోషయిత్వా దేవాభిముఖే నిధాయ ప్రచ్ఛన్న పటం కృత్వా దేవస్య దక్షిణే ఆచార్య శ్చోత్తరాభిముఖః ప్రాణా యామం కృత్వా 'విష్ణు ర్మాం రక్ష' త్యుచ్చార్య దివ్యరూపం ధ్యాయన్ సువర్ణసూచీదృఢకరీభ్యా మేవ పక్ష్మవర్త్మర క్తశుక్లజ్యోతి ర్మయమణ్డలాని యథాక్రమేణ పృథివ్యాదిమహాభూతాన్తం పరమా త్మాధిదైవతాని స్మృత్వా అతో దేవా దినా దక్షిణనయనే 'సహస్ర

క్షీరస్నా౽దినావామే చాక్షిమోచనం కారయేత్. ప్రచ్ఛన్నపటంవిసృజ్య గోధాన్యాజ్యాదీని దర్శనద్రవ్యాణి తత్తన్మన్త్రైస్సన్దర్శయేత్.

పఞ్చగవ్యాధివాసః

ఆలయస్యోత్తరే పురస్తాద్వా ప్రపాం కృత్వా దేవం ప్రణమ్యా౽౽పోహిరణ్యపవమానై ర్బిమ్బం ప్రమార్జ్య జలద్రోణీమాదాయ సంశోధ్యావటే వరుణం సంపూజ్య 'వసోః పవిత్ర' మితి పఞ్చగవ్యై రాపూర్యా౽ధిదైవ మీశాన మభ్యర్చ్య పుణ్యపుష్పాణి నిక్షిప్య నవవస్త్రాణ్యాస్తీర్య తత్ప్రాచ్యాం మహాపాసనాగ్నికుణ్డం కృత్వా౽౽ఘారం హుత్వా తస్యోత్తరే దేవేశం ప్రణమ్య సప్తభిః కలశైస్సంస్నాప్య పుణ్యాహం వాచయిత్వా నవవస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృత్యాభ్యర్చ్య విష్ణుసూక్తేన ప్రాక్ఛిరశ్శాయయిత్వా అగ్నిం పరిస్తీర్య, విష్ణవే విశ్వేశాయ జనార్దనాయ సర్వభూతాత్మనే౽వ్యక్తాయాచలాయ దేవేభ్యో భూతేభ్యో నాగేభ్యో లోకపాలేభ్యః స్వాహేతి వ్యాహృత్యన్తం హుత్వా, వైష్ణవం బ్రాహ్మం రౌద్రం ప్రాజాపత్యం వారుణం వైఘ్నం గారుడం వైష్వక్సేనం దిగ్దైవత్యం చ హుత్వా౽గ్నిం విసృ౽జ్యాష్టమఙ్గళపఞ్చాయుధాని విన్యస్య తద్రాత్రౌ తదాలయగత దేవేభ్యః సర్వేభ్యో మహాద్దికం బలిం నిర్వాప్య పురుషసూక్తేన దేవం సంప్రార్థ్య ప్రణామం కుర్యాత్.

క్షీరాధివాసః

ప్రభాతే స్నాత్వా౽౽లయమావిశ్య అధివాసగతం దేవముద్ధృత్య సప్తభిః కలశైః సంస్నాప్య వస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృత్యాభ్యర్చ్య జలద్రోణీం సంశోధ్య నవవస్త్రాణ్యాస్తీర్య 'శన్నోదేవీ' రితి గోక్షీరేణాపూర్యా౽ధిదేవ మధర్వవేద మభ్యర్చ్య పద్మోత్పలాది పుణ్యపుష్పాణ్యవకీర్య క్షీరం క్షీరోదధి రితి స్మృత్వా విష్ణుసూక్తేన పూర్వవచ్ఛాయయేత్. పూర్వవద్ధోమం హుత్వా తద్రాత్రౌ పూర్వవద్బలిం నిర్వాప్య పూర్వవదాయుధార్చనం ప్రార్థనం ప్రణామం చ కుర్యాత్.

జలాధివాసః

ప్రభాతే స్నాత్వా పూర్వవ ద్బిమ్బ ముద్ధృత్య స ప్తభిః కలశై స్సంస్నాప్య నవవస్త్రో త్తరీయాద్యై రలఙ్కృ త్యాఽభ్యర్చ్య పుణ్యాహం కృత్వా వారిపూర్ణాం నదీం హ్రదం శుద్ధతటాకం వా శ్రిత్య తజ్జలే ప్రపాం కృత్వా వితానధ్వజదర్భమాలాతరజ్జు స్తమ్భవేష్టనా ద్యై రల ఙ్కృత్య పరితః ప్రావరణం కృత్వా త త్తీరేఽగ్నిశాలాం కృత్వాఽగ్నిం నిధాయ పరి స్తీర్య పరిషిచ్య వైష్ణవం హుత్వా పశ్చా త్సఘృతం పాయస మాదాయ యోగేశాయ, శేషపర్యఙ్కశాయినే,శబ్దబ్రహ్మణే, సముద్రేభ్యః, పర్వతేభ్యో, దేవేభ్య, ఋషిభ్యః,పితృభ్యో, నాగేభ్యో, భూతేభ్యః స్వాహేతి హుత్వా త త్తీర 'మిద మాప శ్శివా' ఇత్యభిమన్త్ర్యాఽధిదేవం వరుణం పుణ్యతీర్థం శివం పుణ్యం దేవావాస మితి చతుర్భి ర్మన్త్రై రర్ఘ్యా న్త మభ్యర్చ్య నవవస్త్రా ణ్యాస్తీర్య పుణ్యపుష్పా ణ్యవకీర్య విష్ణుసూ క్తేన పూర్వవ చ్ఛాయయేత్. అగ్నిం పరి స్తీర్య ధాతాదిపఞ్చవారుణం మూలహోమ మాగ్నేయం చ హుత్వాఽన్తః పరిషేకం కృత్వాఽన్తహోమం జుహుయాత్.

ప్రభూతబలిప్రదానమ్

తద్రాత్రౌ ప్రభూతం బలి మాహృత్య ముద్గనిష్పావతిలతిల్వో లాజమాషాపూపయుక్తం కటాహే ప్రక్షిప్య పూర్వవ త్తదాలయే గ్రామే చ ప్రదక్షిణక్రమేణ దిగ్దేవతాభ్యో బలిం దత్వా రాత్రిశేషం వ్యపోహ్య ప్రణామం కుర్యాత్.

ఉత్సవః

ప్రభాతే స్నాత్వా పశ్చా దధివాసగతం దేవ ముత్థాప్య శుద్ధోదకైః సంస్నాప్య గన్ధోదకై రభిషిచ్య నవవస్త్రో త్తరీయాద్యై రలఙ్కృ త్యాఽభ్యర్చ్య యాన మారోప్య గ్రామ మాలయం వా ప్రద క్షిణం కారయిత్వా యజ్ఞాలయే పశ్చిమే అలఙ్కృతే దేశే దేవం బైల్వే ఫలకోపరి ప్రాఙ్ముఖం సంస్థాపయేత్.

మథితాగ్నినా తదాలయ స్యోత్తరే వాస్తుహోమం హుత్వా పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యా మాలయం సంశోధ్య పుణ్యాహం కృత్వా అన్తహోమం కుర్యాత్.

యజ్ఞశాలాలక్షణమ్

ఆలయా త్పురతో దక్షిణే ఐశాన్యే వా వర్ష వాతాతపాదినివా రణీ మచ్ఛిద్రాం షోడశ స్తమ్భయుక్తాం చతుర్ద్వారయుతాం శాలాం ప్రపాం వా కల్పయిత్వా తాం దర్భమాలావితానధ్వజతరఙ్గ స్తమ్భ వేష్టనముక్తాదామపుష్పమాలాదిభి రలఙ్కృత్య అశ్వత్థోదుమ్బరప్లక్షవట నిర్మితాని శఙ్ఖచక్రపూర్ణకుమ్భదర్పణపద్మముకుళయుతాని తోరణాని హనుమత్తార్క్ష్యలక్ష్మీయుత కేతనాని చ చతుర్వేదాదిమన్త్రై ర్ద్వారేషు సంస్థాప్య తద్ద్వారపార్శ్వే కదళీక్రముకపూర్ణకుమ్భాఽఙ్కురదీపాద్యై రలఙ్కుర్యాత్. తచ్ఛాలాం చతుస్స్వాత్రై ర్నవపదం కల్పయిత్వా మధ్యే చతుర్హస్తాయామవిస్తారాం హస్తోత్సేధాం శయ్యావేదిం కృత్వా తత్పరిత స్సర్వదేవార్చనార్థంప ఙ్క్తిం కుర్యాత్. శయ్యావేద్యాః పూర్వతః సభ్యం తత్పూర్వే ఆహవనీయం దక్షిణేఽన్వాహార్యం పశ్చిమే గార్హపత్యం ఉత్తరే చావసథ్యం ఆగ్నేయ్యాం పౌణ్డరీకం చ శల్యలోష్టతుషాఽఙ్గారభస్మాదిహీనయా మృదా వాలుకాభి ర్వా కుణ్డాదీని మనోహరాణి విధినా కల్పయేత్.

ఋత్విఙ్నియమనమ్

అథ గురు ర్యజమానం బ్రాహ్మణ 'మణోరణీయా' నిత్యభ్యుక్ష్య సఘృతం పయః ప్రాశయిత్వా, ఇతరజాతి శ్చే న్మన్త్రం వినై వాహరేత్.

యజమాన ఋత్విజ శ్చాహూయ, 'అథావనీద' మితి మణ్డలాన్యుపలిప్య, 'అస్త్వాసన' మిత్యాసనాని సదర్భయవాని నిధాయ తేష్వాసీనాం స్తా న్దేవవ త్సత్కృత్వా పవిత్రం వజ్రసంయుక్త 'మగ్నిమీళే' ఇతి దధి ప్రాశయిత్వాఽఽచామేత్. ఆచార్య స్తా న్స్వాధ్యాయపరా హే యథార్హ కర్మణి నియుఞ్జీత.

అగ్నిప్రణయనమ్

పశ్చాద్గార్హపత్యాగ్నికుణ్డే మథితాగ్నిం నిక్షిప్య, ఆఘారం హుత్వా, ఆఘారాన్తే తమగ్నిం వర్ధయిత్వా తస్మాదన్వాహార్యాగ్నికుణ్డే 'జాతవేదో భువన' స్యేత్యగ్నిం ప్రణీయ, పశ్చాదాహవనీయాగ్నికుణ్డే 'అగ్నఆయా' హీతి మన్త్రేణాగ్నిం ప్రణీయ పశ్చాదావసథ్యాగ్నికుణ్డే 'అయన్తే యోని'రిత్యగ్నిం ప్రణీయ తతస్సభ్యాగ్నికుణ్డే 'మయి గృహ్ణా' మీత్యగ్నిం ప్రణీయ తతః పౌణ్డరీకాగ్నికుణ్డే 'ఘృతప్రతీక' ఇత్యగ్నిం ప్రణీయాన్యేషు కుణ్డేషు 'జాతవేద' ఇత్యగ్నిం ప్రణయేత్.

ఆఘారాన్తరవిశేషః

అగ్నికుణ్డానా మూర్ధ్వవేద్యా మిన్ద్రాది దిగ్దేవాం స్తత్తత్స్థానే దక్షిణవేద్యధస్తాద్బ్రహ్మాణ ముత్తరే సోమ మభ్యర్చ్య గార్హపత్యే ఉత్తరప్రణిధా వగ్న్యాదీనాం దేవానా మావాహనాన్తే, గార్హపత్యయజ్ఞం యజ్ఞదెవతవిశ్వాన్దేవాన్ ఓంభూః పురుష మచ్యుత మితి.

అన్వాహార్యేఽన్వాహార్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవత విశ్వాన్దేవా 'నోం భువః పురుషం సత్య' మితి, ఆహవనీయే ఆహావనీయయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వాన్దేవా 'నోం సువః పురుషం పురుష' మితి, ఆవసథ్యే ఆవసథ్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వాన్దేవా నోం మహః పురుషమనిరుద్ధ' మితి,

సభ్యే సభ్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వాన్దేవా 'నోం జనః పురుషం విష్ణు' మితి, పౌణ్డరీకే పౌణ్డరీకయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వాన్దేవా 'నోం తపః పురుషం వాసుదేవ' మితి, (శ్రామణకే శ్రామణకయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వాన్దేవా 'నోం సత్యం పురుషం నారాయణ' మిత్యావాహ్య) పరివారాణాం హోమే ష్వౌపాసనే ఔపాసనయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వాన్దేవా నావాహయామీ త్యావాహ్య, తత్రై వాజ్యం నిరూప్యాజ్యాహుతీ ర్హుత్వా సర్వేషు హోమేషు వైష్ణవం హుత్వైవ మాఘారం జుహుయుః.

కుమ్భపూజా

ద్వాత్రింశత్ప్రస్థసమ్పూర్ణం సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం వా నవ కుమ్భం సమాదాయ యజ్ఞాలయే వాయవ్యే సమ్భారవేద్యాం ప్రాఙ్ముఖ

మాస్థాయ "ఇన్ద్రాంనర ఇషేతో వ్రజే" త్యేతిజపం త్రివృతే నైకేన వా
సూత్రేణ యవాన్తర మఙ్గుల్యన్తరం వా పరివేష్ట్య "శుచీవో హ" వ్యేతి
ప్రక్షాళ్య కుమ్భ స్యాన్తరాళే "ఇమేధూపా" ఇతి సమ్యగ్ధూపం ధూప
యిత్వా నాదేయం జలం "ఆద్యమభిగృహ్ణా"మీతి సఙ్గృహ్య "ఇద
మాప శ్శివా"ఇతి వస్త్రేణోత్పూయ "ధారా" స్వితి కుమ్భం జలే
నాపూర్య "ఆప ఉన్ద న్త్వాపో వా"ఇత్యభిమృశ్య "విశ్వతశ్చక్షు"
రిత్యేలోశీరగన్ధాద్యై ర్వాసయిత్వా "తేజోవత్స్వేవ" ఇతి దుకూ
లాభ్యాం క్షౌమాభ్యాం సూక్ష్మకార్పాసవస్త్రాభ్యాం వా కుమ్భ
మావేష్ట్య కుశకూర్చాక్షతాశ్వత్థపల్లవా "సతో దేవా నమస్సులో"
మీతి విన్న్యస్య "ఇయం జాగ్రతీ"రితి కుమ్భ మభిమృశ్య నవరత్నా
న్యష్టమఙ్గళపఞ్చాయుధాని గరుడగజకూర్మరూపాణి స్రుక్స్రువాదివర్ణ
చిహ్నాని మేఘవిద్యుల్లతాదీని సువర్ణే నైవ కృతాని ఏకాఙ్గులాద
హీనాని అలాభే సువర్ణశకలాని వా తత్తద్రూపం ధ్యాత్వా తత్కుమ్భే
విష్ణుసూక్తేన విష్ణుగాయత్ర్యా వా ప్రక్షిప్య నారికేళ ఇతి నారికేళ మూర్ధ్వ
ముఖంవిన్న్యస్య షడ్ద్రోణధాన్యరాశౌకుమ్భంసన్న్యస్యఆచార్య స్తద్దక్షిణే
చోత్తరాభిముఖో భూత్వా బ్రహ్మాసన మాస్థాయ "విష్ణ స్త్వాం
రక్ష"త్వేత్యాత్మరక్షాం కృత్వా లలాటాదిద్వాదశస్థానేషు కేశ
వాదీ న్ప్రణమ్య అకారాద్యక్షరాణి సర్వసన్ధిషు న్యసిత్వా ఆహూ
రణ్యా మి త్యఙ్గుష్ఠాదికనిష్ఠాన్తం న్యస్య సుదర్శన మితి దక్షిణభుజే రవిపా
మితి వామే చ సన్న్యస్య సూర్యోసి చన్ద్రో సీతి నేత్రయో
ర్దక్షిణవామయో ర్న్యస్య హృదయే ప్రణవయుక్త మాదిబీజం
న్యస్య తం ప్రణవై ర్వేష్టయిత్వా బ్రహ్మ బ్రహ్మేతి హృదయం
ద్యౌర్ద్యౌ రసీతి శిరః శిఖేతి శిఖాం దేవానా మాయుధై రితి కవచం
నారాయణాయవిద్మహే ఇత్యస్త్రం భూర్భువస్సువరో మితి సర్వత్ర
రక్షాం కృత్వా, పశ్చా త్కుమ్భం సంస్పృశ్య ఆత్మసూక్తం జప్త్వా
యథాబలం ప్రాణాయామం కృత్వా దేశకాలౌ సంకీర్త్య ఏవం...తిథౌ
శ్రీమద్ధన్వన్తరిస్వామినః మహాప్రతిష్ఠాదేవయజనకర్మణి కుమ్భజలే
శ్రీమద్ధన్వన్తర్యావిర్భావార్థం కుమ్భపూజాం కరిష్యే (ఇతి సఙ్కల్ప్య
అపఉపస్పృశ్య)కుమ్భజలేఅర్ధచన్ద్రాకారంశుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశంమధ్యేఽష్ట

దళోపేతం పద్మం తన్మధ్యే శ్యామవర్ణం ద్విభుజ మీంకారబీజాన్వితం మహేన్ద్రిమణ్డలం ధ్యాత్వా తన్మధ్యే పద్మే శితోత్పలవర్ణం. ద్విభుజం పద్మధరం వకారబీజాన్వితం వరుణమణ్డలం ధ్యాత్వా తన్మధ్యే తప్తహాటకసంకాశం చతుర్భుజం శఙ్ఖచక్రౌషధసుధాకలశధర మాది బీజం మనసైవ సన్న్యస్య దిక్ష్వష్టసు ప్రణవై రావేష్ట్య సర్వా న్నేక ప్రణవేన వేష్టయేత్. విష్ణుసూక్తం ప్రణవశతం సహస్రశీర్ష మితి జప్త్వా.

సర్వాధారం సనాతన మప్రమేయ మచిన్త్యం నిర్గుణం నిర్మలం సర్వవ్యాపినం పరమాత్మానం ధన్వన్తరిం విష్ణుం మనసా సఙ్కల్ప్య, సువర్ణవర్ణం రక్తనేత్రాస్యపాణిపాదం సుఖోద్వహం శుకపిఞ్ఛామ్బరధరం విష్ణుం ప్రణవాత్మకం కిరీటకేయూరహారప్రలంబయజ్ఞోపవీతినం చతుర్భుజం శఙ్ఖచక్రసుధాకుమ్భదివ్యౌషధధరం శ్రితార్తినిర్వాపణార్థ మనుగృహీతవాసుదేవదివ్యావతారం శ్రీమద్ధన్వన్తరిం ధ్యాత్వా, "ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధన్వన్తరయే అమృతకలశహస్తాయ సర్వామయహరాయ త్రిలోకనాథాయ విష్ణవే స్వాహా" ఓం ధన్వన్తరి మావాహయామి శ్రీమహావిష్ణు మావాహయామి, సర్వామయహర మావాహయామి, త్రిలోకనాథ మావాహయామి, ఇతి మనసా కుమ్భేఽమ్భసి సమావాహ్య పుష్పాద్యర్ఘ్యాచమనాన్త మర్చయేత్.

స్నపనః

తతో దేవం కుమ్భం సమాదాయ శకునసూక్తం జప్త్వా యజ్ఞాలయే స్నానశ్వభ్రే దేవం సంస్థాప్య దక్షిణే ధాన్యరాశౌ కుమ్భం సన్న్యస్య పురస్తా ద్వ్రీహిభి స్తణ్డులై ర్వా దణ్డవ త్పఙ్క్తిం కృత్వా సప్తకలశా న్విన్యస్య క్షీర ఘృత మధుసిద్ధార్థాక్షతోదక కుశోదక చన్దనోదక పూరితా న్కలశా నుత్తరాది సన్న్యస్య అన్తరే మహాస్నాన కలశాన్ శుద్ధోదకపూర్ణాన్ సన్న్యస్య క్షీరే ఽథర్వవేద ముపస్నానేఽగ్నిం ఘృతే సామవేద ముపస్నానే వత్సరాన్ మధుని ఋగ్వేద ముపస్నానే వాయుం సర్షపోదకే చాదిత్య ముపస్నానేఽప్సరసః అక్షతోదకే కశ్యప ముపస్నానే మరుతః కుశోదకే మునీ నుపస్నానే తక్షకం చన్దనోదకే ఋతూ నుపస్నానే బృహస్పతిం చాపా హ్యేకాదశోపచారే

రభ్యర్చ్య దేవం ద్రవ్యంప్రతి పాద్యాద్యై రర్చయేత్. శన్నోదేవీ రితి క్షీరేణ, అగ్న ఆయాహీతి ఘృతేన, అగ్నిమీళే ఇతి మధునా, పూత స్తస్యేతి సర్వౌషధోదకేన, ఇమా ఓషధయ ఇత్యక్షతోదకేన, అభిత్వా శూర ఇతి కుశోదకేన, చత్వారివా గితి చన్దనోదకేన చ సంస్నాప్య వారిశ్చతస్ర ఇతి తత్తదన్తరే సర్వోపస్నానై స్సంస్నాపయే ద్ద్రవ్యంప్రతి పూర్వం కుమ్భం సమభ్యర్చ్య ఆపోహిష్ఠాద్యైరు ష్ణోదకేన చ సంస్నాప్య ఇషేత్వోర్జేత్వేతి శుద్ధోదకై శ్చాభిషిచ్య మిత్రస్సుపర్ణ ఇతి ప్లోతేన విమృజ్య దేవం నవవస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృత్యాఽభ్యర్చ్య నైరృతే విష్టరే దేవం కుమ్భం చ సంస్థాప్యాఽర్చయేత్.

కౌతుకబన్ధనమ్

ఆచార్యః పుణ్యాహం వాచయిత్వా కాంస్యపాత్రం తణ్డులై రాపూర్య తస్మిన్ సౌవర్ణం ప్రతిసరం విన్యస్య స్వస్తిసూక్తే నాఽభిమృశ్య కృణుష్వపాజ ఇత్యనువాకం జప్త్వా స్వస్తిదావిశస్పతి రితి వదన్ దేవస్య దక్షిణహస్తే బధ్నీయాత్.

శయనాధివాసః

అథ శయ్యావేదిం సమభ్యుక్ష్య షడ్ద్రోణాదహీనై శ్శాలిధాన్యై స్తదర్ధయవై స్తదర్ధతణ్డులై స్తదర్ధతిలై శ్చోపర్యుప ర్యాస్తీర్య సాగ్రాన్కుశా న్ప్రాగగ్రా నాస్తీర్య పఞ్చతల్పాని పఞ్చవర్ణవస్త్రాణి వా వేదాహ మిత్యుపర్యుపరి విన్యస్య ఉపరివేష్టనం శ్వేతనవవస్త్రేణ కృత్వోపధానద్వయం (శిరఉపధానం పాదోపధానం చ) విన్యసేత్. ప్రణవే నాభ్యుక్ష్య పుష్పా ణ్యవకీర్య ధూపదీపాష్టమఙ్గళపఞ్చాయుధాని పరితో విన్యస్య తదూర్ధ్వే వితానధ్వజదర్భమాలాతరఙ్గస్తమ్భవేష్టనముక్తాదామాద్యై రలఙ్కృత్య సర్వవాద్యసమాయుక్తం శకునసూక్తం జపన్ ఆచార్యస్స్థాపకై స్సార్థం దేవేశం శయనే సమారోప్య యద్వైష్ణవ మితి మన్త్రేణ దేవం యద్దిగ్ద్వారం విమానం తద్దిక్శిరస్కం శాయయేద్గళా దధస్తా దుత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా దేవస్య దక్షిణే పూర్వవత్కుమ్భం సన్న్యస్య పరితః ప్రావరణం కృత్వా

రత్నాధివాసః

సమ్యగ్భరవేద్యాం ధాన్యోపరి వస్త్రాణ్యాస్తీర్య సౌవర్ణాదిపాత్రే రత్నాని సన్న్యస్య తస్మిన్విష్ణు మభ్యర్చ్య విష్ణుసూక్తే నాధివాసం కృత్వా ఉత్తరాచ్ఛాదనం నిశ్ఛిద్రం కృత్వా పశ్చా ద్యజ్ఞాగారస్య పరితః ప్రాగాదిచతుర్దిక్షు చతుర్వేదాధ్యయనం కారయేత్.

సర్వదేవార్చనమ్

యజ్ఞశాలాయాం మహావేద్యాం వా మధ్యే విష్ణుం ప్రాగాది చతుర్దిక్షు ధన్వన్తరిం, మహావిష్ణుం, సర్వామయహరం, త్రిలోకనాథం ఆగ్నేయాదికోణేషు ధీప్రదం, ధర్మవిదం, ఆయుర్వేదస్వరూపిణం, యజ్ఞాగ్ర మితి, ద్వితీయావరణే ప్రాగాది, దక్షం, ఇన్ద్రం, అశ్వినేయాన్, అత్రిం, హారీతం, కాశ్యపం, భాస్కరం, భారద్వాజ మితి తృతీయా వరణే పునః ప్రాగాది ఇన్ద్రం, అగ్నిం, యమం, నిరృతిం, వరుణం, వాయుం, కుబేరం, ఈశాన మిత్యావాహ్యాఽర్చయేత్. శేషం విష్ణుప్రతి ష్ఠోక్తవ త్కుర్యాత్.

హౌత్రమ్

అథాధ్వర్యుః ప్రధానాగ్నిం ప్రజ్వాల్య పశ్చా ద్ధోతార మాహూయ వస్త్రోత్తరీయాభరణాద్యై రలఙ్కృత్యాఽభిపూజయేత్ స హోతా ప్రధానాగ్నేః పురత స్తిష్ఠేత్. అధ్వర్యు ర్హోత రేహీతి వదేత్. స హోతా అధ్వర్యో దేవ తే త్యుక్త్వాఽచమ్య ప్రణవపూర్వం నమః ప్రవక్త్రే ఇతి వదం స్తిష్ఠన్ ప్రోచ్చం శ్రీవైఖానససూత్రోక్త విధినా హౌత్రం ప్రశంసయేత్. అధ్వర్యు స్తేనోక్త మోంకారం శ్రుత్వా సప్తదశపాలాశేధ్మాన్ సప్రతముకులాగ్రాన్ ఘృతాక్తా న్గృహీత్వాఽగ్నౌ ఓం స్వాహేతి ప్రక్షిపే ద్ధోతా బ్రాహ్మణ భారతే త్యన్త ముక్త్వా యజమానస్య గోత్రప్రవరం క్రమేణ వదేత్. గ్రామో, యజమాన శ్చే త్కాశ్యపప్రవరం వదేత్. దక్షిణప్రణిధౌ ఆయాత్వితి మన్త్రాన్తే "ఆయాతు భగవా న్పురుష స్సగణ స్సస్యైన్య స్సుమన స్సహోయోజితః పరం సహదేవతాభి రనుమన్యతాం యస్తు దివ్యామధ ధరో నిత్య మృషిభి శ్చానుగామినం తమజం పుణ్డరీకాక్షం ధన్వన్తరిం

భగవన్త మోమ్ ధన్వన్తరిం, మహావిష్ణుం సర్వామయహరం, త్రైలోక్య నాథ మితి, ఉత్తరప్రణిధౌ దక్షం ఇన్ద్రం ఆశ్వినేయాన్ అత్రిం హారీతం కాశ్యపం భాస్కరం భారద్వాజ మిత్యావాహ్య ఆవాహనక్రమేణ జుష్టాకారం కృత్వా తత్క్రమే ణాజ్యాహుతీ ర్జుహోతి.

ప్రధానహోమః

పద్మాగ్నిం పరిషిచ్య వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం చ హుత్వా మూలమన్త్రేణ దూర్వాఽపామార్గవిష్ణుక్రాన్తాభి స్సమిద్భి శ్చరుణాఽఽజ్యేన చ "ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధన్వన్తరయే అమృతకలశహస్తాయ సర్వామయహరాయ త్రిలోకనాథాయ విష్ణవే స్వాహా" ఇత్యష్టోత్తరశతమ్ "ధాన్వన్తరాయ విద్మహే సుధాహస్తాయ ధీమహి తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్" ఇతి ప్రత్యేక మష్టోత్తరశతం చ హుత్వా దేవేశ స్యోక్తవ త్సర్వాగ్నిషు యథా క్రమం హుత్వా పౌణ్డరీక మౌపాసనం వినా సర్వాగ్ని ష్వన్తహోమం హుత్వా రాత్రిశేషం సమాపయేత్.

దేవప్రబోధనమ్

ప్రభాతే స్నాత్వాఽఽచార్య స్సన్ధ్యా ముపాస్య తర్పణం బ్రహ్మ యజ్ఞ మౌపాసనం చ కృత్వా దేవాలయం ప్రవిశ్య 'ప్రతద్విష్ణు' రితి ప్రదక్షిణం ప్రణామం చ కృత్వా యజ్ఞాలయం ప్రవిశ్య దేవ మోంకారేణ కిఞ్చి త్ప్రబోధ్య భగవతో బలేనేతి దేవం ప్రణమ్య విష్ణు సూక్తేన శయానం దేవ ముత్థాప్య వస్త్రమాల్యాదీని విమోచ్య శుద్ధోదకేన సంస్నాప్య ప్రతిసరం విసృజ్య పున రన్యై ర్వస్త్రమాల్యాభరణై రలఙ్కృత్య పాద్యాద్యై రభ్యర్చ్య

పీఠస్థాపనమ్

గర్భాగారం ప్రవిశ్య గర్భార్ధం చతుర్భాగం కృత్వా పృష్ఠ భాగద్వయం విసృజ్య తృతీయే పీఠం సంస్థాపయేత్.

స్థాపితపీఠావటం వక్ష్యవింశతిభాగం కృత్వా అధివాసితరత్నా న్యాదాయ తస్మిన్ బ్రహ్మణం ఇన్ద్రాదిదిగ్దేవాం శ్చాభ్యర్చ్య పుష్పా దీని సంశోధ్య 'త మేకనేమిమితి' రత్నా న్యభిమృశ్య, 'ప్రజాపతిం ప్రథమ' మితి మధ్యే కూర్మం, 'త మేకనేమి' మితి తస్యోపరి గజం, తదుపరి 'శతధార' మితి గరుడం, 'తదుపరి బ్రహ్మ దేవానా' మితి బ్రహ్మమణిం, ఐన్ద్రే 'ఇన్ద్రంప్రణయన్త'మితివజ్రమణిం,ఆగ్నేయే 'అగ్నా వగ్ని' రితి మౌక్తికమణిం, యామ్యే 'యమోదాధా' రేతి వైడూర్య మణిం, నైరృతే 'వసవః ప్రథమ' ఇతి శఙ్ఖజమణిం, వారుణ్యాం 'ఏ తే శత' మితి స్ఫటికమణిం, వాయవ్యాం 'మరుతః పరమా' త్మేతి పుష్యకాన్తమణిం, ఉత్తరే 'సోమగ్ం రాజాన' మితి చన్ద్రకాన్తమణిం, ఐశాన్యే 'ఈశాన స్సర్వలోకానా' మితి నీలమణిం, ఇన్ద్రాగ్న్యో ర న్తరే 'శం నో నిధత్తా' మిత్యమృతాశ్మకమణిం, యమాగ్న్యో ర న్తరే 'ధాతా ధాతృణా' మితి లోహితాశ్మకమణిం, యమనీలయో ర న్తరే 'విశ్వే దేవస్యే' త్యుత్పలమణిం, నీలవరుణయో ర్మధ్యే 'అధిబ్రీ' హ్మేతి ప్రవాళమణిం, వరుణోదానయో ర్మధ్యే 'ఇమాం మూర్ధన్యా' మితి మనశ్శిలాం, ఉదానసోమయో ర్మధ్యే 'అప్సర' ఇతి శుక్తిజం, సోమే శానయో ర్మధ్యే 'యం కాద్రవేయా' ఇతి విమలమణిం, ఇన్ద్రే శానయో ర న్తరే 'అర్యమ్ణః కు' మిత్యాతి కుర్విన్దం, బ్రహ్మభాగ స్యాష్ట దిక్షు క్రమేణ 'ఇన్ద్రం ప్రణయన్త' మితి గైరికం, 'అగ్నా వగ్ని' రితి హరితాళకం, 'యమో దాధా' రేతి మనశ్శిలాం, 'వస వః ప్రథమ' ఇత్యఞ్జనం, 'యే తే శత' మితి కాసీసం, 'మరుతః పరమా' త్మేతి పారదం 'సోమగ్ం రాజాన' మితి సౌరాష్ట్రం, 'ఈశాన స్సర్వ' ఇతి గోరోచనం 'బ్రహ్మ దేవానా' మితి బ్రహ్మ స్థానేసర్వగన్ధాని, పూర్వోక్తాష్టదిక్షు ఇన్ద్రాదిదిక్క్రమైః క్రమేణ, షష్టికా వ్రీహీన్, కుళుత్థమాషౌ, గోధూమముద్గౌ తిలతిల్వౌ, వంశ యవౌ, నీవారప్రియంగూ, గోధూమయవౌ, సర్వబీజాని విన్యస్య 'భూయ ఆత్మా' ఇతి శ్రీవత్సం, 'నమ స్సులో' మితి పూర్ణకుమ్భం 'స ఏకో భూ' రితి ఛేరీం, 'దేవస్యత్వే' త్యాదర్శం,

'అతో దే' వేతి మత్స్యయుగ్మం, 'త్వామే కా' మిత్యఙ్కుశం, 'తన్మాయశో(గ' ఇతి శఙ్ఖం 'బ్రహ్మ దేవానా' మిత్యావర్తం ఇన్ద్రాదీశానాన్తం క్రమేణ విన్యస్య, 'భూమావన్తో(గ' ఇతి గదాచక్రాఽసిశరాన్ 'తన్మాయశో(గ' ఇతి శఙ్ఖశార్ఙ్గ ఖేటకాన్, 'బ్రహ్మ బ్రహ్మన్తరా' త్మేతి స్రువకమణ్డలుతులాతోదయుగలాంగలాదీన్, 'యే తే శత' మితి మేఘ విద్యుల్లతాదీని 'శ్రియే జాత' ఇతి శ్రీరూపం చ మధ్యే క్రమేణ విన్యస్య తచ్ఛ్వభ్రం త్వామే నాచ్ఛాదయేత్.

దక్షిణాదానమ్

యజమానః ఆచార్యాదీన్ వస్త్రోత్తరీయాభరణాద్యై స్సంపూజ్య సోదకాం దక్షిణాం దద్యాత్.

బిమ్బస్థాపనమ్

తతో దేవ మభిపూజ్య ప్రణమ్య 'భూః ప్రపద్య' ఇతి పుష్పాఞ్జలిం దత్వా సర్వవాద్య సర్వాలఙ్కార యుక్తం తోయధారాపురస్సరం స్వస్తిసూక్తం జప న్నాచార్యస్థాపకై స్సహ ధ్రువబిమ్బ మాదాయాలయం ప్రదక్షిణం కృత్వాఽలయమావిశ్య సుముహూర్తే 'ప్రతద్విష్ణు'రితి రత్నోపరి ప్రతిష్ఠాప్య ధ్రువసూక్తే నాష్టబన్ధం ప్రయోజ్య ధ్రువబేరశుద్ధిం కృత్వా పశ్చా దాచార్య శ్శయ్యావేది మాసాద్య కుమ్భం సంగృహ్య శిరసా ధారయన్ శకునసూక్తం జప న్నగ్రతో గచ్ఛేత్ స్థాపకాః కౌతుకం బేర మాదా యా నుగచ్ఛేయుః ఆలయం ప్రదక్షిణీ కృత్వాఽభ్యన్తరం ప్రవిశ్య దేవాఽభిముఖే ధాన్యోపరి కుమ్భం సన్న్యస్య కౌతుకస్థానే కౌతుకం ప్రతిష్ఠా ప్యాఽవాహయేత్.

ఆవాహనమ్

దేవస్య దక్షిణే చోత్తరాభిముఖ స్తిష్ఠ న్నాత్మసూక్తం జప్త్వా మన్త్రన్యాస మక్షరన్యాసం చ కృత్వా సమాహితో దేవం ధ్యాయన్

'సువర్భువర్భూ'రితివ్యాహృతిత్రయేణోత్పత్తిన్యాసం కృత్వా పాదయో
ర్మధ్యే యకారం, హృదయే అకార, మష్టది ప్రణవాన్ సర్వానేకప్రి
ణవేన వేష్టయేత్, 'ఇదం విష్ణు' రితి కుమ్భస్థాం శక్తిం కూర్చే నాదాయ
'ఆయాతు భగవా' నితి బిమ్బస్య మూర్ధ్ని ధన్వన్తరి మావాహయా
మీతి సంస్రా వ్యావాహయేత్, పీఠస్య పరితః ప్రాగాద్యావరణ త్రయ
దేవా నావాహ్య హృదయే థ మితి బీజం సన్న్యస్య ప్రాణప్రతిష్ఠాం
కుర్యాత్, తన్మన్త్రం బిమ్బస్య హృదయం స్పృశే నష్టావింశతివారం
జపేత్.

పుణ్యాహం బ్రహ్మఘోషం చ కృత్వా యజమానస్య పాప
క్షయార్థం కుమ్భోదకే నాభ్యుక్ష్య నిత్యార్చనవిధి నాభ్యర్చ్య మహా
హవిః ప్రభూతం వా నివేద్య బలిం నిర్వాప్య ఔపాసన పౌణ్డరీకా
గ్నయోః పూర్ణాహుత్యన్తహోమం కృత్వా యజమానా శీర్వాదం
కుర్యాత్. పశ్చాత్ బ్రాహ్మణ భోజనం స్నపన ముత్సవం చ
కారయేత్.

ఇతి శ్రీవైఖానసే శ్రీమద్ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠావిధి స్సమాప్తా

హరిః ఓమ్

తత్సత్

శ్రీ యైనమః

శ్రీనివాసాయ నమః

శ్రీ ధన్వన్తరయే నమః

శ్రీమద్ధన్వన్తర్యర్చనవిధిః

శ్రీ వేఙ్కటాద్రినిలయః కమలాకామకః పుమాన్
అభఙ్గురవిభూతి స్తే తరఙ్గయతు మఙ్గళమ్
శ్రీలక్ష్మీవల్లభారమ్భాం విఖనోమునిమధ్యమామ్
అస్మదాచార్యపర్యన్తాం వన్దే గురుపరంపరామ్

హరిః ఓమ్॥ అథ ధన్వన్తర్యర్చనవిధిం వక్ష్యే, విధినా స్నాత్వాఽఽచమ్య ధృతోర్ధ్వపుణ్డ్రః సన్ధ్యా ముపాస్య తర్పణం బ్రహ్మ యజ్ఞ మౌపాసనం చ కృత్వా ధన్వన్తర్యాలయం గత్వా ప్రదక్షిణం ప్రణామం చ కృత్వా ద్వారపాలకం ప్రణమ్య యన్త్రికాం సంయోజ్య కవాటోద్ఘాటనం కృత్వా, అన్తరం ప్రవిశ్య దేవం ధన్వన్తరిం ప్రణమ్య, దీపా నుద్దీప్య, శిష్యేణ 'ధారాస్వి' త్యుదకం గృహీత్వా, 'ధారాసు... సుశర్మ', 'పూత స్త' స్యేతి దేవస్య నిర్మాల్యం విశోధ్య, 'పూత స్తస్య... సదాశివః', 'అవధూత' మితి గర్భాలయే సప్రదక్షిణం మార్జన్యా సమ్మార్జయిత్వా, 'అవధూతగ్ం రక్షో ...వయం ద్విష్మః' 'అద్భి రభ్యుక్ష్యోపలిప్య అర్చనపాత్రాదీ 'నామావాజ' స్యేతి ప్రక్షాళ్య, 'ఆమావాజస్య ... గమ్యాత్,' తులసీపుష్పగన్ధాద్యర్చన ద్రవ్యాణి సంగృహ్య దేవస్య దక్షిణే తిష్ఠ న్నాసీనో వా

శ్లో॥ అపక్రామన్తు భూతాని పిశాచాః ప్రేతగుహ్యకాః।
యే చాత్ర నివస న్త్యేతే దేవతా భువి సన్తతమ్॥
అపసర్పన్తు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః।
యే భూతా విఘ్నకర్తార స్తే గచ్ఛ న్త్వాజ్ఞయా హరేః॥

ఓం ఆసనమన్త్రస్య పృథివ్యాః మేరుపృష్ఠ ఋషిః, సుతలం ఛన్దః, శ్రీకూర్మో దేవతా, ఆసనే వినియోగః.

పృథ్వి ! త్వయా ధృతా లోకా దేవి ! త్వం విష్ణునా ధృతా ।
త్వం చ ధారయ మాం దేవి ! పవిత్రం కురు చాసనమ్ ॥
అశేషజగదాధార మనన్తం కూర్మరూపిణమ్ ।
ఆసనస్య విశుద్ధ్యర్థ మాత్మస్థం తం భజే హరిమ్ ॥

అం అనన్తాసనాయ నమః, యం యోగాసనాయ నమః, విం విమలాసనాయ నమః, కం కూర్మాసనాయ నమః, ఆచమ్య ప్రాణానాయమ్య, ఓం భూః ఓం భువః ...భూర్భువస్సువ రోమ్.

హరిః ఓమ్॥ శ్రీగోవిన్దగోవిన్దగోవిన్ద....అస్యాం శుభతిథౌ అస్య దేవదేవస్య అఖిలాణ్డకోటిబ్రహ్మాణ్డనాయకస్య శ్రియఃపతే రంశాంశాత్సముద్భూతస్య శ్రీమదనన్తశక్తిస్వామినః ప్రీత్యర్థం... కాలార్చనం కరిష్యే

'ఉద్దీప్య' స్వేతి పార్శ్వయో ర్దీప ముద్దీప్య, 'ఉద్దీప్య ......దిశో దిశ', ఘణ్టాయాం బ్రహ్మాణం, శఙ్ఖే చన్ద్రం, కలశే విష్ణుం చావాహ్య ఆసనపాద్యపుష్పతోయై శ్చతురుపచారై రభ్యర్చ్య

పఞ్చపాత్రాణి సంగృహ్య స్థాపయే ద్దేవసన్నిధౌ
అగ్నికోణే స్నానపాత్ర మర్ఘ్యపాత్రం తు నైరృతే
పాద్యపాత్రం వాయుకోణే త్వాచామ మైశకోణకే ॥

తేషాం మధ్యే శుద్ధతోయపాత్రం విన్యస్య 'ఆపో వా ఇద' మితి తతః కలశోదకేన పఞ్చపాత్రాణి పూరయిత్వా, 'ఆపో వా ఇదగ్ం సర్వం...వస్సువ రాప ఓమ్' తస్మి న్పుష్పగన్ధతులస్యక్షతాన్నిక్షిప్య పఞ్చపాత్రేషు మధ్యాదిక్రమేణ వసిష్ఠం సోమం యజ్ఞాఙ్గం ఇన్దుం చన్ద్ర మిత్యావాహ్య చతురుపచారై రభ్యర్చ్య సురభిముద్రాం దర్శయన్ తజ్జలే నార్ఘ్యాది పఞ్చపాత్రేభ్యః కిఞ్చిత్కిఞ్చి త్తోయం సముద్ధృత్యనాసాగ్రపర్యన్తం నీత్వాఽఽత్మానం పూజాద్రవ్యాణి యాగభూమించ సంప్రోక్ష్య 'భగవతో బలే' నేతి దేవం ధన్వన్తరిం సంప్రార్థ్య, 'భగవతో బలేన భగవతో వీర్యేణ భగవత స్తేజసా భగవతః కర్మణా భగవ తానుగృహీతో భగవ తానుధ్యాతో భగవద్ధ్యాత్వా భగవత్కర్మ కరిష్యామి తద్భగవా ననుమన్యతామ్,'

'సువర్ణవర్ణ' మిత్యాదినా ధ్యాత్వా సువర్ణవర్ణం, రక్తనేత్రాస్యపాణిపాదం, సుఖోద్వహం, శుకపిఞ్ఛామ్బరధరం, ప్రణవా

త్మకం, కిరీటకేయూరహారప్రలమ్బయజ్ఞోపవీతినం, చతుర్భుజం, శఙ్ఖ చక్రసుధాకుమ్భదివ్యౌషధధరం, త్రిశార్త్రినిర్వాపణార్థానుగృహీతవాసుదేవదివ్యావతారం, శ్రీమద్ధన్వన్తరిం ధ్యాయామి,' "ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధన్వన్తరయే అమృతకలశహస్తాయ సర్వామయవినాశాయ త్రిలోకనాథాయ శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా" ఓం ధన్వన్తరి మావాహయామి, మహావిష్ణు మావాహయామి, సర్వామయహార మావాహయామి, త్రిలోకనాథ మావాహయామి, ఇత్యావాహ్య; 'అతో దేవా' ఇతి కుశపుష్పాన్వితమే నాసనమ్, 'అతో దేవా... సప్తధామభిః' శ్రీధన్వన్తరయే నమః ఆసనం దదామి. 'ఇదం విష్ణు' రితి పాద్యం 'ఇదం విష్ణుః...పాగ్ం సురే' శ్రీధన్వన్తరయే నమః పాద్యం దదామి, 'త్రీణిప' దేత్యర్ఘ్యం, 'త్రీణి పదా విచక్రమే...ధారయన్' శ్రీధన్వన్తరయే నమః అర్ఘ్యం దదామి, 'విష్ణోః కర్మాణీత్యాచమనం 'విష్ణోః కర్మాణి...యుజ్యస్సఖా' శ్రీధన్వన్తరయే నమః ఆచమనీయం దదామి. పురుషసూక్తేన శుద్ధోదకేన సంస్నాప్య 'సహస్రశీర్షా పురుషః... దేవాః' శ్రీధన్వన్తరయే నమః శుద్ధోదకేన స్నాపయామి. 'తద్విప్రాస' ఇతి ప్లోతం 'తద్విప్రాసః...పదమ్' శ్రీధన్వన్తరయేనమః ప్లోతేన విమృజామి పూర్వవ దాచమనమ్ 'విష్ణో ర్నుక' మితి వస్త్రమ్, 'విష్ణో ర్నుకం వీర్యాణి...విష్ణవే త్వా' శ్రీధన్వన్తరయే నమః వస్త్రం దదామి. 'సోమస్య తనూ రసీ' త్యుత్తరీయం, 'సోమస్య... రాపిశ', శ్రీధన్వన్తరయే నమః ఉత్తరీయం దదామి. పూర్వవ దాచమనం, 'భూతో భూతే' ష్విత్యాభరణాని 'భూతో భూతేషు ... హంతాయ శ్రీధన్వన్తరయే నమః ఆభరణాని దదామి. అష్టాక్షరే ణోర్ధ్వపుణ్డ్రమ్, 'ఓం నమో నారాయణాయ' శ్రీధన్వన్తరయే నమః ఊర్ధ్వపుణ్డ్రం ధారయామి, 'ప్రతద్విష్ణు' రిత్యుపవీతం, 'ప్రతద్విష్ణుః...విశ్వా' శ్రీధన్వన్తరయే నమః ఉపవీతం దదామి, పూర్వవ దాచమనం చ దద్యాత్.

దేవస్య పాదయో రభ్యర్చ్య ఓం విష్ణవే నమః, ప్రాగాదిచతుర్దిక్షు ఓం ధన్వన్తరయే నమః, మహావిష్ణవే నమః, సర్వామయహారాయ నమః, త్రిలోకనాథాయ నమః, ఆగ్నేయాదికోణేషు, ధీప్రదాయ నమః ధర్మవిదే నమః, ఆయుర్వేదస్వరూపిణే నమః, యజ్ఞాఙ్గాయ నమః,

ద్వితీయావరణే ప్రాగాదీశానాన్తం, దక్షాయ నమః, ఇన్ద్రాయ నమః, ఆశ్వినేయాభ్యాం నమః, అత్రయే నమః, హారీతాయ నమః, శాశ్వపాయ నమః, భాస్కరాయ నమః, భరద్వాజాయ నమః, తృతీయావరణే పునః ప్రాగాది ఇన్ద్రాయ నమః, అగ్నయే నమః, యమాయ నమః, నిర్ఋతయే నమః, వరుణాయ నమః, వాయవేనమః, కుబేరాయ నమః, ఈశానాయ నమః, తత్తన్నామ్నా ప్రణవాది నమోన్తేన పుష్పన్యాసం కుర్యాత్. (శేషం విష్ణోరివ సర్వం కుర్యాత్) పరో మాత్ర యేతి పుష్పమ్, 'పరో మాత్రయా...వివిత్సే' శ్రీధన్వన్తరయే నమః పుష్పాణి దదామి. 'విచక్రమే పృథి' వీతి గన్ధమ్, 'విచక్రమే...చకార' శ్రీధన్వన్తరయే నమః శ్రీచన్దనం దదామి. కేశవాదిచతుర్వింశతినామభి రష్టోత్తరశతనామభి స్సహస్రనామభి ర్వా లబ్ధపుష్పై ర్యథాశ క్త్యర్చనమ్. 'త్రిర్దేవ' ఇతి ధూపమ్. 'త్రిర్దేవః పృథివీ...నామ' శ్రీధన్వన్తరయే నమః ధూపం ధూపయామి. 'విష్ణోః కర్మా' ణీతి దీపమ్. 'విష్ణోః కర్మాణి...స్సఖా' శ్రీధన్వన్తరయే నమః దీపం దర్శయామి. 'త్రిర్దేవ' ఇత్యర్ఘ్యం పూర్వవ దాచమనం 'అగ్ని మీళే' ఇతి మధుపర్కం, 'అగ్ని మీళే...ధాతమమ్' శ్రీధన్వన్తరయే నమః మధుపర్కం నివేదయామి. 'సుభూ స్స్వయమ్భూ' రితి మన్త్రేణ, అష్టాక్షరేణ చ మహాహావిర్నివేదనమ్, 'సుభూ స్స్వయమ్భూః ప్రథమం...ప్రజాపతయే స్వాహా' 'ఓం నమో నారాయణాయ' శ్రీధన్వన్తరయే నమః మహాహవి ర్నివేదయామి. 'ఇదం విష్ణు' రితి స్వాదుశీతలపానీయం, 'ఇదం విష్ణుః...సురే' శ్రీధన్వన్తరయే నమః స్వాదుశీతలపానీయందదామి. అర్ఘ్యపాద్యాచమనాని పూర్వవ ద్దత్వా, 'విచక్రమే పృథి'వీతి తామ్బూలం, 'విచక్రమే...చకార' శ్రీధన్వన్తరయే నమః కర్పూరచూర్ణతామ్బూలం దదామి, 'నర్వప్రజా' మితి నీరాజనమ్. పూర్వవ దాచమనం, 'సహస్రశీర్ష' మితి మన్త్రపుష్పమ్; ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం పుష్పాఞ్జలిం దత్వా, 'మరుతః పరమా' త్మేతి చామరమ్, గాయత్ర్యా ప్రణామా చ కృత్వా, ధాన్వన్తరాయ విద్మహే సుధాహస్తాయ ధీమహి తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్'

అన్య త్సర్వం హరే రివ సమాచరే దిత్యాహ భగవా న్భృగుః.

ఓం శ్రియఃపతే శ్రీమ దఖిలాణ్డకోటి బ్రహ్మాణ్డనాయక, ఆది మధ్యాన్తరహిత అర్చాస్వరూప రూపలావణ్య రత్నాకర సకల లోకా శ్చర్యకర సౌన్దర్య లీలా విలాస విభ్రమ మావిర్భావదివ్యమంగళ విగ్రహ శఙ్ఖ చక్ర సుధా కలశ దివ్యౌషధ మండిత కరకమల సంవర్ధిత సకలస్వీయ భక్తలోక సదారోగ్య నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్త స్వభావ శ్రీమద్ధన్వన్తరేః ఆయుర్వేదాఽధిదేవ ఋగ్వేద ప్రియ ఋగ్వేద పారా యణ మవధారయ "ఓం, అగ్నిమీళే పురోహితం .... గచ్ఛతి" హరిః ఓం, శ్రియః పతే .... ఆయుర్వేదాఽధిదేవ యజుర్వేద ప్రియ యజుర్వేద పారాయణ మవధారయ ఓం. 'ఇషేత్వో ర్జేత్వా............స్వాహా'హరిః ఓం, శ్రియఃపతే, ఆయుర్వేదాఽధి దేవ సామవేద ప్రియ సామవేద పారాయణ మవధారయ హరిః ఓం 'అగ్నఆయాహి ....బర్హిషి' హరిః ఓం శ్రియః పతే-ఆయుర్వే దాఽధిదేవ అథర్వణవేద ప్రియ అథర్వణవేద పారాయణ మవధా రయ ఓం. 'శన్నోదేవీ... ......స్రవంతునః' హరిఃఓం. శ్రియఃపతే ...... ఆయుర్వేదాఽధిదేవ। ఉపనిషత్ప్రియ। ఉపనిషత్పారాణ మవధారయ, హరిః ఓం 'ఓ మిత్యగ్రేవ్యా .... మశ్నుత' ఇతి ఇత్యుపనిషత్॥ హరిఃఓం శ్రియఃపతే పురుషోత్తమస్య.......ఆయుర్వే దాఽధిదేవ ఆయుర్వేదప్రియ ఆయుర్వేదమహర్షి పరంపరాపారాయణ మవధారయ ఓం. సూత్రంబ్రహ్మణా హియథా ప్రోక్త మాయుర్వేదం ప్రజాపతిః జగ్రాహ నిఖిలే నా దావశ్వినౌతు పునస్తతః అశ్విభ్యాం భగవాఞ్ఛక్రః ప్రతిపేదే హ కేవలం ఋషిప్రోక్తో భరద్వాజ స్తస్మా చ్ఛక్రముపాగమత్, విఘ్నభూతా యదా రోగాః ప్రాదుర్భూతా శ్శరీరి ణామ్। తపోపవాసాధ్యయన బ్రహ్మచర్య వ్రతాయుషాం తదా భూతే ష్వనుక్రోశం పురస్కృత్య మహర్షయః సమేతాః పుణ్యకర్మాణః, పార్శ్వే హిమవతశ్శుభే అఙ్గిరాజమదగ్ని శ్చ వశిష్ఠః కశ్యపో భృగుః

ఆత్రేయో గౌతమ స్సాన్న్యః పులస్త్యో నారదోఽసితః అగస్త్యో వామదేవ
శ్చ మార్కణ్డేయ యాశ్వలాయనా పారిక్షి ర్భిక్షు రాత్రేయో భర
ద్వాజః కపిఞ్జలః విశ్వామిత్రాఽశ్వరథ్యా చ భార్గవచ్యవ నోఽభిజిత్
గార్గ్య శ్శాణ్డిల్య కౌణ్డిన్యో వాత్సి శ్రీవల గాలవౌ సాఙ్కృత్యశ్చో బైజవా
పిశ్చ కుశికో బాదరాయణః జటిల శ్శరలోమా చ కాప్య కాత్యా
యనా ఉభా కాఙ్కాయనః కైకశేయో ధౌమ్యో మారీచి కాశ్యపో
శర్కరాక్షో హిరణ్యాక్షో లౌగాక్షిః పైఙ్గిరేవచ శౌనకశ్శాకునేయ
శ్చ మైత్రేయో మైమతాయనిః వైఖానసా వాలఖిల్యా స్తథా చా న్యే
మహర్షయః బ్రహ్మజ్ఞానస్య నిధయో దమస్య నియమస్య చ తపస స్తే
జసా దీప్తా హూయమానా ఇ వాగ్నయః సుఖోపవిష్టా స్తే తత్ర
పుణ్యాం చక్రుః కథా మిమామ్॥ హరిః ఓం॥ శ్రీమత్ భాష్య కల్ప
సూత్ర మీమాం సేతిహాస పురాణ స్తోత్ర పఞ్చాగ్రశ్రవణాది పారా
యణ మవధారయ, యుష్మదస్మత్ప్రత్యయగోచర యోః ... ...
అథ నిషేకాది సంస్కారా న్వ్యాఖ్యాస్యామః ...... విజ్ఞాయజే॥

శ్రీ మద్ధన్వన్తర్యర్చనవిధి స్సమాప్తా॥

శ్రీ యైనమః

శ్రీ శ్రీనివాసాయనమః

శ్రీ ధన్వంతరయేనమః

శ్రీ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం

అర్చనాధికారే ధన్వన్తరి ప్రతిష్ఠావిధిః

ఋషయ ఊచుః

భగవన్ శ్రావితాః పూర్వం క్షీరాబ్ధే ర్మథనే పురా
జాతో ధన్వన్తరి స్సాక్షా ద్విష్ణు రేవ సనాతనః 1

నరాణాం ధర్మకామార్థమోక్షసాధన మాయుషామ్
శరీరయాత్రాసిద్ధ్యర్థ మరోగత్వాదిసిద్ధయే 2

ఉత్పన్నరోగశాన్త్యర్థం భైషజ్యాని చ కల్పయన్
వివిధం చోపకుర్వాణః ఆస్తే లోకేషు విశ్రుతః 3

తస్య దేవస్య పూజార్థం ప్రతిష్ఠాది విశేషతః
అర్చనం చోత్సవం చైవ విస్తారా ద్వక్తు మర్హసి 4

భృగు రువాచ

యుష్మాభి శ్చోదితం సర్వం సత్య మేవ మహర్షయః
యథావ దభిధాస్యామి సంప్రాప్తం బ్రహ్మణా పురా 5

పురా దేవాసురేయుద్ధే మథిత స్సాగరః కిల
తత్ర జాతో మహావిష్ణు ర్లోకానుగ్రహకామ్యయా 6

హాలాహలాదిసర్వేషాం సర్వాన్త్య స్సర్వశక్తియుక్
దీర్ఘపీవరదోర్దణ్డః కమ్బుగ్రీవోరుణేక్షణః 7

శ్యామల స్తరుణ స్స్రగ్వీ సర్వాలఙ్కారశోభితః
పీతవాసా మహోరస్క స్సుమృష్టమణికుణ్డలః 8

స్నిగ్ధకుఞ్చితకేశాన్త శ్చతుర్బాహుః కిరీటవాన్
బిభ్ర చ్చక్రామ్బుజే చైవ సుధాకలశ మౌషధమ్ 9

ఊర్ధ్వపుణ్డ్రధర శ్శ్రీమా న్ప్రలమ్బబ్రహ్మసూత్రభృత్
కార్తికే కృష్ణపక్షే తు త్రయోదశ్యాం శుభే దినే 10

నక్షత్రే వాయుదైవత్యే సఞ్జాతః పరమాద్భుతః
తస్మా దారోగ్యకామీ యః ప్రతిష్ఠాప్య భిషక్పతిమ్ 11

అర్చయే త్త్వరయా భక్త్యా సర్వా న్కామా నవాప్స్యతి
దేవేశ స్యోక్తవిధినా కల్పయే దాలయం శుభమ్ 12

యథావిభవసఙ్ఖ్యాభిః ప్రాకారైః పరివేష్టితమ్
అథవా దేవదేవస్య పార్షదత్వేన కల్పయేత్ 13

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి తస్య సంస్థాపనం పరమ్
ఆసీన మేవ తం కుర్యా ద్విపరీతం న చాచరేత్ 14

ధ్రువకౌతుకసంయుక్త మాత్సవేన సమన్వితమ్
త్రిషూత్తరేషు రోహిణ్యాం హస్తే స్వాత్యాం పునర్వసౌ 15

యజమానస్య జన్మర్క్షే స్థాపయే త్సుముహూర్తకే
తస్మా త్తు దివసా త్పూర్వ మఙ్కురా నర్పయే త్తథా 16

పూర్వోక్తవిధినా విద్వా న్సమ్భారాహరణం చరేత్
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా ప్రోక్షయే త్పఞ్చగవ్యకైః 17

అక్షిమోచన ముద్దిశ్య పూర్వాహ్ణే హోమ మాచరేత్
క్రమా త్కుర్యా దఙ్గహోమం మాళికాళాదికాం స్తథా 18

కుర్యా చ్చ వైష్ణవై ర్మన్త్రై రక్ష్యున్మేషం చ పూర్వవత్
అన్తహోమం తతః కృత్వా ప్రణమే చ్చ దివాకరమ్ 19

పఞ్చగవ్యాధివాసాదీ న్కుర్యా ద్బిమ్బవిశుద్ధయే
ప్రతిష్ఠాదివసా త్పూర్వం రాత్రౌ హోమం సమాచరేత్ 20

భూమియజ్ఞం చ కృత్వా తు పర్యగ్నిం చైవ కారయేత్
పూర్వవ ద్యాగశాలాయాం శయ్యావేదిం ప్రకల్ప్య చ 21

పశ్చాగ్ని నపి సంసాద్య పౌణ్డరీకం చ కారయేత్
ఔపాసనాగ్ని మథవా కారయే దితి కేచన 22

కుమ్భం సంసాద్య విధినా ధ్యాత్వా చావాహయే జ్జలే
స్నానశ్వభ్రే ప్రతిష్ఠాప్య దేవం కుమ్భయుతం తతః 23

సంస్నాప్య సప్తకలశైః ప్లోతేన పరిమృజ్య చ
వస్త్రాదిభి రలఙ్కృత్య శయ్యావేద్యాం నివేశ్య చ 24

ధాన్యై శ్శాల్యాదిభి స్సమ్య గాస్తీర్ణాయాం యథావిధి
బద్ధ్వా ప్రతిసరం చైవ శాయయే చ్ఛయనోపరి 25

అతో దేవాదిభి ర్మన్త్రైః తత్ర కార్యం సమాచరేత్
మహావేద్యాం చ మధ్యే తు విష్ణుం సమ్య క్సమాహ్వయేత్ 26

ధన్వన్తరిం మహావిష్ణుం సర్వామయహరం తథా
త్రిలోకనాథ మిత్యేవ దిక్షు ప్రాగాదికం క్రమాత్ 27

ధీప్రదం ధర్మవేత్తార మాయుర్వేదస్వరూపిణమ్
యజ్ఞాఙ్గ మితి చావాహ్య చాగ్నేయాది యథాక్రమమ్ 28

ప్రథమావరణం చైవం ద్వితీయావరణం శృణు
దక్ష మిన్ద్రం చాశ్వినేయా వత్రిం చైవ క్రమేణ తు 29

హారీతం భాస్కరం చైవ భారద్వాజం చ కాశ్యపమ్
తృతీయావరణే చైవ దిగ్దేవా న్సమ్య గర్చయేత్ 30

ఏవ మేవ విశేషం స్యా దన్య త్సర్వం హరే రివ
చతుర్దిక్షు చతుర్వేదాధ్యయనం సమ్య గాచరేత్ 31

కల్పసూత్రపురాణాని యథాశక్తి చ శ్రావయేత్
ప్రధానాగ్నిం పరిస్తీర్య హోతా హోత్రక్రమేణ వై 32

హుత్వా చావాహయే ద్దేవం దక్షిణప్రణిధౌ జలే
ధన్వన్తరిం మహావిష్ణుం సర్వామయహరం తథా 33

త్రిలోకనాథ మిత్యేవం చోత్తరప్రణిధౌ తథా
ధీప్రదాదీ న్సమావాహ్య నిర్వాప్యాజ్యాహుతీ ర్హునేత్ 34

తారం నమఃపదం భగవ ద్వాసుదేవాయసంయుతమ్
ధన్వన్తరి స్తథాఽమృతకలశహస్త ఏవ చ 35

సర్వామయహర శ్చ త్రి, లోకనాథ ఇతీర్య చ
విష్ణవే ఇతి చోక్త్వా తు స్వాహాన్త స్తస్య వై మనుః 36

తన్మన్త్రే ణైవ హుత్వా తు శత మష్టోత్తరం హునేత్
ధాన్వన్తరాయ చోక్త్వా తు విద్మహే చ తతఃపరమ్ 37

సుధాహస్తాయ చ బ్రూయా ద్ధీమహీతి వదే త్పునః
త న్నో విష్ణు రితీత్యుక్త్వా వదే దన్తే ప్రచోదయాత్ 38

ఏషా ధాన్వన్తరీ ప్రోక్తా గాయత్రీ పాపనాశనీ
తతోఽనయా తు గాయత్ర్యా హునే దష్టోత్తరం శతమ్ 39

దూర్వాపామార్గసంభూతవిష్ణుక్రాన్తాభి రేవ తు
సమిద్భి శ్చరుణా హోమో మూలే నాష్టోత్తరం శతమ్ 40

సహస్రా దధికం వాపి కుర్యా దేవ యథావిధి
దేవేశ స్యోక్తవిధినా పఞ్చాఽగ్నిషు తథా హునేత్ 41

నృత్తై ర్గేయై శ్చ వాద్యై శ్చ రాత్రిశేషం నయే త్క్రమాత్
తతః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వా తు స్థాపకై స్సహ 42

శయానం దేవ ముత్థాప్య స్నాపయే త్కలశై శ్శుభైః
తత్కాలే యజమాన స్తు వస్త్రాభరణకుణ్డలైః 43

ఆచార్యం పూజయిత్వా తు గురవే దక్షిణాం దదేత్
ఋత్విగ్భి శ్చ యథాకామం శక్తిలోపం న కారయేత్ 44

అన్తహోమం గురు ర్హుత్వా పఞ్చాఽగ్నిషు యథాక్రమమ్
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే రత్నన్యాసం సమాచరేత్ 45

దేవం కుమ్భం సమాదాయ గర్భాగారం ప్రవిశ్య చ
యథోక్తే స్థాపయే ద్దేశే బిమ్బపార్శ్వే స్థితో గురుః 46

కుమ్భా చ్ఛక్తిం సమాదాయ బిమ్బస్యైవ తు మూర్ధని
కూర్చే నావాహయే ద్దేవం చతుర్భి ర్మూర్తిభిః క్రమాత్ 47

కౌతుకాదిషు బిమ్బేషు తథై వావాహయే త్క్రమాత్
నిత్యార్చనావిధానేన నిత్యం సమ్య క్సమర్చయేత్ 48

వైష్ణవై ర్విష్ణుసూక్తేన గాయత్ర్యా మూర్తిమన్త్ర
ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం చ చతుర్నామపురస్సరమ్ 49

ఉపచారా న్ప్రకుర్వీత షోడశైవ యథాక్రమమ్
అనుక్త మత్ర య త్సర్వం హరే రివ సమాచరేత్ 50

పూర్వోక్తజన్మనక్షత్రే విశేషార్చన మాచరేత్
నవాహం వాథ సప్తాహం పఞ్చాహం త్రిదినం తు వా 51

ఏకాహం వాపి కుర్వీత యథాశ క్త్యనుసారతః
అశక్తోపి దినే ష్వేషు స్నాత్వా దేవం ప్రణమ్య చ 52

అద్భి శ్శుద్ధై స్సుగన్ధై శ్చ కేవలై ర్వాభిషిచ్య
ద్వాత్రింశద్విగ్రహై ర్దేవ మర్చయిత్వా విధానతః 53

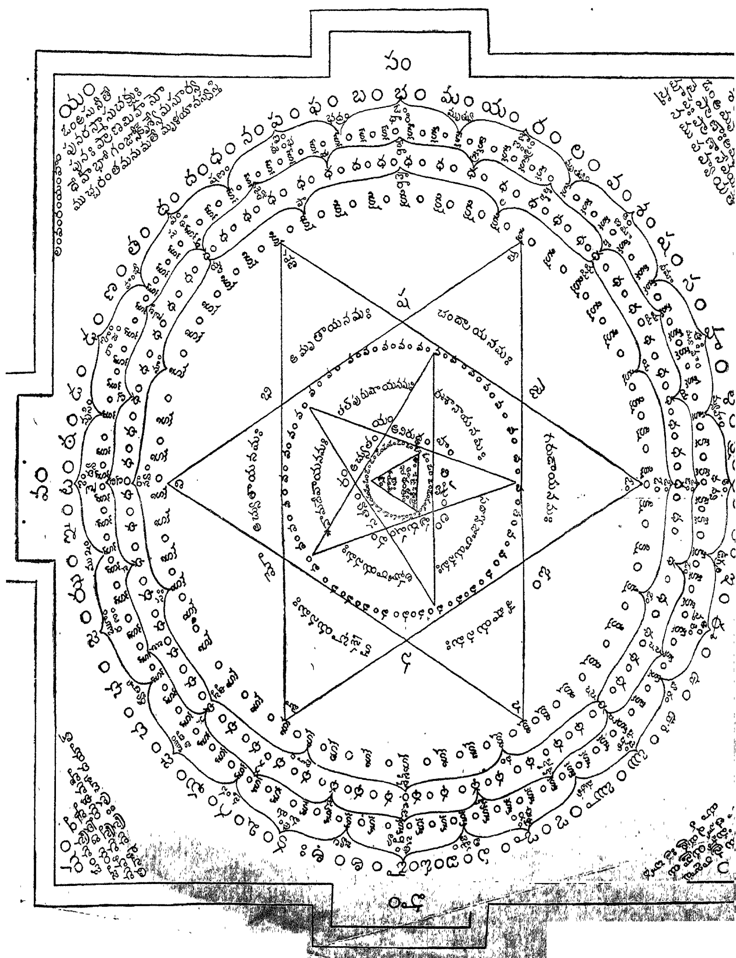
మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్
ఉత్సవోక్తేన విధినా చోత్సవం కారయే ద్ధరేః 54

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే
అన్తే విమాన మారుహ్య విష్ణోః పద మవాప్నుయాత్ 55

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయా మర్చనాధికారే ధన్వన్తరిప్రతిష్ఠావిధి
ర్నామ అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

హరిః ఓమ్

తత్సత్

శ్రీరామాయనమః

శ్రీ వినాయకాయనమః

శ్రీ ధన్వన్తరయే నమః

శ్రీ విష్ణుయామళే మన్త్రికహస్తే

శ్రీ ధన్వన్తరియన్త్రమన్త్రోద్ధారవిధిః

శ్లో॥ ధన్వన్తరిం మహావిష్ణుం సర్వామయహరం ప్రభుమ్
భక్తారోగ్యప్రదం దేవం వందేహం భువనాయకమ్॥

పార్వత్యువాచ

దేవదేవ మహాదేవ అపమృత్యు భయాపహ
యద్యస్తి మయి తే నాథ కృపాస్తు సులభప్రభో॥ ౧

ధన్వన్తరేశ్చ యన్త్రాణాం మన్త్రాణాం చ విశేషతః
ఉద్ధారం బ్రూహి మే దేవ భక్తలోక వశఙ్కర॥ ౨

ఈశ్వరఉవాచ

శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి యన్త్రాణాముత్తమోత్తమమ్
ధన్వన్తరేశ్చ దేవానాం భిషజో ఽమృతపాణినః॥ ౩

స్థాపనే ఽత్యన్తసుఖదం సర్వరోగహరం నృణాం
యన్త్రం తథైవ దాస్యామి గోప్యాద్గోప్యతమం సఖి॥ ౪

ఆదౌ వృత్తం చ షట్కోణం వృత్తం చాష్టదళం తథా
వృత్తం ద్వాదశ పర్ణం చ వృత్తం భూపుర మాలిఖేత్॥ ౫

ఆదౌ ధన్వన్తరేర్బీజం సర్వదేవ మయం శుభమ్
ధకారం విలిఖేద్ధీమాన్ పాశాఙ్కుశ సమన్వితమ్॥ ౬

సాధ్యనామ సమాయుక్తం షట్కోణే తు షడక్షరం
ఓం నమో భిషజే చేతి కోణాగ్రే విష్ణవేతి చ॥ ౭

కోణసన్ధౌ శివాయేతి ప్రణతి ప్రణవాన్వితమ్
వృత్తమధ్యే లిఖేత్తారం యథామన్త్రీ నిరన్తరమ్॥ ౮

అష్టపర్ణేపి చాష్టార్ణం ప్రభో ర్ధన్వన్తరే శ్శుభమ్
దళాగ్రే వైష్ణవం సన్ధో మృత్యుఞ్జయ ముదాహృతమ్॥ ౯

చన్ద్రబిమ్బాననే వృత్త మమృతేన ప్రపూరయేత్
ద్వాదశారే ద్వాదశార్ణం వైద్యరాజస్య సుందరి॥ ౧౦

దళాగ్రే వాసుదేవస్య నారసింహస్య సంధిషు॥
వృత్తం ధాన్వన్తరే నైవ పూరయేచ్చ విశేషతః॥ ౧౧

ఏత ద్ధన్వన్తరే ర్దేవి స్థాపనం యన్త్ర ముత్తమమ్।
యన్త్రాఙ్గసహితం రమ్యం సర్వాఽభీష్టప్రదం శుభమ్॥ ౧౨

పూజాయన్త్రోద్ధారః

పూజాయన్త్రం ప్రవక్ష్యామి శృణు దేవి మహాత్మని!
చన్ద్రమణ్డల మాదౌతు వహ్నికోణ మతః పరమ్॥ ౧౩

వృత్తం తతః పఞ్చకోణం వృత్తం షట్కోణ మేవచ।
వృత్తం చాష్టదళం చైవ వృత్తం ద్వాదశ పర్ణకమ్॥ ౧౪

వృత్తం షోడశపర్ణం చ వృత్తమ్ భూపుర మేవచ
ఆదౌ ధన్వన్తరే ర్బీజం సాధ్యనామ క్రియాన్వితమ్ ౧౫

పాశమాయాఙ్కుశా న్బీజాన్ వహ్నౌతు విలిఖే త్క్రమాత్।
వృత్తం తారేణ సంపూర్య పఞ్చకోణే యథాక్రమమ్॥ ౧౬

విష్ణుం చ పురుషం సత్య మచ్యుతం చాఽనిరుద్ధకమ్॥
సన్ధౌతు భూతబీజాని చాగ్రే మాయకపఞ్చకమ్॥ ౧౭

అమృతేన తతో వృత్తం షట్కోణే పణితోత్తమే!
గరుడం ఫణిరాజఞ్చ కౌస్తుభం చాచ్యుతం తథా॥ ౧౮

అమృతం చ తథా చన్ద్రం కోణాగ్రే విష్ణవేతి చ।
కోణసన్ధౌ తు భిషజేత్యేవం సంలేఖ్య పార్వతి॥ ౧౯

వృత్తంతు నైన తేయేన పూరయే త్పణితోత్త మే!
తతో హ్యష్టదళే దేవి విలిఖే దష్టవర్ణకమ్॥ ౨౦

దళాగ్రే వైష్ణవం చైవ దళసన్ధౌ నృసింహకమ్
ధకారేణైవ వృత్తం తు వ్యాపకే వ్యాపకాక్షరమ్. ౨౦

దళాగ్రే వాసుదేవస్య హయగ్రీవస్య సన్ధిషు।
వృత్తంతు మారబీజేన పూరయిత్వా తతః పరమ్। ౨౧

కళాదళేషు చాముణ్డే మన్త్రి మానుష్టుభం లిఖేత్।
వర్ణద్వయ విభాగేన స్వరాన్గ్రే సబిన్దుకాన్ ౨౩

దళసన్ధౌ తు సంలేఖ్య నృసింహానుష్టుభం శుభమ్।
తతో వృత్తం పూరణీయం వ్యఞ్జనైశ్చ సబిన్దుకైః॥ ౨౪

యన్త్రాఙ్గ సహితం దేవి సాధితం చ యథావిధి।
పూజనా ల్లభతే ధీమాన్ చిరారోగ్యం మహాత్సుఖమ్॥ ౨౫
జరాపమృత్యూ నాస్త్యేవ తస్య తన్త్రానుయాయినామ్॥

ధారణ యన్త్రోద్ధారః

అస్య ధన్వన్తరే ర్యన్త్రం ధారణం శృణు పార్వతి।
రేఖాచతుష్టయం సమ్యక్ తిర్యగూర్ధ్వం లిఖేద్బుధః॥ ౨౬

కృత్వా నవ పదం తస్మిన్ మధ్యే బీజం లిఖేచ్ఛుభమ్।
ప్రాగాది వి లిఖేన్మన్త్ర మష్టవర్ణం రుజాపహమ్॥ ౨౭

రేఖాగ్రే వి లిఖే చ్ఛూలాన్ ప్రత్యగ్రం పణ్డితోత్తమే।
పాశమాయాఙ్కుశా న్బీజా న్విలిఖేచ్చ యథాక్రమమ్॥ ౨౮

సౌవర్ణే రాజితే తామ్రే భూర్జపత్రేఽపి వా బుధః।
ధారణా త్సుఖ మాప్నోతి వ్యాధయః ప్రశమన్తి హి॥ ౨౯

మన్త్రోద్ధార ప్రకారః

ధన్వన్తరేశ్చ మన్త్రాణా ముద్ధారం శృణు పార్వతి।
ప్రణవం ప్రణతి శ్చాదౌ భిషజేతి తతఃపరమ్॥ ౩౦

షడక్షర మితి ఖ్యాతం వైద్యరాజస్య సున్దరి।
ఆదౌ తు ప్రణవం ప్రోక్తం ప్రణామం చ తతః పరమ్॥ ౩౧

తతో ధన్వన్తరే ర్నామ చతుర్థ్యన్తే న యోజయేత్ ।
ఏత దష్టాక్షర న్దేవి సర్వరోగ నివారకమ్ ॥ ౩౨

ఓం నమః ప్రథమ ఞ్చోక్త్వా తతో భగవతేతి చ ।
వైద్యరాజాయ చేత్యన్తే ద్వాదశార్ణ ముదాహృతమ్ ॥ ౩౩
ధన్వన్తరిం మహాధీరం సర్వామయ విదారకమ్ ।
వైద్యరాజం సుధాకుంభధారిణం ప్రణమామ్యహమ్ ॥ ౩౪
ఏతదానుష్టుభం మన్త్రం గాయత్రీం శృణు పార్వతి ।

మన్త్రగాయత్రీ ఉద్ధారః

అబ్ధ్యుద్భవాయ చేత్యుక్త్వా విద్మహేతి తతః పరమ్ ॥ ౩౫
సుధాకరాయ చోక్త్వాతు ధీమహీతి చ యోజయేత్ ।
తన్నో భిషక్త తశ్చోక్త్వా యోజయే చ్చ ప్రచోదయాత్ ॥ ౩౬
ఏషా ధన్వన్తరే ర్దేవి గాయత్రీ పాపనాశనీ ।
ఏతద్ధన్వన్తరేః ప్రోక్త ముద్ధారం యన్త్ర మన్త్రయోః ॥ ౩౭
గోప్యా ద్గోప్యతమం దేవి జరామరణ నాశనమ్ ।
శివ్యత్వా త్ప్రియనారిత్వా త్తవ చోక్తం మయా సఖే ॥ ౩౮

ఇతి శ్రీవిష్ణుయామళే మన్త్రరహస్యే హరగౌరీ సంవాదే
ధన్వన్తరి యన్త్రమన్త్రోద్ధార విధిర్నామ
చతుష్షష్టి రధ్యాయః
హరిః ఓమ్
తత్సత్

ధన్వన్తరి యన్త్రోద్ధారః

శ్లో॥ తారం స్వస్తికసంయుక్తం తద్బహి శ్చతురశ్రకమ్
మన్త్రవర్ణా న్మనోస్సంఖ్యా నన్తరాళే తు స్తమ్భనః ౧
మృతసంజీవినీమన్త్రం వేష్టనం మాతృకాక్షరైః
సాధ్యభేదై స్సమాలిఖ్య ధాన్వన్తర్యాఖ్య యన్త్రకమ్॥ ౨

సంపాత స్పర్శనం చైవ కలశం జలసంయుతం
మహారోగ వినాశాయ యన్త్రం త్రైలోక్యసున్దరమ్॥ ౩

స్వస్తికం విలిఖ్య తన్మధ్యేషు ప్రణవం విన్యస్య తద్బహిశ్చ తుష్పత్రం ప్రత్యేకం దళేషు చతుర్దశాక్షర మన్త్రవిలేఖనం కుర్యాత్॥

మన్త్రం యథా

"ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధాన్వన్తరాయ ధాం మన్త్రియే ఠం ఠం అమృతకలశ హస్తాయ సర్వామయ వినాశాయ స్వామిన్ త్రైలోక్యనాధాయ శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా॥ ఇతి మనుః

యన్త్రస్యాన్తరాళే స్తమ్భన బీజాని చతస్రోలిఖేత్

ఠం ఠం ఠం ఠం ఇతి తద్బహిశ్చతుర్దళస్య బాహ్యా అన్తరాళం విలిఖ్య తస్మిన్మృతసఞ్జీవినీం న్యసేత్. తద్యథా "తదిత్పదం నవచికేదావిద్వాన్యత్పునరప్యేతి జీవాన్ త్రివిఖ్యా ద్భువనాఽస్యరథః మృతజీవో గర్భో ఋతవస్సజీవాన్" ద్వితీయే వృత్తే మాతృకా వర్ణవేష్టనం తృతీయే వృత్తే సాధ్యనామం తద్యథా నక్షత్ర జాతస్య గోత్రస్య నామ్నః మమ సహకుటుంబానాం సర్వామయాన్ నాశయ నాశయ తదుపరి పార్థివ మణ్డల లేఖనంచ యన్త్రస్య దశాఙ్గాని యథా తథా లిఖేత్

అధర్వామ్నాయే మృత సంజీవినీ మహా మన్త్రః

అధర్వవేదే తృతీయకాణ్డే పఞ్చమప్రపాఠకే ద్వాదశసూక్తే ద్వితీయ మన్త్రః

అస్యశ్రీ మృతసంజీవినీ మహామన్త్రస్య భృగ్వఙ్గిరా ఋషయః శక్వరీగర్భ జగతీ ఛన్దః ఆయుర్దధతా శ్రీ మృతసంజీవినీ దేవతా॥

ఇన్ద్రాగ్నీ ఆయుష్యం యక్ష్మనాశనం, త్రిష్టుప్॥ దీర్ఘాయుః ప్రాప్తం

౧. "ముంచామి......

౨. "ఓం యదిక్షితాయుర్యది వా పరేతో యది మృత్యో రన్తికం నీతఏవ తమాహరామి నిర్‌ఋతే రుపస్థా దస్పార్షమేనం శతశార దాయ"

౩. "సహస్రాక్షేణ......

౪. "శతంజీవ .... శక్వరీగర్భాజగతీ

౫. "ప్రదిశతం ప్రాణాపాన్ } అనుష్టుప్

౬. "ఇహైవస్తం ప్రాణాపానౌ

౭. "జరాయైత్వా పరిదదామి } ఉష్ణిగ్బృహతీగర్భా

౮. "యస్త్వామృత్యు రభ్యధత్త } పథ్యాపఙ్క్తిః

ఇతి జపేత్ ॥

మృతసఞ్జీవినీ మన్త్రః

యజురామ్నాయ, మన్త్రబ్రాహ్మణే తృతీయాష్టకే సప్తమ ప్రపాఠకే చతుర్థానువాకే

"ఓం తదిత్పదం నవిచికేత విద్వాన్ యన్మృతః పునరప్యేతి జీవాన్ త్రివృద్యద్భువనస్య రథవృత్ జీవో గర్భో నమృతః స్సజీవాత్ ॥"

అస్యశ్రీ ధాన్వన్తరీ మహామన్త్రస్య భృగుర్భగవానృషిః శక్వరీఛన్దః ధన్వన్తరిర్దేవతా ధాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం కీలకమ్ ధన్వన్తరి ప్రసాదసిధ్యర్థే జపేవినియోగః

కరన్యాసః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ... ఓం అఙ్గుష్ఠాభ్యాంనమః
ఓం ధాన్వన్తరాయ ... ఓం తర్జనీభ్యాం నమః
ఓం అమృతకలశహస్తాయ ... ఓం మధ్యమాభ్యాంనమః
ఓం సర్వామయవినాశాయ ... ఓం అనామికాభ్యాంనమః
ఓం స్వామిన్ త్రైలోక్యనాధాయ ... ఓం కనిష్ఠికాభ్యాంనమః
ఓం శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా ... ఓం కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః.

అఙ్గన్యాసః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ... ఓం హృదయాయ నమః
ఓం ధాన్వన్తరాయ ... ఓం శిరసే స్వాహా
ఓం అమృతకలశహస్తాయ ... ఓం శిఖాయై వషట్
ఓం సర్వామయవినాశాయ ... ఓం కవచాయ హుమ్
ఓం స్వామిన్ త్రైలోక్యనాథాయ ... ఓం నేత్రత్రయాయ వౌషట్
ఓం శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా ... ఓం అస్త్రాయ ఫట్

లోకత్రయేణ దిగ్బన్ధః

ధ్యానమ్

స్వర్ణరత్నమయం పీఠం తన్మధ్యే ఉష్టదళామ్బుజమ్ ।
తస్మిన్ కోటిశశాఙ్కాభం సర్వలక్షణ లక్షితమ్ ॥
కోటి కన్దర్పలావణ్యం నీలభ్రూలతికాలకమ్ ।
చతుర్భుజం సున్దరాఙ్గం యువానం పద్మలోచనమ్ ॥
శఙ్ఖచక్రౌషధసుధా కుమ్భేన చ విరాజితమ్ ।
కిరీటాఙ్గదహారాద్యై ర్వనమాలా విభూషితమ్ ॥
పద్మాసనే సమాసీనం కుణ్డలాద్యై రలఙ్కృతమ్ ।
సర్వామయహరన్దేవం ధన్వన్తరి ముపాస్మహే ॥

లమితపఞ్చపూజా

ఓం లం పృథ్వీతత్త్వాత్మనే శ్రీధన్వన్తరయే నమః గన్ధం పరికల్పయామి. ఓం హం ఆకాశత...నే శ్రీధ...మః పుష్పం పరి...మి. ఓం యం వాయు...నే శ్రీధ...మః ధూపం పరి...మి. ఓం రం అగ్నిత...నే శ్రీధ...మః దీపం పరి...మి. ఓం వం అమృత త...నే శ్రీధ...మః అమృతోపహారనివేదనం పరి...మి. ఓం సం సర్వాత్మనే శ్రీధన్వన్తరిస్వామినే నమః సర్వోపచార తామ్బూలాదికం సమర్పయామి ॥

గురుభ్యో నమః పరమగురుభ్యో నమః అస్మద్గురుభ్యో నమః శ్రీ ఆచార్యాయ నమః; శ్రీమద్ధన్వన్తరి స్వామినే నమః॥ శ్రీధన్వన్తరి చరణౌ శరణం ప్రపద్యే (మనుర్యథాశక్తి జపేత్) అన్తే పునర్ధ్యానం ల మితి, పఞ్చపూజాం చ కుర్యాత్॥

షడక్షరీ మహామన్త్రః

అస్య శ్రీ ధన్వన్తరి షడక్షరీ మహామన్త్రస్య భృగుర్భగవానృషిః, శక్వరీ ఛందః ధన్వన్తరిర్భగవాన్దేవతా ధాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం కీలకం ధన్వన్తరి ప్రసాద సిధ్యర్థే జపే వినియోగః॥

కరన్యాసః			అఙ్గన్యాసః		
ఓం ధాం	అఙ్గుష్ఠాభ్యాం	నమః	ఓం ధాం	హృదయాయ	నమః
,, ధీం	తర్జనీ	,, నమః	,, ధీం	శిరసే	స్వాహా
,, ధూం	మధ్యమా	,, నమః	,, ధూం	శిఖాయై	వషట్
,, ధైం	అనామి	,, నమః	,, ధైం	కవచాయ	హుమ్
,, ధౌం	కనిష్ఠికా	,, నమః	,, ధౌం	నేత్రత్రయాయ	వౌషట్
,, ధః	కరతల	,, నమః	,, ధః	అస్త్రాయ	ఫట్

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బన్ధః

ధ్యానం॥ నమామిధన్వన్తరి మాది దేవమ్
సురాసురైర్వన్దిత పాదపద్మమ్
లోకేజరారుగ్భయ మృత్యునాశమ్
దాతారమీశం వివిధౌషధీనామ్॥
ల మిత్యాది పంచపూజాం కుర్యాత్।
(మనుః) "ఓం నమోభిషజే" యథాశక్తి జపేత్॥

అష్టాక్షరీ మహామన్త్రః

అస్య శ్రీ ధన్వన్తర్యష్టాక్షరీ మహామన్త్రస్య భరద్వాజఋషిః గాయత్రీ ఛందః భగవాన్ధన్వన్తరిర్దేవతా ధాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం కీలకం ధన్వన్తరిప్రసాదసిధ్యర్థే అష్టాక్షరీమహామన్త్రజపే వినియోగః

కరన్యాసః		అఙ్గన్యాసః
ఓం అఙ్గుష్ఠాభ్యాంనమః		ఓం హృదయాయ నమః
నమః తర్జనీ	,,	నమః శిరసే స్వాహా
ధాన్వన్తరాయమధ్యమా	,,	ధాన్వన్తరాయ శిఖాయై వషట్
ఓం అనామికా	,,	ఓం కవచాయ హుమ్
నమః కనిష్ఠికా	,,	నమః నేత్రత్రయాయ వౌషట్
ధాన్వన్తరాయకరతలకరపృష్ఠా	,,	ధాన్వన్తరాయ అస్త్రాయఫట్

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బన్ధః

ధ్యానం ॥ శఙ్ఖంచక్రముపర్యధశ్చ కరయోర్దివ్యౌషధం దక్షిణే
వామేనాన్యకరేణ సమ్భృతసుధాకుమ్భం జలూకావళిమ్
బిభ్రాణః కరుణాకరశ్శుభకర స్సర్వామయధ్వంసకః
క్షిప్రమ్మేదురితంఛిత్తు భగవాన్ధన్వన్తరి స్సన్తతమ్ ॥

ల మిత్యాది పంచపూజాం కుర్యాత్

(మనుః) 'ఓంనమో ధాన్వన్తరాయ' యథాశక్తి జపేత్

ద్వాదశాక్షరీ మహామన్త్రః

అస్య శ్రీ ధన్వన్తరి ద్వాదశాక్షరీ మహామన్త్రస్య అగస్త్య భగవానృషిః అనుష్టుప్ ఛందః ధన్వన్తరి ర్భగవాన్నారాయణో దేవతా ధాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం కీలకం శ్రీ ధన్వన్తరి ప్రసాద సిధ్యర్థే జపే వినియోగః॥

కరన్యాసః		అఙ్గన్యాసః
ఓం అఙ్గుష్ఠాభ్యాం	నమః	ఓం భగవతే హృదయాయ నమః
నమః తర్జనీభ్యాం	,,	వైద్యరాజాయ శిరసే స్వాహా
భగవతే మధ్యమాభ్యాం	,,	ఓం శిఖాయై వషట్
వైద్యరాజాయ అనామికాభ్యాం ,,		నమః కవచాయ హుమ్
ఓం కనిష్ఠికాభ్యాం ,,	,,	భగవతే నేత్రత్రయాయ వౌషట్
,, నమః కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ,,		వైద్యరాజాయ అస్త్రాయ ఫట్

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః

ధ్యానమ్॥ అమృతకలశహస్తం వేదవేద్యం సురేశం।
సకలభువనవన్ద్యం భక్తిగమ్యం పరేశమ్।
అఖిలజగదుదారం భక్తరోగాపహారం।
దదృశురమరపూర్వం హ్యద్భుతం దర్శనీయమ్॥
ల మిత్యాది పంచపూజాం కుర్యాత్
(మనుః) "ఓంనమోభగవతే వైద్యరాజాయ"
॥ అష్టోత్తరశతమష్టావింశతికం దశాఽష్టౌవా యథాశక్తి జపేత్
'భక్త్యా ధన్వన్తరి మర్చయేత్, నిత్యాఽనుగ్రహో భవతి, జరాఽపమృత్యుమృత్యూంజయతి, చిరాయుస్స కామానవాప్నోతి, య ఏవం వేద॥

అన్యచ్చ

అస్య శ్రీధన్వన్తరి మహామన్త్రస్య అపాన్తరతమః ఋషిః త్రిష్టుప్ఛన్దః ధన్వన్తరిర్దేవతా ఆం బీజం స్వాహాశక్తిః । నమః కీలకం శ్రీధన్వన్తరి ప్రసాదసిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః॥

ఓం నమో భగవతే	ఓం అఙ్గుష్ఠాభ్యాం		నమః
ఓం ధన్వన్తరయే	ఓం తర్జనీ	,,	నమః
ఓం అమృత కలశ హస్తాయ	ఓం మధ్య	,,	నమః
ఓం సర్వామయ వినాశనాయ	ఓం అనా	,,	నమః
ఓం త్రిలోక నాథాయ	ఓం కని	,,	నమః
ఓం విష్ణవేస్వాహా	ఓం కరత	,,	నమః

ఏవంహృదయాది న్యాసః
భూర్భువస్సువ రోమితి దిగ్బన్ధః
ల మితి పఞ్చపూజాం కుర్యాత్

ధ్యానమ్

శఙ్ఖం చక్రం జలూకాం దధదమృతఘటం చారుదోర్భిశ్చతుర్భిః।
సూక్ష్మస్వచ్ఛాఽతిహృద్యాఽంశుకపరివిలసన్మౌలిమమ్భోజనేత్రమ్।
కాలాఽమ్భోధోజ్జ్వలాఙ్గం కటితటివిలసచ్చారుపీతామ్బరాఢ్యమ్।
వన్దే ధన్వన్తరిం తం నిఖిలగదవనప్రౌఢదావాగ్నిలీలమ్॥

(మన:॥) "ఓంనమో భగవతే ధన్వన్తరయే అమృతకలశ హస్తాయ సర్వామయ వినాశనాయ త్రిలోకనాథాయ విష్ణవే స్వాహా॥"

గాయత్రి

విష్ణ్వవతారాయ విద్మహే । అమృతకలశహస్తాయ ధీమహి
తన్నో ధన్వన్తరిః ప్రచోదయాత్॥

అన్యచ్చ

అబ్ధ్యుద్భవాయ విద్మహే సుధాధరాయ ధీమహి తన్నోభిష క్ప్రచోదయాత్॥

శ్రీ ధన్వన్తరి చూర్ణిక

అనంతకోటి బ్రహ్మాణ్డమణ్డలాధారమ్, నిఖిల సురాసుర సంమోహన సున్దరాకారమ్, వజ్రవైడూర్య గోమేధిక పుష్యరాగ మరకత మాణిక్యాది దివ్యరత్నఖచిత దివ్యాభరణభూషితమ్, వివిధమణి ఖచిత కుణ్డల దేదీప్యమానకపోలయుగళమ్, నిటలతటభాసమాన సులలిత కస్తూరీతిలకమ్, అధరకిసలయాన్తః పరిస్ఫురత ధవళతరమన్దకుట్మల నిభర దనపాళిరోచిస్సూచిత సత్వతత్వమ్, కౌస్తుభమణిభూషిత విశాలవక్షఃస్థలమ్, బాహుచతుష్టయావలమ్బిత శఙ్ఖచక్రసుధాకుమ్భదివ్యౌషధమ్, ఆశ్రితభక్తలోక సదారోగ్యప్రముఖ నిఖిలసంపత్సన్ధానచణ చరణతల సమాకలిత జలూకాభయమ్, ధృతపీత కౌశేయవాససమ్, నిర్ధూత భక్తలోక మహాపదన్ధతమసమ్, శరచ్చన్ద్ర చన్ద్రికా ధవళతరదివ్య యజ్ఞోపవీతినమ్, తులసీపారిజాతాది నవ్యసౌగన్ధితవనమాలా విరాజిత దివ్యదేహమ్, సున్దరకమ్బుగ్రీవం, భగవదేకవింశత్యవతారాన్తర్గత దివ్యావతారమ్, లోకధాతారమ్, గదార్తిముక్తభక్త వరప్రదాతారమ్, శ్రీమద్ధన్వన్తరిం ముహుర్ముహురుపాస్మహే ;॥—

శ్లో॥ ఆయుర్వేదార్థసారం నిఖిలమునిజన స్తోమభూత్యై వివృణ్వాన్ ।
భూయః పద్మాసనాద్యై రురుతరవచసా సంస్తుత స్సోవతా న్నః
ప్రేయాన్ క్షీరాబ్ధిజాయా స్సురతరుమణి ధేన్వాత్మనైకోభివేద్యో
భక్తేభ్యో దాతు మిష్టే భువి శ మిహ గదాపాయతః సంస్మృతోయః॥

శ్రీ నివాసాయనమః

శ్రీ ధన్వన్తరయేనమః

శ్రీమద్ధన్వంతర్యష్టావింశత్యుత్తర శతనామ స్తోత్రమ్ ఓం శ్రీమద్ధన్వంతర్యష్టావింశత్యుత్తర శతనామ స్తోత్ర మహామన్త్రస్య, కశ్యపాత్రి భరద్వాజా ఋషయః, అనుష్టుప్ ఛన్దః, శ్రీమద్ధన్వన్తరిర్భగవాన్దేవతా, ధాం బీజం, ధీం శక్తిః, ధూం కీలకమ్, శ్రీమద్ధన్వన్తరి ప్రసాద సిద్ధ్యర్థే శ్రీమధన్వన్తర్యష్టావింశత్యుత్తర శతనామ స్తోత్ర పారాయణే వినియోగః,

ధా మిత్యాఽది కర హృదయాది న్యాసః

ధాం - అంగుష్ఠాభ్యాం నమః	ధాం - హృదయాయ నమః
ధీం - తర్జనీభ్యాం ,,	ధీం - శిరసే స్వాహా
ధూం- మధ్యమాభ్యాం ,,	ధూం- శిఖాయై వషట్
ధైం - అనామికాభ్యాం ,,	ధైం కవచాయ హుమ్
ధౌం - కనిష్ఠికాభ్యాం ,,	ధౌం నేత్రత్రయాయ వౌషట్
ధః-కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ,,	ధః అస్త్రాయ ఫట్

భూర్భువస్సువరో మితి దిగ్బంధః

ధ్యానమ్

"వన్దేఽహం వైద్యరాజం వనధిభవవరంవారిజాఽఖ్యాంశజాతమ్॥
శఙ్ఖం చక్రం చ దోర్భి ర్దధత మభయదం సౌధకుమ్భం జలూకమ్॥
పద్మే పద్మాసనస్థం నతముని సహితం సర్వగీర్వాణవన్ద్యమ్॥
గ్రైవేయాఽ మాల్య కర్ణాభరణ మణిగణై ర్మణ్డితం తం మహాన్తమ్"॥

ధన్వన్తరే నమస్తుభ్య మమ్భోనిధి భవాయ తే।
అచ్యుతాయాఽమృతాయాఽది మధ్యాంతర హితాయచ॥ ౧
అమృతార్ణవ సంభూతాయాఽమృతోత్పాద హేతవే।
అనన్తాయాఽనిరుద్ధాయఽగదంకారాయ తే నమః॥ ౨
ఆదివైద్యాయ చాఽనంద పూర్ణాయాఽనంద రూపిణే।
ఆయుర్వేదోద్ధార కాయాఽపరాయాఽఽచార్య రూపిణే॥ 3

ఆయుర్దాయ తథా ఽరోగ్య దాత్రే చా ఽనంద దాయినే।
ఇన్దిరేశాఽంశ జాతాయ ఇహాఽముత్ర ప్రదాయినే॥ ౪
ఇఙ్గితా కార విజ్ఞాయ ఈక్షణాఽప హృతా ర్తయే।
ఈషణాత్రయ శూన్యాయ ఈశ్వరాయ నమో నమః॥ ౫
ఉదధి ప్రభావాయో త్కటాఽసురాయో త్తమాయ చ।
ఉత్తేజిత సురాయో ర్ధ్వ రేతస్కాయా ర్జదాయినే॥ ౬
ఏణాఽఙ్క సదృశాఽస్యాయ ఏధి తాఽనన్ద రూపిణే।
ఐహికా ముష్మిక ఫల ప్రదాయై శ్వర్య శాలినే॥ ౭
ఐణాస నాయ చ నమ ఐశ్వర్య ఫల దాయినే।
ఓంకార రూపిణే చాఽపి చౌజః పూర్ణాయ చౌజసే॥ ౮
ఔఖేయ గణ వన్ద్యాయ ఔషధ జ్ఞాయ తే నమః।
కన్దర్పకోటి రూపాయ కరుణా నిధయే నమః॥ ౯
నమః కామ జితే కామ దుఘే కాన్తాయ తే నమః।
కవయే కవి రాజాయ కాయ సంసిద్ధి దాయినే॥ ౧౦
కశ్యపాఽద్యర్చి తాయాఽస్తు క్షయాఽద్యార్తి నివారిణే॥
ఖగేశ్వర విహారాయ ఖిన్నా నంద ప్రదాయినే॥ ౧౧
గదాగ్రజాయ గాంధర్వ నిపుణాయ చ తే నమః।
గదాహర్త్రే నమ స్తుభ్యం గౌత మాఽర్చ్యాయ తేనమః॥ ౧౨
గుహ్యకేశ్వర సేవ్యాయ గురవే గుణశాలినే।
ఘూర్ణాఽర్ణవోద్భ వాయాస్తు ఘాతినీ ఘాతుకాయచ॥ ౧౩
చతుర్భుజై ర్జలూకాఽరి శఙ్ఖపీయూష ధారిణే।
చతుర్ముఖ ముఖాఽజ్జాత పూతా యుర్వేద వేదినే॥ ౧౪
చ్యవనా న్ధత మిత్రాఽప హారణాఽర్క ప్రభాయ తే।
చరకాఽది మహాయోగి ధ్యేయ పాదాఽమ్బుజాయచ॥ ౧౫
చాతుర్వర్ణ్య సమాఽరాధ్య చరణాయ నమోనమః।
చతురఙ్గ బలాఢ్యైవ చతుష్షష్టి కలావిదే॥ ౧౬
చతుర్వింశతి రూపాయ జగద్వన్ద్యాయ తే నమః।
జగజ్జీవాతవే చాస్తు జయినే జ్వర హారిణే॥ ౧౭

తపస్వినే నమస్తాప హృతే తిష్య హారాయచ ।
త్రిదోషజ్ఞాయ చ నమ స్త్రి కాలజ్ఞాయ తేనమః ॥ ౧౮
త్రిస్త త్రాణాయ చ నమో తంత్ర తత్వవిదే నమః ।
దస్రాభి ధాయ దక్షాయ దాశార్హాయ చ తే నమః ॥ ౧౯
ధన్యాయ తే నమస్తేస్తు శ్రీ ధన్వన్తరయేనమః ।
ధౌమ్యాది ముని వన్ద్యాయ ధాతు భేద విదేనమః ॥ ౨౦
ధన ధాన్య ప్రదాయాస్తు ధనదార్చ్యాయ తే నమః ।
నారాయణాయ చ నమో నతత్రాతే చ తే నమః ॥ ౨౧
నీలాభ్రి నిభ దేహాయ నిర్వాణ ఫల దాయినే ।
పరమేశాయ పుణ్యాయ పరాయ పరమాత్మనే ॥ ౨౨
ఫణి తల్పాయ చ నమో ఫాల నేత్రాయ తే నమః ।
బర్హి ర్ముఖేష్ట వైద్యాయ భిషజే భేష జాయచ ॥ ౨౩
మత్స్యాఽది దశ రూపాయ యజ్ఞాయ రస వేదినే ।
లోకోపద్రివ కృద్ఘోర వ్యాధి లోక హరాయతే ॥ ౨౪
వాసవాది సురాఽధీశ సేవితాయ వివస్వతే ।
వాజీకరణ కృద్దివ్య వనౌషధి విదేనమః ॥ ౨౫
వాల ఖిల్యాఽది మానీన్ద్రి వందితాయ నమోనమః ।
విశ్వేశ్వరాయ వైద్యాయ విష్ణవే వ్యాసరూపిణే ॥ ౨౬
వృషాయ శఙ్ఖహస్తాయ షడ్గుణైశ్వర్య శాలినే ॥
సునీతి వరదాయాస్తు సుకన్యా హితకారిణే ॥ ౨౭
సుప్రకాశేష్ట దాత్రేచ సనకాఽది స్వరూపిణే
సురాఽసుర నరేన్ద్రోరగేన్ద్రి సేవ్యాఽంఘ్రిపాయచ ॥ ౨౮
హిరణ్యగర్భ కైలాసవాస మావాస రూపిణే ।
హయగ్రీవాఽవతారాయ హంసాయచ నమోనమః ॥ ౨౯

నమోనమో నమస్తేస్తు నమస్తేస్తు నమోనమః ।
భర్తారం చాఽపిహర్తారం భిషజాఞ్చ రుజాంతథా ॥ ౩౦
ధన్వన్తరిం హరిం శౌరిం ప్రణమామి ముహుర్ముహుః ॥
అష్టావింశ త్యుత్తరంచ నామ్నాం ధన్వన్తరే శ్శతమ్ ॥ ౩౧

స్నానే దానే జపారమ్భే హ్యేకాదశ్యాం గురోర్దినే॥
జయన్త్యాం యః పఠేత్తస్య సర్వత్ర విజయీ భవేత్ ॥ ౩౨
ఋతౌ శరది వాసన్తే యమదంష్ట్రాభిసునాఽనిశమ్ ।
మారీ జ్వర మహావ్యాధౌ సంప్రాప్తే దేశ విప్లవే ॥ ౩౩
యః పఠేద్భక్తిమాన్నిత్యం లభతే తత్ర సౌఖ్యశుభమ్ ।
శతాయుష్యం సదారోగ్యం మహాభాగ్యం చ విన్దతే॥ ౩౪
ఇహలోకే బహువిధాన్ భుక్త్వా భోగాన్ తతః పరం ।
పరమం పద మాప్నోతి ప్రసాదాచ్చ భిషఙ్మణేః ॥ ౩౫

ఇతి విబుధవిధేయః పద్మనాభాఽభిధేయః
వర వైఖానస సూత్రో గౌతమాఽభిఖ్య గోత్రః
సుర భిషగభి వాదేష్వారిబద్ధాఽనుకూలాం
కృతి మతనుత చైనాం కృష్ణవేణీ తటస్థః

ఇతి శ్రీమద్ధన్వన్తర్యష్టావింశత్యుత్తర శత
నామ స్తోత్రమ్ సంపూర్ణమ్॥

శ్రీః

శ్రీ రామాయనమః

శ్రీమద్ధన్వన్తర్యష్టావింశత్యుత్తర శతనామావళిః

ఓం అమ్భోనిధిభవాయ నమః
,, అచ్యుతాయ నమః
,, అమృతాయ నమః
,, ఆదిమధ్యాన్తరహితాయ నమః
,, అమృతార్ణవసంభూతాయ నమః
,, అమృతోత్పాదహేతవే నమః
,, అనన్తాయ నమః
,, అనిరుద్ధాయ నమః
ఓం అగదఙ్కారాయ నమః
,, ఆదివైద్యాయ నమః ౧౦
,, ఆనందపూర్ణాయ నమః
,, ఆనందరూపిణే నమః
,, ఆయుర్వేదోద్ధారకాయ నమః
,, అపరాయ నమః
,, ఆచార్యరూపిణే నమః
,, ఆయుర్దాయ నమః
,, ఆరోగ్యదాత్రే నమః

ఓం ఆనన్దదాయినే నమః
,, ఇన్దిరేశాఽంశజాతాయ నమః
,, ఇహాఽముత్రప్రదాయినేనమః
,, ఇఙ్గితాకారవిజ్ఞాయ నమః
,, ఈక్షణాఽపహృతార్తయేనమః
,, ఈషణాత్రయశూన్యాయనమః
,, ఈశ్వరాయ నమః
,, ఉదధిప్రభవాయ నమః
,, ఉత్క్రాన్తాసురాయ నమః
,, ఉత్తమాయ నమః
,, ఉత్తేజితసురాయ నమః
,, ఊర్ధ్వరేతస్కాయ నమః
,, ఊర్జదాయినే నమః 30
,, ఏణాంకసదృశాస్యాయ నమః
,, ఏధితానందరూపిణే నమః
,, ఐహికాముష్మికఫలప్రదాయ నమః

ఓం ఐశ్వర్యశాలినే నమః
,, ఐణాసనాయ నమః
,, ఐశ్వర్యఫలదాయినే నమః
,, ఓంకారరూపిణే నమః
,, ఓజఃపూర్ణాయ నమః
,, ఓజసే నమః
,, ఔత్తేయగణవంద్యాయనమః
,, ఔషధజ్ఞాయ నమః
,, కందర్పకోటిరూపాయ నమః
,, కరుణానిధయే నమః
,, కామజితే నమః

ఓం కామదుఘేనమః
,, కాన్తాయ నమః
,, కవయేనమః
,, కవిరాజాయ నమః
,, కాయసంసిద్ధిదాయినే నమః
,, కస్యపాఽద్యర్చితాయ నమః ౪౦
,, క్షయాద్యాఽర్తి నివారిణేనమః
,, ఖగేశ్వరవిహారాయ నమః
,, ఖనామాఽనందప్రదాయినే నమః
,, గజాగ్రజాయ నమః
,, గాన్ధర్వనిపుణాయ నమః
,, గదాహర్త్రే నమః
,, గౌతమాఽర్చ్యాయ నమః
,, గుహ్యకేశ్వరసేవ్యాయ నమః
,, గురవే నమః
,, గుణశాలినే నమః ౫౦
,, ఘూర్ణాఽర్ణవోద్భవాయ నమః
,, ఘాతిసీఘాతుకాయ నమః
,, చతుర్భుజైర్జలూకారిశఙ్ఖపీయూషధారిణే నమః
,, చతుర్ముఖముఖాబ్జాతపూతాఽయుర్వేద వేదినే నమః
,, చ్యవనాఽన్ధతమిస్రాఽపహారణాఽర్కప్రభాయ నమః
,, చరకాఽది మహాయోగిధ్యేయపాఽదామ్బుజాయ నమః
,, చాతుర్వర్ణ్య సమారాధ్య చరణాయ నమః

ఓం చతురఙ్గ బలాయ నమః
,, చతుష్షష్టి కలావిదే నమః
,, చతుర్వింశతిరూపాయనమః ౭౦
,, జగద్వన్ద్యాయ నమః
,, జరామరణ నాశాయ నమః
,, జంభభేదీష్టదాయ నమః
,, జగజ్జీవాతవే నమః
,, జయినే నమః
,, జ్వరహారిణే నమః
,, తపస్వినే నమః
,, తాపహృతే నమః
,, తిష్యహారాయ నమః
,, త్రిదోషఘ్నాయ నమః ౮౦
,, త్రికాలజ్ఞాయ నమః
,, త్రస్తత్రాణాయ నమః
,, తన్త్రితత్వవిదే నమః
,, దస్రాఽభిధాయ నమః
,, దక్షాయ నమః
,, దాశార్హాయ మనః
,, ధన్యాయ నమః
,, ధన్వన్తరయే నమః
ఓం ధౌమ్యాది మునివన్ద్యాయ నమః
,, ధాతుభేదవిదే నమః ౯౦
,, ధనధాన్యప్రదాయ నమః
,, ధనదార్చ్యాయ నమః
,, నారాయణాయ నమః
,, నతత్రాతే నమః

ఓం నీలాభ్ర నిభ దేహాయ నమః
,, నిర్వాణఫలదాయినే నమః
,, పరమేశాయ నమః
,, పుణ్యాయ నమః
,, పరాయ నమః
,, పరమాత్మనే నమః ౧౦౦
,, ఫణితల్పాయ నమః
,, ఫాలనేత్రాయ నమః
,, బ్రహ్మరుద్రభిషగ్వైద్యాయ నమః
,, భిషజే నమః
,, భేషజాయ నమః
,, మత్స్యాది దశరూపాయనమః
,, యజ్ఞాయ నమః
,, రసవేదినే నమః
,, లోకోపద్రవ కృద్ఘోర వ్యాధి లోక హరాయ నమః
,, వాసవాది సురాధీశ సేవితాయ నమః ౧౧౦
,, వివస్వతే నమః
,, వాజీకరణకృ ద్దివ్యవనౌషధి విదే నమః
,, వాలఖిల్యాది మహర్షివన్దితాయ నమః
,, విశ్వేశ్వరాయ నమః
,, వైద్యాయ నమః
,, విష్ణవే నమః
,, వ్యాసరూపిణే నమః
,, వృషాయ నమః

,, శఙ్ఖహస్తాయ నమః
,, షడ్గుణైశ్వర్యశాలినేనమః ౧౨౦
,, సునీతి వరదాయ నమః
,, సుకన్యా హితకారిణే నమః
,, సుప్రకాశేష్టదాత్రే నమః
,, సనకాది స్వరూపిణే నమః
,, సురాసుర నరేన్ద్రోరగేంద్ర సేవ్యాంఘ్రిపాయ నమః
,, హిరణ్యగర్భ కైలాస వాస మావాసరూపిణే నమః
,,హయగ్రీవాఽవతారాయనమః
,, హంసాయ నమః ౧౨౮
,, శ్రీధన్వన్తరి స్వామినే నమః

శ్రీ

మంగళాశాసనశ్లోకములు

శ్లో॥ దుగ్ధాబ్ధి గర్భ కల్లోల రంగ న్మంగళ మూర్తయే
కకుభన్త పరివ్యాప్త కీర్తయే తేఽస్తుమంగళమ్॥ ౧
క్షీరవారాసి జాతాయ గీర్వాణార్తి హరాయ తే।
ఆంగీరసా ద్యర్చితాయఽ గదంకారాయ మంగళమ్॥ ౨
ముగ్ధాఽపాఙ్గ ప్రపాతేన స్తబ్ధ దానవ పాలయే।
గీర్వాణ దత్త పీయూష।పాణయే తేఽస్తు మంగళమ్॥ ౩
చరాచరార్తి నాశాయ చరకాది నుతాఙ్ఘ్రయే।
నత దుశ్చ్యవ నోర్వీశ చ్యవనాయాస్తు మంగళమ్॥ ౪
గురవే భిషజాం కల్పతరవే పరవేదినే।
కరిరాజార్చితాయాస్తు కవి రాజాయ మంగళమ్॥ ౫
సదా త్వత్పాద పంకేజ సపర్యా సక్త చేతసాం।
భక్తానాంహృదయాంఽభోజభాస్కరాయాఽస్తుమంగళమ్॥ ౬
కారుణ్య రస పూర్ణాయ కాలాఽనల హరాయ తే।
ధన్వన్తర్యాఖ్య దేవాయ దక్షసేవ్యాయ మంగళమ్॥ ౭
మంగళం వైద్యరాజాయ మార్తాండ శత తేజసే।
మన్మంగళ ప్రదాయాఽస్తు మంగళం జయ మంగళమ్॥ ౮
గౌతమాఽన్వయ జాతేన చలమాచార్య సూనునా।
అనంత పద్మ నాభేన।కృతం శ్రీమంగళాష్టకమ్॥ ౯

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు
శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణే నమః

—॥శ్రీమద్ధన్వన్తరి సహస్ర నామ స్తోత్రమ్॥—

ధ్యానమ్

శ్లో॥ శ్రీవత్సాఙ్కం లలిత మధురాకార మానన్ద మూర్తిం
మేఘశ్యామం సకల భువనా ధార మాద్యన్త శూన్యమ్,
ఫుల్లామ్భోజ స్థిత మభయదం ధర్మచేలం దయాళుం
వన్దే ధన్వన్తరి మహ మహామ్భోజ నేత్రం విభాసమానమ్॥—
సశఙ్ఖచక్రం సుధా లసద్ఘటం
సశేషజం రత్నకిరీట కుణ్డలమ్,
సకౌస్తుభో రస్థల హార సఞ్చయం
నమామి ధన్వన్తరి మమ్బుజేక్షణమ్॥—
ఉపాస్మహే మహావిష్ణుం ధన్వన్తరి మజం ప్రభుమ్,
నిగమాగమ వేదాన్త గోచరం త్రిజగద్గురుమ్॥—

హరిఃఓమ్॥శ్లో॥—శ్రీమాన్ధన్వన్తరి ర్దేవ స్సర్వలోకైక వన్దితః
సర్వైశ్వర్య మయః కామరూపీ పరబలార్దనః॥— ౧
నిత్య స్సర్వేశ్వర స్సత్య స్సర్వ నిష్ఠః పరాత్పరః
చతుర్భుజః ప్రసన్నాత్మా సర్వవిఘ్న నివారకః॥ ౨
కామదః కరుణా సిన్ధుః కమలా కాముకః పరః
పురుష్టుతః పుణ్యకీర్తిః ప్రఫుల్లామ్బుజ దళేక్షణః॥ ౩
భవదుఃఖ భయధ్వంసీ భగవా న్భక్త వత్సలః
నీల నీరద సఙ్కాశః కలిదోష నివారకః॥ ౪
సర్వ శక్తిమయో నన్త స్సర్వసాక్షీ తమోహరః
సర్వజ్ఞ స్సర్వద శ్చైవ సత్యవాక్స త్యవిగ్రహః॥— ౫
శిపివిష్టః పరన్ధామ జ్ఞానో దార స్సనాతనః
కల్యాణ గుణ పాథోధిః ప్రసన్న వదనేక్షణః ౬

క్షీరార్ణవ సముద్భూత శ్శఙ్ఖచక్రధరోఽవ్యయః
సుధా ప్రదశ్చ భైషజ్య కరః కల్యాణ కారకః ౭

హేమాఽరవిన్ద పీఠస్థః కామధు గ్భక్త పాలకః
సనకాది మహాయోగి వన్దితాఙ్ఘ్రి సరోరుహః ౮

దేవ దేవో జగన్నాథ స్సర్వామయ కులాఽన్తకః
ప్రాణదః ప్రాణరూపశ్చ ప్రణతార్తి హరోఽచ్యుతః ॥ ౯

ప్రియోప దేశక శ్శ్రీద శ్శ్రీమయ శ్శ్రీ నికేతనః
ఆయుర్వేద ప్రవక్తాచ శ్రుతిమౌళి స్థితోహరిః ॥ ౧౦

కర్తా కారయితాచైవ కార్య కారణ రూపవాన్
సర్వ జీవేశ్వరో జిష్ణుః వశ్చ వ్యాహాత్మ కోఽభవః ॥ ౧౧

ఆమ్నాయ సూచకో విద్వా న్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్
సహస్ర మస్తక శ్చైవ సర్వార్థ స్సర్వ సాధకః ॥ ౧౨

వేద వేదాఙ్గ రూపీచ సర్వకర్మ ఫలప్రదః
పావనః పాప సంహర్తా వాత్సల్యైక విభూషణః ॥ ౧౩

జగత్క్షేమం కరశ్శుద్ధః పూర్ణేన్దుః సదృశాననః
లోకాతీతః పుణ్యకీర్తి ర్లోకనాథోఽర్థికల్పకః ౧౪

మధుకైటభ సంహర్తా మాననీయః ప్రతాపవాన్
సూర్యమణ్డల మధ్యస్థ శ్చన్ద్రమణ్డల సంస్థితః ॥ ౧౫

వహ్నిమణ్డల సఞ్చారీ వాయుమణ్డల మధ్యగః
విద్యున్మణ్డల మధ్యస్థ స్త్రిగుణ స్త్రిగుణాత్మకః ౧౬

అనాది మధ్య నిధనో హ్యశ్వరూప స్త్రివిక్రమః
కుక్షిస్థ సర్వబ్రహ్మాణ్డః కోటిసూర్య ప్రభాయుతః ॥ ౧౭

అనన్త వీశ శాన్తైస్సం స్తూయమానో జగత్ప్రియః
సర్వాత్మా సర్వగ శ్చైవ సర్వసిద్ధి ప్రదాయకః ॥ ౧౮

అమృతార్ణవ పర్యఙ్కః పురాణ పురుష శ్శుచిః
క్రతుభు క్క్రతురూపో వై విష్వక్సేనో జనార్దనః ॥ ౧౯

భోగీన్ద్ర భోగమాణిక్య దీపితాఙ్గో దరస్మితః
శరణాగత రక్షైక దీక్షాబద్ధ స్సురోత్తమః ౨౦

అవ్యక్తో వ్యక్త రూపశ్చ సర్వకర్మ ఫలాత్మకః
ఛిదోర్ధ్వ పుణ్డ్ర సంశోభితాననాబ్జః ప్రియాననః — ౨౧

మీనాకృతి స్సోమకాఖ్య దైతేయ ప్రాణభఞ్జనః
మన్థానాఽద్రి ధరశ్శేషీ కమఠః క్రోడ రూపవాన్॥ ౨౨

హిరణ్యాఽక్షాఽసుహర్తాచ నారసింహ శ్చవీర్యవాన్,
జటామణ్డల నిర్భిన్న వియచ్చర పయోధరః॥ ౨౩

దైతేయ సాధ్వసాకారో హిరణ్యాక నిషూదనః
ప్రహ్లాద పాలకశ్చైవ దక్షో ధర్మ వినుత్తమః॥ ౨౪

బలి సర్వస్వహారీచ భృగువంశోత్తమఃకృతీ
రాజవంశ ఘటాసింహః కార్త్తవీర్య మదాన్తకః॥ ౨౫

విశ్వామిత్రాఽనుయాయీచ విదేహానన్ద దాయకః
పుంసాం మోహనరూపశ్చ వీరలోక భయఙ్కరః॥ ౨౬

అభీష్ట సుఖదాతాచ రామో భక్త మనోరమః
కల్పద్రుమవన సఞ్చారీ రత్న సింహాసన స్థితః॥ ౨౭

వసిష్ఠ వామదేవాది మున్యర్చిత పదాఽమ్బుజః
అయోధ్యాధి పతిశ్చైవ ధన్వీరఘు కులోత్తమః॥ ౨౮

జ్ఞాన విజ్ఞాన హేతుశ్చ ప్రజ్ఞా రూప స్సుభోగభాక్
రామభద్రశ్చ రాజేన్ద్రో జానకీ ప్రాణవల్లభః॥ ౨౯

ఖర దానవ విధ్వంసీ జితక్రోధో దృఢవ్రతః
అసూయా రహితః కౌసలేయో ధర్మపరాయణః॥— ౩౦

విపులాఽంసో మహాతేజా స్స్వప్రతాప స్సుకీర్తిమాన్.
సుభగ స్సున్దరశ్చైవ సునాసీ రాఽభివన్దితః॥ ౩౧

లోకాత్మా లోకకృచ్చైవ లోకేశో లోకభావనః
సర్వసాధన సమ్పన్న స్సర్వపావన పావనః॥ ౩౨

సర్వగోప్తాచ కోదణ్డీ సుగ్రీవ ప్రాణ రక్షకః
అకల్మషో నివృత్తాత్మా ధీరోదాత్త స్సువీర్యవాన్॥ ౩౩

అనన్త దృష్టిః కల్యాణ ప్రకృతి స్సర్వ కామదః
గుణశ్రేష్ఠోఽభివన్ద్యశ్చ వీతరాగో జనేశ్వరః ౩౪

మహాప్రభావ స్సుఖద స్సత్యవాదీచ విశ్వకృత్
బుధ చూడామణిః కర్తా కారణం బ్రహ్మవర్ధనః ౩౫

రక్షితర్షి కక్రతుశ్చైవ మారీచ వధకోవిదః
విరాధ ప్రాణహారీచ దమ్యో దుస్స్వప్న నాశనః॥ ౩౬

కుణలీ కవచీ ఖడ్గీ చక్రీఖడ్గీచ సర్వజిత్
జటాయు ర్మోక్షదాయీచ సహిష్ణు ర్వేద శాస్త్రవిత్ ౩౭

మహాశాన్తి ర్విశ్వయోని స్థాణుశ్శత్రు ప్రమాదకః
గుణామ్బుధి రజేయశ్చ సర్వభూత హితేరతః ౩౮

ఉపేన్ద్రశ్చ ధనుర్వేద వేత్తా జామ్బవ దాశ్రితః
కృత సుగ్రీవ సఖ్యశ్చ శరణాగత వత్సలః॥ ౩౯

వాలి ప్రమథనో మన్త్రీ రోగహర్తా మహాప్రభుః
పదాఽఙ్గుళి నఖోత్క్షిప్త దైత్యకఙ్కాళపర్వతః॥ ౪౦

హనుమద్వత్సలో ధుర్యో సద్గతి ర్లక్ష్మణాఽగ్రజః
మనోవేగ సమాయుక్తః పూర్ణశ్చ పురుషర్షభః ౪౧

సురలోక హితారమ్భః కౌసల్యా నన్ద వర్ధనః
భక్తాఽనుకూల వరద స్సాధుశీలః ప్రమోదవాన్॥ ౪౨

విభీషణ త్రాసహర్తా సేతుబన్ధన పణ్డితః
కుమ్భకర్ణ ప్రభేత్తాచ రావణ ప్రాణ హారకః॥ ౪౩

దివ్యాయుధ ధరో వన్ద్యో గభీరాత్మా ప్రజాగరః
శబ్దాతిగః కోమలాఽఙ్గ శ్చాత్మయోని ర్జితేన్ద్రియః॥ ౪౪

నిరాకుఽశ్చ నిర్లేపో వివిక్త స్స్మృతి వన్దితః
యుగ స్సంవత్సర శ్చర్తు ర్మాసః పక్షోఽయనాత్మకః॥ ౪౫

దివసః ప్రహరశ్చైవ రాకారూపీచ భానుమాన్
సినీవాల్యాత్మకశ్చైవ దర్శో ఽనుమతిరూపకః ॥ ౪౬
సుహూర్తరూపీచ భర్గో వై కలాకాష్ఠాది రూపభృత్
శార్ఙ్గపాణి ర్గుడాకేశ శ్చాఽహల్యాశాపమోక్షదః ॥ ౪౭
తాటకా ప్రాణహన్తాచ సుబాహు వధదీక్షితః
నీలకణ్ఠ ధనుర్ధ్వంసీ సీతాచిత్తాపహారకః ॥ ౪౮
భార్గవస్మయభేదీచ పితృభక్తిపరాయణః
దణ్డకావనసఞ్చారీ మునిమణ్డలపూజితః ॥ ౪౯
శతకోటీన్దుసఙ్కాశ శ్వేతచ్ఛత్ర విరాజితః
అక్షయేషుధియుక్తశ్చ మహాభాగ్యాధినాయకః ॥ ౫౦
చిత్రకూటవిహారీచ కాకదానవ రక్షకః
సర్వభూతనివాసో వై రాఘవ స్సత్యవిక్రమః ॥ ౫౧
భక్తచిన్తామణి ర్ధీమాన్పుణ్య శ్లోకోఽ జనప్రియః
రాజరాజో ధనాధ్యక్షః ప్లవఙ్గాధిప రాజ్యదః ॥ ౫౨
పావకో విశ్వనేత్రశ్చ కేశవశ్చైవ కామజిత్
సర్వలోకశరణ్యశ్చ లోకైక ప్రియదర్శనః ॥ ౫౩
హలాయుధధరః కామీ ప్రలమ్బాఽసురమారకః
ఆత్మారామో మహామానీ విధాతా వారుణీప్రియః ॥ ౫౪
యమునాఘరవిధ్వంసీ స్వకాన్త్యుద్దీపితవ్రజః
శఙ్ఖచూడవధో ద్యోగీ యమునావరదాయకః ॥ ౫౫
కాళీయోరగగర్వాపహారీ హారసమన్వితః
విజయ స్స్యన్దనారూఢో గీతాచార్య శ్శుచిస్మితః ॥ ౫౬
ధర్మమార్గైకనిరతో వాసుదేవ స్సనాతనః
కంసాది దుష్టసంహర్తా భక్తి శ్శృఙ్ఖల బన్ధితః ॥ ౫౭
ధరణీభారహారీచ ద్రౌపదీమానరక్షకః
రాధాహృదయరాజీవషట్పద శ్శుభదాయకః ॥ ౫౮
వృషభాఽసుర సంహారీ కాలకాలశ్చ కాశ్యపిః
జాలన్ధరప్రాణహర్తా భాస్వరో లోకపూజితః ॥ ౫౯

బృన్దావనాన్తసఞ్చారీ కమలావాఞ్ఛితార్థదః
దైత్యగర్వవినాశీచ గోపీనాథో ధనుర్ధరః ॥ ౬౦
ముకున్దః పణవాఽతీతో నిరాకారో నిరాశ్రయః
ఈశానశ్చ త్రిదోషఘ్న శ్చక్రపాణి ర్గదాధరః ॥ ౬౧
బదర్యాశ్రమ సఞ్చారీ మురళీనాద తత్పరః
సామగానరతశ్చైవ జితామిత్రో జగన్మయః ॥ ౬౨
కరుణాపూరితస్వాన్తః పూర్ణషాడ్గుణ్యవిగ్రహః
విషయాఽర్ణవ వ్మాన్మగ్న దీనాఽవన సముత్సుకః ॥ ౬౩
శఙ్ఖచక్ర గదాచిహ్నచిహ్నితాఽఙ్ఘ్రి సరోరుహః
జగద్ధాతా జగద్భర్తా జగదానన్ద దాయకః ॥ ౬౪
శరణ్యశ్చ వరేణ్యశ్చ భోగద స్సుఖద శ్శుచిః
క్షయవృద్ధివిహీనశ్చ యోగాత్మా విజితేన్ద్రియః ॥ ౬౫
నిరీశ్వరశ్చ దేవాధిదేవః పరపురఞ్జయః
అమృతానన్దసమ్పూర్ణలోచనః పురుషోత్తమః ॥ ౬౬
నిగమావేదితాఽనన్త గుణకర్మా మహామతిః
శరణ్యాగ్ర్యః ప్రధానశ్చ జగత్కారణ కారణః ॥ ౬౭
పఞ్చమాత్రాత్మకశ్చైవ జ్ఞానకర్మేన్ద్రియేశ్వరః
సచ్చిదానన్దరూపీచ జ్ఞానకర్మ నిరూపకః ॥ ౬౮
శ్రుతిస్మృత్యాలవాలశ్చ యమో యమవతాంవరః
తపశ్చైవ తపస్వీచ తాపత్రయహరో బలీ ॥ ౬౯
నిత్యముక్తిప్రదాయీచ నిత్యముక్తాఽభివన్దితః
దుర్లభ స్సులభశ్చైవ సదసత్క్షేత్రగః కవిః ౭౦
కర్మీ కర్మస్వరూపీచ గోవిన్దో గోకులాఽధిపః
విష్ణుశ్చైవ మహావిష్ణు స్సదావిష్ణు ర్యదూద్వహః ॥ ౭౧
వ్యాపినారాయణశ్చైవ గజేన్ద్రప్రాణదాయకః
మాయీ మాయావతాంవశాళి ర్ధర్మాధర్మ విదుత్తమః ॥ ౭౨
కృష్ణశ్చోత్కృష్టకర్మాచ క్షరశ్చాఽక్షర ఏవచ
ఇష్టశ్చేష్టప్రదాయీచ వైష్ణవేశో ఽక్షరాధిపః ॥ ౭౩

జయో విజయరూపశ్చ విజయానన్దదాయకః
స్వేచ్ఛాకారానుకమ్పీచ దృశ్యోఽదృశ్య శ్రుతోఽశ్రుతః ॥ ౨౪
తారకాచన్ద్రదీపాఽగ్నివిద్యుదర్కాదిదీప్తిదః
జగన్మోహశ్చోరుగాయః పారిజాతాపహారకః ॥ ౨౫
సంసార సాగర సముత్తరణోపాయబోధకః
స్వయమ్భూశ్శమ్భురాదిత్యో బ్రహ్మణ్యో బ్రాహ్మణప్రియః ॥ ౨౬
క్షీరాబ్ధి నన్దినీజాని ర్బ్రహ్మచర్య పరాయణః
హంసో హయాననశ్చైవ వృషభః పరమేశ్వరః ॥ ౨౭
నిర్జరోఽమృతసన్ధాతా జ్వరాద్యామయ లుణ్టకః
నామజాత్యాది హీనశ్చ సర్వదోషవివర్జితః ॥ ౨౮
హవ్యకవ్యస్వరూపీచ సర్వశబ్దాఽర్థ ఏవచ
విష్వక్సేనసనన్దాది దాసదాసైస్సమావృతః ॥ ౨౯
హరమోహకరశ్చైవ యజ్ఞపోత్రీచ భానుమాన్
అనన్త భోగశయనో ఽనన్తభోగ సమాయుతః ॥ ౩౦
ఖగేశ్వర భుజారూఢ శ్ఛత్రచామర శోభితః
పద్మాప్రకాశితోరస్కో జ్ఞానగమ్యః కృపానిధిః ॥ ౩౧
ధర్మిష్ఠో ధర్మపాలశ్చ భవో బ్రహ్మ త్రయీమయః
భక్తపాపాఽపనోదీచ గదాపాణి ర్దిశాంపతిః ॥ ౩౨
నరకాసురసంహారీ సత్యభామారత స్సుధీః
ద్విజరాజ స్సురాఽధీశః కేశవో నిరుపాధికః ॥ ౩౩
ఆధారకూర్మరూపీచ నయనానన్ద కారకః
అద్భుతాకారసమ్పన్నో జగద్రక్షాకరోఽమలః ॥ ౩౪
వరిష్ఠశ్చ వరేణ్యశ్చ సర్వపాప హరో వ్రతీ
తత్పూరుషశ్చ ధర్మాత్మా దోషఘ్నో గరుడ ధ్వజః ॥ ౩౫
శాన్త స్స్మృతిధరశ్చైవ దుర్నిరీక్షశ్చ దుర్ధరః
రసేశ స్సరసశ్చైవ స్నిగ్ధో ముగ్ధః ప్రియశ్రవః ॥ ౩౬
తోషితాఽమర సఙ్ఘాత స్సత్యవాక్సత్యసఙ్గరః
పూతనాప్రాణహర్తాచ యశోదానన్ద వర్ధనః ॥ ౩౭

స్నిగ్ధాఽఙ్గ నేత్రణో బాల శ్శకటాసురమారకః
గోపాలసున్దరీజారః పరఞ్జ్యోతిః పరిస్ఫుటః ॥ ౮౮
పద్మనాభోఽమరజ్యేష్ఠో గణాఽధ్యక్షో మహామనాః
రాధానవామ్బుజాదిత్యః కంసప్రాణాఽపహారకః ॥ ౮౯
రుక్మిణీశో యదుశ్రేష్ఠః ప్రద్యుమ్నశ్చ మహాబలీ
వన మాలాఽలఙ్కృతశ్చ మహావీర్యో మహాధనః ॥ ౯౦
చైద్యదర్పవినాశీచ గరుడస్మయ భఞ్జకః
తేజోరూప స్తమోరూపో వహ్నిరూపశ్చ విశ్వజిత్ ॥ ౯౧
విష్ణుశ్చ పురుష స్సత్య శ్చాఽచ్యుత శ్చాఽనిరుద్ధకః
పరో వ్యూహశ్చ విభవో హ్యన్తర్యామీ జగత్ప్రియః ॥ ౯౨
అర్చారూపో భద్రరూపో భావుక ప్రదఏవచ
స్యమన్తకధరః ప్రాజ్ఞ శ్చణ్డకోపీ మహామునిః ॥ ౯౩
గోవర్ధన నగోద్ధర్తా తిరస్కృత శచీపతిః
ప్రతిజ్ఞా పాలక శ్చేశో భక్తచిన్తామణి స్స్వభూః ॥ ౯౪
నారాయణ శ్శతానన్ద శ్శ్రీకర్తాచ యశోధనః
ప్రత్యగాత్మా గురుశ్చైవ హ్యప్రమేయ స్సదాశివః ॥ ౯౫
వేణునాద సమాహూత గోపీజన సమీక్షితః
ధరాపతి రచిన్త్యాత్మా శశిశేఖర పూజితః ॥ ౯౬
నీలాఽరవిన్ద సఙ్కాశ శ్శ్యామలః కోమలాకృతిః
అకళఙ్క శ్శుద్ధసత్త్వో దుష్టవైరి నిబర్హణః॥ ౯౭
యమునాతీరసఞ్చారీ భువనావన దీక్షితః
బలవిక్రమసమ్పన్నో ద్విజరాజకులేశ్వరః॥ ౯౮
అపూర్వ దివ్యశృఙ్గార మూర్తి ర్నాగ్నజితీప్రియః
మిత్ర విన్దాసఖశ్చైవ పుణ్యశ్లోకశ్చ కీర్తిమాన్॥ ౯౯
అశేష భాగ్యసమ్పన్నో ద్వారకాపుర సంస్థితః
సర్వజీవ దయాయుక్త స్సద్వైద్య స్సర్వ మఙ్గళః॥ ౧౦౦
స్వపదాశ్రిత సన్దారు భోగమోక్షైక దాయకః
షడ్గుణైశ్వర్య సమ్పన్న స్సర్వశాస్త్ర విశారదః॥ ౧౦౧

సర్వౌషధీశ స్సర్వార్థ స్సర్వసాధనసాధనః
మారజవాన్ దయాపుష్టి. రగణ్యాఽకళఙ్కభవః ౧౦౨
ఆర్తార్తిహరణోపాయః పూర్ణానన్దః ప్రతాపవాన్
పాణ్డవ ప్రాణబన్ధుశ్చ సురారాధన శీలాన్తకః ౧౦౩
యోగీశ్వరేశ్వరశ్చైవ క్షేత్రజ్ఞః ప్రాణజాయకః
నాదబిన్దు కళాఽతీత శ్చతుర్వర్గ ఫలాత్మకః ౧౦౪
యోగమాయాసమాయుక్త స్సుషుమ్నా మార్గగోచరః
విజ్ఞానా దర్శసన్మూర్తి ర్జయజశ్చ జపప్రియః ౧౦౫
జాపకప్రియకృ ద్ధాతా శ్రేయఃపతి రతన్ద్రితః
వాక్పతి ర్భక్తివశ్యశ్చ నిత్యతృప్తోఽనుపద్రవః ౧౦౬
త్రికాలశ్చ త్రిదేహశ్చ త్రితత్త్వజ్ఞ స్తపోనిధిః
అన్నద శ్చాఽన్నరూపశ్చ సద్యోజాతశ్చ వైన్యుతః ౧౦౭
గోబ్రాహ్మణస్థిత శ్చైవ మృత్యో ర్మృత్యు స్వరూపవాన్
దేవకీ పుణ్యరాశిశ్చ సత్త్వాద్రిక్తశ్చ సర్వగః ౧౦౮
గ్రహ తారాఽధిపో లోకభావన స్తపనో రవిః
సర్వమఙ్గళమాఙ్గల్య స్సర్వశోక నివారకః ౧౦౯
సర్వాధ్యక్షశ్చాఽపవర్గో మూలప్రకృతి రీశితా
అనన్తశక్తి శ్చాశ్చర్యకర్తా కైవల్య నాయకః ౧౧౦
కార్యకారణరూపీచ నిగూఢశ్చ మనోలయః
విముక్త సఙ్గసంయుక్తః పఞ్చప్రాణాకృతి ర్హితః ౧౧౧
దుష్ప్రాపణ స్స్వతన్త్రశ్చ గుణసఙ్గవివర్జితః
శక్తిత్రయ సమేతశ్చ ప్రపన్న పరిపాలకః ౧౧౨
అనన్తరూపీ కర్మేన్ద్రియానవాప్యో దురత్యయః
సర్వాశీచ మహారౌద్ర స్తమోఘ్న శ్శత్రుసూదనః ౧౧౩
తప్త జామ్బూనదాభశ్చ విశ్వకర్మా మనుః కవిః
హిరణ్యగర్భో ఽగ్నిగర్భో వ్యోమచారీ త్రయీతనుః ౧౧౪
ద్వాదశాత్మాచ తేజస్వీ చతుర్వింశతి మూర్తిమాన్
జ్యోతి ర్గణపతి ర్వేదగర్భశ్చ మధుసూదనః ౧౧౫

సంసారోత్తారకో గోపగోపీచిత్తాపహారకః
బాణబాహువనధ్వంసీ మహేశానన్దవర్ధనః॥ ౧౧౬
ధర్మధ్వజో ధరాశాన్తో ధర్మో ధర్మనియామకః
కద్రుద్ర శ్చేన్ద్రరానాథో వ్యోమకేశీ చ భీషణః॥ ౧౧౭
మహామునిమనోల్లాస స్త్రైకాలికఫలప్రదః
ఛత్రీకృతఫణీన్ద్రశ్చ యశోదాతల్పలాలితః॥ ౧౧౮
తృణావర్తనిహన్తా చ కుబ్జాఽనుగ్రహమానసః
వసుదేవ తపోమూర్తి ర్బృన్దావన జనప్రియః॥ ౧౧౯
రాసక్రీడావిలోలశ్చ గోపీ వస్త్రాఽపహారకః
దన్తవక్త్రశిరచ్ఛేత్తా బర్హిబర్హవిభూషణః॥ ౧౨౦
భీష్మముక్తిప్రద శ్శౌరి ర్మధురానగరాఽధిపః
పౌణ్డ్రకప్రాణహారీ చ ముచుకున్దవరప్రదః॥ ౧౨౧
ధేనుకాసురహన్తా చ ధృతగోగోపభూమికః
కురుపాణ్డవసన్ధానయత్నకారీ దయానిధిః॥ ౧౨౨
ధర్మసంస్థాపనాచార్య శ్చాతుర్వర్ణ్య విభాగకృత్
సాధుసజ్జనసన్త్రాణో దుష్టప్రాణాఽపహారకః॥ ౧౨౩
ఇన్ద్రసూనుః బహిఃప్రాణః పద్మనాభోఽర్ధిశల్యకః
దుర్మర్షణో విశుద్ధాత్మా విశ్వరూపః ప్రతాపవాన్॥ ౧౨౪
సర్వావాసః పరాకాశ స్తారకశ్చ మహోదయః
యమళాఽర్జునశాపా న్తకారకశ్చ మహామనాః॥ ౧౨౫
ప్రద్యుమ్నకోటిలావణ్య శ్చన్ద్రకోటిసుశీతలః
అర్కకోటిద్యుతి శ్చైవ మరుత్కోటిమహాబలః॥ ౧౨౬
విరిఞ్చిగర్వసర్వస్వ హారకః పురుషోత్తమః
ఉలూఖలనిబద్ధశ్చ కుచేలపరిపాలకః॥ ౧౨౭
ధన్వన్తరి ర్మహాభాగో శివగానన్దవర్ధనః
అహేయ గుణసమ్పన్నః కలానాథః ఖలాన్తకః॥ ౧౨౮
విశ్వసృష్టిస్థితిధ్వంస కారకశ్చ స్వయంప్రభుః
యజ్ఞసూత్రసమాశ్లిష్యత్తులసీ రత్నమాలికః॥ ౧౨౯

మన్దారదామసమ్బద్ధ నీలకోమల కున్తలః
మల్లికాకోరకరద స్సుధాస్నుతరదచ్ఛదః ॥ ౧౩౦
శతకోటీన్దుసఙ్కాశ ముఖమణ్డల శోభితః
కమ్బుగ్రీవో మహోరస్కః సుహాస్యో మహోజ్జ్వలః ॥ ౧౩౧
పీతామ్బరధర స్స్రగ్వీ సాన్ద్రలావణ్యవిగ్రహః
రత్నకఙ్కణకేయూర కాఞ్చీనూపుర శోభితః ॥ ౧౩౨
మౌని హృత్పుణ్డరీకస్థః పరమేష్ఠీ త్రిలోచనః
జ్ఞానదో జ్ఞానరూపశ్చ జ్ఞానగమ్య శ్చిరన్తనః ॥ ౧౩౩
అణు ర్మహోన్నత స్థూలో గుణభృన్నిర్గుణో లఘుః
ప్రజాపతిః పరంబ్రహ్మ పరమాత్మా పరేశ్వరః ॥ ౧౩౪
మఞ్జువా గ్దివ్యతేజాశ్చ దివస్పతి రనుత్తమః
ప్రాజ్ఞః ప్రజ్ఞావతాంమాలి ర్యజ్ఞో యజ్ఞఫలప్రదః ॥ ౧౩౫
భవమగ్నసముద్ధర్తా స్వకైఙ్కర్యరతాదరః
నిరన్తర పదధ్యాన భక్తహృత్పఙ్కజాశ్రయః ॥ ౧౩౬
నిర్హేల కరుణాపూర పూరితాత్మా నిరఞ్జనః
విశ్వేశ్వరః కాలమూర్తిః కపిలో విశ్వరూపభృత్ ॥ ౧౩౭
దామోదరః పృథుశ్చైవ వ్యాసః పరమధార్మికః
ఛన్దోమయ శ్చిదానన్దః కృతఘ్నఘ్నో రుచాంపతిః ॥ ౧౩౮
బ్రహ్మణ్డాన్తర్బహిర్వ్యాప్త స్సుకుమారో మహాబలః
యోగిహృద్ధ్యానగమ్యో వై భవతాపహరో వరః ॥ ౧౩౯
విశ్వరేతాశ్చ మేధావీ బభ్రుశ్చైవ శుచిశ్రవాః
అమోఘాస్త్రధరో రుద్రః కృతజ్ఞశ్చ ధురంధరః ॥ ౧౪౦
నవబ్రహ్మాత్మకస్సిద్ధో మాధవశ్చ మహాతపాః
సర్వాది స్సమదర్శీచ స్థవిష్ఠో లోహితామ్బరః ॥ ౧౪౧
పఙ్కజాభవ స్సర్వదర్శీ విశ్వయోనిశ్చ శాశ్వతః
వరారోహశ్చ వేదాఙ్గః పఞ్చాత్మా జగదాదిజః ॥ ౧౪౨
ధృతాత్మా నియమః ప్రాంశు స్సాలగ్రామస్వరూపభాక్
వన్దారుజనమన్దార స్త్రిదశానన్దకన్దళః ॥ ౧౪౩

వసురూపీ సమాత్మాచ నియమో మధుసూదనః
లోకైకవిక్రమో విద్యామూర్తిః పద్మాసనస్థితః ॥ ౧౪౪
ధరాధరధరో విశ్వవ్యాపీ నిర్జరసత్కృతః
పరితాపనః ప్రసన్నాస్యై చన్ద్రాంశు ర్గోపాకవనః ॥ ౧౪౫
సత్యధర్మాశ్రయః కామ స్సమితిఞ్జయ ఏవచ
సమయజ్ఞో హావి స్సర్వశుభలక్షణలక్షితః ॥ ౧౪౬
దక్షో హిరణ్యగర్భశ్చైవ మహాభోగశ్చ సువ్రతః
సుదర్శన శ్చక్రరూపీ సుఘోషశ్చ మనోహరః ॥ ౧౪౭
శత్రుఘ్నః పవనః కాలో ధనేశశ్చాఽంశుమాన్సఖీ
సద్ధర్మకృన్మహాదేవ స్సోమపశ్చ చిరన్తనః ॥ ౧౪౮
రసాపతి స్సత్యసన్ధో దాశార్హ శ్శాన్తవిగ్రహః
త్రిలోకరక్షకో ధన్వీ సత్కీర్తి ర్ముక్తసంశయః ॥ ౧౪౯
విభూతినాయకో ఽర్చిష్మా ననిరుద్ధః ప్రజాపతిః
యజ్ఞాఙ్గ స్సత్పథశ్చైవ సత్కర్తాచ వసుప్రదః॥ ౧౫౦
అరిన్దమః కున్దహాస శ్చణ్డాంశు ర్జగదాదిజః
అప్రమేయో నగాధీశో నారద స్సర్వరూపభాక్ ॥ ౧౫౧
ఉత్తమః కామధృగ్జేతా మాతరిశ్వా మనోరమః
లక్ష్మీప్రదః పరానన్ద శ్చతుర్వ్రతి మన్త్రడః॥ ౧౫౨
హిరణ్మయః ఖేచరశ్చ భూచరో వేదరూపకః
చతుర్వింశతితత్త్వాత్మా చోద్గీథశ్చ విశాంపతిః॥ ౧౫౩
అపస్మారహరశ్చైవ స్వర్గద్వారో ఽక్షరాధిపః
జ్యోతిర్జ్యోతి ర్నాదరూపో నిరాలమ్బః పురాతనః॥ ౧౫౪
జగద్గురు ర్బృహచ్ఛక్తి స్సత్యవాదీ కళాధరః
దివ్యౌషధాత్మకో యోగీ యోగగమ్య శ్చతత్త్వదః॥ ౧౫౫
మహేశవన్దిత స్సత్యసన్ధో వైకుణ్ఠనాయకః
రసజ్ఞ శ్శరభో మాయా నిర్జితాఽసురమణ్డలః॥ ౧౫౬
సప్తర్షివన్దితో మోక్షదాయీ దౌర్భాగ్యనాశకః
భక్తాఽపచారసహన శ్శతమన్యు రకల్మషః॥ ౧౫౭

స్వతేజఃక్రాన్త దశదిఙ్మణ్డల శ్చిత్రరూపభృత్
సుధీమణి ర్భద్రరూపో విపశ్చిన్మనిమణ్డనః ౧౫౮
సద్యోజాత స్సుశీలశ్చ శ్రీపతి స్సర్వశక్తిమాన్
అరిన్దమో నిత్యతృప్త స్సీరపాదో బహుశ్రుతః ౧౫౯
యుగపన్నిర్గతాదిత్యశతకోటిసమద్యుతిః
శఙ్ఖచక్రసుధాకుమ్భదివ్యౌషధలసత్కరః ౧౬౦
దివ్యరత్నప్రభాపుఞ్జ జ్వలచ్చఞ్చల కుణ్డలః
వైజయన్తీ సమాశ్లిష్ట ద్వక్షస్స్థల విరాజితః ౧౬౧
తటిత్సహస్రసఙ్కాశ శ్రీమత్పీతామ్బరోజ్జ్వలః
లావణ్యామృతసన్దోహ స్సంసృతి క్లేశనాశకః ౧౬౨
ప్రళయార్క సహస్రాభ కిరీటోజ్జ్వల మస్తకః
శ్రీవత్సాఙ్క మహోరస్క శ్శతపత్ర నిభాననః ౧౬౩
అచలధ్వనసఙ్కాశః కౌస్తుభ ప్రియ దర్శనః
ఉజ్జ్వలన్మణిహారశ్చ వనమాలా విభూషితః ౧౬౪
తప్తజామ్బూనద బ్రహ్మసూత్రదీప్త భుజాన్తరః
అనేకార్క ప్రతీకాశ కేయూర మణిదీధితిః ౧౬౫
రత్నహాటక ముక్తాఢ్య కటకద్వయ శోభితః
నవరత్న మయాఙ్గుళ్యాభరణాల ఙ్కృతోఽంశుమాన్ ౧౬౬
సితాభ్ర గన్ధితాస్యాబ్జ స్సురక్తాఽధరపల్లవః
ధిక్కృతాఽఖిల తేజస్కో వీరపట్ట విరాజితః ౧౬౭
దీర్ఘ పీవర దోర్దణ్డః కమ్బుగ్రీవోఽరుణేక్షణః
స్నిగ్ధ కుఞ్చిత కేశాన్త స్సహాస స్సింహ విక్రమః ౧౬౮
నిత్యలీలా విభూతీశో వివిధానన్ద వేషభాక్
ఉద్యద్దినేశ బిమ్బాభ చూడామణి విరాజితః ౧౬౯
ఆకర్ణపూర్ణ నయనః పద్మకర్ణావతంసకః
తిలపుష్పసమాకార నాసికాపుట శోభితః ౧౭౦
నిమ్ననాభి స్స్ఫురద్దివ్య మాణిక్యోదర బన్ధనః
హస్తిహస్త ప్రతీకాశ జానుమణ్డల మణ్డితః ౧౭౧

శిఞ్జద్రత్నతులాకోటికాన్త్యుద్దీప్త పదామ్బుజః
సర్వర్తు కాలసంజాత సుమదామ భుజాన్తరః ॥ ౧౭౨
సర్వాఽలఙ్కార సంయుక్త స్సర్వావయవ సున్దరః
అపాకృతాజ్గవిభవ శ్చాయుర్వేదదృగిజ్యభాక్ ॥ ౧౭౩
సంసారతూలవాతూల శ్శతమూర్తి ర్మహాశయః
మహానిధి ర్మహాకర్తా మహాభోగో మహాద్యుతిః ॥ ౧౭౪
మహారదో మహోదారో మహాదేవాత్మ కోవిభుః
సిద్ధార్థ స్సిద్ధసఙ్కల్ప స్తపస్సిద్ధైక హేతుకః ॥ ౧౭౫
జీవదాతా ముకున్దశ్చ ప్రమోదాత్మా జయేశ్వరః
వైరివా క్స్తమ్భనశ్చైవ సర్వవశ్యకరో బుధః ౧౭౬
యక్షవిద్యాధరారాధ్యో భక్తసఙ్ఘ ప్రతిష్ఠితః
అన్తర్లక్ష్యో మహాభోగీ శ్రితభాగ్యా లయోలయః ॥ ౧౭౭
అనన్తోత్సఙ్గ పీఠస్థ శ్చోర్ధ్వరేతాః పురన్దరః
నిష్ప్రపఞ్చో మహాకర్మీ వికర్మీచ సతాంపతిః ॥ ౧౭౮
జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది రూపస్సత్య నిధిస్స్వభః
ద్రష్టా ద్రష్టవ్యరూపశ్చ శత్రుద్వేష్టా మహానటః ॥ ౧౭౯
స్థిరవిజ్ఞానసమ్పన్నః ప్రజ్ఞానైక విభూషణః
గాయత్రీతత్త్వరూపశ్చ సర్వదేవాత్మక స్స్థిరః ॥ ౧౮౦
సతాంగతి స్సత్యవాదీ సకలేప్సిత విగ్రహః
నిశ్శ్రేయసో నిష్కృతిశ్చ నిర్మోహో మహతో మహాన్ ॥ ౧౮౧
త్రైలోక్య మోహనకరో మేధారూపః పరాఽర్థవిత్
పద్మావతీప్రియశ్చైవ మునిధర్మ పరాయణః ॥ ౧౮౨
యత్న సాధ్యశ్చ భూతేశో యమబాధానివారకః
నీతిప్రియః పాశహస్త శ్చేఙ్గితజ్ఞ స్తపోనిధిః ॥ ౧౮౩
అనన్తవిక్రమః క్షేమభృ ద్ధితకారీ హరిత్పతిః
సర్వకామేశ్వరో గోప్తా చణ్డరశ్మి ర్జటాధరః ॥ ౧౮౪
చరాఽచర మయశ్చైవ జాడ్యఘ్నో జీవనౌషధః
జగజ్జీవన హేతుశ్చ శాపాఽనుగ్రహ శక్తిమాన్ ॥ ౧౮౫

ప్రణతామయహారీచ జగత్స్వామీ జగత్పితా
చతుర్మూర్తి ర్మహారోమానీ గజేన్ద్రఘ్నో నిరాశ్రయః॥ ౧౮౬
రిపుదర్పాన్తకో వీరో రత్ననాభో విమత్సరః
దిగమ్బరశ్చ మన్త్రాఙ్గ స్థిరయోగో జయాబ్జకః॥ ౧౮౭
గుణరత్నాకరో యోగమార్గవి ద్ధర్మవర్జితః
ఆయుర్వేదప్రియు స్సర్వ దేవాత్మా చోర్జసమ్భవః॥ ౧౮౮
యువాచ మఙ్గళాధార స్సర్వమఙ్గళ మఙ్గళః
సర్వభూతాశ్రయో దివ్య స్సాత్వన్మఙ్గళవిగ్రహః॥ ౧౮౯
ఇదం ధన్వన్తరే ర్నామ సహస్రం యః పఠేన్నరః
త్రికాలం వా ద్వికాలం వా షణ్మాసం యతమానసః ౧౯౦
బ్రహ్మహత్యా సురాపాన స్వర్ణస్తేయాదికా న్మహాన్
పాప్మాన స్తస్యనశ్యన్తి శ్రీధన్వన్తర్య నుగ్రహాత్ ౧౯౧
అపమృత్యుభయంనైవ యస్మాత్కస్మా ద్భవిష్యతి
శుచిర్భూత్వా ద్విరాచమ్య శాశ్వతం భక్తవత్సలమ్॥ ౧౯౨
ధన్వన్తరిం సమభ్యర్చ్య యోజపే దేన ముత్తమమ్
స్తవం సలభతేకామా న్మహాత స్సర దుర్లభాన్॥ ౧౯౩
కార్తిక్యాం పౌర్ణమాస్యాం వా త్రయోదశ్యాం భృగోర్దినే
చైకాదశ్యాం మన్దవారే చన్ద్రసూర్యోపరాగయోః॥ ౧౯౪
అశ్వత్థమూలమాగత్య యఃపఠేద్భక్తి పూర్వకమ్
సవై మహాదరిద్రోఽపి భవతి శ్రీమతాం వరః॥ ౧౯౫
లోకాన్తర స్థితాలక్ష్మీ రాయాత్యేవ హితత్క్షణాత్
జడా స్వయం సమాగత్య భక్తిబద్ధా భజన్తితమ్॥ ౧౯౬
రోగేభ్యో రోగిణస్సద్యః ప్రముచ్యేర న్నసంశయః
వన్ధ్యాచ లభతే పుత్రం కన్యాప్రాప్నోతి సత్పతిమ్॥ ౧౯౭
శత్రవో మిత్రతాం యాన్తి యాన్తి శాన్తిం మహామయాః
పక్షివోవశతాంయాన్తి కింపున స్స్వల్ప మానవాః ౧౯౮
ఏతన్నామ సహస్రస్య పఠనాచ్ఛ్రవణాదపి
యం యం కామయతే మర్త్య స్తం తం కామ మవాప్నుయాత్

ఏతన్నామ సహస్రస్య పూజనా ల్లేఖనాదపి
ధన్వన్తరి ప్రసాదేన సుఖీభూత్వా మహీతలే॥ ౨౦౦
గోభూహిరణ్య వస్త్రాద్యై రవిచ్ఛిన్నై శ్చభావుకైః
ధనదారసుపుత్రాద్యై ర్భోగై శ్చ సురదుర్లభైః ౨౦౧
ఆయుర్యశో జ్ఞానవృద్ధి మవాప్యబుధరఞ్జనః
అన్తే విమానమారుహ్య గచ్ఛేద్బ్రహ్మ సనాతనమ్॥ ౨౦౨

శ్రీమద్వైఖానసాభిఖ్య వంశార్ణవ కలానిధేః
శ్రీరామ దేశికేన్ద్రస్య నిగమాగమ వేదినః ౧
తార్తీయీక తనూజేన భక్తిబద్ధాఽఙ్ఘ్రిరేణునా
శ్రీనివాస కృపాలబ్ధ కవితా భాగ్యశాలినా॥ ౨
వసతా లశునాభిఖ్య నగరే శ్రీశసన్నిధౌ
రామానుజాభిధానేన కృతం స్తోత్ర మిదంమహత్॥ 3

ఇదం ధన్వన్తరే ర్నామ సహస్రస్తోత్ర ముత్తమమ్
త్యక్తకైతవ వృత్తానాం గుణసర్వస్వ వేదినామ్॥ ౪
సుధియాం సమదృష్టీనాం న్యాయబద్ధాఽన్తరాత్మనామ్
హృదయానన్దదంభూత్వా జీయాదా చన్ద్రతారకమ్॥ ౫

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీమ ద్ధన్వన్తరి సహస్రనామ స్తోత్రం

"సంపూర్ణమ్"

"శ్రీమద్భరద్వాజకులాబ్ధిచన్ద్రం
శిష్యేషు కారుణ్య రసైకసాన్ద్రమ్
శ్రీకాన్త పాదామ్బుజ షట్పదేన్ద్రం
భజామి శ్రీరామసుదేశికేన్ద్రమ్"

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

॥శ్రీమద్ధన్వన్తరి సహస్రనామావళిః॥

ఓం శ్రీమతే నమః
,, ధన్వన్తరయే నమః
,, దేవాయ నమః
,, సర్వలోకైకవన్దితాయ నమః
,, సర్వైశ్వర్యమయాయ నమః
,, కామరూపిణే నమః
,, పరబలార్దనాయ నమః
,, నిత్యాయ నమః
,, సర్వేశ్వరాయ నమః
,, సత్యాయ నమః
,, సత్యనిష్ఠాయ నమః
,, పరాత్పరాయ నమః
,, చతుర్భుజాయ నమః
,, ప్రసన్నాత్మనే నమః
,, సర్వవిఘ్ననివారకాయ నమః
,, కామదాయ నమః
,, కరుణాసిన్ధవే నమః
,, కమలాకాముకాయ నమః
,, పరస్మై నమః
,, పురుష్టుతాయ నమః
,, పుణ్యకీర్తయే నమః
,, ప్రఫుల్లాబ్జదళేక్షణాయనమః
,, భవదుఃఖభయధ్వంసినే నమః
,, భగవతే నమః
,, భక్తవత్సలాయ నమః

ఓం నీలనీరదసఙ్కాశాయ నమః
,, కలిదోషనివారకాయ నమః
,, సర్వశక్తిమయాయ నమః
,, అనన్తాయ నమః
,, సర్వసాక్షిణే నమః
,, తమోహరాయ నమః
,, సర్వజ్ఞాయ నమః
,, సర్వదాయ నమః
,, సత్యవాచే నమః
,, సత్యవిగ్రహాయ నమః
,, శిపివిష్టాయ నమః
,, పరన్ధామాయ నమః
,, శాన్తాయ నమః
,, ఉదారాయ నమః
,, సనాతనాయ నమః
,, కల్యాణగుణపాథోధయే నమః
,, ప్రసన్నవదనేక్షణాయ నమః
,, క్షీరార్ణవసముద్భూతాయ నమః
,, శఙ్ఖచక్రధరాయ నమః
,, అవ్యయాయ నమః
,, సుధాప్రదాయ నమః
,, భైషజ్యకరాయ నమః
,, కల్యాణకారకాయ నమః
,, హేమారవిన్దపీఠస్థాయ నమః

ఓం కామదుహే నమః
,, భక్తపాలకాయ నమః
,, సనకాదిమహాయోగిసన్నిస్తుత్యాఙ్ఘ్రి సరోరుహాయ నమః
,, దేవదేవాయ నమః
,, జగన్నాథాయ నమః
,, సర్వామయకులాన్తకాయ నమః
,, ప్రాణదాయ నమః
,, ప్రాణరూపాయ నమః
,, ప్రణతార్తిహరాయ నమః
,, [illegible] నమః
,, ప్రియోపదేశకాయ నమః
,, శ్రీదాయ నమః
,, శ్రీమయాయ నమః
,, శ్రీనికేతనాయ నమః
,, ఆయుర్వేదప్రవర్తకే నమః
,, శ్రుతిమౌళిస్థితాయ నమః
,, హరయే నమః
,, కర్త్రే నమః
,, కారయిత్రే నమః
,, కార్యకారణరూపవతే నమః
,, సర్వాజీవేశ్వరాయ నమః
,, జిష్ణవే నమః
,, పఞ్చవ్యూహాత్మకాయ నమః
,, అభవాయ నమః
,, ఆమ్నాయసూచకాయ నమః
,, విదుషే నమః

ఓం సహస్రాక్షాయ నమః
,, సహస్రపాదాయ నమః
,, సహస్రమస్తకాయ నమః
,, సర్వార్థాయ నమః
,, సర్వసాధకాయ నమః
,, వేదవేదాఙ్గరూపిణే నమః
,, సర్వకర్మఫలప్రదాయ నమః
,, పావనాయ నమః
,, పాపసంహర్త్రే నమః
,, వాత్సల్యైకవిభూషణాయ నమః
,, జగత్క్షేమఙ్కరాయ నమః
,, శుద్ధాయ నమః
,, పూర్ణేన్దుసదృశాననాయ నమః
,, లోకాతీతాయ నమః
,, పుణ్యకీర్తయే నమః
,, లోకనాథాయ నమః
,, అర్థికల్పకాయ నమః
,, మధుకైటభసంహర్త్రే నమః
,, మాననీయాయ నమః
,, ప్రతాపవతే నమః
,, సూర్యమణ్డలమధ్యస్థాయ నమః
,, చన్ద్రమణ్డలసంస్థితాయ నమః
,, వహ్నిమణ్డలసఞ్చారిణే నమః
,, వాయుమణ్డలమధ్యగాయ నమః
,, విద్యున్మణ్డలమధ్యస్థాయ నమః
(100)

ఓం త్రిగుణాయ నమః
,, త్రిగుణాత్మకాయ నమః
,, అనాదిమధ్యనిధనాయ నమః
,, అర్చారూపాయ నమః
,, త్రివిక్రమాయ నమః
,, కుక్షిస్థసర్వబ్రహ్మాణ్డాయ నమః
,, కోటిసూర్యప్రభాయుతాయ నమః
,, అనన్తవిశేషాన్వైస్సంస్తూయమానాయ నమః
,, జగత్ప్రియాయ నమః
,, సర్వాత్మనే నమః
,, సర్వగాయ నమః
,, సర్వసిద్ధిప్రదాయకాయ నమః
,, అమృతార్ణవపర్యఙ్కాయ నమః
,, పురాణపురుషాయ నమః
,, శుచయే నమః
,, క్రతుభుజే నమః
,, క్రతురూపాయ నమః
,, విష్వక్సేనాయ నమః
,, జనార్దనాయ నమః
,, భోగీన్ద్రభోగమాణిక్యదీపితాఙ్గాయ నమః
,, దరస్మితాయ నమః
,, శరణాగతరక్షైకదీక్షాబద్ధాయ నమః
,, సురోత్తమాయ నమః
,, అవ్యక్తాయ నమః

ఓం వ్యక్తరూపాయ నమః
,, సర్వకర్మఫలాత్మకాయ నమః
,, ఛిద్రోర్ధ్వపుణ్డ్రసంశోభితాననాబ్జాయ నమః
,, ప్రియంవదాయ నమః
,, మీనాకృతయే నమః
,, సోమకాఖ్యదైతేయప్రాణభఞ్జనాయ నమః
,, మన్థానాద్రిధరాయ నమః
,, శేషిణే నమః
,, కమఠాయ నమః
,, క్రోడరూపవతే నమః
,, హిరణ్యాక్షాసుహర్త్రే నమః
,, నారసింహాయ నమః
,, వీర్యవతే నమః
,, జటామణ్డలనిర్భిన్నవియచ్చరపయోధరాయ నమః
,, దైతేయసాధ్వసాకారాయ నమః
,, హిరణ్యకనిషూదనాయ నమః
,, ప్రహ్లాదపాలకాయ నమః
,, దక్షాయ నమః
,, ధర్మవిదే నమః
,, ఉత్తమాయ నమః
,, బలిసర్వస్వహారిణే నమః
,, భృగువంశోత్తమాయ నమః
,, కృతినే నమః
,, రాజవంశఘటాసింహాయ నమః
,, క్షాత్రవీర్యమదాన్తకాయ నమః

ఓం విశ్వామిత్రానుయాయినే నమః
,, విదేహానన్దదాయకాయ నమః
,, పుంసాంమోహనరూపాయ నమః
,, వీరలోకభయఙ్కరాయ నమః
,, అభీష్టసుఖదాత్రే నమః
,, రామాయ నమః
,, భక్తమనోరమాయ నమః
,, కల్పద్రుమవనసఞ్చారిణే నమః
,, రత్నసింహాసనస్థితాయ నమః
,, వసిష్ఠవామదేవాది మున్యర్చిత పదామ్బుజాయ నమః
,, అయోధ్యాధిపతయే నమః
,, ధన్వినే నమః
,, రఘుకులోత్తమాయ నమః
,, జ్ఞానవిజ్ఞానహేతవే నమః
,, ప్రజ్ఞారూపాయ నమః
,, సుభోగభాజే నమః
,, రామభద్రాయ నమః
,, రాజేన్ద్రాయ నమః
,, జానకీప్రాణవల్లభాయ నమః
,, ఖరదానవవిధ్వంసినే నమః
,, జితక్రోధాయ నమః
,, దృఢవ్రతాయ నమః
,, అసూయారహితాయ నమః
,, కౌసలేయాయ నమః
,, ధర్మపరాయణాయ నమః

ఓం విపులాంసాయ నమః
,, మహాతేజసే నమః
,, సుప్రతాపాయ నమః
,, సుకీర్తిమతే నమః
,, సుభగాయ నమః
,, సున్దరాయ నమః
,, సునాసీరాభివన్దితాయ నమః
,, లోకాత్మనే నమః
,, లోకకృతే నమః
,, లోకేశాయ నమః
,, లోకభావనాయ నమః
,, సర్వసాధనసమ్పన్నాయ నమః
,, సర్వపావనపావనాయ నమః
,, సర్వగోప్త్రే నమః
,, కోదణ్డినే నమః
,, సుగ్రీవప్రాణరక్షకాయ నమః
,, అకల్మషాయ నమః
,, నివృత్తాత్మనే నమః
,, ధీరోదాత్తాయ నమః
,, సువీర్యవతే నమః
,, అనన్తదృష్టయే నమః
,, కల్యాణప్రకృతయే నమః
,, సర్వకామదాయ నమః
,, గుణశ్రేష్ఠాయ నమః
,, అభివన్ద్యాయ నమః
,, వీతరాగాయ నమః (200)
,, జనేశ్వరాయ నమః
,, మహాప్రభావాయ నమః

ఓం సుఖదాయ నమః
,, సత్యవాదినే నమః
,, విశ్వకృతే నమః
,, బుధచూడామణయే నమః
,, కర్త్రే నమః
,, కారణాయ నమః
,, బ్రహ్మవర్ధనాయ నమః
,, రక్షితర్షిక్రతవే నమః
,, మారీచవధకోవిదాయ నమః
,, విరాధప్రాణహారిణే నమః
,, దమ్యాయ నమః
,, దుస్స్వప్ననాశనాయ నమః
,, కుణ్డలినే నమః
,, కవచినే నమః
,, ఖడ్గినే నమః
,, చక్రిణే నమః
,, ఖడ్గినే నమః
,, సర్వజితే నమః
,, జటాయుమోక్షదాయినే నమః
,, సహిష్ణవే నమః
,, వేదశాస్త్రవిదే నమః
,, మహాకాన్తయే నమః
,, విశ్వయోనయే నమః
,, స్థాణవే నమః
,, శత్రుప్రమోదకాయ నమః
,, గుణామ్బుధయే నమః
,, అజేయాయ నమః
,, సర్వభూతహితేరతాయ నమః

ఓం ఉపేన్ద్రాయ నమః
,, ధనుర్వేదవేత్రే నమః
,, జామ్బవదాశ్రితాయ నమః
,, కృతసుగ్రీవసఖ్యాయ నమః
,, శరణాగతవత్సలాయ నమః
,, వాలిప్రమథనాయ నమః
,, మన్త్రిణే నమః
,, రోగహర్త్రే నమః
,, మహాప్రభవే నమః
,, పదాఽఙ్గుళినఖోత్క్షిప్తదైత్య
కజ్కాళాయ నమః
,, హనుమద్వత్సలాయ నమః
,, ధుర్యాయ నమః
,, సద్గతయే నమః
,, లక్ష్మణాఽగ్రజాయ నమః
,, మనోవేగసమాయుక్తాయ
నమః
,, పూర్ణాయ నమః
,, పురుషర్షభాయ నమః
,, సురలోకహితారమ్భాయ
నమః
,, కౌసల్యానన్దవర్ధనాయ నమః
,, భక్తాఽనుకూలవరదాయనమః
,, సాధుశీలాయ నమః
,, ప్రమోదవతే నమః
,, విభీషణత్రాసహర్త్రే నమః
,, సేతుబన్ధనపణ్డితాయ నమః
,, కుమ్భకర్ణప్రభేత్త్రే నమః

ఓం రావణప్రాణహారకాయ నమః
,, దివ్యాయుధధరాయ నమః
,, వన్ద్యాయ నమః
,, గభీరాత్మనే నమః
,, ప్రజాగరాయ నమః
,, శబ్దాఽతిగాయ నమః
,, క్షోమలాఙ్గాయ నమః
,, ఆత్మయోనయే నమః
,, జితేన్ద్రియాయ నమః
,, నిరాకులాయ నమః
,, నిర్లేపాయ నమః
,, వివిక్తాయ నమః
,, శ్రుతివన్దితాయ నమః
,, యుగాయ నమః
,, సంవత్సరాయ నమః
,, ఋతవే నమః
,, మాసాయ నమః
,, పక్షాయ నమః
,, అయనాత్మకాయ నమః
,, దివసాయ నమః
,, ప్రహరాయ నమః
,, రాకారూపిణే నమః
,, భానుమతే నమః
,, సినీవాల్యాత్మకాయ నమః
,, ధర్మాయ నమః
,, అనుమతిరూపకాయ నమః
,, కుహూరూపిణే నమః
,, భర్గాయ నమః
,, కలాకాష్ఠాదిరూపభృతే నమః

ఓం శార్ఙ్గపాణయే నమః
,, గుడాకేశాయ నమః
,, అహల్యాశాప మోక్షదాయ నమః
,, తాటకాప్రాణహన్త్రే నమః
,, సుబాహువధదీక్షితాయ నమః
,, నీలకణ్ఠధనుర్ధ్వంసినే నమః
,, సీతాచిత్తాఽపహారకాయ నమః
,, భార్గవస్మయభేదినే నమః
,, పితృభక్తిపరాయణాయ నమః
,, దణ్డకావనసఞ్చారిణే నమః
,, మునిమణ్డలపూజితాయ నమః
,, శతకోటీన్దుసఙ్కాశశ్వేతచ్ఛత్రవిరాజితాయ నమః
,, అక్షయేషుధియుక్తాయ నమః
,, మహాభాగ్యాఽధినాయకాయ నమః
,, చిత్రకూటవిహారిణే నమః
,, కాకదానవరక్షకాయ నమః (300)
,, సర్వభూతనివాసాయ నమః
,, రాఘవాయ నమః
,, సత్యవిక్రమాయ నమః
,, భక్తచిన్తామణయే నమః
,, ధీమతే నమః
,, పుణ్యశ్లోకాయ నమః
,, అఙ్గదప్రియాయ నమః

ఓం రాజరాజాయ నమః
,, ధనాఢ్యపూజితాయ నమః
,, ప్రపన్నాధిపరాజ్యదాయ నమః
,, పావకాయ నమః
,, విశ్వనేత్రాయ నమః
,, కేశవాయ నమః
,, కామజితే నమః
,, సర్వలోకశరణ్యాయ నమః
,, లోకైకప్రియదర్శనాయ నమః
,, హలాయుధధరాయ నమః
,, కామినే నమః
,, ప్రలమ్బాసురమారకాయ నమః
,, ఆత్మారామాయ నమః
,, మహామానినే నమః
,, విధాత్రే నమః
,, వారుణీప్రియాయ నమః
,, యమునాదర్పవిధ్వంసినే నమః
,, స్వకాన్త్యుద్దీపితవ్రజాయ నమః
,, శిఖిచూడావధోద్యోగినే నమః
,, యమునావరదాయకాయ నమః
,, కాళీయోరగగర్వాపహారిణే నమః
,, హారసమర్చితాయ నమః
,, విజయస్యన్దనారూఢాయ నమః
,, గీతాచార్యాయ నమః
,, శుచిస్మితాయ నమః
,, ధర్మమార్గైకనిరతాయ నమః

ఓం వాసుదేవాయ నమః
,, సనాతనాయ నమః
,, కంసాదిదుష్టసంహర్త్రే నమః
,, భక్తిశృఙ్ఖలబన్ధితాయ నమః
,, ధరణీభారహారిణే నమః
,, ద్రౌపదీమానరక్షకాయ నమః
,, రాధాహృదయరాజీవషట్పదాయ నమః
,, శుభదాయకాయ నమః
,, వృషభాసురసంహారిణే నమః
,, కాలకాలాయ నమః
,, కాశ్యపయే నమః
,, జాలన్ధరప్రాణహర్త్రే నమః
,, భాస్వరాయ నమః
,, లోకపూజితాయ నమః
,, బృన్దావనాన్తసఞ్చారిణే నమః
,, కమలావాఞ్ఛితార్థదాయ నమః
,, దైత్యగర్వవినాశినే నమః
,, గోపీనాథాయ నమః
,, ధనుర్ధరాయ నమః
,, ముకున్దాయ నమః
,, ప్రణవాతీతాయ నమః
,, నిరాకారాయ నమః
,, నిరాశ్రయాయ నమః
,, ఈశానాయ నమః
,, త్రిదోషఘ్నాయ నమః
,, చక్రపాణయే నమః

ఓం గదాధరాయ నమః
,, బదర్యాశ్రమ సఞ్చారిణే నమః
,, మురళీనాదతత్పరాయ నమః
,, సామగానరతాయ నమః
,, జితామిత్రాయ నమః
,, జగన్మయాయ నమః
,, కరుణాపూరితస్వాన్తాయ నమః
,, పూర్ణషాడ్గుణ్య విగ్రహాయ నమః
,, విషయార్ణవమగ్నానాం దీనావనసముత్సుకాయ నమః
,, శఙ్ఖచక్రగదాచిహ్న చిహ్నితాఙ్ఘ్రిసరోరుహాయ నమః
,, జగద్ధాత్రే నమః
,, జగద్భర్త్రే నమః
,, జగదానన్దదాయకాయ నమః
,, శరణ్యాయ నమః
,, వరేణ్యాయ నమః
,, భోగదాయ నమః
,, సుఖదాయ నమః
,, శుచయే నమః
,, క్షయవృద్ధివిహీనాయ నమః
,, యోగాత్మనే నమః
,, విజితేన్ద్రియాయ నమః
,, నిరీశ్వరాయ నమః
,, దేవాధిదేవాయ నమః
,, పరపురఞ్జయాయ నమః
ఓం అమృతానన్ద సమ్పూర్ణలోచనాయ నమః

ఓం పురుషోత్తమాయ నమః
,, నిగమావేదితానన్తగుణకర్మణే నమః
,, మహామతయే నమః
,, వరణ్యాగ్ర్యాయ నమః
,, మహామతయే నమః
,, శరణ్యాగ్ర్యాయ నమః
,, ప్రధానాయ నమః
,, జగత్కారణకారణాయ నమః
,, పఞ్చమాత్రాత్మకాయ నమః
,, జ్ఞానకర్మేన్ద్రియేశ్వరాయనమః
,, సచ్చిదానన్దరూపిణే నమః
,, జ్ఞానకర్మనిరూపకాయ నమః
,, శ్రుతిస్మృత్యాలవాలాయనమః
,, యమాయ నమః
,, యమవతాంవరాయ నమః
,, తపస్యాయ నమః
,, తపస్వినే నమః
,, తాపత్రయహరాయ నమః

౪౦౦

,, బలినే నమః
,, నిత్యముక్తిప్రదాయినే నమః
,, నిత్యముక్తాభివన్దితాయ నమః
,, దుర్లభాయ నమః
,, సులభాయ నమః
,, సదసత్క్షేత్రగాయ నమః
,, శివయే నమః
,, కర్మిణే నమః
,, కర్మస్వరూపిణే నమః

ఓం గోవిన్దాయ నమః
,, గోకులాధిపాయ నమః
,, విష్ణవే నమః
,, మహావిష్ణవే నమః
,, సదావిష్ణవే నమః
,, యదూద్వహాయ నమః
,, వ్యాపినారాయణాయ నమః
,, గజేన్ద్రప్రాణదాయకాయ నమః
,, మాయినే నమః
,, మాయావతాంమాళయే నమః
,, ధర్మాధర్మవిదే నమః
,, ఉత్తమాయ నమః
,, కృష్ణాయ నమః
,, ఉత్కృష్టకర్మణే నమః
,, క్షరాయ నమః
,, అక్షరాయ నమః
,, ఇష్టాయ నమః
,, ఇష్టప్రదాయినే నమః
,, వైష్ణవేశాయ నమః
,, అక్షరాధిపాయ నమః
,, జయినే నమః
,, విజయరూపాయ నమః
,, విజయానన్దదాయకాయ నమః
,, స్వకీయకిఙ్కరానుకమ్పినే నమః
,, దృశ్యాయ నమః
,, అదృశ్యాయ నమః
,, శ్రుతాయ నమః
,, అశ్రుతాయ నమః

ఓం తారకాచన్ద్రదీపాగ్ని విద్యు
దర్కాదిదీప్తిదాయ నమః
,, జగన్మోహాయ నమః
,, ఉరుగాయాయ నమః
,, పారిజాతాపహారకాయ నమః
,, సంసారసాగరసముత్తర
ణోపాయబోధకాయ నమః
,, స్వయమ్భువే నమః
,, శమ్భవే నమః
,, ఆదిత్యాయ నమః
,, బ్రహ్మణ్యాయ నమః
,, బ్రాహ్మణప్రియాయ నమః
,, క్షీరాబ్ధినన్దినీజానయే నమః
,, బ్రహ్మచర్యపరాయణాయ
నమః
,, హంసాయ నమః
,, హయాననాయ నమః
,, వృషభాయ నమః
,, పరమేశ్వరాయ నమః
,, నిర్జరామృతసన్ధాత్రే నమః
,, జ్వరాద్యామయలుణ్ఠాకాయ
నమః
,, నామజాత్యాదిహీనాయ నమః
,, సర్వదోషవివర్జితాయ నమః
,, హావ్యకవ్యస్వరూపిణే నమః
,, సర్వశబ్దార్థాయ నమః
,, విష్వక్సేనసనన్దాది దాసదాస్యై
సమావృతాయ నమః
,, హరమోహకరాయ నమః

ఓం యజ్ఞహోత్రిణే నమః
,, భానుమతే నమః
,, అనన్తభోగశయనాయ నమః
,, అనన్తభోగసమాయుతాయ నమః
,, ఖగేశ్వరభుజారూఢాయ నమః
,, ఛత్రచామరశోభితాయ నమః
,, పద్మాప్రకాశితోరస్కాయ నమః
,, జ్ఞానగమ్యాయ నమః
,, కృపానిధయే నమః
,, ధర్మిష్ఠాయ నమః
,, ధర్మపాలాయ నమః
,, భవాయ నమః
,, బ్రహ్మణే నమః
,, త్రయీమయాయ నమః
,, భక్తపాపాఽపనోదినే నమః
,, గదాపాణయే నమః
,, దిశాంపతయే నమః
,, నరకాఽసురసంహారిణే నమః
,, సత్యభామారతాయ నమః
,, సుధియే నమః
,, ద్విజరాజాయ నమః
,, సురాధీశాయ నమః
,, కేశవాయ నమః
,, నిరుపాధికాయ నమః
,, ఆధారకూర్మరూపిణే నమః
,, నయనానన్దకారకాయ నమః
,, అద్భుతాకారసమ్పన్నాయ నమః

ఓం జగద్రక్షాకరాయ నమః
,, అమలాయ నమః
,, వరిష్ఠాయ నమః
,, వరేణ్యాయ నమః
,, సర్వపాపహరాయ నమః
,, వ్రతినే నమః
,, తత్పూరుషాయ నమః
,, ధర్మాత్మనే నమః
,, దోషఘ్నాయ నమః
,, గరుడధ్వజాయ నమః
,, శాన్తాయ నమః
,, శ్రుతిధరాయ నమః (500)
,, దుర్నిరీక్షాయ నమః
,, దుర్ధరాయ నమః
,, రసేశాయ నమః
,, సరసాయ నమః
,, స్నిగ్ధాయ నమః
,, ముగ్ధాయ నమః
,, ప్రియశ్రవాయ నమః
,, తోషితామరసఙ్ఘాతాయ నమః
,, సత్యవాచే నమః
,, సత్యసఙ్గరాయ నమః
,, పూతనాప్రాణహర్త్రే నమః
,, యశోదానన్దవర్ధనాయ నమః
,, స్నిగ్ధాఞ్జనేక్షణాయ నమః
,, బాలాయ నమః
,, శకటాసురమారకాయ నమః
,, గోపాలసున్దరీజారాయ నమః
,, పరఞ్జ్యోతిషే నమః

ఓం పరిస్ఫుటాయ నమః
,, పద్మనాభాయ నమః
,, అమరశ్రేష్ఠాయ నమః
,, గణాధ్యక్షాయ నమః
,, మహామనసే నమః
,, రాధాననామ్బుజాదిత్యాయ నమః
,, కంసప్రాణాపహారకాయనమః
,, రుక్మిణీశాయ నమః
,, యదుశ్రేష్ఠాయ నమః
,, ప్రద్యుమ్నాయ నమః
,, మహాబలినే నమః
,, వనమాలాలఙ్కృతాయ నమః
,, మహావీర్యాయ నమః
,, మహాధనాయ నమః
,, చైద్యదర్పవినాశినే నమః
,, గరుడస్మయ భఙ్గకాయ నమః
,, తేజోరూపాయ నమః
,, తమోరూపాయ నమః
,, వహ్నిరూపాయ నమః
,, విశ్వజితే నమః
,, విష్ణవే నమః
,, పురుషాయ నమః
,, సత్యాయ నమః
,, అచ్యుతాయ నమః
,, అనిరుద్ధాయ నమః
,, పరస్మై నమః
,, వ్యూహాయ నమః
,, విభవాయ నమః

ఓం అన్తర్యామిణే నమః
,, జగత్ప్రియాయ నమః
,, అర్చారూపాయ నమః
,, భద్రరూపాయ నమః
,, భావుకప్రదాయ నమః
,, స్యమన్తకధరాయ నమః
,, ప్రాజ్ఞాయ నమః
,, చణ్డకోపినే నమః
,, మహామునయే నమః
,, గోవర్ధనగోద్ధర్త్రే నమః
,, తిరస్కృతశచీపతయే నమః
,, ప్రతిజ్ఞాపాలకాయ నమః
,, ఈశాయ నమః
,, భక్తచిన్తామణయే నమః
,, స్వభువే నమః
,, నారాయణాయ నమః
,, శతానన్దాయ నమః
,, శ్రీకర్త్రే నమః
,, యశోధనాయ నమః
,, ప్రత్యగాత్మనే నమః
,, గురవే నమః
,, అప్రమేయాయ నమః
,, సదాశివాయ నమః
,, వేణునాదసమాహూత గోపీ జనసమాశ్రితాయ నమః
,, ధరాపతయే నమః
,, అచిన్త్యాత్మనే నమః
,, శశిశేఖరపూజితాయ నమః

ఓం నీలారవిన్దసఙ్కాశ శ్యామలాయ నమః
,, కోమలాకృతయే నమః
,, అకళఙ్కాయ నమః
,, శుద్ధసత్త్వాయ నమః
,, దుష్టవైరినిబర్హణాయ నమః
,, యమునాతీరసఞ్చారిణే నమః
,, భువనావనదీక్షితాయ నమః
,, బలవిక్రమసమ్పన్నాయ నమః
,, ద్విజరాజకులేశ్వరాయ నమః
,, అపూర్వ దివ్యశృఙ్గార మూర్తయే నమః
,, నాగ్నజితీప్రియాయ నమః
,, మిత్రవిన్దాసఖాయ నమః
,, పుణ్యశ్లోకాయ నమః
,, కీర్తిమతే నమః
,, అశేషభాగ్యసమ్పన్నాయ నమః
,, ద్వారకాపురసంస్థితాయ నమః
,, సర్వజీవ దయాయుక్తాయ నమః
,, సద్వైద్యాయ నమః
,, సర్వమఙ్గళాయ నమః
,, స్వపదాశ్రిత వన్దారు భోగ మోక్షైకదాయకాయ నమః
,, షడ్గుణైశ్వర్యసమ్పన్నాయ నమః
,, సర్వశాస్త్రవిశారదాయ నమః
,, సర్వౌషధీశాయ నమః
,, సర్వాఽస్థాయ నమః

ఓం సర్వసాధనసాధనాయ నమః
,, మారజన్మనే నమః ......
,, దయాదృష్టయే నమః
,, జగన్నాటకవైభవాయ నమః
౬౦౦
,, ఆర్తార్తి హరణోపాయాయ నమః
,, పూర్ణకామాయ నమః
,, ప్రతాపవతే నమః
,, పాణ్డవప్రాణబన్ధవే నమః
,, సుయోధన కులాన్తకాయ నమః
,, యోగీశ్వరేశ్వరాయ నమః
,, క్షేత్రజ్ఞాయ నమః
,, ప్రాణదాయకాయ నమః
,, నాదబిన్దు కళాతీతాయ నమః
,, చతుర్వర్గ ఫలాత్మకాయ నమః
,, యోగమాయాసమాయుక్తాయ నమః
,, సుషుమ్నామార్గగాయ నమః
,, హరయే నమః
,, విజ్ఞానాదర్శ సన్దృశ్యాయ నమః
,, జయదాయ నమః
,, జపప్రియాయ నమః
,, జాపకప్రియకృతే నమః
,, ధాత్రే నమః
,, శ్రేయఃపతయే నమః
,, అతన్ద్రితాయ నమః
,, వాక్పతయే నమః

ఓం భక్తివశ్యాయ నమః
,, నిత్యతృప్తాయ నమః
,, అనుపద్రవాయ నమః
,, త్రికాలాయ నమః
,, త్రిదేహాయ నమః
,, త్రితత్త్వజ్ఞాయ నమః
,, తపోనిధయే నమః
,, అన్నదాయ నమః
,, అన్నరూపాయ నమః
,, సద్యోజాతాయ నమః
,, వైద్యుతాయ నమః
,, గోబ్రాహ్మణస్థితాయ నమః
,, మృత్యుమృత్యుస్వరూపవతే నమః
,, దేవకీపుణ్యరాశయే నమః
,, సత్త్వోద్రిక్తాయ నమః
,, సర్వగాయ నమః
,, గ్రహతారాఽధిపాయ నమః
,, లోకభావనాయ నమః
,, తపనాయ నమః
,, రవయే నమః
,, సర్వమఙ్గళమాఙ్గల్యాయ నమః
,, సర్వశోకనివారకాయ నమః
,, సర్వాఽధ్యక్షాయ నమః
,, అపవర్గాయ నమః
,, మూలప్రకృతయే నమః
,, ఈశిత్రే నమః
,, అనన్తశక్తయే నమః
,, ఆశ్చర్యకర్మణే నమః

ఓం కైవల్యనాయకాయ నమః
,, కార్యకారణరూపిణే నమః
,, నిగూఢాయ నమః
,, మనోలయాయ నమః
,, విముక్తసఙ్గసంయుక్తాయ నమః
,, పఞ్చప్రాణాకృతయే నమః
,, హితాయ నమః
,, దుష్ప్రాపణాయ నమః
,, స్వతన్త్రాయ నమః
,, గుణసఙ్గవివర్జితాయ నమః
,, శక్తిత్రయసమేతాయ నమః
,, ప్రపన్నపరిపాలకాయ నమః
,, అనన్తరూపిణే నమః
,, కర్మేన్ద్రియమనవాప్యాయ నమః
,, దురత్యయాయ నమః
,, సర్వాశినే నమః
,, మహారౌద్రాయ నమః
,, తమోఘ్నాయ నమః
,, శత్రుశూదనాయ నమః
,, తప్తజామ్బూనదాభాయ నమః
,, విశ్వకర్మణే నమః
,, మనవే నమః
,, కవయే నమః
,, హిరణ్యగర్భాయ నమః
,, అగ్నిగర్భాయ నమః
,, వ్యోమచారిణే నమః
,, త్రయీతనవే నమః
,, ద్వాదశాత్మనే నమః
,, తేజస్వినే నమః

ఓం చతుర్వింశతిమూర్తిమతే నమః
,, జ్యోతిషే. నమః
,, గణపతయే నమః
,, వేదగర్భాయ నమః
,, మధుసూదనాయ నమః
,, సంసారోత్తారకాయ నమః
,, గోపగోపీ చిత్తాపహారకాయ నమః
,, బాణబాహువనధ్వంసినే నమః
,, మహేశానన్దవర్ధనాయ నమః
,, ధర్మధ్వజాయ నమః
,, ధరాశాన్తాయ నమః
,, ధర్మాయ నమః
,, ధర్మనియామకాయ నమః
,, కద్రుద్రాయ నమః
,, ఇన్దిరానాథాయ నమః
,, వ్యోమకేశినే నమః
,, భీషణాయ నమః
,, మహాముని మనోల్లాసాయ నమః
,, త్రైకాలికఫలప్రదాయ నమః
,, ఛత్రీకృతఫణీన్ద్రాయ నమః
,, యశోదాతల్పలాలితాయనమః
,, తృణావర్తనిహన్త్రే నమః 700
,, కుబ్జానుగ్రహమానసాయ నమః
,, వసుదేవతపోమూర్తయే నమః
,, బృన్దావనజనప్రియాయ నమః
,, రాసక్రీడావిలోలాయ నమః

ఓం గోపీవస్త్రాపహారకాయ నమః
,, దన్తవక్త్రశిరచ్ఛేత్రే నమః
,, బర్హిబర్హవిభూషణాయ నమః
,, భీష్మముక్తిప్రదాయ నమః
,, శౌరయే నమః
,, మధురానగరాధిపాయ నమః
,, పౌణ్డ్రకప్రాణహారిణే నమః
,, ముచుకున్దవరప్రదాయ నమః
,, ధేనుకాసురహన్త్రే నమః
,, ధృతగోగోపభూమికాయనమః
,, కురుపాణ్డవసన్ధాన యత్నకారిణే నమః
,, దయానిధయే నమః
,, ధర్మసంస్థాపనాచార్యాయ నమః
,, చతుర్వర్ణ విభాగకృతే నమః
,, సాధుసజ్జన సన్త్రాణాయ నమః
,, దుష్టప్రాణాపహారకాయ నమః
,, ఇన్ద్రసూను బహిఃప్రాణాయ నమః
,, పద్మనాభాయ నమః
,, అర్ధికల్పకాయ నమః
,, దుర్మర్షణాయ నమః
,, విశుద్ధాత్మనే నమః
,, విశ్వరూపాయ నమః
,, ప్రతాపవతే నమః
,, సర్వావాసాయ నమః
,, పరాకాశాయ నమః
,, తారకాయ నమః

ఓం మహోదయాయ నమః
,, యమళార్జున శాపాన్త కార కాయ నమః
,, మహామనసే నమః
,, ప్రద్యుమ్నకోటి లావణ్యాయ నమః
,, ఇన్దుకోటి సుశీతలాయ నమః
,, అర్కకోటిద్యుతయే నమః
,, మరుత్కోటి మహాబలాయ నమః
,, విరిఞ్చిగర్వసర్వస్వ హార కాయ నమః
,, పురుషోత్తమాయ నమః
,, ఉలూఖలనిబద్ధాయ నమః
,, కుచేల పరిపాలకాయ నమః
,, ధన్వన్తరయే నమః
,, మహాభాగాయ నమః
,, భిషగానన్దవర్ధనాయ నమః
,, అహేయగుణసమ్పన్నాయ నమః
,, కలానాధాయ నమః
,, ఖలాన్తకాయ నమః
,, విశ్వసృష్టిస్థితిధ్వంస కార కాయ నమః
,, స్వయంప్రభవే నమః
,, యజ్ఞసూత్ర సమాశ్లిష్యత్తులసీ రత్నమాలికాయ నమః
,, మన్దారదామసమ్బద్ధనీలకోమల కున్తలాయ నమః

ఓం మల్లికాకోరకరదాయ నమః
,, సుధాస్నుతరదచ్ఛదాయనమః
,, శతకోటీన్దుసఙ్కాశముఖమణ్డల శోభితాయ నమః
,, కమ్బుగ్రీవాయ నమః
,, మహోరస్కాయ నమః
,, మహాస్కన్ధాయ నమః
,, మహోజ్జ్వలాయ నమః
,, పీతామ్బరధరాయ నమః
,, స్రగ్విణే నమః
,, సాతిల్లావణ్యవిగ్రహాయనమః
,, రత్నకఙ్కణ కేయూర కాఞ్చీ నూపుర శోభితాయ నమః
,, మానిహ్యత్పుండరీకస్థాయ నమః
,, పరమేష్ఠినే నమః
,, త్రిలోచనాయ నమః
,, జ్ఞానదాయ నమః
,, జ్ఞానరూపాయ నమః
,, జ్ఞానగమ్యాయ నమః
,, చిరన్తనాయ నమః
,, అణవే నమః
,, మహోన్నతాయ నమః
,, స్థూలాయ నమః
,, గుణభృతే నమః
,, నిర్గుణాయ నమః
,, లఘవే నమః
,, ప్రజాపతయే నమః
,, పరంబ్రహ్మణే నమః

ఓం పరమాత్మనే నమః
„ పరేశ్వరాయ నమః
„ మఞ్జువాచే నమః
„ దివ్యతేజసే నమః
„ దివస్పతయే నమః
„ అనుత్తమాయ నమః
„ ప్రాజ్ఞాయ నమః
„ ప్రజ్ఞావతాం మౌళయే నమః
„ యజ్ఞాయ నమః
„ యజ్ఞఫలప్రదాయ నమః
„ భవమగ్నసముద్ధర్త్రే నమః
„ స్వైకైశ్వర్యరతాదరాయ నమః
„ నిరన్తరపదధ్యాన భక్తహృత్పఙ్కజాశ్రయాయ నమః
„ నిర్వేలకరుణాపూర పూరితాత్మనే నమః
„ నిరఞ్జనాయ నమః
„ విశ్వేశ్వరాయ నమః
„ కాలమూర్తయే నమః
„ కపిలాయ నమః
„ విశ్వరూపభృతే నమః
„ దామోదరాయ నమః
„ పృథవే నమః
„ వ్యాసాయ నమః
„ పరమధార్మికాయ నమః ౨౦౦
„ ఛన్దోమయాయ నమః
„ చిదానన్దాయ నమః
„ కృతఘ్నఘ్నాయ నమః
„ రుచాంపతయే నమః

ఓం బ్రహ్మాణ్డాన్తర్బహిర్వ్యాప్తాయ నమః
„ సుకుమారాయ నమః
„ మహాబలాయ నమః
„ యోగిహృద్ధ్యానగమ్యాయ నమః
„ భవతాపహరాయ నమః
„ వరాయ నమః
„ విశ్వరేతసే నమః
„ మేధావినే నమః
„ బభ్రవే నమః
„ శుచిశ్రవాయ నమః
„ అమోఘాస్త్రధరాయ నమః
„ రుద్రాయ నమః
„ కృతజ్ఞాయ నమః
„ ధురంధరాయ నమః
„ నవబ్రహ్మాత్మకాయ నమః
„ సిద్ధాయ నమః
„ మాధవాయ నమః
„ మహాతపసే నమః
„ సర్వాదయే నమః
„ సమదర్శినే నమః
„ స్థవిష్ఠాయ నమః
„ లోహితామ్బకాయ నమః
„ ప్రజాభవాయ నమః
„ సర్వదర్శినే నమః
„ విశ్వయోనయే నమః
„ శాశ్వతాయ నమః
„ వరారోహాయ నమః

ఓం వేదాఙ్గాయ నమః
,, పఞ్చాత్మనే నమః
,, జగదాదిజాయ నమః
,, ధృతాత్మనే నమః
,, నియమాయ నమః
,, ప్రాంశవే నమః
,, సాలగ్రామస్వరూపభాజే నమః
,, వన్దారుజనమన్దారాయ నమః
,, త్రిదశానన్దకన్దళాయ నమః
,, వసురూపిణే నమః
,, సమాత్మనే నమః
,, నియమాయ నమః
,, మధుసూదనాయ నమః
,, లోకైకవిశ్రుతాయ నమః
,, విద్యామూర్తయే నమః
,, పద్మాసనస్థితాయ నమః
,, ధరాధరధరాయ నమః
,, విశ్వవ్యాపినే నమః
,, నిర్జరసత్కృతాయ నమః
,, ప్రతాపనాయ నమః
,, ప్రసన్నాయ నమః
,, చన్ద్రాంశవే నమః
,, లోకపావనాయ నమః
,, సత్యధర్మాశ్రయాయ నమః
,, కామాయ నమః
,, సమితిఞ్జయాయ నమః
,, సమయజ్ఞాయ నమః
,, హవిషే నమః

ఓం సర్వశుభలక్షణలక్షితాయ నమః
,, దక్షాయ నమః
,, హిరణ్యగర్భాయ నమః
,, మహాభోగాయ నమః
,, సువ్రతాయ నమః
,, సుదర్శనాయ నమః
,, ఉగ్రరూపిణే నమః
,, సుఘోషాయ నమః
,, మనోహరాయ నమః
,, శత్రుఘ్నాయ నమః
,, పవనాయ నమః
,, కాలాయ నమః
,, ధనేశాయ నమః
,, అంశుమతే నమః
,, సుఖినే నమః
,, సద్ధర్మకృతే నమః
,, మహాదేవాయ నమః
,, సోమపాయ నమః
,, చిరన్తనాయ నమః
,, రసాంపతయే నమః
,, సత్యసన్ధాయ నమః
,, దాశార్హాయ నమః
,, శాన్తవిగ్రహాయ నమః
,, త్రిలోకరక్షకాయ నమః
,, ధన్వినే నమః
,, సత్కీర్తయే నమః
,, ముక్తసంశయాయ నమః
,, విభూతినాయకాయ నమః

ఓం అర్చిష్మతే నమః
,, అనిరుద్ధాయ నమః
,, ప్రజాపతయే నమః
,, యజ్ఞాఙ్గాయ నమః
,, సత్పథాయ నమః
,, సత్కర్త్రే నమః
,, వసుప్రదాయ నమః
,, అరిన్దమాయ నమః
,, కున్దహాసాయ నమః
,, చణ్డాంశవే నమః
,, జగదాదిజాయ నమః
,, అప్రమేయాయ నమః
,, నగాధీశాయ నమః (900)
,, నారదాయ నమః
,, సర్వరూపభాజే నమః
,, ఉత్తమాయ నమః
,, కామదృశే నమః
,, జేత్రే నమః
,, మాతరిశ్వనే నమః
,, మనోరమాయ నమః
,, లక్ష్మీప్రదాయ నమః
,, పరానన్దాయ నమః
,, చతుర్నవతిమన్త్రదాయ నమః
,, హిరణ్మయాయ నమః
,, ఖేచరాయ నమః
,, భూచరాయ నమః
,, వేదరూపకాయ నమః
,, చతుర్వింశతితత్త్వాత్మనే నమః
,, ఉద్గీథాయ నమః

ఓం విశాంపతయే నమః
,, అపస్మారహారాయ నమః
,, స్వర్గద్వారాయ నమః
,, అక్షరాధిపాయ నమః
,, జ్యోతిర్జ్యోతిషే నమః
,, నాదరూపాయ నమః
,, నిరాలమ్బాయ నమః
,, పురాతనాయ నమః
,, జగద్గురవే నమః
,, బృహచ్ఛక్తయే నమః
,, సత్యవాదినే నమః
,, కళాధరాయ నమః
,, దివ్యౌషధాత్మకాయ నమః
,, యోగినే నమః
,, యోగగమ్యాయ నమః
,, తత్త్వదాయ నమః
,, మహేశవన్దితాయ నమః
,, సత్యసన్ధాయ నమః
,, వైకుణ్ఠనాయకాయ నమః
,, రసజ్ఞాయ నమః
,, శరభాయ నమః
,, మాయానిర్జితాసురమణ్డలాయ నమః
,, సప్తర్షివన్దితాయ నమః
,, మోక్షదాయినే నమః
,, దౌర్భాగ్యనాశకాయ నమః
,, భక్తాపచారసహనాయ నమః
,, శతమన్యవే నమః
,, అకల్మషాయ నమః

ఓం స్వతేజః క్రాన్త దశదిఙ్మణ్డలాయ నమః
,, చిత్రరూపభృతే నమః
,, సుధీమణయే నమః
,, భద్రరూపాయ నమః
,, విపశ్చితే నమః
,, మునిమణ్డనాయ నమః
,, సద్యోజాతాయ నమః
,, సుశీలాయ నమః
,, శ్రీపతయే నమః
,, సర్వశక్తిమతే నమః
,, అరిన్దమాయ నమః
,, నిత్యతృప్తాయ నమః
,, తీర్థపాదాయ నమః
,, బహుశ్రుతాయ నమః
,, యుగపన్నిర్గతాదిత్య శతకోటి సమద్యుతయే నమః
,, శఙ్ఖచక్రసుధాకుమ్భ దివ్యాయుధ లసత్కరాయ నమః
,, దివ్యరత్నప్రభాపుఞ్జ జ్వలచ్ఛ్రీకుణ్డలాయ నమః
,, వైజయన్తీసమాశ్లిష్య ద్వక్షఃస్థలవిరాజితాయ నమ
,, తటిత్సహస్రసఙ్కాశ శ్రీమత్పీతామ్బరోజ్జ్వలాయ నమః
,, లావణ్యామృత సన్దోహాయ నమః
,, సంసృతిక్లేశనాశకాయ నమః

ఓం ప్రళయార్క సహస్రాభ కిరీటోజ్జ్వలమస్తకాయ నమః
,, శ్రీవత్సాఙ్కమహోరస్కాయ నమః
,, శతపత్రసిభాననాయ నమః
,, అచలఙ్ఘనసఙ్కాశాయ నమః
,, కౌస్తుభప్రియదర్శనాయ నమః
,, ఉజ్జ్వలన్మణిహారాయ నమః
,, వనమాలావిభూషితాయ నమః
,, తప్తజామ్బూనద బ్రహ్మసూత్రదీప్తభుజాన్తరాయ నమః
,, అనేకార్క ప్రతీకాశ కేయూర మణి దీధితయే నమః
,, రత్నహాటక ముక్తాఢ్య కటకద్వయ శోభితాయ నమః
,, నవరత్నమయాఙ్గుల్యాభరణాలఙ్కృతాయ నమః
,, అంశుమతే నమః
,, సితాభ్రగన్ధితాస్యాబ్జాయ నమః
,, సురక్తాధరపల్లవాయ నమః
,, ధిక్కృతాఽఖిలతేజస్కాయ నమః
,, పీరపట్టవిరాజితాయ నమః
,, దీర్ఘపీవరదోర్దణ్డాయ నమః
,, కమ్బుగ్రీవాయ నమః
,, అరుణేక్షణాయ నమః
,, స్నిగ్ధకుఞ్చితకేశాన్తాయ నమః
,, సహాసాయ నమః

ఓం సింహవిక్రమాయ నమః
,, నిత్యలీలావిభూతీశాయ నమః
,, వివిధానన్తవేషభాజే నమః
,, ఉద్యద్దినేశ బిమ్బాభ చూడా మణీ విరాజితాయ నమః
,, ఆకర్ణఘూర్ణనయనాయ నమః
,, పద్మకర్ణావతంసకాయ నమః
,, తిలపుష్పసమాకార నాసికా పుట శోభితాయ నమః
,, నిమ్ననాభయే నమః
,, స్ఫురద్దివ్యమాణి క్యోదరబన్ధనాయ నమః
,, హస్తిహస్త ప్రతీకాశ జాను మణ్డల మణ్డితాయ నమః
,, శిఞ్జద్రత్న తులాకోటి కాన్త్యతి దీప్త పదామ్బుజాయ నమః
,, సర్వర్తుకాల సఞ్జాతసుమదామ భుజాన్తరాయ నమః
,, సర్వాలఙ్కార సంయుక్తాయ నమః
,, సర్వావయవ సున్దరాయ నమః
౧౦౦౦
,, అప్రాకృతాఙ్గవిభవాయ నమః
,, ఆయుర్వేదదృశే నమః
,, ఇజ్యభాజే నమః
,, సంసారతూల వాతూలాయ నమః
,, శతమూర్తయే నమః
,, మహాశయాయ నమః

ఓం మహానిధయే నమః
,, మహాకర్మణే నమః
,, మహాభోగాయ నమః
,, మహాద్యుతయే నమః
,, మహార్థదాయ నమః
,, మహోదారాయ నమః
,, మహాదేవాత్మకాయ నమః
,, విభవే నమః
,, సిద్ధార్థాయ నమః
,, సిద్ధిసఙ్కల్పాయ నమః
,, తపస్సిద్ధ్యైకహేతుకాయ నమః
,, జీవదాత్రే నమః
,, మహానన్దాయ నమః
,, ప్రమోదాత్మనే నమః
,, జయేశ్వరాయ నమః
,, వైరివాక్స్తమ్భనాయ నమః
,, సర్వవశ్యకరాయ నమః
,, బుధాయ నమః
,, యక్షవిద్యాధరారాధ్యాయ నమః
,, భక్తసఙ్ఘప్రతిష్ఠితాయ నమః
,, అన్తర్గత్యాయ నమః
,, మహాభోగినే నమః
,, శ్రితభాగ్యాలయాయ నమః
,, అలయాయ నమః
,, అనన్తోత్సఙ్గపీఠస్థాయ నమః
,, ఊర్ధ్వరేతసే నమః
,, గగనగాయ నమః

ఓం నిష్ప్రపఞ్చాయ నమః
,, మహాకర్మిణే నమః
,, వికర్మిణే నమః
,, సతాంపతయే నమః
,, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యాది రూపాయ నమః
,, సత్యనిధయే నమః
,, శుభాయ నమః
,, ద్రష్ట్రే నమః
,, ద్రష్టవ్యరూపాయ నమః
,, శత్రుద్వేష్ట్రే నమః
,, మహాసటాయ నమః
,, స్థిరవిజ్ఞాన సమ్పన్నాయ నమః
,, ప్రజ్ఞానైకవిభూషణాయ నమః
,, గాయత్రీతత్త్వరూపాయ నమః
,, సర్వదేవాత్మకాయ నమః
,, స్థిరాయ నమః
,, సతాంగతయే నమః
,, సత్యవాదినే నమః
,, సకలేప్సితవిగ్రహాయ నమః
,, నిశ్శ్రేయసాయ నమః
,, నిష్కృతయే నమః
,, నిర్మోహాయ నమః
,, మహాత్మామహతే నమః
,, త్రైలోక్య మోహన కరాయ నమః
,, మేధారూపాయ నమః
,, పరార్థవిదే నమః
,, పద్మావతీప్రియాయ నమః

ఓం మునిధర్మపరాయణాయ నమః
,, యత్నసాధ్యాయ నమః
,, భూతేశాయ నమః
,, యమబాధానివారకాయ నమః
,, సీతిప్రియాయ నమః
,, పాశహస్తాయ నమః
,, జితేంద్రియాయ నమః
,, తపోనిధయే నమః
,, అవనమ్రకమాయ నమః
,, ఆత్మభృతే నమః
,, హితకారిణే నమః
,, హరిత్పతయే నమః
,, సర్వకామేశ్వరాయ నమః
,, గోప్త్రే నమః
,, చణ్డరశ్మయే నమః
,, జటాధరాయ నమః
,, చరాచరమయాయ నమః
,, జాడ్యఘ్నాయ నమః
,, జీవనౌషధాయ నమః
,, జగజ్జీవనహేతవే నమః
,, శాపానుగ్రహశక్తిమతే నమః
,, ప్రణతామయహారిణే నమః
,, జగత్స్వామినే నమః
,, జగత్పిత్రే నమః
,, చతుర్మూర్తయే నమః
,, నరాయ నమః
,, మానినే నమః

ఓం గజేన్ద్రఘ్నాయ నమః
,, నిరాశ్రయాయ నమః
,, రిపుదర్పాఽన్తకాయ నమః
,, వీరాయ నమః
,, రత్ననాభాయ నమః
,, విమత్సరాయ నమః
,, దిగమ్బరాయ నమః
,, మన్త్రాఽఙ్గాయ నమః
,, స్థిరయోగాయ నమః
,, జయాఽఙ్కుశాయ నమః
,, గుణరత్నాకరాయ నమః
,, యోగమార్గవిదే నమః

ఓం దమ్భవర్జితాయ నమః ౧౧౦౦
,, ఆయుర్వేద ప్రియాయ నమః
,, సర్వదేవాత్మనే నమః
,, ఊర్జసమ్భవాయ నమః
,, యోనే నమః
,, మఙ్గళాధారాయ నమః
,, సర్వమఙ్గళమఙ్గళాయ నమః
,, సర్వభూతాశ్రయాయ నమః
,, దివ్యాయ నమః
,, సాఙ్గోపాఙ్గమఙ్గళవిగ్రహాయ నమ
౧౧౦౯

శ్రీ కృష్ణార్పణ మస్తు

శ్రీమద్ధన్వన్తరి సహస్ర నామావళిః

సమాప్తా

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

—॥ శ్రీమద్ధన్వన్తరిమఙ్గళాశాసన శ్లోకాః ॥—

క్షీరాఽర్ణవసముద్భూత శ్రీనికేతనవక్షసే
ధన్వన్తరిసమాఖ్యాయ దేవరాజాయ మఙ్గళమ్॥ ౧

మఙ్గళం భువనేన్ద్రాయ మహేశాఽభీష్టదాయినే
సురాసురైకసంసేవ్య పాదాబ్జాతాయ మఙ్గళమ్॥ ౨

శ్రుత్యాగమైకవేద్యాయ సుఖామోదవిధాయినే
మోక్షాలయాధినాథాయ మునివన్ద్యాయ మఙ్గళమ్॥ ౩

అతసీకుసుమాభాస విగ్రహాయ మహాత్మనే
ఛిద్రోర్ధ్వపుణ్డ్ర సంశోభి తాననాబ్జాయ మఙ్గళమ్॥ ౪

కిరీటహార కేయూర కటకాది విభూషణై
ర్భూషితాఙ్గవిలాసాయ పుణ్యశ్లోకాయ మఙ్గళమ్॥ ౫

విద్యుత్ప్రకాశ యజ్ఞోపవీతాఽలఙ్కృతవక్షసే
చతుర్భుజధరాయాస్తు స్వామినేమమ మఙ్గళమ్॥ ౬

జ్వలత్కౌస్తుభ మాణిక్యధారిణే పీతవాససే
సహస్రపత్రపీఠాయ సర్వాధారాయ మఙ్గళమ్॥ ౭

భిషజాం భద్రరూపాయ భద్రాయాగమ శాలినామ్
శరణ్యానాం శరణ్యాయ జ్ఞానరూపాయ మఙ్గళమ్॥ ౮

సుదర్శన సుధాకుమ్భ శఙ్ఖ భైషజ్యధారిణే
అపూర్వ దివ్యలావణ్య దీపితాఙ్గాయ మఙ్గళమ్॥ ౯

కల్యాణగుణపూర్ణాయ కామితార్థప్రదాయినే
లోకత్రయ మహారోగ్య పరిపాకాయ మఙ్గళమ్॥ ౧౦

ఆయుర్వేదదృశే సత్యసఙ్కల్పాయ మహౌజసే
భిషఙ్నయన భాగ్యాయ భాగ్యరాజాయ మఙ్గళమ్॥ ౧౧

రామానుజకృతంచైత ద్ధన్వన్తరి ముదావహమ్
మఙ్గళం యః పఠేన్నిత్యం తస్మై భూయాత్తు మఙ్గళమ్॥ ౧౨

—॥శ్రీమద్ధన్వన్తరికరావలమ్బస్తోత్రమ్॥—

బిభ్రాణ శ్శఙ్ఖచక్రౌషధ విమలసుధాపూర్ణకుమ్భాం శ్చతుర్భి |
ర్దోర్భిః పద్మాసనస్థ స్సతతనుతపద శ్చన్ద్రచూడాది దివ్యైః |
నానాబ్రహ్మాణ్డ భాణ్డోదర లసదఖిలప్రాణినాం ప్రాణరూపః |
పాయాద్ధన్వన్తరి ర్మాం జటిల నటదఘా చ్ఛ్రీశదివ్యాఽవతారః ||

శ్రీవత్స కౌస్తుభ విభూషిత దివ్యమూర్తి
ర్భోగీన్ద్ర వాగనుపలబ్ధ విశాలకీర్తిః
ద్రాక్సంహృతాఖిలజగజ్జన సఞ్చయార్తి
ర్ధన్వన్తరి ర్దిశతు మే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౧

కేయూర హార మకుటోజ్జ్వల నవ్యరత్న
ప్రోత్తమ్భిత ప్రచురదీధితి దీపితాశః
మాణిక్యకుణ్డల సువర్ణమయోపవీతీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతు మే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౨

యోగీన్ద్రవన్దిత పదాబ్జయుగః ప్రసన్నః
పాపావళీన్ధన మహోత్కట వీతిహోత్రః
సర్వామయోరగ విహఙ్గకులేశ్వర శ్రీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతు మే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ 3

తాపిఞ్ఛ శక్రమణి నవ్యవలాహకాభః
కల్యాణదః కమలకోమల పత్రనేత్రః
ఆజానుబాహు రకళఙ్క శశాఙ్కవక్త్రో
ధన్వన్తరి ర్దిశతు మే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౪

కస్తూరికాకలిత చన్దనచర్చితాఙ్గః
కమ్రారుణద్యుతి పదామ్బురుహో మహాత్మా
కున్దాభిమాన హరణోద్యత దన్తకాన్తి
ర్ధన్వన్తరి ర్దిశతు మే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥

రోగాపనోదన విధాయకశాస్త్ర మాయు
ర్వేదాఖ్య మత్రిముఖ సంయమ విద్వరేభ్యః।
సూత్రాత్మనైవ య ఉపాదిశ దక్షసా ఽసౌ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౬

సవ్యేన శఙ్ఖ మితరేణ కరేణ చక్ర
మన్యేన సౌధకలశఞ్చ పరేణదివ్యమ్।
భైషజ్య మాద్యమవలమ్బ్య విరాజమానో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౭

ఇన్ద్రాగ్ని దణ్డధర కోణప పాశభృద్భి
ర్వాయ్వర్థనాథగిరిశైః పరిగీయమాన
ప్రాచుర్య దివ్యవిభవః పరమః కృపాళు
ర్ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౮

యస్యాఙ్ఘ్రి నీరజపరాగధరోత్తమాఙ్గాః
ప్రద్యోత నేన్దు కుజ సౌమ్య వచోధినాథాః
శుక్రార్కి రాహు శిఖినశ్చ భవన్తి సోఽసౌ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౯

ఛిద్రోర్ధ్వపుణ్డ్ర లసదానన కాన్తికాన్తః
పద్మాక్ష నవ్యతులసీదళ చమ్పకానామ్।
మాల్యైస్సమేధిత రుచిప్రిక రాఙ్గరాగో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౧౦

మార్తాణ్డమణ్డల నిభామ్బుజ కర్ణికాన్త
ర్విద్యోతమాన శతమన్మథ సున్దరాఙ్గః
బ్రహ్మణ్డకోట్యభిహితార్థ ఫలస్వరూపీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్॥ ౧౧

క్షీరార్ణవోన్మథన జాతపరిశ్రమాణాం
నాకౌకసా మమరతా మమృతప్రదానాత్

దాతుం స తత్ర కృపయైవ య ఆవిరాసీ
ద్ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౨

గాయన్తి యస్య చరితం వివిధం విపఞ్చ్యా
నాదైస్సమం వియతి తుమ్బురు నారదాద్యాః ।
సోఽస్తాత్కృతః పరమమఙ్గళవిగ్రహ శ్రీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౩

బ్రహ్మాది దేవ పరిషత్కృత యాచ్ఞయా యః
పాథోధి గర్భకుహరా జ్జనిమాదధానః ।
తస్యై సముత్సుక మదాత్స జగన్నియన్తా
ధన్వన్తరి ర్దిశతు మే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౪

సూర్యేన్దువహ్నినయనః పురుషః పురాణ
స్సర్వాత్మక శ్శ్రుతిశిరః పరివర్తమానః
కుక్షిస్థసర్వభువనః పరతః పరశ్రీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౫

సృష్టిస్థితి ప్రళయ హేతు రకారవాచ్య
స్సర్వజ్ఞమూర్తి రమలః కరుణార్ద్రచిత్తః ।
దృఙ్మాత్రసంహృత జగత్త్రితయామయాళి
ర్ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౬

అగ్రే చతుర్ముఖ మృడాద్యమరైశ్చ పృష్ఠే
భృగ్వత్రి కశ్యపమరీచి ముఖైర్మునీన్ద్రైః ।
నిత్యైశ్చ పార్శ్వయుగళే తు సమీడ్యమానో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౭

దేవాఙ్గనా కరతలార్పిత పారిజాత
ప్రత్యగ్ర దివ్యకుసుమాగురులాజమిశ్రైః
దూర్వాఙ్కురై ర్ద్విహిత మణ్డన మణ్డితాఙ్గో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఉద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౮

గన్ధర్వ యోషి దభివీచిత చామరాన్త
ర్విభ్రాజమాన మణిమణ్టప హాటకాబ్జే
నిష్ఠః కఠోర భగణాధిప లాఞ్ఛనాభో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౯

ఇన్ద్రోపలాద్రి పరివర్తిత చన్ద్రికాయా
గర్వాపహారచణ సున్దర మన్దహాసః
వాత్సల్యసిన్ధు రభయాగత దీనబన్ధు
ర్ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౨౦

మాతా పితాచ గురు రాత్మహితశ్చ బన్ధు
ర్భ్రాతా సఖాచ కులదైవత మస్మదీయమ్
సర్వం త్వమేవ సకలాగమ వేదవేద్య
ధన్వన్తరే మయికృపాం క్షిప తావకీనామ్ ॥ ౨౧

శ్రీరామ దేశిక వరేణ్య తనూభవేన
రామానుజేన ఫణితం క్రతుభుగ్వరస్య
ధన్వన్తరే స్తవమిమం నిరతం పఠే ద్యః
ప్రాప్నోతి నిర్వృజినతాం చిరసమ్పదశ్చ ॥ ౨౨

లోకే ఽతిచిత్రతర ఘోర గదాబ్ధిమధ్యే
పాపాతిరేక మరుతా వినిపాతితానామ్
స్తోత్రం నృణాం సముదయేషు కరావలమ్బమ్
రామానుజేన రచితం హ్యమృతప్రదాతుః ॥ ౨౩

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

—॥ శ్రీ ధన్వన్తరి సుప్రభాతమ్ ॥—

శ్రీమత్క్షీరపయోదధేః పరిసరే నాకౌకసః ప్రీణయన్
వాత్సల్యాదమృతం వితీర్య ఫణిరాట్తల్పే జహాతుం శ్రమమ్
నిద్రాముద్రిత లోకనాథ కరుణాలఙ్కార తేజోనిధే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧

యోగీన్ద్రా స్సనకాదయోఽమ్బరతలసద్గఙ్గా ప్రవాహే భృశం
స్నాత్వా కాల్యముపాస్య కృత్యమతులం దివ్యైర్ఘటైః కాఞ్చనైః
ఆదాయామ్బు భవన్త మర్చయితు మత్రాఽఽగత్య తిష్ఠన్తి భో
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౨

శ్రుత్యన్తైః పరిరమ్భితం శతధృతీశాద్యై స్సదాసేవితం
శ్రీభూమీ కరపల్లవోపచరితం యుష్మత్పదాబ్జద్వయమ్
ధ్యాయన్త స్సకలాగమోక్త వచనైర్ద్వారేస్థితా యాజకా
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౩

ఏకత్ర శ్రుతిపాఠకాశ్చ పరతో వీణాస్వనై స్సాదరం
గాయన్త స్తవదివ్యమఙ్గళచరిత్రం చాన్యతో ద్రావిడా
మ్నాయ స్తోత్రపరా వసన్తి విబుధా స్త్వద్గోపుర ప్రాఙ్గణే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౪

గన్ధర్వాశ్చ జగు స్తవాద్భుత యశశ్చిత్రం ప్రబన్ధం మహా
ద్వీణా వేణుమృదఙ్గ నిస్వనయుతం నృత్యన్తి రమ్భాదయః
స్వర్వేశ్యా భవదాలయాగ్రశిఖరజ్యోతీంషి దృష్ట్వాఽమ్బరే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౫

యుష్మత్పాద సరోజ రేణువహనే మూర్ధన్యతీవోత్సుకాః
ప్రాజ్ఞా స్సన్తతభక్తిలీనహృదయా బద్ధాఞ్జలీ శ్చత్వరే
తిష్ఠన్త్యద్య భవత్కథా మధురతా మాస్వాదయన్తో భృశం
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౬

శ్రీమత్పన్నగ సార్వభౌమ ఫణరత్నజ్యోతిరుద్భాసిత
ప్రోత్తుఙ్గాఙ్గవిలాస సౌష్ఠవ మహాకల్యాణశిష్టో మహ్యా
ద్బన్ధో బన్ధురగన్ధసిన్ధుర విపత్సంహార తేజోమణే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౭

రత్నప్రోత విచిత్రపీఠ మృగరాజాఙ్కాస నాగ్రస్థిత
స్వర్ణామ్భోరుహ సన్నివిష్ట చతురాస్యేశాన ముఖ్యామర
వ్రాత ప్రార్థిత పాదనీరజ జగత్కల్యాణ లీలావిభో
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౮

త్వత్పాదాబ్జ సమర్చనార్థ మతులం సౌవర్ణకుమ్భం నదీ
పాథోభిః పరిపూరితం గజశిరస్యారోపయన్త స్త్రియా
ధ్యానైస్సార్థ ముపాగతాశ్చ బహవస్తే యాజకాః కౌతుకాత్
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౯

మన్దారామ్బుజ చూతకున్దవకుళామోదావహో మారుతః
మన్దం మన్ద ముపాగతోఽత్ర సుసుఖం చా వాతి భృఙ్గ్యన్తరైః
భృఙ్గాః పఙ్కజబన్ధితాశ్చ సభయం ధావన్తి తారస్వనై
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౦

బ్రహ్మేన్ద్రాదిసురైస్సమర్చిత పదాబ్జద్వన్ద్వ వాత్సల్యసౌ
శీల్యౌదార్య మహోజ్జ్వలాతిశయ విజ్ఞానాద్యసఙ్ఖ్యేయ క
ల్యాణానన్ద గుణాభిరామ భువనస్థైమైకధామ ప్రభో
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౧

విన్దత్యేవ రథాఙ్గపాళి రతులం మోదం మహద్భిస్స్వనై
స్సానన్దం చరణాయుధాః ప్రతికలం కూజన్తి పారావతాః
ఉడ్డీనాది గతిప్రభేదవివశా స్స్వన్మణ్టపాగ్రేస్థితాః
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౨

ఆకాశే తిమిరం చకోరనివహే స్వానన్ద లేశో నసం
దృశ్యేతే విజహాతి కాన్తిమతులాం నక్షత్రరాజిః క్రమాత్

సఙ్కోచః కుముదావళౌ ప్రవిశతి ప్రాచీముదం చాశ్నుతే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౩

త్వద్దాగ్గేయ మయూరాలయాగ్రశిఖర జ్యోతీంషి సంవర్ధయ
న్భాస్వానద్య గభస్తిభి ర్దశశతై రైన్యాస్పదే జాయతే
ధ్యాయన్త్య స్ఫుటవర్ణ గుమ్ఫితపదైస్త్వాం పఞ్జరస్థాశ్శుకాః
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౪

యుష్మద్గోపుర కూట వేదిఖచి తేన్ద్రాశ్మప్రభా మణ్డలం
చోద్వీక్ష్యా ఽభ్రమనీషయా సకుతుకం నృత్యన్తమీ బర్హిణః
దివ్యస్ఫాటిక కాన్తిరూషిత మహాసాలాగ్ర భాగాశ్రితాః
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౫

జాతీచమ్పక కేతకాబ్జ వకుళాన్యాదాయ హైమైశ్శుభైః
పాత్రైరర్చయితుం భవన్త మచిరా త్త్వద్దాసదాసవ్రజః
తిష్ఠత్యేవ సువర్ణగోపురవరద్వారే సమాగత్య భో
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వన్తరే తావకమ్ ॥ ౧౬

భారద్వాజ కులాబ్ధి కౌస్తుభమణే శ్శ్రుత్యాగమజ్ఞానిన
శ్శ్రీరామాఖ్య విపశ్చిత స్తనుభువా రామానుజే నోదితమ్
శ్రీధన్వన్తరి సుప్రభాతనవకం భక్త్యానిశం యః పఠే
త్తస్మై యచ్ఛతి సర్వకామనివహం తుష్ట్వా సధన్వన్తరిః ॥ ౧౭

శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీ శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణేనమః

—— ప్రాతరనుసన్ధేయశ్లోకాష్టకమ్ ——

శ్లో॥ ప్రాతస్స్మరామి కలికల్మష తాపశాన్త్యై
నీలామ్బువాహనిభ దివ్యతనూవిలాసమ్
సమ్ఫుల్ల శోణజలజాయత చారునేత్రం
ధన్వన్తరిం సకల కామద మబ్ధిజాతమ్॥ ౧

శ్లో॥ ప్రాతర్నమామి భవవారినిధిం తితీర్షుః
కల్యాణరాశి మమలం ధృత శఙ్ఖచక్రమ్
సర్వామయోజ్జ్వల ధనఞ్జయ వారివాహం
ధన్వన్తరిం కనకచేల ముదారభావమ్॥ ౨

శ్లో॥ ప్రాతర్భజామి మనసా పదపద్మయుగ్మం
సర్వోత్తమస్య భువనావన దీక్షితస్య
కారుణ్యపూర్ణహృదయస్య శుభైకహేతో
ర్ధన్వన్తరే ర్భవ భయాగ్ని నివారకస్య॥ ౩

శ్లో॥ వన్దేఽహ మద్య తరుణాఽరుణ కోటిదివ్య
కాన్త్యుల్లస ద్ఘనశిరోమణి దీపితాశమ్
రాకాసుధాకర నిభాస్య విరాజమానం
ధన్వన్తరిం కనక నీరజ సన్నివిష్టమ్॥ ౪

శ్లో॥ మాణిక్యకుణ్డల విరాజిత గణ్డభాగం
ఆకర్ణపూర్ణ నయనాబ్జ యుగాభిరామమ్
స్మేరాననం నవసుధాస్నుత విద్రుమోష్ఠం
ధన్వన్తరిం సురనుతం హృది భావయేఽహమ్॥ ౫

శ్లో॥ సౌన్దర్యరాశి మమలం సుగుణాలవాలం
భక్తానుకూల మఖిలాగమ వేదమూలమ్
స్నిగ్ధాలకాళి విజితోన్మదభృఙ్గజాలం
ధన్వన్తరిం హృది భజామ్యజితం సుశీలమ్॥ ౬

శ్లో॥ దివ్యోల్లస న్మణి కిరీట గభ స్తిమాలా
మన్దీకృతాఽర్క శతకోటిరుచి ప్రవాహమ్
కస్తూరికాతిలక శోభిత ఫాలభాగం
ధన్వన్తరిం హరి మహం శిరసా నమామి॥ ౭

శ్లో॥ సేవే సుధాధర మనన్త మజం ప్రసన్నం
నిత్యానవద్య గుణరత్న పయఃపయోధిమ్
బ్రహ్మేన్ద్రముఖ్య సురమౌళి పరీవృతాఽఙ్ఘ్రిం
ధన్వన్తరిం గురుకృపాధరణం మహాన్తమ్॥ ౮

శ్లో॥ రామానుజేన విఖనో మునికల్పసూత్ర
బద్ధాత్మనా విరచితం భిషగీశ్వరస్య
శ్లోకాష్టకం మురరిపో స్సతతం పఠేద్యః
ప్రాత శ్శుభాని స ఉపైతి సుదుర్లభాని॥ ౯

శ్రీమద్ధన్వన్తరయే నమో నమః

— "శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు" —

శ్రీలక్ష్మీ హయగ్రీవాయనమః

శ్రీ ధన్వన్తరి చరణధ్యాన పంచకం

శ్లో॥ దుగ్ధాంబురాశి మథనే త్రిజగజ్జనాఘ
రక్షోచణో౽మల పయోజ దళాంతరస్థః।
యస్సర్వరోగ హరణాయ సముద్ధితో౽స్య
ధన్వన్తరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౧

శ్లో॥ ఏకేన పంకజనిభేన కరేణ శంఖం
చక్రంచ పల్లవ విలాసముషాపరేణ।
ధృత్వామహః కిమపి భాసయతే౽హమస్య
ధన్వన్తరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౨

శ్లో॥ పీయూష మోషధి వరాంశ్చ పయస్సముద్రా
న్నిద్రాణతా వశమపేయుష ఆనినాయ।
ఆర్త్రవజా కుశలకామనయైవయో౽స్య
ధన్వన్తరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౩

శ్లో॥ యస్త్వాదితేయ జనతా పరిపూజితాంఘ్రిః
లీలాలసత్కరధృతా౽మృత పూర్ణకుంభః।
యో భక్తియుక్త జనతాశుభదోస్సనిత్యం
ధన్వన్తరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౪

శ్లో॥ యస్య ప్రసాద లవమాత్రమవాప్తిహేతు
రారోగ్యభాగ్య శతజీవిత ధీసుఖానాం
మేధా శరీరబల వర్ణకృతాంచతస్య
ధన్వన్తరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౫

మంగళం మహత్ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

వేదాంతం అనన్తపద్మనాభాచార్యులు,
బల్లిపఱ్ఱు - కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణేనమః

— అసాధు సాధు పద పత్రికా —

పుట	పఙ్క్తి	అసాధు	సాధు
2	11	వ్య ‿ ళన	వ్యక్షాళన
,,	26	ద ధాత్	దద్యాత్
4	6	సంకోధ్యావచే	సంశోధ్య (అవ
		వరుణంసంపూజ్య	చేవరుణంసంపూ
		వ	జ్య) వ
6	27	రపరాహే	రపరాహ్ణే
8	16	బ్రహ్మమాసన	బ్రాహ్మమాసన
11	4	నిశ్చిద్రంకృ	నిశ్ఛిద్రంకృ
,,	18	తసిస్తే	తస్మిన్షే
14	14	ధృవబిమ్బ	ధ్రువబిమ్బ
,,	16	ధృవసూ	ధ్రువసూ
,,	17	ధృవబేర	ధ్రువబేర
,,	23	ఖస్త్రిషన్నా	ఖస్త్రిషన్నా
15	12	గ్నయోఃపూ	గ్న్యైఃపూ
20	6	న్వన్తరేః అ	న్వన్తరే, అ
,,	17	తేపురుషోత్త	తే....అయుర్వే
		మస్య....అయుర్యే	
,,	24	పురస్కృత్య	పురస్కృత్య
21	1	స్పాన్హ్యః	స్పాజ్ఝ్యః
28	10	శ్వణదే	శృణదే
,,	,,	మహాత్మని	మహాత్మనః
,,	24	తోత్తమే	తోత్తమః
30	15	నారిత్వాత్త	నారీత్వాత్త
,,	18	షష్ఠిరధ్యా	షష్ఠితమోఽధ్యా
31	14.	ధ్యనామంత	ధ్యనామ, త

పుట	పఙ్క్తి	అసాధు	సాధు
31	15	కుటుంబానాంస	కుటుమ్బస్యస
		ర్వా	ర్వా
,,	16	మస్డల	మణ్డల
33	18	పశ్చపూ	పఞ్చపూ
,,	24	రిస్వామినేనమః	రయేనమః తా
		సర్వోపచారతా	మ్బూలాదిసర్వో
		మ్బూలాదికంసమర్ప	పచారాన్పరికల్ప
34	1	గురుభ్యోనమః పర	అస్మద్గురుభ్యో
		మగురుభ్యోనమః	నమః అస్మత్పర
			మగురుభ్యోనమః
			అస్మత్పరాపర
		స్మద్గుర్దుభ్యోనమః	గురుభ్యోనమః
,,	17	మిధ్యన్తరిమా	మిధన్వన్తరిమా
35	10	కాపళిమ్	కావళిమ్
,,	12	ఛిత్తుభ	ఛిన్తుభ
36	26	మహోభ్జ	మమ్భోజ
,,	27	లామ్భోధోజ్వా	లాఽమ్భోదో
		గ్గంకటితటివి	జ్వాలాగ్గంకటితటవి
,,	28	వసప్రౌధ	వనప్రౌఢ
38	27	యాఽఆచా	యాఽచా
39	3	ఇఙ్గితా	ఇఙ్గితా
,,	7	జాఽన్యాస	జాఙ్యాస
,,	13	మదుఘేకా	మదుహేకా
40	3	నమోతంత్రిత	నమస్తన్త్రిత
,,	11	నమోస్పాల	నమఃఫాల
41	4	శూచ్వాదా	శూచ్యగా

పుట	పఙ్క్తి	అపాధు	పాధు
41	8	షణ్ణ్మజేః	షణ్ముజేః
,,	24	త్సాతహే	త్పాదహే
,,	25	ర్ధదాయ	ర్ధాయ
42	1	దుఘేనమః	మహేనమః
,,	4	ఇజ్జితా	ఇఙ్గితా
,,	6	కస్యపా ఒద్మ	కశ్యపా ఒర్మ
44	7	ధన్వస్తరి	ధన్వన్తరి
46	6	ఐదఃప్రా	ఐదఃప్రా
,,	8	హరి	హరిః
,,	12	మస్తక	మస్తక
,,	16	ర్దేన్నుఃస	ర్ణేన్నుస
47	6	పద్వాన్	పవాన్
,,	23	కీర్తిమాన్	కీర్తిమాన్
48	9	కుణలీ	కుణ్డలీ
,,	20	మోదవాన్	మోదవాన్
49	4	జీర్తుడా	జీర్ణుడా
,,	6	కజ్జధను	కణ్ణధను
,,	15	శ్చకేశవ త్తైచ	శ్చకేశవ త్తైచ
50	21	త్యమ_క్తి	త్యముక్తి
57	14	ఉజ్వల	ఉజ్జ్వల
58	8	స్విద్దైక	స్విద్దైక
,,	12	లయోలయః	లయో ఒలయః
59	2	ర్యూక్రీర్న	ర్యూకీర్తిర్న
,,	22	జడాస్వ	జడాస్వ
65	19	ఒటాయు	జటాయు
		మోక్ష	ర్మోక్ష

పుట	పఙ్క్తి	అపాధు	పాధు
66	24	త్మక్రాయ	త్మకాయ
68	5	వరద్యాగ్ర్యాయనమః	....
,,	8	మహామతయేనమః	....
,,	22	త్యమక్తాధి	త్యముక్తా ఒధి
69	21	ఐడ్డకా	ఐణ్డకా
,,	27	క్నేనసన్దాది	క్నేనసనన్దాది
71	28	శేఛర	శేఖర
73	19	శత్రుశూద	శత్రుశూద
76	12	సుచిశ్రవాయనమః	శుచిశ్రవసేనమః
,,	14	యాయమః	యాయనమః
78	5	జ్యోతిర్జ్యోతి	జ్యోతిర్జ్యోతి
80	28	పీతస్తాయ	పీతస్థాయ
86	25	ర్పైద్విహిత	ర్వైర్విహిత
87	1	వీచితచా	విజితచా
,,	12	ధన్యన్త	ధన్వన్త
,,	21	ష్ణార్ఫణ	ష్ణార్పణ
88	6	ప్రఖాత	ప్రభాత
,,	14	స్వామిన్	స్వామిన్
,,	24	బద్ధాఇజ్జలీకృత్వరే	బద్ధ్వా ఒఞ్జలింకృ
89	14	చనాతిభ్యజ్యశ	చావాతిభఙ్గ్య [త్వా]
90	3	వర్ధయ	వర్ధయ
,,	5	దైస్వాంప	దైస్వాంప
,,	8	త్యస్తమీ	త్యస్వమీ
,,	17	ప్రవాత	ప్రభాత

ది ఓరియంట్ పేపర్ ప్రెస్, తెనాలి.

శ్రియే జాతశ్శ్రియ అనిర్యాయ శ్రియం వయో జనితృభ్యో ద
ధాతి, శ్రియం వసానా అమృతత్వమాయన్ భవన్తి సత్యా
సమిధామితద్రౌ- ఆయాతు భగవతీ దేవీ శ్రీ స్సువర్ణ వర్ణా

ద్వితీయాం, వారీశ్చృతస్రః * ఆభిర్గీర్భిః * ఆశ్రావయ అస్తుశ్రౌషట్ య
జ యే యజామహే వౌషట్ ఓమ్ హ్రీమ్ ఓమ్ సువర్భువర్భూః
క్షుమ్ ఓమ్ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* ఆయాతుభగవాన్ * విష్ణు
స్సర్వేషామధిపతిః * (విష్ణుమావాహయామి) యామ్ ఓమ్ అని
రుద్ధసర్వదుష్టసంహారాత్మకవిభక్తకవ్యవాహజీనకలాం ధార్హ్యా
గ్నికుండే ఆవాహయామి వషట్ స్వాహా స్వధా నమః.

తృతీయాం, వారీశ్చృతస్రః* ఆభిర్గీర్భిః* ఆశ్రావయ అస్తు శ్రౌషట్య
జ యేయజామహే వౌషట్ ఓమ్ హ్రీమ్ ఓమ్ సువర్భువర్భూః
క్షుమ్ ఓమ్ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* ఆయాతు భగవాన్ *
విష్ణుస్సర్వేషామధిపతిః* (విష్ణుమావాహయామి) యామ్
ఓమ్ అనిరుద్ధసర్వదుష్టసంహారాత్మకవిభక్తకవ్యవాహజీవకలాం
విమానే ఆవాహయామి వషట్ స్వాహా స్వధా నమః.

చతుర్థీం, వారీశ్చృతస్రః* ఆభిర్గీర్భిః * ఆశ్రావయ అస్తు శ్రౌషట్ యజ
యే యజామహే వౌషట్ ఓమ్ హ్రీమ్ ఓమ్ సువర్భువర్భూః
క్షుమ్ ఓమ్ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* ఆయాతు భగవాన్ *
విష్ణుస్సర్వేషామధిపతిః* (విష్ణుమావాహయామి) యామ్ ఓమ్
అనిరుద్ధసర్వదుష్టసంహారాత్మక విభక్తకవ్యవాహజీవకలామర్చ్చ
కే ఆవాహయామి వషట్ స్వాహా స్వధా నమః.

తథా శ్రీభూమ్యోరావాహనే ధ్రువశ్రీదేవ్యాః కౌతుక శ్రీదేవ్యాం
శ్రియ ముత్సవ శ్రీదేవ్యాం ధృతిం స్నపనశ్రీదేవ్యాం పవిత్రీం బలి
శ్రీదేవ్యాం ప్రమోదాయినీం ధ్రువభూదేవ్యాః కౌతుకభూమ్యాం హార

సగణా ససైన్యా పరమపురుషసహాయా సహదేవతాభిరనుమ
న్యతామ్, యా పద్మాసనా పద్మహస్తా హంసనిర్యాఖ్యవా
హినీ నిత్య మృషిభిశ్చానుగామినీం తామజాం పుణ్డరీకనయ
నాం భగవతీ [1]మోం శ్రియమావాహయామి, ధృతిమావా
హయామి, పవిత్రీమావాహయామి, ప్రమోదాయినీమావా
హయామి.

ణీం ఉత్సవభూమ్యాం పౌష్ణీం స్నపనభూమ్యాం క్షోణీం బలిభూమ్యాం
మహీమావాహయేత్ * [1] ఈమ్.

* అస్మిన్ పక్షే చలకలాగర్భితాని బింబాని బింబాన్తరాణ్యేవ సమ్పద్యన్తే.
'యథా కర్మణ ఏకస్య కల్పితాః పంచ వహ్నయః, యథా చైకశరీరస్య వాయుపంచ
కకల్పనమ్, తథా చైకవిమానస్య పంచబేరాణి కల్పయే'దితి భగవద్భృగువచనరీత్యా
బేరపంచకస్య ధ్రువకౌతుకోత్సవస్నాపనబలిబేరరూపస్య క్రమాద్విష్ణుపురుషసత్యాచ్యు
తానిరుద్ధనామకమూర్తిపంచకవ్యవహారః ప్రసిద్ధః. తదా ధ్రువస్య విష్ణురితి కౌతుకస్య పురు
ష ఇత్యౌత్సవస్య బేరస్య సత్య ఇతి స్నాపనస్యాచ్యుత ఇతి బలేరనిరుద్ధ ఇతి ప్రతి నియ
తో వ్యవహారః. అర్చనాకాలే తు పూర్వోక్తనయే ధ్రువకలాసు క్రమాత్కౌతుకాదిచ
తుష్వ విష్ణుపురుషసత్యాచ్యుతకలానామాధానాత్కౌతుకో విష్ణురౌత్సవః పురుషః స్నా
పనస్సత్యః బలిరచ్యుత ఇతి ప్రతినియతవ్యవహారస్య సంకోచః ప్రాప్యతే.

కించ 'ఆదిమూర్తేశ్చతుర్మూర్తిత్వాత్క్రమేణ విష్ణుర్మహావిష్ణు స్సదావిష్ణుర్వ్యా
పీనారాయణ ఇతి చతుర్మూర్తయో భవన్తి. విష్ణోరంశః పురుషో మహావిష్ణోరంశస్సత్యః
సదావిష్ణో రంశోఽచ్యుతో వ్యాపి నోఽంశోఽనిరుద్ధ ఇతి ధర్మాది బ్రహ్మగుణైశ్చ
తుర్ధా భిద్యతే, పురుషః పురుషాత్మకః పరమపురుషో ధర్మమయ ఇతి, సత్యస్సత్యాత్మ
కో జ్ఞానస్సర్వతేజో మయ ఇత్యచ్యుతోఽపరిమిత ఐశ్వర్య శ్రీపతిరిత్యనిరుద్ధో మహా
న్వైరాగ్యస్సంహారక ఇఽతీ త్యాది భగవన్మరీచి వచనేన తత్ర కుండలీకృత పురుషమావా
హయామి సత్యమావాహయామ్యచ్యుత మావాహయామ్య నిరుద్ధమావాహయామీ త్యుక్తే
షు చతుష్షు మూర్తిషు తదుక్త చత్వారి నామాని సంయోజ్య మూర్ధ్ని విష్ణుం దిక్షు చ
త్వారి నామాని చోక్త్వా తత్తద్బింబేషు మూర్త్యావాహనం కేచిత్కుర్వన్తి. తత్పక్షే సర్వ
తోపచారసమర్పణేపి పంచమూర్తి భిరుపచార సమర్పణే యుగపదేవ సర్వేషాం బిమ్బా
నామర్చనం సిద్ధ్యతీతి తే వదన్తి. తత్ర విచారణీయవిశేషాస్తు స్థలాన్తరే విమృశ్యన్తే.

వేదినీ దేవీ వసున్ధరీ స్యాద్వసుధా దేవీ వాసవీ, బ్రహ్మవర్చసః పితృణాం శ్రోత్రం విష్ణుర్మనః - ఆయాతు భగవతీ దేవీ హారిణీ శ్యామవర్ణా సగణా ససైన్యా పరమపురుషసహాయా సహ దేవతాభిరనుమన్యతామ్, యా [1]నీలోత్పలాసనా నీలోత్పల హస్తా మహాచాతకవాహినీ నిత్యమృషిభిశ్చానుగామినీం తామ జాం నీలోత్పలనేత్రీం భగవతీ [2]మోం హారిణీమావాహయామి, పౌష్ణీమావాహయామి, [3]క్షోణీమావాహయామి, మహీమా వాహయామి.

తతః పరం స్నాపనోత్సవబలిబేరేషు చతుర్ష్వపి పూర్వవద్విష్ణోః శ్రియో మహ్యాశ్చావాహనం కుర్యాత్.

అథ మన్త్రాసనం సఙ్కల్ప్య

'ప్రతద్విష్ణురస్త్వాసన'మితి కుశదర్భపుష్పాన్వితమేనాసనం

ప్రతద్విష్ణుస్తవ తే వీర్యాయ, మృగో న భీమః కుచరో గిరిష్ఠాః, యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేషు, అధిక్షియన్తి భువ నాని విశ్వా. అస్త్వాసనగ్ం శుభం లోకే బ్రుసీ శుద్ధస్తపోమ యమ్, తపశ్చాయుస్తథా యోగమస్తు తే పరమం పదమ్. విష్ణవేనమః ఆసనం దదామి* గి. శ్రియై నమః ఆసనం దదా మి ర. హారిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర.

విశ్వాధికానామితి స్వాగతం సమ్ముఖీకరణం

విశ్వాధికానాం భువనాదికర్త్రే ధాత్రే తపోయజ్ఞసువేదమూ ర్తే, సుస్వాగతం యత్ర తు తత్ర యస్మాత్తత్తే పదం సూరిభి

---

[1]ఉత్పలాసనా ఉత్పలహస్తా [2]గ్లామితి [3]క్షోణీం.

---

* విష్ణవే నమః ఆసనం కల్పయామీతి వా వదేత్

స్వాగతం తే. విష్ణవే నమః స్వాగతం దదామి* గి. శ్రియై నమః స్వాగతం దదామి ర. హారిణ్యై నమః స్వాగతం దదామి ర.

మనోభిమన్త్రేత్యర్చనానుమానయాచనం

మనోభిమన్తా మానవస్సుధర్మా యన్మాతరం పితరో మాన సేషు, అమోఘమోఘం ప్రతివేద వేదాస్స్వకం జనానా మనుమన్యతామిదమ్. విష్ణో అర్చనార్థం ప్రసీద, † పురుష అర్చనార్థం ప్రసీద, సత్య అర్చనార్థం ప్రసీద, అచ్యుత అర్చ నార్థం ప్రసీద, అనిరుద్ధ అర్చనార్థం ప్రసీద, శ్రీః అర్చనార్థం ప్రసీద, ధృతి అర్చనార్థం ప్రసీద, పవిత్రి అర్చనార్థం ప్రసీద, ప్రమోదాయిని అర్చనార్థం ప్రసీద, హారిణి అర్చనార్థం ప్రసీద, పౌష్ణి అర్చనార్థం ప్రసీద, క్షోణి అర్చనార్థం ప్రసీద, మహి అర్చనార్థం ప్రసీద.

‡ త్రీణి పదా - ఇన్ద్రోభిమన్త్రేతి పాదయోర్జలం సంస్రావయేత్పాద్యం

త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః, తతో ధర్మాణి ధారయన్. ఇన్ద్రోభిమన్తా మనసో వాయవశ్చాపస్సమగ్రా అభి తో యస్య దద్యాత్, విష్ణో ఇమాన్ వైష్ణవాంస్తర్పయామి ప్రసీద దేవాధిక తేజసైనమ్. విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గి. శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ర. హారిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర.

* విష్ణోః స్వాగతం. శ్రియః స్వాగతం మహ్యాః స్వాగతమితి వా వదేత్.

† విష్ణో భవానిదమర్చనమనుమన్యతామ్, శ్రీః భవతీ ఇదమర్చనమనుమన్య తామ్, హారిణీ భవతీ ఇదమర్చనమనుమన్యతామ్, ఇతి వా వదేత్.

‡ త్వం త్రీతి పాద్యాభిమన్త్రిణమితి పూర్వోక్తనయేనాభిమన్త్రితం పాద్యం దద్యాత్. మంత్రస్తు 35 పుటే ద్రష్టవ్యః.

* ఆమావాజస్య-త్రిర్దేవ ఇతి దేవస్య దక్షిణహస్తే స్వ ప్రశ్యామర్ఘ్యం
యోగే యోగే శన్నోదేవీ రిత్యాచమనీయంచ దద్యాత్.

ఆమావాజస్య ప్రసవో జగమ్యాదా ద్యావాపృథివీ విశ్వశం భూ, ఆ పూగన్తాం పితరా మాతరా చామాసోమో అమృత త్వాయ గమ్యాత్. త్రిర్దేవః పృథివీమేష ఏతామ్, విచక్రమే శతర్చసం మహిత్వా, ప్రవిష్ణురస్తు తవస స్తవీయాన్, త్వేషగ్గ్ హ్యస్య స్థవిరస్య నామ. విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం దదామి ౧. శ్రియై నమః అర్ఘ్యం దదామి ౧. హారిణ్యై నమః అర్ఘ్యం ద దామి ౧.

యోగే యోగే తవ స్తరం వాజే వాజే హవామహే, సఖాయ ఇన్ద్రమూతయే. శన్నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే, శం యోరభి స్రవస్తు నః, విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి ౧. శ్రియైనమః ఆచమనీయం దదామి ౧. హారిణ్యై నమః ఆచమ నీయం దదామి ౧.

ఘృతాత్పరి- విచక్రమ ఇత్యాస్యవివరగతం యథా భావయేత్తథా తా మ్బూలం

ఘృతాత్పరి మండ ఇవాప్సు స్నేహః సర్వాధికస్సర్వధత్తేషు శర్వః, సచేతనశ్చేతయతే స్వశక్త్యా ఏకో లోకాన్ గర్భవ త్స్వాతు సర్వాన్. విచక్రమే పృథివీమేష ఏతామ్, క్షేత్రాయ విష్ణుర్మను షేద శస్యన్, ధ్రువాసో అస్య కీరయో జనాసః, ఉరుక్షితిగ్ం సుజనిమా చకార. విష్ణవే నమః తామ్బూలం దదామి ౧. శ్రియై నమః తామ్బూలం దదామి ౧. హారిణ్యై నమః తామ్బూలం దదామి.

---

* ఆమావాజస్యేతి పాత్రశోధనే వినియుజ్యతే ప్రాయః. అర్ఘ్యాభిమన్త్రణమగ్నిరి న్ద్రేత్యుక్తం సంపాద్య దేయమ్. మన్త్రిస్తు ప్రాక్ వెప్పుటే ద్రష్టవ్యః.

ఇతి మన్త్రాసనం పంచోపచారం విజ్ఞేయం భవతి.

అథ స్నానాసనం సంకల్ప్య

భూః ప్రపద్య ఇతి దేవేశం నమస్కృత్యపరం రంహ ఇతి పీఠాదాదాయ స్వస్తి సూక్తం జప్త్వా ప్రతద్విష్ణుస్తవత ఇతి స్నానపీఠే దేవం సంస్థాప్య

భూః ప్రపద్యే భువః ప్రపద్యే సువః ప్రపద్యే భూర్భువస్సువః ప్రపద్యే విరాజమానం తమజం ప్రపద్యే తేజోమయం తేజసామప్యగమ్యగ్ం సర్వాత్మానం తమసః పారభూతం భూత్వా విశ్వం పాతి యస్తం ప్రపద్యే,విష్ణుం ప్రపద్యే,పురుషం ప్రపద్యే, సత్యం ప్రపద్యే, అచ్యుతం ప్రపద్యే, అనిరుద్ధం ప్రపద్యే. పరం రంహ ఆస్థాస్యే గారుడం రంహ ఆస్థాస్యే గారుత్మన్తం రంహ ఆస్థాస్యే, సర్వం సర్వరంహో వైష్ణవమహామాస్థాస్యే. స్వస్తినో మిమీతామ్* ప్రతద్విష్ణుస్తవతే వీర్యాయ, మృగో నభీమః కుచరోగిరిష్ఠాః, యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేషు, అధిక్షియన్తి భువనాని విశ్వా.

వేదాహముపానహావితి పాదుకే పురస్తాద్విన్యస్య పాద్యమాచమనం దత్వా

వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తుపారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభివదన్యదాస్తే. ఉపానహావధ్యవరోహామి, ప్రజాపతేశ్శరణమసి, బ్రహ్మణశ్ఛదిర్విశ్వజనస్య ఛాయాసి సర్వతోమా పాహి, భువః పునాతూమసి పూర్ణసంఘాస్తే గోకరావారమిదగ్ం హరేయమ్. విష్ణవే నమః పాదుకే దదామి ౧. త్రీణిపదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః, తతో ధర్మాణి ధారయన్. విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి ౧. శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ౨.

* స్వస్తినో మిమీతాం సూక్తః 26 పుటే ద్రష్టవ్యః

హారిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. శన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే - శంయోరభిస్రవన్తు నః. విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

అన్నాద్యాయేతి-పూతస్తస్యేతి దన్తధావనమౌదుమ్బరేణ కాష్ఠేన వా కాష్ఠేన కరోతి.

అన్నాద్యాయ వ్యూహధ్వం దీర్ఘాయురహమన్నాదో భూయాసమ్. పూతస్తస్య పారే* విష్ణవే నమః దన్తధావనం కరోమి గి. శ్రియై నమః దన్తధావనం కరోమి ర. హారిణ్యై నమః దన్తధావనం కరోమి ర.

ఇదం బ్రహ్మేతి జిహ్వాశోధనం, పూతస్తస్యేతి గండూషం యస్మైగర్భ ఇతి ముఖప్రక్షాళనం యోగే యోగే శన్నోదేవీరిత్యాచమనం

ఇదం బ్రహ్మపునీమహే, బ్రహ్మ పునాతు. విష్ణవేనమః జిహ్వాశోధనం కరోమి గి. శ్రియైనమః జిహ్వాశోధనం కరోమి గి. హారిణ్యైనమః జిహ్వాశోధనం కరోమి ర.

పూతస్తస్య పారే * విష్ణవేనమః గండూషం భావయామి గి. శ్రియైనమః గండూషం భావయామి ర. హారిణ్యైనమః గండూషం భావయామి ర.

యస్మై గర్భే వసతః పాపముగ్రం యజ్జాయమానస్య చ కించిదైర్ఘ్యమ్, పాపం జాతస్య యస్య భువి వర్తతో మే తస్య తత్పావమానీభిరహం పునామి. విష్ణవే నమః ముఖప్రక్షాళనం కరోమి గి. శ్రియైనమః ముఖప్రక్షాళనం కరోమి ర హారిణ్యైనమః ముఖప్రక్షాళనం కరోమి.

యోగే యోగే-శన్నోదేవీః, విష్ణవేనమః ఆచమనీయం దదా

మి గీ. శ్రియైనమః ఆచమనీయం దదామి ర. హరిణ్యైనమః ఆచమనీయం దదామి ర.

అతోదేవాదినా తైలోద్వర్తనం మూర్ధాదిపాద పర్యన్తం కరోతి.

అతో దేవా అవన్తు నః ఱ. విష్ణవే నమః తైలోద్వర్తనం కరోమి గీ. శ్రియైనమః తైలోద్వర్తనం కరోమి ర. హరిణ్యై నమః తైలోద్వర్తనం కరోమి ర.

తింత్రిణీరస శిలాచూర్ణ ఖండశీక పలాల భస్మాఽమలకాదిభిః పరిలిఖితమిత్యఙ్గశోధనం కరోతి. అష్టమ్యాం చ నవమ్యాం చ చతుర్దశ్యాం చ పర్వణి, అభ్యంజనం చ దంతానాం ధావనం వర్జయేత్తథా ఇతి క్రియాధికారే భృగుః.

పరిలిఖితగ్ం రక్షః పరిలిఖితా అరాతయః,పరిలిఖితగ్ం సోఽస్తి యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి యం చ వయం ద్విష్మః విష్ణవే నమః అఙ్గశోధనం కరోమి గీ. శ్రియైనమః అఙ్గశోధనం కరోమి ర. హరిణ్యైనమః అఙ్గశోధనం కరోమి ర.

వారీశ్చతస్ర ఇతి వారిణా సంస్నాప్య[1]

వారీశ్చతస్రః సదృశః కపీనాం పత్యుః ప్రత్యావరితాక్షరంచ, భూయో భూత్యై భువనస్య పుష్ట్యై స్నాయాత యస్సజ్గతం స్నాపయామి. విష్ణుం వారిణా స్నాపయామి గీ. శ్రియం వారిణా స్నాపయామి ర. హరిణీం వారిణా స్నాపయామి ర.

---

[1](నమో వరుణః శుద్ధ ఇతి క్షీరేణాగ్న ఆయాహీతి ఘృతేన దధిక్రావ్ణ్ణ ఇతి దధ్నా భూరానిలయ ఇతి గన్ధతోయేనాగ్నిమీళ ఇతి మధునా యాః ఫలినీర్యా ఇతి నాళికేరోదకేన శ్రియే జాత ఇతిహారిద్రోదకేన గంధద్వారామిషేత్యోవ్జ్ఞేత్వేతి గన్ధతోయేన చాన్తరాన్తరా వారీశ్చతస్ర ఇతి శుద్ధతోయేన ప్రత్యేకం సంస్నాప్య.

నమో వరుణశ్శుద్ధశ్శుద్ధోహమస్మి, శుద్ధో బ్రహ్మ విరో హ
ర్యథా శుద్ధః, పంచభూతాస్తథా శుద్ధాశ్శుద్ధోహమస్మి, బ్ర
హ్మోఽహమస్మి హరిరస్మి ఈశ ఈశోఽస్మి భవమభవామహే, వి
ష్ణుం క్షీరేణ స్నాపయామి గ. శ్రియం క్షీరేణ స్నాపయామి ర.
హరిణీం క్షీరేణ స్నాపయామి ర. వారిశ్చతస్రః * గ. ర. ర.
అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే, నిహోతా
సత్సి బర్హిషి. విష్ణుం ఘృతేన స్నాపయామి గ. శ్రియం ఘృతేన
స్నాపయామి ర. హరిణీం ఘృతేన స్నాపయామి ర. వారిశ్చ
తస్రః. గ. ర. ర.
దధి క్రావిణ్ణో అకారిషమ్, జిష్ణోరశ్వస్య వాజినః, సురభినో
ముఖాకరత్, ప్రాణ ఆయూగ్ంషి తారిషత్. విష్ణుం దధ్నా
స్నాపయామి గ. శ్రియం దధ్నా స్నాపయామి ర. హరిణీం
దధ్నా స్నాపయామి ర. వారిశ్చతస్రః* గ. ర. ర.
భూరాసిలయ భూతయా (భూతయా) పరిషించామి, భువస్సుషు
మ్నయా ప్రాణవత్యా చ పరిషించామి, స్వరమృతవత్యా జ్యోతి
ష్మత్యా చ పరిషించామి, తాగ్ం సవితుర్వరేణ్యస్య చిత్రామా
హం వృణే సుమతిం విశ్వజన్యామ్, యామస్య కణ్వో అదు
హత్ప్రపీనాగ్ం సహస్రధారాం పయసా మహీం గామ్. విష్ణుం
గన్ధతోయేన స్నాపయామి గ. శ్రియం గన్ధతోయేన స్నాప
యామి ర. హరిణీం గన్ధతోయేన స్నాపయామి ర. వారిశ్చ
తస్రః గ. ర. ర.
అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్, హోతారం
రత్నధాతమమ్. విష్ణుం మధునా స్నాపయామి గ. శ్రియం మ
ధునా స్నాపయామి ర. హరిణీం మధునా స్నాపయామి ర.
వారిశ్చతస్రః* గ. ర. ర.

యాః ఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పాయాశ్చ పుష్పిణీః, బృహస్పతి ప్రసూతాస్తా నో ముఞ్చన్త్వగ్ం హసః. విష్ణుం నాళికేరోదకేన స్నాపయామి గి. శ్రియం నాళికేరోదకేన స్నాపయామి ర. హారిణీం నాళికేరోదకేన స్నాపయామి ర. వారిశ్చతస్రః* గి. ర. ర.

శ్రియేజాతః శ్రియ ఆనిర్యాయ శ్రియం వయో జనితృభ్యో దధాతి, శ్రియం వసానా అమృతత్వమాయన్ భవన్తి సత్యా సమిధా మితద్రౌ. విష్ణుం హారిద్రోదకేన స్నాపయామి గి. శ్రియం హారిద్రోదకేన స్నాపయామి ర. హారిణీం హారిద్రోదకేన స్నాపయామి ర. వారిశ్చతస్రః* గి. ర. ర.

గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్, ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం త్వామిహోపహ్వయే శ్రియమ్. ఇషే త్వోర్జే త్వా వాయవస్థోపాయవస్థ దేవో వస్సవితా ప్రార్పయత శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవభాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీరనమీవా అయక్ష్మా మావస్తేన ఈశత మాఘశగ్ంసో రుద్రస్య హేతిః పరివో వృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్ గోపతౌ స్యాత బహ్వీర్యజమానస్య పశూన్ పాహి. యజ్ఞస్య ఘోషదసి ప్రత్యుష్టగ్ం రక్షః ప్రత్యుష్టా అరాతయః ప్రేయమగాద్ధిషణా బర్హిరచ్ఛ మనునా కృతా స్వధయా వితష్టా త ఆవహన్తి కవయః పురస్తాద్దేవేభ్యో జుష్టమిహ బర్హిరాసదే దేవానాం పరిషూతమసి వర్షవృద్ధమసి దేవబర్హిర్ మా త్వాన్వఙ్మా తిర్యక్పర్వ తే రాధ్యాసమాచ్ఛేత్తా తే మారిషం దేవబర్హిశ్శతవల్శం విరోహ సహస్రవల్శా వియగ్ం రుహేమ పృథివ్యాస్సంపృచః పాహి సుసంభృతా త్వా సంభరామ్యదిత్యై రాస్నాసీన్ద్రాణ్యై సన్నహనం పూషా తే గ్రన్థిం

పురుషసూ_క్తేన సంస్నాప్య

సహస్రశీర్‌షా పురుషః, సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్, స భూమిం విశ్వతో వృత్వా, అత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్, పురుష ఏవేదగ్ం సర్వమ్, యద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్, ఉతామృతత్వస్యేశానః, యదన్నేనాతిరోహతి, ఏతావానస్య మహిమా, అతో జ్యాయాగ్శ్చపూరుషః, పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః, పాదోఽస్యేహాభవాత్పునః, తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్, సాశనానశనే అభి, తస్మాద్విరాడజాయత, విరాజో అధిపూరుషః, స జాతో అత్యరిచ్యత, పశ్చాద్భూమిమథో పురః, యత్పురుషేణ హవిషా, దేవా యజ్ఞమతన్వత, వసన్తో అస్యాసీదాజ్యమ్, గ్రీష్మఇధ్మశ్శరద్ధవిః, సప్తాస్యాసన్ పరిధయః, త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః, దేవా య

గ్రథ్నాతు స తే మాస్థాదిష్ట/స్య త్వా బాహుభ్యాముద్యచ్ఛే బృహస్పతేర్మూర్ధ్నా హరామ్యుర్వన్తరిక్షమన్విహి దేవఙ్గమమసి. శుంధధ్వం దైవ్యాయ కర్మణే దేవయజ్యాయై మాతరిశ్వనో ఘర్మోఽసి ద్యౌరసి పృథివ్యసి విశ్వధాయా అసి పరమేణ ధామ్నా దృగ్ంహస్వ మాహ్వార్వసూనాం పవిత్రమసి శతధారం వసూనాం పవిత్రమసి సహస్రధారగ్ం హుతస్తోకో హుతో ద్రప్సోఽగ్నయే బృహతే నాకాయ స్వాహా ద్యావాపృథివీభ్యాగ్ం సా విశ్వాయుస్సావిశ్వవ్యచాస్సా విశ్వకర్మా సంపృచ్యధ్వమృతావరీరూర్మిణీర్మధుమత్తమా మన్ద్రాధనస్యసాతయే సోమేన త్వాతనచ్మీన్ద్రాయ దధి విష్ణో హవ్యగ్ం రక్షస్వ. విష్ణుం గన్ధతోయేన స్నాపయామి. గి. శ్రియం గన్ధతోయేన స్నాపయామి ర. హరిణీం గన్ధతోయేన స్నాపయామి ర. వారీశ్చతస్రః * గి. ర. ర.

ద్యజ్ఞం తన్వానాః, అబధ్నన్ పురుషం పశుమ్, తం యజ్ఞం
బర్హిషి ప్రౌక్షన్, పురుషం జాతమగ్రతః, తేన దేవా అయజన్త,
సాధ్యా ఋషయశ్చ యే, తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః, సమ్భృతం
పృషదాజ్యమ్, పశూగ్ స్తాగ్శ్చక్రే వాయవ్యాన్, ఆరణ్యాన్
గ్రామ్యాశ్చ యే, తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః, ఋచస్సామాని
జజ్ఞిరే, ఛన్దాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్, యజుస్తస్మాదజాయత,
తస్మాదశ్వా అజాయన్త, యే కే చోభయాదతః, గావో హ జ
జ్ఞిరే తస్మాత్, తస్మాజ్జాతా అజావయః, యత్పురుషం వ్యద
ధుః, కతిధా వ్యకల్పయన్, ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ, కౌ
వూరూ పాదావుచ్యేతే, బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్, బా
హూ రాజన్యః కృతః, ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః, పద్భ్యాగ్ం
శూద్రో అజాయత, చన్ద్రమా మనసో జాతః, చక్షో
స్సూర్యో అజాయత, ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ, ప్రాణాద్వాయుర
జాయత, నాభ్యా ఆసీదన్తరిక్షమ్, శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత,
పద్భ్యాం భూమిర్దిశశ్శ్రోత్రాత్, తథా లోకాగ్ం అకల్పయన్,
వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు
పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభి
వదన్ యదాస్తే, ధాతా పురస్తాద్యముదాజహార, శక్రః ప్రవి
ద్వాన్ ప్రదిశశ్చతస్రః, తమేవం విద్వానమృత ఇహ భవతి,
నాన్యః పన్థా అయనాయ విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త
దేవాః, తానిధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్, తేహ నాకం మహి
మానస్సచన్తే, యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః. విష్ణుం
వారిణా స్నాపయామి గి. శ్రియం వారిణా స్నాపయామి ర.
హరిణీం వారిణా స్నాపయామి ర.

మిత్రస్సుపర్ణ ఇతి శ్లోతేన విమృజ్య

మిత్రస్సుపర్ణశ్చన్ద్ర ఇన్ద్రో౽థ రుద్రస్త్వష్టా విష్ణుస్సవితా గోపతిస్త్వమ్, త్వం విష్ణుర్భూతాని తు త్రాసి దైత్యాస్త్వయా వృతం జగదుల్బేన గర్భః. §విష్ణుం శ్లోతేన విమృజామి. గి. శ్రియం శ్లోతేన విమృజామి ర. హారిణీం శ్లోతేన విమృజామి ర.

భూరసిభూరిత్యాదినా జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య

భూరసి భూః ప్రతిష్ఠిత్యై*

స్పృశ్యమర్ఘ్యం నివేదయేదితి స్నానాసనమష్టోపచారం విజ్ఞేయం భవతి, రాత్రౌ స్నానాసనమభ్యుక్షణం చ నేష్టం తస్యాం సన్ధ్యారక్షాలంకార దీపా ఉచితా ఇతి విశేషః.

త్రిర్దేవః పృథివీం. *విష్ణవేనమః అర్ఘ్యం నివేదయామి గి. శ్రియైనమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర.

తతో౽లఙ్కారాసనం సంకల్ప్య తేజోవత్సవః విష్ణోర్నుకమితి శ్వేతపీత కృష్ణరక్త (చిత్రశ్యామ) వస్త్రైరలంకరోతి.

తేజోవత్సవః సవితుః ప్రసవే౽శ్వినోర్బాహుభ్యామ్, పూష్ణోహస్తాభ్యామ్. విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని విమమే రజాంసి యో అస్కభాయదుత్తరగ్ం సధస్థం విచక్రమాణస్త్రేధోరుగాయో విష్ణోరరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠమసి విష్ణోశ్శ్నప్త్రేస్థో విష్ణోస్స్యూరసి విష్ణోర్ధ్రువమసి వైష్ణవమసి విష్ణవే త్వా విష్ణవేనమః వస్త్రం దదామి గి. శ్రియై నమః వస్త్రం దదామి ర. హారిణ్యై నమః వస్త్రం దదామి ర.

---

§ విష్ణవే నమః శ్లోతం దదామీత్యాది వా వదేత్.

సోమస్య తనూరసీత్యుత్తరీయం

సోమస్య తనూరసి తనువం మే పాహి, సా మాతనూరావిశ శివో మా తనూరావిశ. విష్ణోర్నుకం* విష్ణవేనమః ఉత్తరీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఉత్తరీయం దదామి ర. హారిణ్యైనమః ఉత్తరీయం దదామి ర.

(ఇదం బ్రహ్మేతి పవిత్రం ప్రణవేనోర్ధ్వపుండ్రం విష్ణోర్నుకమితి తిలకం

ఇదం బ్రహ్మ పునీమహే, బ్రహ్మ పునాతు. విష్ణోర్నుకం* విష్ణవేనమః పవిత్రం దదామి గి.

'ఓమ్' విష్ణోర్నుకం* విష్ణవే నమః ఊర్ధ్వపుండ్రం ధారయామి గి. శ్రియై నమః ఊర్ధ్వపుండ్రం ధారయామి ర. హారిణ్యై నమః ఊర్ధ్వపుండ్రం ధారయామి ర.

విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి * విష్ణవేనమః తిలకం ధారయామి గి. శ్రియై నమః తిలకం ధారయామి ర. హారిణ్యై నమః తిలకం ధారయామి ర.)

భూతో భూతేష్విత్యాభరణం

భూతో భూతేషు చరతి ప్రవిష్టస్స భూతానామధిపతిర్బభూవ, తస్య మృత్యౌ చరతి రాజసూయగ్ం స రాజారాజ్యమనుమన్య తామిదమ్. విష్ణోర్నుకం* విష్ణవే నమః ఆభరణం దదామి గి. శ్రియైనమః ఆభరణం దదామి ర. హారిణ్యై నమః ఆభరణం దదామి ర.

అగ్నిం దూతమిత్యుపవీతం దద్యాదేతేషాం విష్ణోర్నుకమిత్యనువర్తతే.

అగ్నిం దూతం వృణీమహే హోతారం విశ్వవేదసమ్, అస్య యజ్ఞస్య సుక్రతుమ్, విష్ణోర్నుకం* విష్ణవే నమః ఉపవీతం దదామి గి.

పూర్వవత్పాద్యమాచమనం చ దద్యాత్.

త్రీణి పదా విచక్రమే* ఇన్ద్రోభిమన్త్రా * విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గి. శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ర. హరిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. యోగే యోగే* శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

తద్విష్ణోః పరమమిమాస్సుమనస ఇతి మూర్ధ్ని భుజయోశ్శంఖ చక్రయోః పాదయోశ్చ పుష్పం దద్యాత్ §

తద్విష్ణోః పరమం పదం* ఇమాస్సుమనసః శ్రేష్ఠా దివ్యపుష్పాధివాసితాః, పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణ పూతాస్సూర్యస్య రశ్మిభిః, విష్ణవే నమః పుష్పాణి దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర.

తద్విప్రాస ఇమే గన్ధా ఇతి లలాటే గన్ధేనోర్ధ్వాగ్రమాలిప్య బాహ్వోర్వక్షసి కంఠే నాభేరూర్ధ్వే వా తేనాలంకుర్యాత్.

తద్విప్రాసో విపన్యవః* ఇమే గన్ధాస్సురభినో దివ్య గన్ధాధివాసితాః, పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణ పూతాస్సూర్యస్య రశ్మిభిః, † విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి గి. శ్రియై నమః గన్ధం దదామి ర. హరిణ్యై నమః గన్ధం దదామి ర.

యద్దాంజనమిత్యంజనం

యదాంజనం త్రైకకుదం జాతగ్ం హిమవత ఉపరి, తేనవా

---

§ సంహితాసు ప్రాయశః పుష్పన్యాసస్య ప్రాక్సంబన్ధ కూర్చన్యాసాదేవ విధానం పూర్వమేవోక్తమ్. ఏకచేరార్చనే మరీచి భగవత్పాదమతమనురుధ్య పుష్పన్యాసః పుష్పవిగ్రహాత్పూర్వ కాలిక స్సమ్పద్యతే. తదనుసృత్యాత్రాపి కేచిత్పుష్పన్యాససమ్పాదనం పుష్పవిగ్రహాత్పూర్వమేవోచితమితి తే మన్యన్తే.

† విష్ణుం గన్ధేనాలంకరోమీతి వా వదేత్.

మాంజే తేజసే యశసే భగాయ చ, విష్ణవే నమః అంజనం దదా
మి గీ. శ్రియైనమః అంజనం దదామి ర. హారిణ్యై నమః అంజనం
దదామి ర.

దేవస్యత్వేత్యాదర్శం దర్శయిత్వా పుష్పన్యాసం కుర్యాత్.

దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే, అశ్వినోర్బాహుభ్యామ్, పూ
ష్ణో హస్తాభ్యామ్, విష్ణవే నమః ఆదర్శం దర్శయామి గీ. శ్రియై
నమః ఆదర్శం దర్శయామి ర. హారిణ్యైనమః ఆదర్శం దర్శ
యామి ర.

(ధ్రువపీఠే పుష్పన్యాసః)

ధ్రువపాదయోర్మధ్యే ఓమ్ విష్ణవే నమః, ప్రాగాది చతుర్దిక్షు
క్రమేణ, ఓమ్ పురుషాయ నమః, ఓమ్ సత్యాయ నమః,
ఓమ్ అచ్యుతాయ నమః, ఓమ్ అనిరుద్ధాయ నమః, ఆగ్నే
యాది, ఓమ్ కపిలాయ నమః, ఓమ్ యజ్ఞాయ నమః, ఓమ్
నారాయణాయ నమః, ఓమ్ పుణ్యాయ నమః - ద్వితీయా
వరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ వారాహాయ నమః, ఓమ్ నార
సింహాయనమః ఓమ్ వామనాయ నమః, ఓమ్ త్రివిక్రమాయ
నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ సుభద్రాయ నమః, ఓమ్ ఈశితా
త్మనే నమః, ఓమ్ సర్వోద్వహాయనమః, ఓమ్ సర్వవిద్యే
శ్వరాయ నమః - తృతీయావరణే -ప్రాగాది, ఓమ్ ఇన్ద్రాయ
నమః, ఓమ్ యమాయ నమః, ఓమ్వరుణాయ నమః, ఓమ్
కుబేరాయ నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ అగ్నయేనమః, ఓమ్
నిర్ఋతయేనమః, ఓమ్ వాయవేనమః, ఓమ్ ఈశానాయనమః.
ఓమ్ శ్రియై నమః, ఓమ్ ధృత్యై నమః, ఓమ్ పవిత్ర్యై నమః,
ఓమ్ప్రమోదాయిన్యైనమః, ఓమ్హారిణ్యైనమః ఓమ్ పౌష్ణ్యై
నమః, ఓమ్ క్షోణ్యై నమః, ఓమ్ మహ్యై నమః.

(కౌతుకపీఠే పుష్పన్యాసః)

కౌతుకపీఠే ప్రాగాది, ఓమ్ సుభద్రాయ నమః, ఓమ్ హాయాత్మకాయ నమః, ఓమ్ రామదేవాయ నమః, ఓమ్ పుణ్యాదేవాయ నమః - ఆగ్నేయాది - ఓమ్ సర్వాయ నమః, ఓమ్ సుఖావహాయ నమః, మ్ఓ సంవహాయ నమః, ఓమ్ సువహాయ నమః - ద్వితీయావరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ మిత్రం ప్రపద్యే, ఓమ్ అత్రిం ప్రపద్యే, ఓమ్ శివం ప్రపద్యే, ఓమ్ విశ్వం ప్రపద్యే, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ సనాతనం ప్రపద్యే, ఓమ్ సనన్దనం ప్రపద్యే, ఓమ్ సనత్కుమారం ప్రపద్యే, ఓమ్ సనకం ప్రపద్యే - తృతీయావరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ ఇన్ద్రాయ నమః, ఓమ్ యమాయ నమః, ఓమ్ వరుణాయ నమః, ఓమ్ కుబేరాయ నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ అగ్నయే నమః, ఓమ్ నిర్ఋతయే నమః, ఓమ్ వాయవే నమః, ఓమ్ ఈశానాయ నమః.

పుష్పన్యాసదేవా ధ్రువకౌతుకపీఠసమాశ్రితాః ప్రథమావరణే ద్వితీయావరణే చ స్థితా బహిర్ముఖాః - తృతీయావరణే లోకపాలా దేవాభిముఖాస్సమర్చనీయాః, నామ్నా ప్రణవాది నమోఽన్తం పుష్పన్యాసః. ఏతేషామేకాదశోపచారైరర్చనం భవతి.

పుష్పన్యాసదేవేభ్యః ఆసనం దదామి, స్వాగతం దదామి, దేవా అనుమన్యన్తామ్, పాద్యం దదామి, ఆచమనీయం దదామి, పుష్పాణి దదామి, గంధం దదామి, ధూపం దదామి, దీపం దర్శయామి, అర్ఘ్యం నివేదయామి, ఆచమనీయం దదామి.

దక్షిణే - ఓమ్ మార్కండేయం ప్రపద్యే, ఉత్తరే-ఓమ్ భృగుం ప్రపద్యే, భిత్తిపార్శ్వే, దక్షిణే - ఓమ్ బ్రహ్మాణం ప్రపద్యే, ఉత్తరే-ఓమ్ గంగాధరం ప్రపద్యే, ద్వారప్రదేశే, దక్షిణే-ఓమ్

ధాత్రే నమః, ఉత్తరే-ఓమ్ విధాత్రే నమః, అధః-ఓమ్ భువంగాయ నమః, ఊర్ధ్వే-ఓమ్ పతఙ్గాయ నమః, దక్షిణకవాటే-ఓమ్ పతిరాయ నమః, ఉత్తరకవాటే-ఓమ్ వరణాయ నమః, దక్షిణద్వారదేశే-ఓమ్ మణికాయ నమః, ఉత్తరద్వారదేశే-ఓమ్ సంధ్యాయై నమః. అన్తరాలే-ఓమ్ న్యతూయ నమః, ఓమ్ ఇన్ద్రాయ నమః, ద్వితీయద్వారే-ఓమ్ విఖనసే నమః, ఓమ్ తాపసాయ నమః. తృతీయద్వారే-ఓమ్ కిష్కిన్ధాయ నమః, ఓమ్ తీర్థాయ నమః. (సోపానమధ్యే-ఓమ్ శ్రీభూతాయ నమః, ఓమ్ గరుడాయ నమః. ఆగ్నేయ్యాం-ఓమ్ హవిరక్షకాయ నమః, ఓమ్ అగ్నయేనమః, దక్షిణే-ఓమ్ వివస్వతే నమః, ఓమ్ వైవస్వతాయ నమః, నైరృత్యాం-ఓమ్ నిరృతయే నమః, ఓమ్ బలిరక్షకాయ నమః, పశ్చిమే-ఓమ్ మిత్రాయ నమః, ఓమ్ వరుణాయ నమః, వాయవ్యే-ఓమ్ పుష్పేశాయ నమః, ఓమ్ మరుతే నమః, ఉత్తరే - ఓమ్ క్షత్త్రే నమః, ఓమ్ కుబేరాయ నమః, ఐశాన్యాం-ఓమ్ ఈశానాయ నమః, ఓమ్ భాస్కరాయ నమః, భూతపీఠే, ప్రాగాది చతుర్దిక్షు - ఓమ్ చక్రాయ నమః, ఓమ్ ధ్వజాయ నమః, ఓమ్ శఙ్ఖాయ నమః, ఓమ్ యూథాధిపాయ నమః, ఓమ్ అక్షహన్త్రే నమః. గోపుర ద్వారదక్షిణవామయోః-ఓమ్ నాగరాజాయ నమః, ఓమ్ గణేశాయ నమః).

ఇత్యేతేషాం నామమన్త్రైరర్చనం కుర్యాదితి పుష్పన్యాసః.

పశ్చాత్ అభ్యన్తరం ప్రవిశ్య భూరాలనియేతి ద్వారప్రక్షాళనంచరేత్.

భూరానిలయ భూతయా పరిషించామి భువస్సుషుమ్నయా ప్రాణవత్యా చ పరిషించామి, స్వరమృతవత్యా జ్యోతిష్మత్యా చ పరిషించామి, తాగ్ంసవితుర్వరేణ్యస్య చిత్రామాహం

వృణే సుమతిం విశ్వజన్యామ్, యామస్య కణ్వో అదుహత్ప్రపీ
నాగం సహస్ర ధారాం పయసాం మహీం గామ్.

ధర్మాయేతి దక్షిణే జ్ఞానాయేతి మధ్యమే ఐశ్వర్యాయేతి వామే
పుష్పాణి నిక్షిప్య

ఓమ్ ధర్మాయ నమః ద్వారదక్షిణే, ఓమ్ జ్ఞానాయ నమః ద్వా
రమధ్యమే, ఓమ్ ఐశ్వర్యాయ నమః ద్వారవామే. ధర్మాదిభ్యః
పుష్పం దదామి.

ద్వారవామభాగే సర్వత్ర రక్షార్థం సేనాధిపతిమర్చయేదితి విజ్ఞా
యతే.

ఆగ్నేయో యస్మాద్యజామహే త్వా విశ్వే సదాత్వం మహి
తోనుశంభో, వైరాజ స్తే సుహుతం నిధత్తామ్. ప్రేక్ష్యామధీశో
విబుధానామనాదిః, యామేశస్తాం ధనితాం దధాతు. ఓమ్
విష్వక్సేనం ప్రపద్యే గి. పుష్పాణి దదామి.

ఇతి శ్రీవైఖానసే నృసింహవాజపేయీయే భగవదర్చాప్రకరణే
అనుక్రమణికాయాం చతుర్థః ఖండః.

అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

అథ పాదా ప్రక్షాళ్యాచమ్యార్చాస్థానముపవిశ్య పరోమాత్రయా బృహస్పతిరిమే ధూపా ఇతి చతుర్దిక్షు ధూపం ధూపయేత్.

పరో మాత్రయా తను వావృధాన, న తేమహిత్వ మన్వశ్నువన్తి, ఉభే తే విద్మ రజసీ పృథివ్యా, విష్ణో దేవ త్వం పరమస్య విత్సే - బృహస్పతిర్దేవానామిమం యజ్ఞం బృహత్తోమే దధాతు, బృహస్పతిర్వీతయే, (బృహస్పతిస్సోమం దధాతు బృహస్పతిర్యజ్ఞం దధాతు, బృహస్పతిర్వీతయే - బృహస్పతే అతి యదర్యోఽర్హాద్ద్యుమద్విభాతి క్రతుమజ్జనేషు, యద్దీదయచ్ఛవసర్తప్రజాత తదస్మాసు ద్రవిణం ధేహి చిత్రమ్ - ఉపయామ గృహీతోఽసి బృహస్పతేస్త్వైష తే యోనిః, బృహస్పతిర్వీతయే) - ఇమే ధూపాస్సురభినో దివ్యధూపాధివాసితాః, పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణపూతాస్సూర్యస్య రశ్మిభిః. †విష్ణవే నమః ధూపం ధూపయామి గి. శ్రియై నమః ధూపం ధూపయామి ర. హారిణ్యై నమః ధూపం ధూపయామి ర.

విష్ణోః కర్మాణి-శుక్రజ్యోతిరితి పార్శ్వయోర్దీపం దర్శయేత్.

విష్ణోః కర్మాణి* శుక్రజ్యోతిశ్చ దేవానాం* విష్ణవే నమః దీపం దర్శయామి గి. శ్రియై నమః దీపం దర్శయామి ర. హారిణ్యై నమః దీపం దర్శయామి ర.

త్రిర్దేవ-ఇన్ద్రియాణీతి నేత్రయోర్దర్శయేదీక్షణార్ఘ్యం

త్రిర్దేవః పృథివీమ్ * ఇన్ద్రియాణి శతక్రతో యా తేజనేషు పంచసు, ఇన్ద్రితానితఆవృణే. *విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి * గి. శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర.

† విష్ణవేనమః ధూపేన ధూపయామి, ధూపం దదామీతి వా వదేత్.

ఔత్సవం బేరమాసాద్య ఆసనస్నానవస్త్రాలంకార పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమనాని దద్యాత్.

ప్రతద్విష్ణుః * విష్ణవేనమః ఆసనం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆసనం దదామి ర. హరిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర. ఆపో హిష్ఠామయో భువః, తా న ఊర్జే దధాతన, మహేరణాయ చక్షసే, యోవశ్శివతమో రసః, తస్య భాజయతే హ నః, ఉశతీరివ మాతరః, తస్మా అరఙ్గమామవః, యస్య క్షయాయ జిన్వథ, ఆపో జనయథాచ నః. విష్ణవే నమః స్నానాయాభ్యుక్షణం కరోమి గి. ర. ర. తేజోవత్సవః* విష్ణవే నమః వస్త్రం దదామి గి. ర. ర. త్రీణి పదా* ఇన్ద్రోఽభిమన్త్రా * విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి. గి. ర. ర. యోగే యోగే * శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర. తద్విష్ణోః పరమం* ఇమాస్సుమనసః* విష్ణవే నమః పుష్పాణి దదామి గి. ర. ర. తద్విప్రాసః* ఇమే గన్ధాః* విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి గి. ర. ర. పరోమాత్రయా* బృహస్పతిర్దేవానాం* ఇమే ధూపాః* విష్ణవే నమః ధూపం దదామి గి. ర. ర. విష్ణోః కర్మాణి* శుభ్రాజ్జ్యోతిః* ‡విష్ణవే నమః దీపం దర్శయామి గి. ర. ర. త్రిర్దేవః పృథివీం* ఇంద్రియాణి శతక్రతో* §విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి గి. ర. ర. యోగే యోగే* శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి. గి. ర. ర.

‡ విష్ణవేనమః దీపం దదామీతి వా వదేత్.

§ స్పృశ్యం దృశ్యం నివేద్యమితి త్రివిధేఽర్ఘ్యే స్నానాసనవిహితస్యైవ నివేద్యత్వవచనాత్తత్రైవార్ఘ్యంనివేదయామీత్యుచితమ్. తథాప్యర్ఘ్యత్వావిశేషాదిహాపి కేచిత్ప్రయుఞ్జతే. ఇహార్ఘ్యం దదామీతి వా వదేత్. తథామన్త్రాసనేపిద్రష్టవ్యమ్.

తథైవ స్నాపనం బేరం బలిబేరం చాసాద్య పూర్వోక్తౌత్సవబేరోచితానేవోపచారాన్ దద్యాత్. †తథా పంచబేరేభ్యోఽతిరిక్తాన్ బింబ విశేషానపి యథానుశాసనం సప్తవింశతివిగ్రహైరష్టవిగ్రహైర్వార్చయేత్. న తత్రావాహనమ్. తథైవ సాళగ్రామశ్రీమూర్తీనామర్చనం భవతి‡. తేషామష్టోపచారాః.

శ్రీమహావిష్ణుం శుద్ధోదకేన స్నాపయామి (ఇతి సంస్నాప్య) పాద్యమాచమనం పుష్పం గన్ధం ధూపం దీపమర్ఘ్యమాచమనం దదామి.

దేవస్యాగ్రే త్రిపాదోపరి నీరాజనకుంభం నిధాయ శుచీవో హవ్యా ఇతి ప్రోక్ష్య కుంభే వరుణం పిధానే చన్ద్రం చతుర్దళేషు ప్రాగాది క్రమేణ వారాహం నారసింహం వామనం త్రివిక్రమమిత్యావాహ్యాష్టో

† 'అర్చయేల్లౌకికం బేరం సప్తవింశతివిగ్రహై'రితి భగవద్భృగువచనేన సప్తవింశతివిగ్రహారాధ్యః లౌకికబేరః పరామృశ్యతే. లౌకికత్వం చ బేరస్య తదాలయవిహిత ధ్రువాది బేరపంచకభిన్నవిష్ణుబింబత్వమేవ. సప్తవింశతి విగ్రహాస్తు ఆసనస్వాగతాఽనుమానపాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమన స్నానప్లోతవస్త్రోత్తరీయాభరణ యజ్ఞోపవీత పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాసాః.

'లౌకికం చావతారం చేత్పూజయేదష్టవిగ్రహై' రితివచనేనాష్టవిగ్రహైరారాధ్యం బేరాన్తరం లౌకికం జ్ఞాప్యతే. తస్య వచనస్యాయమర్థః, ఇదం చ బేరాన్తరం పూర్వోదితా ద్విలక్షణమ్. తద్ద్వైలక్షణ్యమవతారశబ్దేనోచ్యతే. యద్యయం లౌకికో బేరోఽవతారభేదస్య రామకృష్ణాదేః స్యాత్తదా తస్య పూజా విగ్రహైరష్టభిరేవ భవతీతి.

నవనీతేపి శయనాసన ప్రస్తావే లౌకికబేరః పఠ్యతే. 'కౌతుకం బలిబేరం వా అన్యల్లౌకికమేవ వా, అథ వా కృష్ణరూపం వా నిత్యం శయనతల్పకే' ఇత్యాదినా.

‡ సాళగ్రామార్చనే ఆవాహనం నిషిధ్యతే, యథోచితైరుపచారైరారాధనం పురాణాదిషు బహుశో మహిమానువర్ణనం చ ప్రస్తూయతే. తథా మరీచిభగవత్ప్రాదైరప్యానన్దసంహితాయాం శ్రౌతః సాళగ్రామసంవాద ఉక్తః 'వైఖానసా మత్కలయా ప్రదీప్తాస్తస్మాత్తేషాం తప్తచక్రం హి నిన్ద్యమ్, నిన్ద్యం యద్వన్మన్త్రసంస్కారపూర్వమావాహనం మే వ్యక్తచక్రే శిలాయామ్' ఇతి. సాళగ్రామమూర్తిం శ్రీమూర్తిరితి శిష్టా వ్యవహరన్తి.

పచారైరభ్యర్చ్య వర్తికాయాం శ్రియం ధూమే భవం జ్వలనే శ్రియం సమారాధ్యేవజ్జలం సంస్రావ్య పుష్పగన్ధాక్షతైః పూజయిత్వా (సురభిముద్రాం ప్రదర్శ్య)

శుచీవోహవ్యాః*

కుంభే వరుణమావాహయామి, పిధానే చన్ద్రమావాహయామి, చతుర్దలేషు ప్రాగాది, వారాహమావాహయామి నారసింహమావాహయామి, వామనమావాహయామి, త్రివిక్రమమావాహయామి, ఆవాహితేభ్యో దేవేభ్యః పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమనాన్యష్టోపచారాన్ దదామి. వర్తికాయాం శ్రియమావాహయామి, ధూమే భవమావాహయామి, జ్వాలాయాం శ్రియమావాహయామి ఆవాహితేభ్యో దేవేభ్యః పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమనాని దదామి.

విష్ణుస్త్వాం రక్షత్వితి కరాభ్యాం కుంభముద్ధృత్యేదం విష్ణుః, శ్రియే జాతః, శుభ్రాజ్యోతిరితి మూర్ధాదిపాదపర్యన్తం సర్వలోకహితార్థం లలాటాన్తం తద్గ్రామసమృద్ధ్యర్థం నేత్రాన్తం స్థానయజమానప్రభురాజవిజయార్థం చ త్రిః ప్రదక్షిణం భ్రామయేత్.

విష్ణుస్త్వాం రక్షతు చక్ర ఊర్ధ్వం ధనుః పూర్వం శక్తిర్దక్షిణమపరం గదోదీచీం నందకోధస్తాద్వాసుకి రన్తరేష్వితరేస్త్రాః, విఘ్నో విఘ్నాధీశో ప్రసాదాదిన్ద్రో భయాద్దుఃఖాద్యమో వరుణో విక్రమాత్, కుబేరోర్థక్షయాచ్ఛ్రీస్సర్వాభ్య ఊనాభ్యస్సమ్యక్సుమనసస్సర్వే రక్షన్తు. ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* శ్రియే జాతః శ్రియ ఆనిర్యాయ * శుభ్రాజ్యోతిశ్చ దేవానాం * ౩. విష్ణవే నమః నీరాజనం దర్శయామి ర. శ్రియై నమః నీరాజనం దర్శయామి ర. హరిణ్యై నమః నీరాజనం దర్శయామి ర.

(తద్దీపం పరిచారకహస్తే విసృజేత్సోఽపి సర్వవాద్యసర్వాలంకారసంయుక్తం విమానప్రదక్షిణం కృత్వా తద్దీపం భూతపృష్ఠే విసృజేత్).
యోగే యోగే ఇత్యాచమనీయం దత్వా ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం విష్ణుగాయత్ర్యా పుష్పాంజలిం దద్యాత్.

యోగే యోగే * శన్నోదేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియైనమః ఆచమనీయం దదామిర. హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ, ఓమ్ నమో నారాయణాయ, ఓమ్ నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్. విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర. హారిణ్యై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర.

(సోమం రాజానమితి ఛత్రం దేవస్య మూర్ధోపరి ధారయేత్.

సోమగ్ం రాజానం* విష్ణవే నమః ఛత్రం ధారయామి గి. శ్రియై నమః ఛత్రం ధారయామి ర. హారిణ్యై నమః ఛత్రం ధారయామి ర.

మరుతః పరమాత్మేతి చామరవ్యజనాదిభిః పార్శ్వయోస్సంవీజ్య

మరుతః పరమాత్మా పరమా గతిః పరం బ్రహ్మ పరం యోగమ్, పరమాత్మానం మన్యే అజరం యోగ్నిరహమన్నం వాయవే. విష్ణవే నమః చామరైర్వీజయామి గి. శ్రియై నమః చామరైర్వీజయామిర. హారిణ్యైనమః చామరైర్వీజయామి ర. వాయుపరీజలశయనీస్వ్యంధారాసత్యంధ్రోపరి మేదినీ, సోపరిధత్తంగాయ. విష్ణవే నమః తాలవృన్తాదిభిర్వీజయామి గి. ర. ర.

దేవస్య త్వేత్యాదర్శం ముఖే దర్శయతి.

దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే, అశ్వినోర్బాహుభ్యామ్, పూష్ణో హస్తాభ్యామ్. విష్ణవే నమః ఆదర్శం దర్శయామి గి. శ్రియై

నమః ఆదర్శం దర్శయామి ర. హారిణ్యై నమః ఆదర్శం దర్శ
యామి ర.)

(మాత్రాదానమ్)

కాంస్యపాత్రే ద్రోణతండులం పూరయిత్వా తదర్ధం పాదం పాదార్ధం వా తిలసంయుక్తం కృత్వా కదలీఫలాదీన్ సువర్ణం తామ్బూలం విన్యస్య (నారాచముద్రాం దర్శయిత్వా) అర్చకమాహూయ గన్ధమాల్యాదిభిః సంపూజ్య ఘృతాత్పరీతి మాత్రాదానం దేవస్య దక్షిణహస్తే నాభిమృశ్య దదాతి.

ఘృతాత్పరి మధు ఇవ* ...గోత్రాయ...శర్మణే శ్రీవైఖాన
సూత్రాయ యజుశ్శాఖాధ్యాయినే శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపిణే
అర్చకాయ తుభ్యమిదం మాత్రాదానమర్చనా సాద్గుణ్య సం
పాదనాయాఽహం సంప్రదదే (ఇదం న మమ).

సోఽర్చకో దేవస్య త్వేతి ప్రతిగృహ్య మన్త్రపుష్పమక్షతం దేవస్య మూర్ధ్ని పాదయోశ్చ ప్రక్షిప్య నిత్యైశ్వర్యో భవేత్యాశాస్తే.

దేవస్య త్వా *

† ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ శ్రీవైఖానసకల్పసూత్రేతిహాసపురాణగాథా మీమాంసా స్తోత్ర పంచాంగశ్రవణ (స్తోత్ర్య) మృదఙ్గపణవమర్దళనిస్సాళాదీన్ దేవం శ్రావయేన్నృత్తం చ దర్శయేత్.

ఋగ్వేదః :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, అగ్నిమీళే పురోహితం
యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్, హోతారం రత్నధాతమమ్.

---

† 'వేదపారాయణాదీని పురాణస్తుతిమేవ చ, దేవస్యాఽపరభాగే తు ఘోషయేద్వేదమన్త్రవాన్, బ్రాహ్మణైర్విష్ణుభక్తైశ్చ యథాఽచార్యపురస్సర' మిత్యుపచారనిర్ణయ నిరూపక క్రియాధికారదశమాధ్యాయస్థ వచనైర్భక్తానామితరేషాం బ్రాహ్మణాదీనాం తత్కాలే సమవాయే తేషామపి స్తోత్రకరణాదావన్వయం తత్కారణేఽర్చకస్య పురోగామిత్వం చ సూచ్యతే.

యజుర్వేదః :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, ఇషే త్వోర్జేత్వా వాయవ స్థోపాయవస్థ దేవోవస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవభాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీరనమీవా అయక్ష్మామావస్తేన ఈశతమాఽఘశగంసో రుద్రస్య హేతిః పరివో వృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్ గోపతౌ స్యాద బహ్వీర్యజమానస్య పశూన్ పాహి.

సామవేదః :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే, నిహోతా సత్సి బర్హిషి.

అథర్వవేదః:— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, శన్నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే, శంయోరభిస్రవన్తు నః.

ఉపనిషత్:— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరేత్, నమ ఇతి పశ్చాత్, నారాయణాయేత్యుపరిష్టాత్, ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమ ఇతి ద్వే అక్షరే, నారాయణాయేతి పంచాక్షరాణి, ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమ్, యోహవై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి, అనుపబ్రువస్సర్వమాయురేతి, విన్దతే ప్రాజాపత్యమ్, రాయస్పోషం గౌపత్యమ్, తతోఽమృతత్వమశ్నుతే తతోఽమృతత్వమశ్నుత ఇతి, య ఏవం వేద, ఇత్యుపనిషత్.

పారమాత్మికమ్:— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, విష్ణుస్సర్వేషామధిపతిః పరమః పురాణః పరో లోకానామజితో జితాత్మా, భవతే భవాయ స్వాహా.

శ్రీవైఖానసకల్పసూత్రమ్:— హరి ఓమ్, అథనిషేకాదిసంస్కారాన్ వ్యాఖ్యాస్యామః ఋతుసఙ్గమనగర్భాధానపుంసవనసీమన్తవిష్ణుబలిజాతకర్మోత్థాననామకరణాన్నప్రాశన ప్రవాసాగమన పిణ్డవ

ర్ధనచౌళోపనయన పారాయణవ్రతబంధవిసర్గోపాకర్మ సమావ
నపాణిగ్రహణానీత్యష్టాదశ సంస్కారాశ్శారీరాః.—అథా
గ్నౌనిత్యహోమాన్తే విష్ణోర్నిత్యార్చా సర్వదేవార్చా భవత్య
గ్నిర్వైదేవానామవమో విష్ణుః పరమస్తదన్తరేణ సర్వా
అన్యాదేవతాః, ఇతి బ్రాహ్మణం, తస్మాద్గృహే పరమం విష్ణుం
ప్రతిష్ఠాప్య సాయం ప్రాతర్హోమాన్తేర్చయతి...యజ్ఞేషు విహీనం
తత్సంపూర్ణం భవతి. ద్విజాతిరతన్ద్రితో నిత్యం దేవాయతనే
వా భక్త్యా భగవన్తం నారాయణమర్చయే త్తద్విష్ణోః పరమం
పదం గచ్ఛతీతి విజ్ఞాయతే.

భగవచ్ఛాస్త్రమ్:— మరీచిం మహామునిం స్వశిష్యార్పితకుశాసనే
సమాసీనం సర్వజ్ఞం జితేన్ద్రియం శుద్ధం నానాలోకనివాసినో
ధర్మసంసక్తాః ఋషయః సమాగమ్యానమ్య భగవన్ కేన
మార్గేణ కైర్మన్త్రైః కం దేవమర్చయన్తః కాన్ లోకాన్
గమిష్యన్తీత్యూచుః, మరీచిరువాచ, సుప్రసన్నం పరమా
త్మానం నారాయణం ధ్యాత్వా ఽభివన్ద్య శ్రుత్యనుకూలేనమా
ర్గేణ చతుర్వేదోద్భవైర్మన్త్రైస్తమర్చయన్తః శ్రుతిభిరభిహితం
శాశ్వతమతీన్ద్రియం పరాత్పరం దేవైరనభిలక్ష్యం తద్విష్ణోః
పరమంపదం గచ్ఛేయురితి.

శ్రీమద్రామాయణమ్ :—

ఓమ్, తపస్స్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్
నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్.
ఇచ్ఛామో హి మహాబాహుం రఘువీరం మహాబలమ్
గజేన మహతా యాన్తం రామం ఛత్రావృతాననమ్.
తం దృష్ట్వా శత్రుహన్తారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్
బభూవ హృష్టా వైదేహీ భర్తారం పరిషస్వజే,

తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ.
పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ
ఫలమూలాశినౌ దాన్తౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ
పుత్రౌ దశరథస్యాస్తాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ.

శ్రీభాగవతమ్:—

ఓమ్, జన్మాద్యస్య యతోఽన్వయాదితరతశ్చార్థేష్వభిజ్ఞస్స్వరాట్
తేనే బ్రహ్మ హృదా య ఆదికవయే ముహ్యన్తి యత్సూరయః
తేజోవారిమృదాం యథా వినిమయో యత్ర త్రిసర్గో మృషా
ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్తకుహకం సత్యం పరం ధీమహి.
తాసామావిరభూచ్ఛౌరిస్స్మయమానముఖామ్బుజః
పీతామ్బరధరస్స్రగ్వీ సాక్షాన్మన్మథమన్మథః.

శ్రీపిష్ణుపురాణమ్:—

ఓమ్, పరాశరం మునివరం కృత పౌర్వాహ్ణిక క్రియమ్
మైత్రేయః పరిపప్రచ్ఛ ప్రణిపత్యాభివాద్యచ.
వర్ణాశ్రమాచారవతా పురుషేణ పరః పుమాన్
విష్ణురారాధ్యతే పన్థా నాన్యస్తత్తోషకారకః.

శ్రీభారతమ్:—

ఓమ్, నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్.

ఓమ్, ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతాయుయుత్సవః
మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ
మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు
మామేవైష్యసి యుక్త్వైవమాత్మానం మత్పరాయణః.
సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః.

బ్రహ్మసూత్రమ్.

ఓమ్, అథాఽతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా, జన్మాద్యస్య యతః, శాస్త్ర
యోనిత్వాత్, ఈక్షతేర్నాఽశబ్దమ్.

బ్రహ్మసూత్రభాష్యమ్.

నిరుపమగుణసిన్ధుర్నిత్యలక్ష్మీసమేతో
నిఖిలనిగమవేద్యో నిస్తులో వేఙ్కటేశః,
నిజచరణసమర్చాఽసక్తభక్తౌఘరక్షీ
నివసతు హృదయే మే స్వాఙ్ఘ్రిభక్తిం వితన్వన్.
ప్రణమ్య విఖనోమునిం త్రియుగపుత్రమత్రిం భృగుం
మరీచిమథ కాశ్యపం మమగురూంశ్చ వైఖానసాన్
తదీయమతముత్తమం సమనుసృత్య వైయాసికీం
గిరాం ప్రవివృణోమ్యహం శ్రుతిశిరోర్థవిద్యోతినీమ్.

ఇహఖలు భగవాన్ కారుణికః పారాశర్యః సంసృతి సిన్ధుని
మజ్జచ్చేతన వర్గోద్ధారణాయ ప్రవృత్తః సమస్తోపనిషత్ప్రతిపా
దితం నిఖిలజగదేక శరణ్యాపహత పాప్మత్వానవధికకృపాలు
త్వాది కల్యాణగుణాకర పరమపురుషోపాసనం ప్రఖ్యాపయి
తుం చతురధ్యాయాత్మకం శారీరకం నిర్మమే. అత్రాకారః
శ్రీమన్నారాయణవాచక ఇతి ప్రథమం ప్రయుక్తః, అక్షరాణా
మకారోఽస్మి ఇతి భగవద్వచనాదకారస్య తదాత్మకత్వం చ
విదితమ్. అథ శబ్దస్య మఙ్గలార్థత్వ మానన్తర్యార్థత్వం చ ఏక
వృన్తగతఫలద్వయవద్బోధ్యమ్. మఙ్గళత్వం చ పరబ్రహ్మణః
పరమపురుష స్యైవ యుక్తతరమ్.

పంచాంగశ్రవణమ్:—

నక్షత్రం యోగః కరణమేవ చ
కాలో విష్ణుమయః పక్షమాస ర్త్వబ్దాయనాభిధః

మంగళమ్:—

శ్రియః కాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్,
శ్రీ వేంకట నివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ †.

అతో దేవాః ౬. విష్ణవే నమః నృత్తందర్శయామి ౫. ర. ర.
ఇత్యలంకారాసనం దశోపచారం విజ్ఞేయం భవతి.
పృథుకకదలీఫలపాయసాఽపూప గుడలాజదధినాళికేరచూతఫలాదీని
విన్యస్య [1]విశ్వభేషజమన్త్రేణ దేవస్య దక్షిణహస్తే స్పర్శయన్ వదనే
నివేదయేత్.

తముష్టుహి యః స్విషుస్సుధన్వా యో విశ్వస్య క్షయతి భేష
జస్య, యక్ష్వామహే సౌమనసాయ రుద్రం నమోభిర్దేవమసురం
దువస్య, అయం మే హస్తో భగవానయం మే భగవత్తరః
అయం మే విశ్వభేషజోఽయం శివాభిమర్శనః.

---

[1]విశ్వభేషజగ్ం సుభేషజమ్, యథాఽసతి ఇదం మే విశ్వభేషజమ్,
అశ్వినాప్లావతాం యువమ్, ఇదమహగ్ం సేనాయాభిత్వర్యై,
త్వం జుషజభేషజం న వైశ్వానరాయ భేషజమ్, అథో అస్మ
భ్యం భేషజగ్ం సుభేషజమ్—ఆవాతవాహి భేషజం వివాత.
వాహి యద్రపః, త్వగ్ంహి విశ్వభేషజో దేవానాం దూత
ఈయసే.

---

† దేవస్యాదర్శదర్శనానన్తరం 'దేవస్య దర్శయిత్వా తు స్తోత్రం వేదైః క్రమా
చ్చరేత్, స్తోత్రధ్వనిసమాయుక్తం దేశభాషాశ్చ శ్రావయేత్' ఇతి సంహితాన్తరసంవా
దాదత్ర తత్తద్దేశే తత్తద్దేశీయాభిర్భాషాభిః స్తోత్రమనుమన్యతే. యథా ద్రావిడదేశే
ద్రావిడ్యాం భాషాయాం రచితాన్ భగవత్కల్యాణగుణబోధకాన్ గాథావిశేషాన్
ఆంధ్రదేశే ఆంధ్ర్యాం భాషాయాం రచితాంస్తాదృశప్రబన్ధవిశేషాన్ కర్ణాటదేశే
కర్ణాటభాషాయాం రచితాంస్తాదృశగ్రంథవిశేషా నిత్యాదిప్రకారేణ దేశాన్తరేషు తద్దే
శీయభాషాప్రబన్ధాన్ శ్రావయేత్, తథా క్వచిత్క్వచిదాచారే ప్యయం ప్రకారః పరి
దృశ్యతే, పాక్షికమిదం దేశ భాషాశ్రావణమ్ తథానుశాసనాత్. ఉక్తశ్లోకే చకా
రస్య తదర్థకత్వాచ్చ. నాయం చకారోఽనుక్తసముచ్చాయకః, బహుగ్రంథవిరోధాత్.

విష్ణవే నమః ఫలమపూపాది నివేదయామి గి. శ్రియై నమః ఫలమపూపాది నివేదయామిర. హారిణ్యై నమః ఫలమపూపాదినివేదయామిర.

యోగే యోగ ఇత్యాచమనం విచక్రమ ఇతి తామ్బూలం ముఖాన్తముద్ధృత్య నివేద్య విష్ణుగాయత్ర్యా పుష్పాంజలిం దద్యాత్.

యోగే యోగే* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామిగి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. విచక్రమే పృథివీమ్ * విష్ణవే నమః తామ్బూలం నివేదయామి గి. శ్రియై నమః తామ్బూలం నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః తామ్బూలం నివేదయామి ర. నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్. విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర హారిణ్యైనమః పుష్పాంజలిం దదామి ర.

తతో భోజ్యాసనం సంకల్ప్య గుడమధుదధిక్షీరఘృతమిశ్రం † మధుపర్కం యన్మధునో మధవ్యమితి నివేద్యాచమనం దద్యాత్.

యన్మధునో మధవ్యం పరమమన్నాద్యం వీర్యమ్, తేనాహం మధునో మధవ్యేన పరమేణాన్నాద్యేన వీర్యేణ పరమోఽన్నాదో మధవ్యోఽసాని - విష్ణవే నమః మధుపర్కం నివేదయామి గి. శ్రియై నమః మధుపర్కం నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః మధుపర్కం నివేదయామి ర. యోగే యోగే * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

---

† అగ్నిమీళేతి మన్త్రేణ మధుపర్కం నివేదయేదితి భార్గవక్రియాధికారవచనాదగ్నిమీలమన్త్రేణ మధుపర్కోయుక్తః.

అథావనీదమితి మండలాన్యుపలిప్య

అథావనీదం పరమం పవిత్రం సురేశవీర్యాదిదమస్తు రక్షాః,
అయాన్తు దేవాః పితృభిస్సహాత్రాస్మిన్ స్థలే సన్నిధిం ధత్తలిప్తే.

(ఆమావాజస్యేతి హవిఃపాత్రాణి సంశోధ్య) పుష్పాద్యైరధిదేవమాదిత్యమభ్యర్చ్య

ఆదిత్యం ప్రపద్యే, భాస్కరం ప్రపద్యే, సూర్యం ప్రపద్యే, మార్తాణ్డం ప్రపద్యే, వివస్వన్తం ప్రపద్యే.

పుష్పాదీన్ సంశోధ్య దేవస్యత్వేతి హవిః, పాత్రం చ గోఘృతేనాఽభిఘార్య

దేవస్యత్వా సవితుః* హవిరభిఘారయామి, పాత్రమభిఘారయామి.

అమృతోపస్తరణమసీత్యన్నం యుక్తం పాత్రేషు ప్రక్షిప్య

అమృతోపస్తరణమసి.

ఫలదధిగుడోపదంశాదీన్ †విష్ణుగాయత్ర్యా విన్యస్య

నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్.

యత్తే సుసీమ ఇతి గోఘృతమాస్రావ్య

యత్తే సుసీమే హృదయం దివి చన్ద్రమసః శ్రితమ్, తథాఽమృతత్వస్యేశానో మాహం పౌత్రమఘగ్ం రుదమ్, వేద తే భూమి హృదయం దివి చన్ద్రమసః శ్రితమ్, తథాఽమృతత్వస్యేశానో మాహం పౌత్రమఘగ్ం రుదమ్.

అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ తులసీం నిక్షిప్య పుష్పాద్భిః ప్రోక్ష్య పరిషిచ్య

ఓమ్ నమో నారాయణాయ.

---

† వరం విష్ణుర్వరేణీయం భర్గో మా యా చ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాదితి విష్ణుగాయత్రీమిహ కేచిదాచార్యాః ప్రయుంజతే.

ఓమ్- తత్సవితుర్వరేణియం భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యో నః ప్రచోదయాత్.

అన్నసూక్తేనాభిమృశ్య† (సురభిముద్రాం ప్రదర్శ్య) తదస్య ప్రియం (సుభూస్స్వయంభూః) ఇతి ‡విష్ణవే సర్వం హవిర్నివేదయేత్.

అహమస్మి! ప్రథమజా ఋతస్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాభిః, యో మా దదాతి స ఇ దేవమావాః, అహమన్నమ

---

†అత్రాన్నసూక్తాభిమర్శనానన్తరం యత్తే సుసీమ ఇత్యభిఘారణం క్వచిద్దృశ్యతే. యథా క్రియాధికారే భృగుః —

ఆమావాజేతి మన్త్రేణ హవిః పాత్రాణి శోధయేత్
రవిం తత్ర సమభ్యర్చ్య పునశ్చాపి విశోధయేత్
అభిఘార్య ఘృతేనైవ దేవస్యత్వేతి మన్త్రితః
అమృతోపస్తరేత్యుక్త్వా హవిః ప్రక్షిప్య తత్ర వై
గాయత్రీమన్త్రముచ్చార్య సూక్తైస్సర్వోపదంశకమ్
అన్నసూక్తేన మన్త్రేణ హవీంషి చాభిమృశ్య చ
ఘృతపాత్రం తతో గృహ్య త్రిపాదోపరి సంస్థితమ్
యత్తే సుసీమ ఇత్యుక్త్వా ఘృతమాస్రావయేత్పునః ఇత్యాది.

‡ హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్, స దాధార పృథివీం ద్యాముతేమాం కస్మై దేవాయ హవిషావిధేమ. పురుషాయ నమః పాయసం నివేదయామి.

ఇహ పుష్టిం పుష్టిపతిర్దధాత్విహ ప్రజాం రమయతు, ప్రజాపతయే పుష్టిపతయేఽగ్నిపతయే రయిపతయే కామాయాన్నాద్యాయ. సత్యాయ నమః తిలౌదనం నివేదయామి.

సమావవర్తి పృథివీ సముషా సమునూర్య స్సము విశ్వమిదం జగత్, వైశ్వానరజ్యోతిర్భూయాసం విభుం కామం వ్యశ్నవై భూః. అచ్యుతాయ నమః గౌల్యం నివేదయామి.

త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః, తతో ధర్మాణి ధారయన్. అనిరుద్ధాయ నమః యావకం నివేదయామి. ఇతి హవిర్దానే విశేషః.

పంచమూర్తిభ్యః ప్రత్యేకం హవిర్దాన పక్షే తేషామాచమనదానేఽర్ఘ్యదానే చ మన్త్రాః పృథగుచ్యన్తే. పురుషాదీనాం క్రమేణా పోహిష్ఠేతి యోగేయోగ ఇతి సమానే వృక్షఇతి పవిత్రన్త ఇత్యాచమనం తథా హిరణ్యగర్భఇతి దమాపశ్శివాఇతి నారాయణాయ విద్మహే ఇతి కయానశ్చిత్ర ఇత్యర్ఘ్యదానం చ భవతి.

న్నమదన్తమద్మి, పూర్వమగ్నే రపిదహాత్యన్నమ్, యత్తౌ హాసా
తే అహముత్తరేషు, వ్యాత్తమస్య పశవస్సు జమ్భమ్, పశ్య
న్తి ధీరాః ప్రచరన్తి పాకాః, జహామ్యన్యం న జహామ్యన్యమ్,
అహమన్నం వశమిచ్చరామి, సమానమర్థం పర్యేమి భుఞ్జత్,
కోమామన్నం మనుష్యో దయేత, పరాకే అన్నం నిహితం
లోక ఏతత్, విశ్వైర్దేవైః పితృభిర్గుప్తమన్నమ్, యదద్యతే
లుప్యతే యత్పరోప్యతే, శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ,
మహాన్తౌ చరూ సకృద్దుగ్ధేన పప్రౌ, దివం చ పృశ్ని పృథివీం చ
సాకమ్, తత్సంపిబన్తో న మినన్తి వేధసః, నైతద్భూయో భవ
తి నో కనీయః, అన్నం ప్రాణమన్నమపానమాహుః, అన్నం
మృత్యుం తము జీవాతుమాహుః, అన్నం బ్రహ్మణో జరసం
వదన్తి, అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానామ్, మోఘమన్నం
విన్దతే అప్రచేతాః, సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్స తస్య, నార్యమణం
పుష్యతి నో సఖాయమ్, కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ, అహం
మేఘః స్తనయన్ వర్షన్నస్మి, మామదన్త్యహమద్మ్యన్యాన్,
అహగ్ంసదమృతో భవామి, మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి.
తదస్య ప్రియమభిపాథో అశ్యాం నరో యత్ర దేవయవో మ
దన్తి, ఉరుక్రమస్య స హి బన్ధురిత్థా విష్ణోః పదే పరమే మధ్వ
ఉత్సః. (సుభూస్స్వయం భూః ప్రథమం మహత్యర్ణవే దధేహ
గర్భమృత్వియమ్, యతో జాతః ప్రజాపతిః) విష్ణవే నమః హ
విర్నివేదయామి గి. శ్రియై నమః హవిర్నివేదయామి ర. హారి
ణ్యైనమః హవిర్నివేదయామి. ర.

ఔత్సవాదీన్ బేరాన్ లౌకికాన్ బింబాన్ సాలగ్రామాంశ్చాసాద్య పృ
థక్పృథగ్ఘవిరపూపాదికం చ నివేద్య

తదస్య ప్రియం * సుభూస్స్వయమ్భూః * విష్ణవే నమః హవి
ర్నివేదయామి గి. ర. ర.

సుభూఃస్వయమ్భూరిత్యపూపాదీన్ నివేద్య

సుభూస్స్వయమ్భూః* విష్ణవే నమః అపూపాదీన్ నివేద యామి. గి. ర. ర.

పృథుకకదలీపాయససక్తులాజగుడదధి నాళికేరపనసాదీన్ విశ్వభేషజమన్త్రేణ నివేదయేత్. విష్ణవేనమః అపూపాదీన్ నివేదయామి గి. ర. ర.

తముష్టుహీయః స్వీషుః * విష్ణవే నమః పృథుకాదీని నివేదయామి. గి. శ్రియై నమః పృథుకాదీని నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః పృథుకాదీని నివేదయామి ర.

అపక్వాని చ సర్వాణ్యష్టాక్షరేణ నివేదయేత్.

ఓమ్ న మో నా రా య ణా య. విష్ణవే నమః ఫలాదికం నివేదయామి గి. శ్రియై నమః ఫలాదికం నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః ఫలాదికం నివేదయామి ర.

ఇదం విష్ణురితి స్వాదు శీతలం సురభి పానీయం దత్వాఽన్తః పరిషేకం గణ్డూషం పాద్యమాచమనం చ దద్యాత్.

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే * విష్ణవే నమః స్వాదు శీతలం సురభి పానీయం దదామి గి. శ్రియై నమః స్వాదు శీతలం సురభి పానీయం దదామి ర. హారిణ్యై నమః స్వాదు శీతలం సురభి పానీయం దదామి ర. 'ఓమ్' అన్తః పరిషేకం కరోమి. పూతస్తస్య * విష్ణవే నమః గణ్డూషం భావయామి గి. శ్రియై నమః గణ్డూషం భావయామి ర. హారిణ్యైనమః గణ్డూషం భావయామి ర. త్రీణి పదా* విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గి. శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ర. హారిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర.శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః

ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

ఘృతాత్పరి విచక్రమ ఇతి (పాండరపిప్పలీపత్ర వజ్రఘనసారామ్బు శుక్తిక్షారయుతం) దక్షిణాసహితం ముఖవాసం ప్రదాయ

ఘృతాత్పరి* విచక్రమే* విష్ణవే నమః ముఖవాసం దదామి గి. శ్రియై నమః ముఖవాసం దదామి ర. హారిణ్యైనమః ముఖవాసం దదామిర.

ఔత్సవాదీన్ బేరానన్యాంశ్చాసాద్య పానీయాచమనముఖవాసాన్ పృథక్పృథగ్దద్యాత్.

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే గి. విష్ణవే నమః పానీయం దదామి గి. ర. ర. యేగే యోగే * శన్నో దేవీః * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర. ఘృతాత్పరి* విచక్రమే* విష్ణవే నమః ముఖవాసం నివేదయామి గి. ర. ర.

ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం పుష్పాంజలిం దత్వా

ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ, ఓమ్ నమో నారాయణాయ, ఓమ్ ప్రణవస్వరూపిణే భగవతే వాసుదేవాయ నమః. ఓమ్ ప్రణవస్వరూపిణే నారాయణాయ నమః. విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాంజలిం దదామిర. హారిణ్యై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర.

భూః ప్రపద్య ఇత్యుపచారాన్ క్షమస్వేతి ప్రణమ్య వైష్ణవైస్సూక్తైస్సంస్తూయాలంకారదీపం దర్శయేత్.

భూఃప్రపద్యే * విష్ణుం ప్రపద్యే గి.శ్రియైనమః ర. హారిణ్యై నమః ర. విష్ణుం ప్రణమామి గి. శ్రియం ప్రణమామి ర. హారిణీం ప్రణమామి ర.

[1]ఉపచారాపదేశేన కృతానహరహర్మయా
అపచారానిమాన్ సర్వాన్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

---

[1]అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా రాగాద్ద్వేషాత్ప్రమాదతః
అపరాధః కృతో యస్తం క్షమస్వ పురుషోత్తమ.
మయా వా మజ్జనైర్వాపి మమ బన్ధుభిరేవ వా
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.
రాజ్ఞా వా తదమాత్యైర్వా రాజభృత్యైరథాపివా
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.
ఆచార్యేణార్చకేనాపి భక్తైర్వా పరిచారకైః
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.
గాయకైర్నర్తకైర్వాథ తథా వాదిత్రవాదకైః
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.
ప్రణవాదివిసర్గాన్తం క్రియాసు విధిపూర్వకమ్
అమన్త్రికార్చనంయత్ తత్ క్షమస్వ త్వం జనార్దన.
తస్మాత్త్వాం ప్రార్థయే దేవం ప్రసీద భగవన్మయి
అనయా పూజయా విష్ణో ప్రశాన్తం సర్వమస్తు నః.
అశక్యం విధివత్కర్తుం బ్రహ్మాద్యైరపి పూజనమ్
న్యూనాతిరిక్తవ్యాఘాతం తత్ క్షమస్వ జగత్పతే.
కిముతాస్మాభిరజ్ఞైస్తు మనుష్యైరదృఢాత్మభిః
తస్మాన్నిత్యార్చనాయాం తు యదుద్భూతమశోభనమ్
అనయా పూజయా విష్ణో ప్రశాన్తం సర్వమస్తు తే.
ఉపచారాపదేశేన కృతానహరహర్మయా
అపచారానిమాన్ సర్వాన్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

అతో దేవా ఇదం విష్ణుస్త్రీణిపదా విష్ణోః కర్మాణి తద్విష్ణోః
పరమం పదం తద్విప్రాసః. విష్ణోర్నుకం తదస్యప్రియం ప్రత
ద్విష్ణుః పరోమాత్రయా విచక్రమే త్రిర్దేవః.

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువమ్, విశ్వం నారా
యణం దేవమక్షరం పరమం ప్రభుమ్, విశ్వతః పరమం నిత్యం
విశ్వం నారాయణగ్ం హరిమ్, విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వ
ముపజీవతి, పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివమచ్యు
తమ్, నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్,
నారాయణ పరంబ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణ
పరోజ్యోతిరాత్మా నారాయణః పరః, యచ్చ కించిజ్జగత్యస్మిన్
దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా, అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య
నారాయణః స్థితః, అనన్తమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽన్తం
విశ్వశమ్భువమ్, పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్య
ధోముఖమ్, అధోనిష్ట్యా వితస్త్యాన్తే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి,
హృదయం తద్విజానీయాద్విశ్వస్యాయతనం మహత్, సన్త
తగ్ం సిరాభిస్తులమ్బత్యాకోశసన్నిభమ్, తస్యాన్తే సుషిరగ్ం
సూక్ష్మం తస్మిన్ త్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, తస్య మధ్యే మహానగ్ని
ర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః, సోఽగ్రభుగ్విభజన్తిష్ఠన్నాహారమ
జరః కవిః, సన్తాపయతి స్వం దేహమాపాదతలమస్తకమ్,
తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః, నీలతోయ
దమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా, నీవారశూకవత్తన్వీ
పీతాభా స్యాత్తనూపమా, తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పర
మాత్మా వ్యవస్థితః, స బ్రహ్మ సశివస్సేన్ద్రస్సోఽక్షరః పర
మస్స్వరాట్, ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపి
ఙ్గలమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమః,

నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్. ఏకాక్షరం త్వక్షరితాఽసి సోమే * విష్ణవే నమః స్తోత్రైః స్తౌమి గి. శ్రియై నమః స్తోత్రైః స్తౌమి ర. హారిణ్యై నమః స్తోత్రైః స్తౌమి ర. శుభ్రాజ్యోతిశ్చ దేవానాం* విష్ణవేనమః అలంకార దీపం దర్శయామి గి. శ్రియై నమః అలంకార దీపం దర్శయామి. ర. హారిణ్యైనమః అలంకార దీపం దర్శయామి: ర.

హోమస్థానం గత్వా ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య

అస్య దేవదేవస్య భగవతో మహాపురుషస్య శ్రియః పతేః పురుషోత్తమస్య శ్రీ స్వామినః ప్రీత్యర్థం నిత్యార్చనాయాం ప్రాతర్హోమం కరిష్యామి.

ఉపావరోహేతి సమిధం నిధాయాగ్నిం ప్రజ్వాల్య

ఉపావరోహజాతవేదః పునస్త్వం దేవేభ్యో హవ్యం వహ నః ప్రజానన్, ఆయుః ప్రజాగ్ం రయిమస్మాసు ధేహ్యజస్రో దీదిహి నో దురోణే.

తత్సవితురితి వేదిం పరిమృజ్య

తత్సవితుర్వరేణీయం భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యో నః ప్రచోదయాత్.

చత్వారి శృంగేత్యగ్నిం ధ్యాత్వా ఉగ్నయ ఇత్యాదిభిరలంకృత్య పుష్పం గంధం తథా ధూపం దీపమర్ఘ్యం హుతమితి షడుపచారాన్ కృత్వా బ్రహ్మసోమావభ్యర్చ్య

చత్వారి శృంగాత్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్తహస్తాసోఽ అస్య, త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ. అగ్నయే నమః, హుతవహాయ నమః, హుతాశినే నమః, కృష్ణవర్త్మనే నమః, దేవముఖాయ నమః,

సప్తజిహ్వాయనమః, వైశ్వానరాయ నమః, జాతవేదసే నమః, అగ్నయే నమః పుష్పం గన్ధం ధూపం దీపమర్ఘ్యం హవిశ్చ ద దామి. దక్షిణే, ఓమ్ బ్రహ్మణే నమః, ప్రజాపతయే నమః. పితామహాయ నమః, హిరణ్యగర్భాయ నమః, ఉత్తరే - ఓమ్ సోమాయ నమః. యజ్ఞాఙ్గాయ నమః, ఇన్దవే నమః, చన్ద్రాయనమః, అష్టోపచారాః. (త్

పరిషి †చ్యాజ్యచరుభ్యామతోదేవాద్యైర్వ్యాహృతిమన్త్రైశ్చ జుహుయా విష్ణవే స్వాహా, అతో దేవా అవన్తు...సప్తధామభిస్స్వాహా. ఇదం విష్ణుః ...సురే స్వాహా, త్రీణిపదా ... ధారయన్ స్వాహా, విష్ణోః కర్మాణి ...సఖా స్వాహా, తద్విష్ణోః పరమం ... ఆతతగ్గ్స్వాహా, తద్విప్రాసః ...పదగ్గ్స్వాహా - విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ...విష్ణవే త్వా స్వాహా, తదస్య ప్రియం... పరమే మధ్వ ఉత్స స్స్వాహా, ప్రతద్విష్ణుస్తవతే ...భువనాని విశ్వా స్వాహా, పరోమాత్రయా ...పరమస్య విత్సే స్వాహా, విచక్రమే పృథివీం ...సుజనిమా చకార స్వాహా, త్రిర్దేవః పృథివీం ...స్థవిరస్య నామ స్వాహా. సహస్రశీర్షా పురుషః ...దశాంగులగ్గ్స్వాహా, పురుషఏవేదగ్ సర్వం ... అతిరోహతి స్వాహా, ఏతావానస్య ... దివిస్వాహా, త్రిపాదూర్ధ్వః ... అభిస్వాహా, తస్మాద్విరాట్ ... పురస్స్వాహా, యత్పురుషేణ ...హవిస్స్వాహా, సప్తాస్యాసన్ ... పశూగ్గ్ స్వాహా, తం యజ్ఞం ...ఋషయశ్చ యే స్వాహా, తస్మాద్యజ్ఞాత్ ... గ్రామ్యాశ్చ యే స్వాహా, తస్మాద్యజ్ఞాత్ ... అజాయత స్వాహా, తస్మా

† తత్రాజ్యచరుభ్యామితి పృథక్పృథగ్ఘోమం కేచిదిచ్ఛన్తి. సాజ్యేన చరుణా హోమ ఇతి ప్రచురః పక్షః. తదా వైష్ణవైర్మన్త్రై రాజ్యహోమో మూర్తిమన్త్రైశ్చరుహోమ ఇతిఖిలాధికారే భృగుః.

దశ్వాః ... అజావయస్స్వాహా, యత్పురుషం...
స్వాహా, బ్రాహ్మణోఽస్య ...అజాయత స్వాహా, చన్ద్రమాః
...వాయురజాయత స్వాహా, నాభ్యా ఆసీత్ ... అకల్ప
యన్ స్వాహా, వేదాహమేతం...యదాస్తే స్వాహా, ధాతా
పురస్తాత్ ...అయనాయ విద్యతే స్వాహా, యజ్ఞేన యజ్ఞం
...సన్తి దేవాః స్వాహా.

విష్ణవే స్వాహా, పురుషాయ స్వాహా, సత్యాయ స్వాహా,
అచ్యుతాయ స్వాహా, అనిరుద్ధాయ స్వాహా, శ్రియై స్వాహా,
ధృత్యై స్వాహా, పవిత్ర్యై స్వాహా, ప్రమోదాయిన్యై స్వా
హా, హారిణ్యై స్వాహా, పౌష్ణ్యై స్వాహా, క్షోణ్యై స్వాహా,
మహ్యై స్వాహా, కపిలాయ స్వాహా, యజ్ఞాయ స్వాహా, నారా
యణాయ స్వాహా, పుణ్యాయ స్వాహా, వారాహాయ స్వాహా,
నారసింహాయ స్వాహా, వామనాయ స్వాహా, త్రివిక్రమాయ
స్వాహా, సుభద్రాయ స్వాహా, ఈశితాత్మనే స్వాహా, సర్వోద్వ
హాయ స్వాహా, సర్వవిద్యేశ్వరాయ స్వాహా, ఇన్ద్రాయ స్వాహా,
యమాయ స్వాహా, వరుణాయ స్వాహా, కుబేరాయ స్వాహా,
అగ్నయే స్వాహా, నిరృతయే స్వాహా, వాయవే స్వాహా,
ఈశానాయ స్వాహా, సుభద్రాయ స్వాహా, మహాత్మకాయ
స్వాహా, రామదేవాయ స్వాహా, పుణ్యదేవాయ స్వాహా, సర్వా
య స్వాహా, సుఖావహాయ స్వాహా, సంవహాయ స్వాహా, సువ
హాయ స్వాహా, శివాయ స్వాహా, విశ్వాయ స్వాహా, మిత్రాయ
స్వాహా, అత్రయే స్వాహా, సనత్కుమారాయ స్వాహా, సన
కాయ స్వాహా, సనాతనాయ స్వాహా, సనన్దనాయ స్వాహా,
ఇన్ద్రాయ స్వాహా, యమాయ స్వాహా, వరుణాయ స్వాహా,
కుబేరాయ స్వాహా, అగ్నయే స్వాహా, నిరృతయే స్వాహా,

వాయవే స్వాహా, ఈశానాయ స్వాహా, మార్కండేయాయ స్వాహా, భృగవే స్వాహా, బ్రహ్మణేస్వాహా, శఙ్కరాయ స్వాహా, ధాత్రే స్వాహా, విధాత్రే స్వాహా, భువఙ్గాయ స్వాహా, పతఙ్గాయ స్వాహా, పతిరాయ స్వాహా, వరణాయ స్వాహా, మణికాయ స్వాహా, సన్ధ్యాయై స్వాహా, విఖనసే స్వాహా, తాపసాయ స్వాహా, న్యఙ్గాయ స్వాహా, ఇన్ద్రాయ స్వాహా, కిష్కిన్ధాయ స్వాహా, తీర్థాయస్వాహా, శ్రీభూతాయ స్వాహా, గరుడాయ స్వాహా, హవిరక్షకాయ స్వాహా, అగ్నయే స్వాహా, వివస్వతే స్వాహా, వైవస్వతాయ స్వాహా, నిర్ఋతయే స్వాహా, బలిరక్షకాయస్వాహా, మిత్రాయ స్వాహా, వరుణాయ స్వాహా, పుష్పేశాయ స్వాహా, మరుతే స్వాహా, క్షత్త్రే స్వాహా, కుబేరాయ స్వాహా, ఈశానాయ స్వాహా, భాస్కరాయ స్వాహా, చక్రాయ స్వాహా, ధ్వజాయ స్వాహా, శంఖాయ స్వాహా, యూథాధిపాయస్వాహా, అక్షహన్త్రే స్వాహా, నాగరాజాయ స్వాహా, గణేశాయ స్వాహా.

సమారాధనవైకల్యప్రాయశ్చిత్తార్థం చతుర్వేదాదిమన్త్రైరాజ్యేన హుత్వా

అగ్నిమీళే పురోహితం ... రత్నధాతమగ్గ్ స్వాహా, ఇషే త్వోర్జేత్వా... పశూన్ పాహి స్వాహా, అగ్నఆయాహి ... బర్హిషి స్వాహా, శన్నో దేవీః ...అభిస్రవన్తు నస్స్వాహా.

స్వరాక్షరమాత్రావ్యత్యయప్రాయశ్చిత్తార్థమాజ్యేన వ్యాహృతీర్హుత్వా

ఓమ్ భూస్స్వాహా, ఓమ్ భువస్స్వాహా, ఓగ్ం సువస్స్వాహా, ఓమ్ భూర్భువస్సువస్స్వాహా. అదితేఽన్వమగ్గ్స్థాః, అనుమతేఽన్వమగ్గ్స్థాః, సరస్వతేఽన్వమగ్గ్స్థాః, దేవసవితః ప్రాసావీః.

భూతిస్స్మేతి భస్మ గృహీత్వా లలాటహృత్కబాహుకంఠాదీనాదిత్యస్సోమో నమ ఇత్యూర్ధ్వపుణ్డ్రమాలిఖ్యాత్మానం ప్రోక్ష్య

భూతిస్స్మతే లభ తే నిత్యం సర్వాయజ్ఞకృతం భవేత్, అగ్నిమా రుతయోర్భూతిః, ఆదిత్యస్సోమో నమః, త్ర్యాయుషం జమ దగ్నేః కశ్యపస్య త్ర్యాయుషమ్, యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం తన్మే అస్తు త్ర్యాయుషమ్, దీర్ఘాయుత్వాయ బలాయ శతం చ వర్చసే త్ర్యాయుషమ్. ఆపో హిష్ఠామయో భువః, తానఊర్జే దధాతన, మహేరణాయ చక్షసే, యోవశ్శివతమో రసః, తస్య భాజయతే హ నః, ఉశతీరివ మాతరః, తస్మా అరఙ్గ మామవః, యస్య క్షయాయ జిన్వథ, ఆపో జనయథాచ నః.

ఉద్వయమిత్యాదినాఽదిత్యమగ్నిం చోపస్థాయ

ఉద్వయం తమసస్పరిపశ్యన్తో జ్యోతిరుత్తరమ్, దేవం దేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమమ్, ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః, దృశే విశ్వాయ సూర్యమ్, చిత్రం దేవానా ముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః, ఆప్రా ద్యావా పృథివీ అన్తరిక్షగ్ం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ, తచ్చక్షు ర్దేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరత్, పశ్యేమ శరదశ్శతం జీవేమ శరదశ్శతం నన్దామ శరదశ్శతం మోదామ శరదశ్శతం భవామ శరదశ్శతగ్ం శృణవామ శరదశ్శతం ప్రబ్రవామ శర దశ్శతమజీతాస్స్యామశరదశ్శతం జ్యోక్చ సూర్యం దృశే, య ఉదగాన్మహతోఽర్ణవాద్విభ్రాజమానస్సరిరస్య మధ్యాత్సమా వృషభో లోహితాక్షస్సూర్యో విపశ్చిన్మనసా పునాతు.

వైశ్వానరస్య రూపమ్, పృథివ్యాం పరిస్రసా, స్యోనమావి శన్తు నః,అగ్నినాగ్నే బ్రహ్మణా, ఆనశే వ్యానశే సర్వమాయు ర్వ్యానశే, సర్వప్రజాం మే గోపాయ, అమృతత్వాయ జీవసే, జాతాం జనిష్యమాణాం చ, అమృతే సత్యే ప్రతిష్ఠితామ్, అథర్వపితుం మే గోపాయ, రసమన్నమిహాయుషే, అదబ్ధా

యోశీతతనో, అవిషం నః పితుం కృణు, శగ్గ్ంస్య పశూ౯
మే గోపాయ, ద్విపాదో యే చతుష్పదః, అష్టాశఫాశ్చ య
ఇహాగ్నే, యే చైకశఫా ఆశుగాః, సప్రథ సభాం మే గోపా
య, యే చ సభ్యాస్సభాసదః, తానిన్ద్రియావతః కురు, సర్వ
మాయురుపాసతామ్, అహే బుధ్నియ మన్త్రం మే గోపాయ,
యమృషయస్త్రైవిదా విదుః, ఋచస్సామాని యజూగ్ం
షి, సా హి శ్రీరమృతా సతామ్, చతుశ్శిఖండా యువతి
స్సుపేశాః, ఘృతప్రతీకా భువనస్య మధ్యే, మర్మృజ్యమానా
మహతే సౌభగాయ, మహ్యం ధుక్ష్వ యజమానాయ
కామా౯, ఇహైవసం తత్ర సన్తో వో అగ్నయః, ప్రాణేన
వాచా మనసా బిభర్మి, తిరోమాసన్తమాయుర్మా ప్రహాసీత్,
జ్యోతిషా వో వైశ్వానరేణోపతిష్ఠే, పంచధాగ్నీ౯ వ్యక్రా
మత్, విరాట్ సృష్టా ప్రజాపతేః, ఊర్ధ్వా రోహద్రోహిణీ,
యోనిరగ్నేః ప్రతిష్ఠితిః, నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే
నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః. నమో వాచే నమో వాచస్ప
తయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి, అహమిన్ద్రో భవామ్య
హం విష్ణుస్సర్వస్సర్వాన్తరాత్మా, బ్రహ్మా బ్రహ్మాన్తరాత్మా
విరాడహం చతుర్ముఖః, యామహమగ్నౌ వపామ్యాహుతిమ్,
తద్దేవానామమృతగ్ం షాణ్మాసికం తదసురాణాం విషగ్ం
సద్యోనాశం భవతు, యన్మమహస్తం తద్విష్ణోరసురాన్తకమస్తు,
యన్మన్త్రహీనం తదహీనం భవతు, తదృషీణాం తపసా పృథి
వ్యాః క్షమయా దేవా మునయో మామావిశన్తామ్, శాస్త్రా
మే వాచి సంవిశన్తామ్, తదస్మాకం భూత్యై రయిమత్యై
పుష్టిమత్యై, మనో నో భవతు వర్చో భవతు, సర్వమస్మాకగ్ం
సంపదస్తు.

యత్తే అగ్నే తేజ స్తేనాహం తేజస్వీ భూయాసమ్, యత్తే అగ్నే వర్చ స్తేనాహం వర్చస్వీ భూయాసమ్, యత్తే అగ్నే హర స్తేనాహగ్ం హరస్వీ భూయాసమ్, మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియం దధాతు మేయి మధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు.

ఉపావరోహేతి సమిధం యావత్కృష్ణం తావత్తప్త్వా ధ్రువపాదయో ర్మధ్యే విన్యసేదితి భోజ్యాసనం దశోపచారం విజ్ఞేయం భవతి.

ఉపావరోహ జాతవేదః *

తతో యాత్రాసనం సంకల్ప్య స్వస్తిసూక్తం జపన్ బలిబేరమాదాయ రథన్తరమసీతి కౌతుకరథే చతురన్తే వా సమారోప్య వస్త్రమాల్యా ద్యైరలంకృత్య నారాచరజ్జ్వా సుదృఢం బద్ధ్వా

స్వస్తినోమిమీతామ్ * రథన్తరమసి వామదేవ్యమసి బృహదసి, అఙ్క్ న్యఙ్కావభితోరథం యాధ్వాన్తం వాతాగ్రమను సఞ్చరన్తా దూరేహేతిరిన్ద్రియావాన్ పతత్రీ తేనోఽగ్నయః పప్రయః పారయన్తు, అయం వామశ్వినా రథో మా దుఃఖే మా సుఖే రిషత్, అరిష్టస్స్వస్తిగచ్ఛతు వివిఘ్నన్ పృతనా యతః.

(అన్నబలిం ప్రకల్ప్య దేవాభిముఖే నిధాయ పూర్వవత్కౌతుకాద్బలౌ దేవం ధ్యాత్వా యోగేశం, పరం బ్రహ్మాణం, పరమాత్మానం, భక్త వత్సలమిత్యావాహ్య

యోగేశమావాహయామి, పరం బ్రహ్మాణమావాహయామి, పరమాత్మానమావాహయామి, భక్తవత్సలమావాహయామి)

విష్ణుస్త్వాం రక్షత్వితి దేవస్య పాదౌ స్పృష్ట్వా జపతి.

విష్ణుస్త్వాం రక్షతు *

సోమం రాజానమితి ఛత్రం మరుతః పరమాత్మేతి చామరం వాయుప రీతి తాలవృన్తమన్యైర్ధ్వజపతాకాదిపరిచ్ఛదైః పరివృతమగ్రే ఘం టారవశంఖభేరీనిస్సాళకాహళమృదఙ్గపణవమర్దళాదిభిశ్చ రాగశ్రుతి యుక్తం పంచశబ్దయుత్తమాలయం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్.

సోమగ్ంరాజానం* విష్ణవే నమః ఛత్రం ధారయామి ॥.

మరుతః పరమాత్మా* విష్ణవే నమః చామరైర్వీజయామి ॥.

వాయుపరీ* విష్ణవేనమః తాళవృన్తైర్వీజయామి ॥.

శిష్యో నమ్రదేహస్తత్తద్దేశే మణికాదిద్వారపాలేభ్యః శ్రీభూతా ద్యనపాయిభ్యో దిగ్దేవతాభ్యో విమానపాలేభ్యో మహాభూతాన్తం ప్రణవాది నమోన్తేన తత్తన్నామ్నా పూర్వముదకం పుష్పం బలిము దకం చ దద్యాద్ధాత్రాదీనాం నిత్యతృప్తానామర్చనమేవ న బలిరితి శాస్త్రానుశాసనమ్. బలికాలే చత్వార ఉపచారా విహితాః తోయం పుష్పం బలిరాధావశ్చేతి. ప్రథమద్వారదేశే మణికసంధ్యౌ ద్వితీయ ద్వారే విఖనసతాపసావన్తరాలే న్యక్షేన్ద్రౌ తృతీయద్వారే కిష్కిన్ధ తీర్థౌ సోపానమధ్యే శ్రీభూతగరుడావాగ్నేయ్యాం హవిరక్షకమగ్నించ దక్షిణే వివస్వద్వైవస్వతౌ నైరఋుత్యాం నిరఋుతిబలిరక్షకౌ పశ్చిమే మిత్రావరుణౌ వాయవ్యాం పుష్పేశమరుతావుత్తరస్యాం క్షత్తృకుబే రావైశాన్యామీశానభాస్కరౌ భూతపీఠే (మధ్యే) ప్రాగాది చక్రధ్వజ శంఖయూథాధిపాశుహస్తాన్ గోపురద్వారదక్షిణవామయోర్నాగ రాజగణేశావభ్యర్చ్య పీఠస్య దక్షిణే భాగే కాశ్యపోక్తప్రకారతః యే భూతా ఇతి భూతయక్షపిశాచనాగేభ్యో బలిశేషం నిర్వపతి.

మణికాయ నమః, సన్ధ్యాయై నమః, - తోయం పుష్పం బలిం తోయం చ దదామి. విఖనసే నమః, తాపసాయ నమః, తోయం పుష్పం* - న్యక్షాయ నమః, ఇన్ద్రాయ నమః, తోయం పుష్పం* కిష్కిన్ధాయనమః: తీర్థాయనమః, తోయం

పుష్పం* (శ్రీ)భూతాయ నమః, గరుడాయ నమః, తోయం పు
ష్పం* వాధిరక్షకా నమః, అగ్నయే నమః, తోయం పుష్పం*
వివస్వతే నమః, వైవస్వతాయ నమః, తోయం పుష్పం*
నిర్ఋతయే నమః, బలిరక్షకాయ నమః, తోయం పుష్పం *
మిత్రాయ నమః, వరుణాయ నమః, తోయం పుష్పం* పు
ష్పేశాయ నమః, మరుతే నమః, తోయం పుష్పం*
క్షత్త్రే నమః, కుబేరాయ నమః, తోయం పుష్పం* ఈశా
నాయ నమః, భాస్కరాయ నమః, తోయం పుష్పం* చక్రా
య నమః, ధ్వజాయ నమః శంఖాయ నమః, యూథాధిపాయ
నమః, అక్షహన్త్రే నమః, తోయం పుష్పం* నాగరాజా
యనమః, గణేశాయ నమః, తోయం పుష్పం* యే భూతాః
ప్రచరన్తి దివా నక్తం బలిమిచ్ఛన్తో వితుదస్య ప్రేష్యాః,
తేభ్యో బలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతి
ర్దధాతు. భూతేభ్యో నమః, యక్షేభ్యో నమః, రాక్షసేభ్యో
నమః, పిశాచేభ్యో నమః, నాగేభ్యో నమః, బలిశేషం నిర్వ
పామి.

(పాత్రం పరిచారకహస్తే విసృజ్య) పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య వాద్యస్తో
త్యనృత్తగీతాదిభిస్తత్తద్దేశభాషావిధానేన దేవం త్రిచూళికాయాం
త్రిః ప్రదక్షిణం కారయిత్వా సోపానమధ్యే ఆసనాదినీరాజనాన్తమ
ర్చయిత్వా

విష్ణవే నమః, గి. ఆసనంస్వాగతమనుమానం పాద్యమాచమనం
పుష్పం గంధం ధూపం దీపమర్ఘ్యం దదామి, నీరాజనం దర్శ
యామి.

అన్తరాలే న్యక్షేన్ద్రమధ్యే సంస్థాప్య నారాచరజ్జుం విసృజ్యార్ఘ్యా
దికం దత్వా

విష్ణవే నమః గీ. అర్ఘ్యమాచమనీయం చ దదామి.
(హవిర్నివేద్య) (బలిమాదాయ కౌతుకే దేవమోంకారేణ సమారో పయేత్. 'ఓమ్' యథోక్తం వినియుంజ్యాత్).
బలిబేరమాదాయ స్వస్థానే నివేశ్య పుష్పాంజలిం బహుశో దత్వా సుఖమాస్స్వేతి ప్రణమ్య † దక్షిణాం దద్యాత్ ‡.

ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ, ఓమ్ నమో నారాయ ణాయ, నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః, నమోవాచే నమోవాచస్పతయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి. నారాయణాయవిద్మహే* విష్ణోసు ఖమాస్స్వ, విష్ణవే నమః గీ ప్రణామం కరోమి గీ. ర. ర. ఘృతాత్పరి* విష్ణవే నమః దక్షిణాయుతం ముఖవాసం నివేద యామి గీ. ర. ర.

బలికాలే గమే సేవన్తే తే పదే పదే యజ్ఞఫలం లభేరన్నితి శ్రుతిః. వాద్యహీనే వర్షకాలే బలిదానం నైవేతి కేచిత్. ద్వారదేశే సమా వాహ్య బలిదానం కుర్యాత్. నయావత్పరివారేభ్యోబలిర్దేవేన దీయతే, తావద్యత్నేనసం రక్షేద్విష్ణుతీర్థం విశేషతః, విష్ణోస్తీర్థంప్రసాదం చ వి నానిత్యానపాయినః, హోమబల్యుత్సవాత్పూర్వం వినియోగం నచా ర్హతి, పూజాన్తే తుళసీతీర్థం పూజకః ప్రథమం పిబేత్, అన్యథా విని

---

† తత్ర ప్రణామప్రకారస్సంహితానూపదిశ్యతే 'విష్ణుసూక్తేన మస్తిష్కం సంపుటం ప్రహ్వాంగం పంచాంగం దండాంగమితి పంచప్రణామాన్ కుర్యాత్, మస్త కేంజలౌ న్యస్తే స మస్తిష్కః, హృదయేంజలిపుటం న్యసేత్స సంపుటః, పాణీ వ్యత్యస్య హృదయే న్యస్యావనతగాత్రో భవేత్సప్రహ్వాంగః, పాదాంగులిభ్యాం జానుభ్యాం వాసీనస్సాంజలిర్భూత్వా లలాటంనిదధ్యాత్స పంచాంగః, పాదౌ హస్తౌ ప్ర సార్య సాంజలిర్భూత్వాఽధోముఖో దండవచ్ఛయీత స దండాంగః ప్రణామ' ఇతి

‡ అత్ర బల్యనన్తరమేవ పానీయమాచమనీయం చ బహుశః సంహితానూపది శ్యతే.

యుక్తంచే త్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేదిత్యర్ఘ్యకపురస్సరం తీర్థాది విని యోగో భవేదితి యాత్రాసనం పంచోపచారా విజ్ఞేయం భవతి †

(ఇతి ప్రాతఃకాలార్చనాప్రయోగః).

తతో రాత్రౌ శయనాసనం సంకల్ప్య బ్రాహ్మణానన్యాంశ్చ భక్తజనాంశ్చ విసృజ్య వస్త్రమాల్యాదీన్విమోచ్య సూక్ష్మవస్త్రైరాచ్ఛాద్య పుష్పగంధాద్యైరలంకృత్యాపూపం నివేద్య సర్వౌషధిమిశ్రం కషాయతోయం ప్రదాయ పానీయమాచమనం ముఖవాసం చ దత్వా

విష్ణవే నమః పుష్పాణి దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర. విష్ణవే నమః. గి శ్రియై నమః. ర. హారిణ్యై నమః ర. గంధం ధూపం దీపం దదామి. సుభూస్స్వయమ్భూః * విష్ణవే నమః అపూపం నివేదయామి ర. శ్రియై నమః అపూపం నివేదయామి ర. హారిణ్యై నమః అపూపం నివేదయామి ర యే తే శతం వరుణ యే సహస్రం యజ్ఞియాః పాశా వితతాః పురుత్రా, తేభ్యో న ఇన్ద్రిస్సవితోత విష్ణుర్విశ్వే దేవా ముంచన్తు మరుతః స్వస్త్యా. విష్ణవేనమః కషాయతోయం దదామి గి. ర. ర. ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే * విష్ణవే నమః పానీయం దదామి గి. శ్రియై నమః పానీయం దదామి ర. హారిణ్యై నమః పానీయం దదామి ర. యోగేయోగే * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర. విచక్రమే పృథివీం *. విష్ణవే నమః ముఖవాసం నివేదయామి గి. ర. ర.

---

† ఉక్తైః పంచభిరాసనైర్మన్త్రస్నానాలంకారభోజ్యయాత్రాభిధానైః ప్రాతరర్చనస్య సమాప్తత్వాదత్ర కవాట బంధనప్రస్తావ ఉచితః. సూర్యస్త్వేతి కవాట బన్ధనముత్తరత్రోచ్యతే. కవాటబన్ధనం కృత్వా ఉద్వయమిత్యాదిత్యముపస్థాయ గృహం గత్వా నిత్యకర్మాణి కుర్యాత్. అన్త్యవేలాయాం కవాటబన్ధనం సూర్యస్త్వేతి మన్త్రేణోక్త్వాన్యకాలేషు ద్యావాపృథివ్యోరితి మన్త్రేణ తత్కుర్యాదితి క్వచిద్దృశ్యతే.

శయనే శేషమభ్యర్చ్య యద్వైష్ణవమితిసోపధానే (తల్పే) శాయయి
త్వా శ్రియే జాతో మేదినీ దేవీతి తత్తన్మన్త్రేణ శ్రీభూమ్యా
సహ శాయయిత్వా

శయనే శేషమావాహయామి, శేషాయ నమః పుష్పాక్షతాన్
దదామి. యద్వైష్ణవగ్ం శయనే శయానం తత్సహ దేవైస్స
హఋషిభిః, తత్సర్వదేవా అనుమన్యతాం ప్రోక్తో వైష్ణవో
హగ్ం శయితం కరోమి, తగ్ం శయనే దేవేశం దైత్యనాశా
య తత్సర్వదేవైరనుమన్యతామ్, అవిఘ్నం పుణ్యగ్ం సమ్పద్య
తాంతద్భగవాననుమన్యతామ్. యద్వైష్ణవత్వగ్ం సమతాగ్ం
సమత్వం వైష్ణవోఽహం వహతాం వహామి, విష్ణోరహం
జిష్ణు మహః ప్రపద్యే స్వాహా స్వధా వై శిరసా వహామి,
సిన్ధోః పతిం వరుణం మావిశన్తు. శ్రియే జాతః* మేదినీ
దేవీ* విష్ణవే నమః విష్ణుం శయనే శాయయామి ౧. శ్రియై
నమః శ్రియం శయనే శాయయామి ౨. హారిణ్యై నమః హారి
ణీం శయనే శాయయామి ౨.

ధ్రువమన్త్రం సముచ్చరన్, అర్చితస్సుష్టుతశ్చేతి దేవం ధ్రువబేరే సమా
రోప్య

ఆత్వాహార్షమన్తరభూర్ధ్రువస్తిష్ఠావిచాచలిః, విశస్త్వాసర్వా
వాంఛన్త్వస్మిన్ రాష్ట్రమధిశ్రయ, ఇహైవైధి మావ్యథిష్ఠాః
పర్వత ఇవావిచాచలిః, ఇన్ద్ర ఇవేహ ధ్రువస్తిష్ఠేహ రాష్ట్ర
ము ధారయ, ఇంద్ర ఏణమదీధరద్ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషా
తస్మై దేవా అధిబ్రువన్నయం చ బ్రహ్మణస్పతిః, ధ్రువా

---

* తత్సర్వదేవతానుమతో వైష్ణవోఽహంశయితుం శయనం కరోమి, తం శాయ
యే దేవం దైత్యనాశాయ – విష్ణోరిదం జిష్ణు మహం ప్రపద్యే, ఇతి పాఠ భేదః.

ద్యౌర్ధ్రువా పృథివీ ధ్రువం విశ్వమిదం జగత్, ధ్రువా హ పర్వతా ఇమే ధ్రువో రాజా విశామయమ్, ధ్రువన్తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహస్పతిః, ధ్రువన్త ఇన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం ధారయతాం ధ్రువమ్, ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషా అభి సోమమృశామసి, అథోత ఇన్ద్రః కేవలీర్విశో హి తస్కరత్.
అర్చితస్సుష్టుతశ్చాఽసి సుపర్ణ గరుడధ్వజ, చక్రపాణే మహాబాహో యథేష్టం వ్రజ ఓమ్ నమః, విష్ణుం ధ్రువబేరే సమారోపయామి గ. ౪. ౪.

ప్రదక్షిణప్రణామాన్ కృత్వా సంస్తూయ పుష్పాంజలిం దద్యాదపరాధక్షాపణం కుర్యాత్.

అతో దేవాః ౬. విష్ణోర్నుకం ౬. సహస్రశీర్షా పురుషః* సహస్రశీర్షం దేవం* ఓమ్ పరం విష్ణుః* యో వా భూతే ర్జ్యోతిరాసీత్తాన్వానన్దం ప్రత్యానన్దం సంజుషన్ ప్రజాభి, సత్యం సత్యాయ స్వాహా, సత్యస్సత్యస్థస్సత్యలోకస్థస్సత్యస్స జ్ఞసత్రమాసీత్, సత్యం సత్యాయ రంహసే స్వాహా, ఋతం సత్యమమితం పురాణమాదిం జనిత్రమమృతం సురేన్ద్రమ్, సజ్జ్యోతిషాం జుషమాణం జుషస్వ స్వాహా, అంరాజిమన్తం సకలస్య గుప్తిం సోమే జుషన్తమమృతం బిభర్తి, రయిమత్పుష్టిం గుణవన్తమత్ర తస్మై సుపుణ్యాయ వరదాయ పిత్రే స్వాహా, మామాత్మగుప్తాం సత్యస్య సర్వస్య వితానరూపాం సజ్జూర్జుషన్తీం పరమాం పవిత్రామ్, సన్తారయన్తీం స్వయమప్రమత్తాం సంయోజయిత్రే వరదాయ పిత్రే స్వాహా. ఓమ్ నమో విష్ణవే. ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ. ఓమ్ నమో నారాయణాయ.

నారాయణ నమస్తేస్తు కరుణాత్మన్ దయానిధే
పాహి మాం కృపయా దేవ భక్తం తే భక్తవత్సల ౧.
మమ కర్మవశాజ్జాతో నానాయోనిషు మూఢధీః
కర్మక్షయాదహం ప్రాప్తస్తవ పాదాబ్జపత్తనమ్ ౨.
అద్యప్రభృతి దాసోఽహం దేవదేవ జగత్పతే
జన్మ షూభూజ్జగన్నాథ దేవదేవ జనార్దన ౩.
సంసారార్ణవమగ్నస్య త్వత్పాదాబ్జం వినా గతిః
నాన్యదస్తి సముద్ధర్తుం మృత్యుసంసారసాగరాత్ ౪.
మదీయధనదారాదిస్సర్వభారస్సమర్పితః
ఆత్మానం శేషభూతం హి రక్ష మాం శరణాగతమ్ ౫.

ఉపచారాపదేశేన * విష్ణవే నమః స్తోత్రైః స్తౌమి ౫. ౪. ౪. ధ్రువసమారోపణానన్తరం శయనమిత్యేకే. అన్త్యవేలాయాం సూర్యస్త్వేతి కవాటబన్ధనం కరోతీతి విజ్ఞాయతే, ఇతిశయనాసనం పంచోపచారం విజ్ఞేయం భవతీత్యాహ భగవాన్ విఖనా ఇతి కాశ్యపః.

సూర్యస్త్వా పురస్తాత్పాతు కస్యాశ్చిదభిశస్త్యాః.

అకాలే దర్శనే త్వాయుః శ్రీపుత్రాశ్చ నశ్యన్తి. స రుద్రస్య సేవాసమయః, తస్మాత్ కాలే యోఽర్చయతి సేవతే వా స దీర్ఘాయుః శ్రీపుత్రదారగృహక్షేత్రారామయశస్సమ్పదశ్చేహలోకే చిరమనుభూయ దేహావసానే సద్యశ్శంఖచక్రధరః శ్యామలాఙ్గశ్చతుర్భుజోభూత్వా గగనే గరుడారూఢస్సర్వదేవ(తా)నమస్కృతో రవిమండలం భిత్వా తస్యోపరి చన్ద్రమండలం ధ్యాయన్ గతిమార్గేణ సర్వాన్ లోకానతీత్య సత్యస్థం సత్యలోకే ప్రతిష్ఠితమనాదిజగద్బీజమశేషవిశేషం నిత్యానన్దమమృతరసపానవత్సర్వదాతృప్తికరం పునరావృత్తిరహితం శాశ్వతం పరం జ్యోతిః ప్రవిశతీతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి శ్రీవైఖానసే నృసింహవాజపేయీయే భగవదర్చాప్రకరణే
అనుక్రమణికాయాం పంచమః ఖండః.

గ్రన్థశ్చ సమాప్తః.

శ్రీ నృసింహవాజపేయిగురవే నమః.

మాధ్యాహ్నికార్చనాప్రకరణమ్.

అథ మాధ్యాహ్నికార్చనమ్, పూర్వవత్కవాటముద్ఘాట్య ద్వారార్చితపుష్పాణ్యపోహ్యాభ్యుక్ష్య ధ్రువస్య పాదపీఠే న్యస్తాని పుష్పాణ్యనుద్ధృత్యోపరి పూర్వవత్పుష్పన్యాసం కుర్యాత్, తథైవ ధాత్రాది ద్వారదేవాంశ్చాభ్యర్చ్య కౌతుకాదిబింబేఽర్చితాని పుష్పాణ్యాదాయ తత్పీఠపార్శ్వే నిధాయాఽఽసనాద్యైరర్చయేత్. ఉత్తమే పాద్యాద్యైరుపచారైరర్చయేత్. (మధ్యమే స్నానాద్యైరుపవీతాన్తైర్వినాన్యైః, అధమే పాద్యాద్యర్ఘ్యాచమనాన్తైర్హవిషి లబ్ధే పాద్యాది హవిరన్తైరర్చనం భవతి). తత్రాసనాద్యైరుపచారైరిత్యనేన ద్వాత్రింశదుపచారా ఉక్తా భవన్తి. తే చ ఆసనస్వాగతానుమాన పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమన స్నానప్లోతవస్త్రోత్తరీయాభరణయజ్ఞోపవీతపాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపాచమన హవిఃపానీయాచమనముఖవాసబలిప్రణామదక్షిణాః పుష్పాంజలిసహితా స్తుతిశ్చేతి భగవన్మరీచిసమ్మతాః. 'షట్కాలం వా త్రికాలం వా ద్వికాలం కాలమేవ వా, త్రికాలమర్చనాయుక్తే త్వేకదావాహనం చరేత్' ఇతివత్ తత్రదండకోక్తస్నానోపచారే మాధ్యాహ్నికార్చనాయాం స్నానార్థమభ్యుక్షణమేవ కర్తవ్యం భవతి. త్రికాలమర్చనాయుక్తే స్నపనం ప్రాతరేవ హి, ప్రోక్షయేదన్యకాలే తు మన్త్రేణేత్యాహ పూజనమితి. ప్రాతరర్చనాయామావాహనస్య సంపన్నత్వాదత్రావాహనం న భవతి. త్రికాలం జుహుయాదుత్తమ ఇత్యుక్తేస్తదా హోమో విహితః, బలికాంక్షిణాం పూర్వోక్తవదుక్తదండకపఠితా బలిరవశ్యం దేయా స్యాత్. తథా ఉత్తమే త్రికాలేష్వన్నబలిరిత్యుక్తేరన్నబలికల్పనం చ సమ్మతమ్. తథా నిత్యముత్సవమిచ్ఛన్ బలిబేరమారాధ్యేత్యుపక్రమ్య

నిత్యోత్సవం త్రిసంధ్యం సాయంప్రాతర్వా కుర్యాదిత్యుక్తేర్బలిబేరభ్రమణం చానుశిష్యతే. తదా కౌతుకబేరస్యైవ ఔత్సవాదిబేరాన్తరాణామర్చనం వైధం భవతి. అన్యేషాం లౌకికానాం బింబానామర్చనమైచ్ఛికమ్, కరణే౽భ్యుదయః.

పాత్రశుద్ధిరాత్మశుద్ధా బ్రహ్మన్యాసశ్చ కార్యః. వినా బిమ్బాభిషేకేన, ఆసనాదిత్రయేణ చ, వినానైర్యోర్విగ్రహైర్యజేన్మధ్యాహ్న ఇతి మతాన్తరేణ క్రియాధికారే భగవాన్ భృగుః.

ఇతి మాధ్యాహ్నికార్చనమ్.

సాయాహ్నికార్చనా ప్రకరణమ్

అథ సాయమర్చనమ్, పూర్వవత్కవాటావుద్ఘాట్య ద్వారార్చితపుష్పాణ్యపోహ్యాభ్యుక్ష్య ధ్రువస్య పాదపీఠే న్యస్తాని పుష్పాణ్యనుద్ధృత్యోపరి పూర్వ త్పుష్పన్యాసం కుర్యాత్. తత్రైవ ధాత్రాదిద్వారదేవాంశ్చాభ్యర్చ్య కౌతుకాదిబింబేష్వర్పితాని పుష్పాణ్యాదాయ తత్పీఠపార్శ్వేవ్వాని ధాయాసనాద్యైరర్చయేత్. దివాహృతేన తోయేన రాత్రావగ్నిసన్నిధావాహృతేన చ తోయేన కార్యం కుర్యాత్. ఉత్తమే పాద్యాద్యైరుపచారైరర్చయేత్. మధ్యమే రాత్రౌ స్నానాద్యైరుపవీతాన్తైర్వినాన్యైః, అధమే పాద్యాద్యర్ఘ్యాచమనాన్తైర్హవిషిలబ్ధే పాద్యాదిహవిరన్తైరర్చనం భవతి. రాత్రౌ స్నానం స్నానాయాభ్యుక్షణం వా న భవతి. పాద్యాద్యైస్త్రయో వింశతివిగ్రహైరర్చనం భవతి. తే చ విగ్రహాః పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమన పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాసబలిప్రణామదక్షిణాస్తుతయః. ఆవాహనం న భవతి. బలిర్హోమశ్చ భవతి.

హోమే ఆదిత్యోపస్థానస్థానే అగ్నే నయేత్యగ్న్యుపస్థానం భవతి. అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాన్ విశ్వాని దేవవయునాని విద్వాన్,

యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ, ప్రవశ్శుక్రాయ భానవే భరధ్వగ్ం హవ్యం మతిం చాగ్నయే సుపూతమ్, యో దైవ్యాని మానుషా జనూగ్ంష్యన్తర్విశ్వాని విద్మనా జిగాతి, అచ్ఛాగిరో మతయో దేవయన్తీరగ్నిం యన్తి ద్రవిణం భిక్షమాణాః, సుసన్దృశగ్ం సుప్రతీకగ్గ్ స్వఞ్చగ్ం హవ్యవాహమరతిం మానుషాణామ్, అగ్నేత్వమస్మద్యుయోధ్యమీవా అనగ్నిత్రా అభ్యమన్త కృష్టీః, పునరస్మభ్యగ్ం సువితాయ దేవక్షాం విశ్వేభిరజరేభిర్యజత్ర, అగ్నేత్వం పారయానవ్యో అస్మాన్థ్స్వస్తిభిరతిదుర్గాణి విశ్వా, పూశ్చ పృథ్వీ బహులాన ఉర్వీ భవాతోకాయ తనయాయ శంయోః, ప్రకారవో మననా వచ్యమానా దేవద్రీచీం నయథ దేవయన్తః, దక్షిణావాడ్వాజినీ ప్రాచ్యేతి హవిర్భరన్త్యగ్నయే ఘృతాచీ, ఇతి.

ఔత్సవాదిబేరాన్తరాణామర్చనంవైధమన్యేషామైచ్ఛికం భవతి, అస్యైవాన్త్యవేలార్చనాత్వపక్షే పూర్వోక్తం శయనాసనం సంకల్ప్యోపచారాన్ కృత్వా దేవం ధ్రువే సమారోపయేత్. తథా తత్తన్మూర్తిమన్త్రం తత్తన్మన్త్రేషు సంయోజ్యార్చయేత్. అర్ధయామార్చనే పృథక్క్రియమాణే తు నాత్ర శయనాసనారోపణాది భవతీతి విశేషః.

రాత్రౌ స్నానాదిమద్భిశ్చ వినాన్యైర్వ్యగ్రైర్యజేత్, హవిర్నివేదనాత్పూర్వం రాత్రౌ నీరాజనం చరేదితి మతాన్తరమాహ భగవాన్ భృగుః. రాత్రౌ స్నానాసనం నేష్టమ్, తస్యాం సన్ధ్యారక్షాలంకారదీపా ఉచితా ఇతి విశేష ఇతి పంచఖండే చ, నీరాజనస్య తదా విశేషవిధిసామర్థ్యాన్నియతత్వమితరస్మిన్ కాలే తదభావత్వం చోక్తం భవతి. సాయంస్రగ్భిరలంకృత్య రక్షానీరాజనాత్పరమ్, మాషాపూపం నివేద్యైవ పశ్చాత్కర్మ సమాచరేదితి విశేషో వననీతే.

ఇతి సాయాహ్నికార్చనమ్.

ఉపసన్ధ్యార్చనాప్రకరణమ్.

అథ ప్రత్యూషేర్చనమ్, ప్రత్యూషః ప్రాతఃకాలశ్చ మధ్యాహ్నశ్చాపరాహ్ణకః, సాయంకాలోర్ధరాత్రశ్చ పూజాకాలస్తుషడ్విధః, ఇతివచనాత్ప్రత్యూషకాలేఽహర్ముఖేర్చనం ప్రథమకాలార్చనం ప్రథమోపసన్ధ్యార్చనం వా భవతి.

ఉపసన్ధ్యాసుసర్వాసు కేవలం త్వష్టవిగ్రహైః
అర్చయిత్వా నివేద్యైవ పానీయాచమనం దదేత్
ముఖవాసం నివేద్యైవ ప్రణామం పునరాచరేత్, ఇతివత్

పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాసాన్ దత్వా ప్రణామం కుర్యాత్. తథా పుష్పన్యాసం చ హోమం చ పరివారార్చనం బలిమ్, నిత్యయాత్రాం బలించైవ ఉపసన్ధ్యాసు వర్జయేదితివత్పుష్పన్యాసం హోమం పరివారార్చనం బలిదానమన్నబలికల్పనం నిత్యోత్సవం చ న కుర్యాత్.

ఉపసన్ధ్యార్చనం యత్తదధికార్చనముచ్యతే ఇత్యస్యోపసన్ధ్యార్చనస్యాధికార్చనత్వేన పరిగణితత్వాదత్ర నిత్యార్చనాయామనన్తర్భావః.

అథాపరాహ్ణార్చనమ్, మధ్యాహ్నాత్పరం చతుర్థకాలకర్తవ్యం ద్వితీయోపసన్ధ్యార్చనమిదం భవతి, అస్మిన్నపి కాలే ప్రత్యూషఇవపాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాస ప్రణామాన్ కుర్యాత్పుష్పన్యాసం హోమం పరివారార్చనం బలిదానమన్నబలికల్పనం నిత్యోత్సవం చ న కుర్యాత్.

అథార్ధయామేర్చనమ్, అర్ధరాత్రోదితామర్చాం యామా దూర్ధ్వం సమాచరేత్, దేవేశమన్త్యవేలాయామర్చయిత్వా తు కౌతుకాత్, స్నపనాచార్చనవాద్యం బాధ్రువబేరే తత్రైవ చ, దేవమారోపయేన్నిత్యమర్చనాన్తే విశేషతః, హుత్వా చాహవనీయాద్యగ్నిష నిత్యహోమాన్త ఏవ చ, గమయేద్గార్హపత్యాగ్నౌ యథా సమ్యక్సమాహితః, మనసా ధ్రువబేరే చ దేవమారోపయేత్క్రమాత్, కేవలం నామమన్త్రైస్తు పరివారాన్ సమర్చయేత్, ఉక్తకాలే తు సంపూర్ణే కవాటం బన్ధయేత్క్రమాత్, ఉద్ఘాటనమకాలే తు న కుర్యాదితి శాసనమ్, ఇతివత్, అర్ధయామేఽర్చయేద్దేవం పాద్యాద్యైరష్టవిగ్రహైః, హవిర్దత్వా యథాపూర్వం పానీయాదినివేదయేత్, అన్త్యవేలార్చనాయాన్తు విసర్జనమథాచరేదితివచ్చ పూర్వోక్తనయేన పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమన ముఖవాస ప్రణామాన్ కుర్యాత్పుష్పన్యాసం హోమం బలిమన్నబలిం నిత్యోత్సవం చ వర్జయేత్. పరివారార్చనం నామమన్త్రైః కుర్యాన్నవా.

పూర్వోక్తం శయనం సంకల్ప్య శయనాసనోపచారాన్కృత్వా ప్రాతరావాహితం దేవం దేవీసహితం మనసా ధ్యాత్వా స్వస్థానే ధ్రువే సమారోపయేత్. కవాటబన్ధనం కుర్యాత్.

ఉపసన్ధ్యార్చనం కౌతుకబేరస్యైవ, నేతరేషామ్.

ఇత్యుపసన్ధ్యార్చనాప్రయోగః.

శ్రీదేవ్యా మహీదేవ్యాశ్చ తత్సూక్తాభ్యామర్చనమ్.
మన్త్రపాఠక్రమేణాహం వక్ష్యే శ్రీభూమిపూజనమ్
కాంసోఽస్మీత్యాసనం లక్ష్మ్యాః స్వాగతం తామ్మ ఇత్యథ.
అనుమానే త్వశ్వపూర్వాం పాద్యం చన్ద్రాం ప్రభేత్యతః
ఆపస్సృజన్త్వాచమనే ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం సుమే.
గన్ధద్వారేతి గన్ధస్స్యాద్ధూపశ్చోప్పైతు మన్త్రితః
ఆదిత్యవర్ణే దీపే స్యాదర్ఘ్యం మనస ఇత్యతః.
ప్రాగ్వదాచమనం స్నానం కర్దమేనేతి మన్త్రితః
ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిమితి స్నానం తు కుత్రచిత్.
శ్రియే జాతః ప్లోతవస్త్రోత్తరీయాభరణేషు చ
ప్రాగ్వత్పాద్యాదికం క్షుత్పిపాసామితి హవిర్భవేత్.
పానీయం తామ్మ ఆవేతి పరేణ మనునా తథా
ఆచామో ముఖవాసస్తు పద్మప్రియ ఇతీరయేత్.
శ్రీదేవ్యర్చనమేవం స్యాద్ధరణ్యా వచ్మి చార్చనమ్
భూమిర్భూమ్నేత్యాసనం చ స్వాగతం చానుమానకమ్.
అయం గౌః పాద్య ఆచామో యత్తే మన్యుపరోప్త్వితి
తత్త్విష్యేషా సుమే గన్ధ అస్య ప్రాణాదితి స్మృతః.
త్రింశద్ధూపే దీపదానే యత్త్వా క్రుద్ధః ప్రకీర్తితః
మేదినీత్యర్ఘ్యమాచామః ప్రాగ్వద్వాయుపరీత్యతః.
స్నానం శృంగే ప్లోతవస్త్రోత్తరీయాభరణేషు చ
పాద్యాదికం పూర్వవత్స్యాత్త్వయాదిత్యేతి వై హవిః.
పానీయే తు సముద్రేతి మనురాచమనం తథా
దేవీ హిరణ్యమన్త్రేణ ముఖవాసః ప్రకీర్తితః.
భృగుర్వ్యాసాధికారే తు ప్రకారాన్తరమబ్రవీత్.

(ఇతి కృష్ణభట్టాచార్యకారికా).

తథా, అతః పరం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యోరర్చనాక్రమమ్
పృథక్ దేవ్యౌ సమభ్యర్చ్య పూర్వం షోడశవిగ్రహైః.
హిరణ్యవర్ణామిత్యుక్త్వా శ్రియమావాహయేద్బుధః
తాం మ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా కల్పయిత్వాఽఽసనం క్రమాత్.
అశ్వపూర్వామితి ప్రోక్త్వా పాద్యం చైవ తతః పరమ్
కాంసోఽస్మి తామిత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం పునః.
చన్ద్రాం ప్రభాసామిత్యుక్త్వా స్నానముక్తవదాచరేత్
ఆదిత్యవర్ణమన్త్రేణ ప్లోతవస్త్రాద్యలంకృతిః.
శ్రీమ్ బీజం చైవ హృదయే న్యసేత్ప్రణవసంయుతమ్
ఉపైతు మామితి ప్రోక్త్వా భూషణైరపి భూషయేత్.
క్షుత్పిపాసామితి ప్రోక్త్వా పుష్పైరన్యైరలంకృతిః
గన్ధద్వారామితి ప్రోక్త్వా చన్దనాద్యైః ప్రలేపయేత్.
మనసః కామమిత్యుక్త్వా ధూపం దద్యాద్విధానవత్
కర్దమేన ఇతి ప్రోక్త్వా దీపం దద్యాదతః పరమ్.
ఆపస్సృజన్త్విత్యుచ్చార్య అర్ఘ్యం దత్వా విశేషతః
ఆర్ద్రాం యః కరిణీంయష్టిమితి జప్త్వా నివేదయేత్.
ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిం పానీయాచమనం దదేత్
తాం మ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా తాంబూలం చ నివేదయేత్.
పద్మప్రియేతి మన్త్రేణ చోద్వాస్య విధినా పునః
స్నానే వస్త్రే నివేద్యే చ దద్యాదాచమనం పృథక్.
ఏవమేవ క్రమేణైవ శ్రీదేవీం సమ్యగర్చయేత్
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మహ్యాశ్చైవార్చనాక్రమమ్.
భూమిర్భూమ్నా ఇతి ప్రోక్త్వా హరిణ్యావాహనం చరేత్
ఆయం గౌరితి మన్త్రేణ పాదప్రక్షాళనం చరేత్.

త్రిగ్ంశ్రద్ధామ ఇత్యుక్త్వా పుష్పం దద్యాత్సమాహితః
అస్య ప్రాణాదితి ప్రోక్త్వా గన్ధం చైవానులేపయేత్.
యత్త్వా క్రుద్ధ ఇతి ప్రోక్త్వా ధూపయిత్వా తతః పరమ్
యత్తే మన్యుపరోప్తస్య దీపం దద్యాత్సమాహితః.
మేదినీతి చ మన్త్రేణ అర్ఘ్యం దద్యాత్సమాహితః
దేపి హిరణ్యా ఇత్యుక్త్వా హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్.
సముద్రవతీతి మన్త్రేణ పానీయాచమనం దదేత్
శృంగే శృంగేతి మన్త్రేణ దద్యాదాచమనం పునః.
వాయుపరీతి మన్త్రేణ తామ్బూలం చ నివేదయేత్
ఏవమేన క్రమేణైవ హారిణీం సమ్యగర్చయేత్.

(ఇతి వాసాధికారే భగవాన్ భృగుః).

శ్రీ సూక్తమ్.

* హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజామ్, చన్ద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ, తామ్మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీమ్, యస్యాం హిరణ్యం విన్దేయం గామశ్వం పురుషానహమ్, అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాదప్రబోధినీమ్, శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మాదేవీ జుషతామ్, కాంసోస్మి తాం హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వలన్తీం తృప్తాం తర్పయన్తీమ్, పద్మే స్థితాం పద్మవర్ణాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్, చన్ద్రాం ప్రభాసాం యశసా జ్వలన్తీం శ్రియం లోకే దేవజుష్టాముదారామ్, తాం పద్మినీమీం శరణమహం ప్రపద్యేఽలక్ష్మీర్మే నశ్యతాం త్వాం వృణే, ఆదిత్యవర్ణే తపసోఽధిజాతో వనస్పతిస్తవ వృక్షోథ బిల్వః, తస్య

---

*శ్రీదేవ్యర్చనే ఉపయుజ్యమానత్వాత్సూక్తమేవ విలిఖ్యతే. అర్చనే వినియుజ్యమానా మన్త్రా అత్ర ద్రష్టవ్యాః

ఫలాని తపసా నుదన్తు మాయాఽన్తరాయాశ్చ బాహ్యా అలక్ష్మీః, ఉపైతు మాం దేవసఖః కీర్తిశ్చ మణినా సహ, ప్రాదుర్భూతోఽస్మి రాష్ట్రేఽస్మిన్ కీర్తిమృద్ధిం దదాతు మే, క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠామ లక్ష్మీం నాశయామ్యహమ్, అభూతిమసమృద్ధిం చ సర్వాం నిర్ణుద మే గృహాత్, గన్ధద్వారాం దురాధర్షాంనిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్, ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్, మనసః కామమాకూతిం వాచస్సత్యమశీమహి, పశూనాం రూపమన్నస్య మయి శ్రీశ్శ్రయతాం యశః, కర్దమేన ప్రజాభూతా మయి సంభవ కర్దమ, శ్రియం వాసయ మే కులే మాతరం పద్మమాలినీమ్, ఆపస్సృజన్తు స్నిగ్ధాని చిక్లీత వస మే గృహే, నిచదేవీం మాతరం శ్రియం వాసయ మేకులే, ఆర్ద్రాం (పుష్క–) యఃకరిణీంయష్టిం పింగళాం పద్మమాలినీమ్, చన్ద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ, ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిం సువర్ణాం హేమమాలినీమ్, సూర్యాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ, తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీమ్, యస్యాం హిరణ్యం ప్రభూతం గావో దాస్యోఽశ్వాన్ విన్దేయం పురుషానహమ్, పద్మప్రియే పద్మిని పద్మహస్తే పద్మాలయే పద్మదలాయతాక్షి, విశ్వప్రియే విష్ణుమనోనుకూలే త్వత్పాద పద్మం మయి సన్నిధత్స్వ, శ్రియే జాతశ్శ్రియ ఆనిర్యాయ శ్రియం వయో జనితృభ్యో దధాతి, శ్రియం వసానా అమృతత్వమాయన్ భవన్తి సత్యా సమిధా మితద్రౌ. శ్రియ ఏవైనం తచ్ఛ్రియమాదధాతి, సన్తతమృచా వషట్కృత్యం సన్ధత్తై సన్ధీయతే ప్రజయా పశుభిః, యఏవం వేద, మహాదేవ్యై చ విద్మహే విష్ణుపత్న్యై చ ధీమహి, తన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్.

భూ సూ క్త మ్.

భూమిర్భూమ్నా ద్యౌర్వరిణాన్తరిక్షం మహిత్వా, ఉపస్థే తే దేవ్యదితేగ్నిమన్నాదమన్నా ద్యాయా దధే, ఆయఙ్గౌః పృశ్నిరక్ర మీదసనన్మాతరం పునః, పితరంచ ప్రయన్త్సువః, త్రిగ్ంశద్ధామ విరాజతివాక్పతఙ్గాయ శిశ్రియే, ప్రత్యస్య వహద్యుభిః, అస్య ప్రాణాద పానత్యన్తశ్చరతి రోచనా, వ్యఖ్యన్మహిషస్సువః, యత్త్వా క్రుద్ధః పరో వపమన్యునా యదవర్త్యా, సుకల్పమగ్నే తత్తవ పునస్త్వోద్దీపయామసి, యత్తేమన్యుపరోప్తస్య పృథివీమనుదధ్వసే, ఆదిత్యా విశ్వేతద్దేవా వ సవశ్చ సమాభరన్, (మనోజ్యోతిర్జుషతామాజ్యం విచ్ఛిన్నం యజ్ఞగ్ం సమిమం దధాతు, బృహస్పతిస్తనుతామిమం నో విశ్వే దేవా ఇహ మాదయన్తామ్.

సప్త తే అగ్నే సమిధస్సప్తజిహ్వా స్సప్తర్‌షయస్సప్త ధామ ప్రియాణి, సప్తహోత్రాస్సప్తధా త్వా యజన్తి సప్తయోనీ రాపృణస్వా ఘృతేన, పునరూర్జా నివర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా, పునర్నః పాహి విశ్వతః, సహ రయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వ ధార యా, విశ్వప్స్నియా విశ్వతస్పరి, లేకస్సలేకస్సులేకస్తేన ఆదిత్యా ఆజ్యం జుషాణా వియన్తు కేతస్సకేతస్సుకేతస్తేన ఆదిత్యా ఆజ్యం జుషాణా వియన్తు వివస్వాగ్ం అదితిర్దేవజూతిస్తేన ఆదిత్యా ఆజ్యం జుషాణా వియన్తు).

మేదినీ దేవీ వసున్ధరీ స్యాద్వసుధా దేవీ వాసవీ, బ్రహ్మవర్చ సః పితృణాం శ్రోత్రం విష్ణుర్మనః, దేవీ హిరణ్యాగర్భిణీ దేవీ ప్రసోదరీ, రసనే సత్యాయనే సీద, సముద్రవతీ సావిత్రీ హనో దేవీ మహ్యాకీ, మహాధరణీ మహోర్యతిష్ఠః, శృంగే శృంగే యజ్ఞే యజ్ఞే విభీషణీ, ఇన్ద్ర పత్నీ వ్యాజనీ సురసిత ఇహ, వాయుపరీ జలశయనీ స్వయన్ధారా సత్యన్తోపరి మేదినీ, సోపరి ధత్తం గాయ, విష్ణుపత్నీం మహీం దేవీం

మాధవీం మాధవప్రియామ్, లక్ష్మీప్రియసఖీం దేవీం నమామ్యచ్యుత వల్లభామ్, ధనుర్ధరాయై విద్మహే సర్వసిద్ధ్యైచ ధీమహి, తన్నో ధరా ప్రచోదయాత్.

తయాదిత్యా నిర్విశన్తి భూతా విశ్వే గుణానాం హవిషో వహన్త్యా, వరామ్బరాయా సుహుతం నిధత్తామ్. తత్త్రీ(న్యేషా ధరతే సర్వమర్వాగ్యామాయాన్తః సూరయో ద్యాం వ్రజన్తః, తస్యా అగ్నౌ పున్నియన్తే జుహోమి.

శ్రీ దే వ్యా అ ర్చ న మ్.

పంచశుద్ధిం కృత్వా,శుభతిథౌ, శ్రీమహాలక్ష్మ్యాః నిత్యార్చనం కరిష్యే. శ్రీమ్ బీజం శ్రీదేవ్యాః హృదయే న్యస్య ప్రణవేన వేష్టయిత్వా శ్రియే జాతః* ఆయాతు భగవతీ* శ్రియమావాహయామి ర. కాంసోఽస్మితాం* శ్రియైనమః ఆసనం దదామి ర. తామ్మ ఆవహ * శ్రియై నమః స్వాగతం దదామి ర. అశ్వపూర్వాం * శ్రీరనుమన్యతామ్. ర. చన్ద్రాం ప్రభాసాం* శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. ఆర్ద్రాం యః కరిణీం* శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. గన్ధ ద్వారాం* శ్రియై నమః గన్ధం దదామి ర. ఉపైతుమాం ర. శ్రియై నమః ధూపం దదామి ర. ఆదిత్యవర్ణే* శ్రియై నమః దీపం దదామి ర. మనసః కామమాకూతిం * శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. కర్దమేన* శ్రియం స్నాపయామి ర. శ్రియే జాతః* శ్రియం ప్లోతేన విమృజామి ర. శ్రియే జాతః * శ్రియైనమః వస్త్రందదామిర. శ్రియేజాతః * శ్రియై నమః ఉత్తరీయం దదామి ర. శ్రియే జాతః * శ్రియై నమః ఆభరణం దదామి*. చంద్రాం ప్రభాసాం* శ్రియైనమః పాద్యం దదామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం

దదామి ర. ఆర్ద్రాం యః కరిణీం* శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. గన్ధద్వారాం* శ్రియైనమః గన్ధం దదామి ర. ఉపైతు మాం* శ్రియైనమః ధూపం దదామి ర. ఆదిత్యవర్ణే* శ్రియై నమః దీపం దదామి ర. మనసః కామం * శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. క్షుత్పిపాసాం* శ్రియై నమః హవిర్నివేదయామి ర. తాన్మఆవహ* శ్రియై నమః పానీయం దదామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. పద్మప్రియే * శ్రియై నమః ముఖవాసం నివేదయామి ర. (మహాదేవ్యై చ * శ్రియై నమః ప్రణమామి).

భూమ్యా అర్చనమ్.

శుభతిథౌ, హరిణ్యా నిత్యార్చనం కరిష్యే, పంచశుద్ధిం కృత్వా, లమ్ బీజం భూమ్యాః హృదయే న్యస్య ప్రణవేన వేష్టయిత్వా.

మేదినీ దేవీ* ఆయాతు భగవతీ * హరిణీమావాహయామి ర. భూమిర్భూమ్నా* హరిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర. భూమిర్భూమ్నా* హరిణ్యై నమః స్వాగతం దదామి ర. భూమిర్భూమ్నా* హరిణి అనుమన్యతామ్ ర. ఆయజ్ఞైః* హరిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. యత్తే మన్యుపరోప్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తత్త్రిణ్యేషా* హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర. అస్య ప్రాణాత్ * హరిణ్యై నమః గన్ధం దదామి ర. త్రిగ్ంశద్ధామ* హరిణ్యై నమః ధూపం దదామి ర. యత్త్వా క్రుద్ధః* హరిణ్యై నమః దీపం దదామి ర. మేదినీ దేవీ* హరిణ్యై నమః అర్ఘ్యం దదామి ర. యత్తే మన్యుపరోప్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. వాయుపరీ జలశయనీ* హరిణీం వారిణా స్నాపయామి ర. శృంగే శృంగే* హరిణీం ప్లోతేన విమృజామి ర. శృంగే శృంగే* హరిణ్యై నమః వస్త్రం

దదామి. ర. శృంగే శృంగే* హారిణ్యై నమః ఆభరణం దదా
మి ర. ఆయజ్ఞ్నః* హారిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. యత్తేమన్యుప
రోప్తస్య* హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. శతస్త్రిణ్యేషా*
హారిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర. అస్య పాశినాత్*. హారిణ్యై
నమః గన్ధం దదామి ర. త్రిగంశద్ధామ* హారిణ్యై నమః ధూపం
దదామి ర యత్వా క్రుద్ధః* హారిణ్యై నమః దీపం దదామి ర.
మేదినీదేవీ* హారిణ్యై నమః అర్ఘ్యం దదామి ర. యత్తే మన్యుపరో
ప్తస్య * హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తయోనిత్యా *
హారిణ్యై నమః హవిర్నివేదయామి ర. సముద్రవతీ సావిత్రీ * హారి
ణ్యై నమః పానీయం దదామి. ర. యత్తేమన్యుపరోప్తస్య * హారి
ణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. దేవీ హిరణ్యగర్భిణీ * హారిణ్యై
నమః ముఖవాసం నివేదయామి ర. (ధనుర్ధరాయై * హారిణ్యై నమః
ప్రణమామి ర).

శ్రీ దే వ్యా అ ర్చ న మ్. (ప్ర కా రా న్త రమ్)

హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజామ్, చన్ద్రాం హిర
ణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదోమమావహ. శ్రియేజాతః* ఆయాతు భగ
వతీ* శ్రియమావాహయామి ర. తాం మ ఆవహ జాతవేదః *
శ్రియై నమః ఆసనం దదామి ర. అశ్వపూర్వాం* శ్రియై నమః
పాద్యం దదామి ర. కాంసోఽస్మితాం* శ్రియై నమః ఆచమనీయం
దదామి ర. చన్ద్రాం ప్రభాసాం* శ్రియం వారిణా స్నాపయామి ర.
కాంసోఽస్మితాం* శ్రియైనమః ఆచమనీయం దదామి ర. ఆదిత్య
వర్ణే* శ్రియంప్లోతేన విమృజామి ర. శ్రియైనమః వస్త్రం దదామి ర.
కాంసోఽస్మితాం* శ్రియైనమః ఆచమనీయం దదామి ర. శ్రీమ్ బీజం
శ్రియోదేవ్యాహృదయేన్యస్య 'శ్రీమ్' ప్రణవేన వేష్టయిత్వా 'ఓమ్'
ఉపైతు మాం* శ్రియైనమః భూషణం దదామి ర. క్షుత్పిపాసా

మలాం * శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. గన్ధద్వారాం * శ్రియై నమః గన్ధం దదామి ర. మనసః కామం* శ్రియై నమః ధూపం దదామి ర. కర్దమేన * శ్రియై నమః దీపం దర్శయామి ర. ఆపః సృజన్తు * శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. ఆర్ద్రాం యః కరిణీం * శ్రియై నమః హవిర్నివేదయామి ర. ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం * శ్రియై నమః పానీయం దదామి ర. కాంసోఽస్మితాం * శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తాంమ ఆవహ* శ్రియై నమః తామ్బూలం దదామి ర. పద్మప్రియే * శ్రియై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర. మహాదేవ్యై చ విద్మహే* శ్రియం సమారోపయామి ర.

భూ మ్య ర్చ న మ్. (ప్ర కా రా న్త రమ్)

భూమిర్భూమ్నా * మేదినీదేవీ* ఆయాతుభగవతీ* హారిణీ మావాహయామి ర. భూమిర్భూమ్నా* హారిణ్యైనమః ఆసనం దదామి ర. ఆయం గౌః* హారిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. శృంగేశృంగే* హారిణ్యైనమః ఆచమనీయం దదామి ర. భూమిర్భూమ్నా* హారిణీం వారిణాస్నాపయామి ర. భూమిర్భూమ్నా* హారిణీం ప్లోతేన విమృజామి, హారిణ్యైనమః వస్త్రం దదామి ర. త్రిగ్ంశ్రద్ధామ విరాజతి* హారిణ్యై నమః పుష్పం దదామి ర. అస్యప్రాణాత్ * హారిణ్యైనమః గన్ధం దదామి ర. యత్వా క్రుద్ధః* హారిణ్యై నమః ధూపం దదామి ర. యత్తే మన్యుపరోప్తస్య * హారిణ్యై నమః దీపం దదామి ర. మేదినీదేవీ* హారిణ్యై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. శృంగేశృంగే* హారిణ్యైనమః ఆచమనీయం దదామి ర. దేవీహిరణ్యగర్భిణీ* హారిణ్యై నమః హవిర్నివేదయామి ర. సముద్రవతీ * హారిణ్యై నమః పానీయం దదామి ర. శృంగే శృంగే* హారిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. వాయుపరీ* హారిణ్యై నమః తాంబూలం దదామి ర. విష్ణుపత్నీం * హారిణ్యై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర. ధనుర్ధరాయై విద్మహే* హారిణీం సమారోపయామి ర.

(అనయా దిశా షడాసనవిధిరున్నేయః)

ధ్రువార్చాయజనవిధిః.

అథైకబేరార్చనవిధిం వక్ష్యే, ప్రభాతే స్నాత్వాఽలయ ప్రదక్షిణా ప్రణామం చ కృత్వా నిరస్తమితికవాటావుద్ఘాట్య దీపానుద్దీప్య శిష్యేణ ధారాస్విత్యుదకం గృహీత్వా

ప్రతద్విష్ణుస్తవతే* విమానం ప్రపద్యే * నిరస్తగ్ం రక్షః *
శుభ్రాజ్యోతిశ్చ దేవానాం* ధారాసు సప్తసు*.

దేవస్య నిర్మాల్యమాదాయ విష్వక్సేనం సమారాధ్య

పూతస్తస్య పాకే* విష్వక్సేనం ప్రపద్యే*

గర్భాలయాదిషు సర్వత్ర సమ్మార్జనం కృత్వాద్భిరభ్యుక్ష్యోపలిప్య

అవధూతగ్ం రక్షః * ఆశాసు సప్తసు *

అర్చనాపాత్రాణి హవిఃపాత్రాణి చ ప్రక్షాళ్య హవింషి పాచయిత్వా

ఆమావాజస్య * శుచీ వో హవ్యా మరుతః *

పుష్పగన్ధాద్యర్చనద్రవ్యాణి సంగృహ్య ప్రతద్విష్ణురితి దేవస్య పుష్పాసనం దత్వా

ప్రతద్విష్ణుస్తవతే * విష్ణవే నమః పుష్పాసనం దదామి గి.
శ్రియై నమః పుష్పాసనం దదామి ర. హరిణ్యై నమః పుష్పాసనం దదామి ర.

విశ్వాదికానామితి స్వాగతం

విశ్వాదికానాం భువనాదికర్త్రే* విష్ణవే నమః స్వాగతం దదామి గి. ర. ర.

మనోభిమన్తేత్యనుమానం

మనోభిమన్తా* విష్ణో అర్చనార్థం ప్రసీద గి. ర. ర.

త్రీణిపదేతి పాద్యం

త్రీణి పదా విచక్రమే* విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గి. ర. ర.

శన్నోదేవీరిత్యాచమనం దత్వా

శన్నోదేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గౌ. ర. ర.

అతోదేవాదినా తైలాభ్యంజనం కృత్వా పరిలిఖితమిత్యామ్లాదినా సంశోధ్య వారీశ్చతస్ర ఇతి వారిణా సంస్నాపయేత్.

అతో దేవా ఇదం విష్ణు స్త్రీణి పదా విష్ణోః కర్మాణి తద్విష్ణోః పరమం పదం తద్విప్రాసః * విష్ణవే నమః తైలాభ్యంజనం కరోమి గౌ. ర. ర. పరిలిఖితగ్ం రక్షః * విష్ణవే నమః ఆమ్లాద్యైరంగ శోధనం కరోమి గౌ. ర. ర. వారీశ్చతస్రః * విష్ణుం వారిణా స్నాపయామి. గౌ. ర. ర.

ఇషే త్వా యజ్ఞస్య శున్ధధ్వమితి త్రిభిస్త్రిరభిషేచయేత్.

ఇషే త్వోర్జేత్వా* యజ్ఞస్య ఘోషదసి * శున్ధధ్వం* విష్ణుం వారిణా స్నాపయామి గౌ. ర. ర.

(సహస్రధారా యది స్యాద్వస్త్రమాల్యాదినా గన్ధాద్యైరలంకృత్య పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్తమభ్యర్చ్య సహస్రధారయాభిషేచయేత్.

[త్రీ]ణి పదా * విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గౌ. ర. ర. శన్నో దేవీః * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గౌ. ర. ర. తద్విష్ణోః పరమం పదం * విష్ణవే నమః పుష్పం దదామి గౌ. ర. ర. తద్విప్రాసః * విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి గౌ. ర. ర. పరోమాత్రయా * విష్ణవే నమః ధూపం దదామి గౌ. ర. ర. విష్ణోః కర్మాణి * విష్ణవే నమః దీపం దదామి గౌ. ర. ర. త్రిర్దేవః పృథివీం * విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం దదామి గౌ. ర. ర. ఇషే త్వా* యజ్ఞస్య ఘోషదసి * శున్ధధ్వం * విష్ణుం సహస్రధారయాభిషేచయామి. గౌ. ర. ర.)

మిత్రస్సుపర్ణ ఇతి ప్లోతేన విమృజ్య విష్ణోర్నుకమితి వస్త్రాద్యైరలంకృత్య తథైవాచమనం దత్వా

మిత్రస్సుపర్ణః * విష్ణుం స్తోతేన విసృజామి. గ. ర. ర.

శన్నోదేవీః * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గ. ర. ర. దేవస్య పాదయోర్మధ్యే విష్ణవే నమ ఇతి పుష్పం దద్యాత్. ప్రాగాది చతుర్దిక్షు పురుషాద్యావరణత్రయ దేవానాం తద్బాహ్యే కౌతుకా ద్యావరణత్రయదేవానాం చ తత్తన్నామ్నా ప్రణవాది నమోన్తేన పుష్పన్యాసం కరోతి. గర్భాలయగతాన్ దేవాన్ ధాత్రాదిద్వార దేవాన్ ద్వారపాలానన్యపరిషదశ్చ తత్తన్నామమన్త్రేణాభ్యర్చ్య

పురుషాయ సత్యాయాచ్యుతాయానిరుద్ధాయ శ్రియై ధృత్యై పవిత్ర్యై ప్రమోదాయిన్యై హారిణ్యై పౌష్ణ్యై క్షోణ్యై మహ్యై కపి లాయ యజ్ఞాయ నారాయణాయ పుణ్యాయ వారాహాయ నారసిం హాయ వామనాయ త్రివిక్రమాయ సుభద్రాయే శితాత్మనే సర్వోద్వహాయ సర్వవిద్యేశ్వరాయేన్ద్రాయ యమాయ వరుణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిర్‌ఋతయే వాయవ ఈశానాయ సుభ ద్రాయ హయాత్మకాయ రామదేవాయ పుణ్యదేవాయ సత్యాయ సుఖావహాయ సంవహాయ సువహాయ శివాయ విశ్వాయ మిత్రాయా త్రయే సనత్కుమారాయ సనకాయ సనాతనాయ సనన్దనాయే న్ద్రాయ యమాయ వరుణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిర్‌ఋతయే వా యవ ఈశానాయ మార్కణ్డేయాయ భృగవే బ్రహ్మణే శఙ్కరాయ ధాత్రే విధాత్రే భువఙ్గాయ పతఙ్గాయ పతిరాయ వరణాయ మణి కాయ సన్ధ్యాయై విఖనసే తాపసాయ న్యఙ్గాయేన్ద్రాయ కిష్కి న్ధాయ తీర్థాయ శ్రీభూతాయ గరుడాయ హవిరక్షకాయాగ్నయే వివ స్వతే వైవస్వతాయ నిర్‌ఋతయే బలిరక్షకాయ మిత్రాయ వరు ణాయ పుష్పేశాయ మరుతే క్షత్త్రే కుబేరాయేశానాయభాస్కరాయ చక్రాయ ధ్వజాయ శఙ్ఖాయయూథాధిపాయాక్షహన్త్రే నాగరాజాయ గణేశాయేతి ప్రణవాదినమోన్తం పుష్పన్యాసః.

అభ్యన్తరం ప్రవిశ్య దేవం ప్రణమ్య

అతో దేవా ఇదం విష్ణుస్త్రీణి పదా విష్ణోః కర్మాణి తద్విష్ణోః పరమం పదం తద్విప్రాసః *.

తద్విష్ణోరితి పుష్పం

తద్విష్ణోః పరమం పదం * విష్ణవే నమః పుష్పం దదామి ను. ర. ర.

తద్విప్రాస ఇతి గన్ధం

తద్విప్రాసః* విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి ను. ర. ర.

పరోమాత్రయేతి ధూపం

పరోమాత్రయా* విష్ణవే నమః ధూపం దదామి ను. ర. ర.

విష్ణోః కర్మాణీతి దీపం

విష్ణోః కర్మాణి* విష్ణవే నమః దీపం దర్శయామి ను. ర. ర.

త్రిర్దేవ ఇత్యర్ఘ్యం తథాచమనం దత్వా

త్రిర్దేవః పృథివీం* విష్ణవే నమః* అర్ఘ్యం దదామి ను. ర. ర.

శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి ను. ర. ర,

తదస్య ప్రియమితి హవిర్నివేద్య

తదస్య ప్రియం* విష్ణవే నమః హవిర్నివేదయామి ను. ర. ర.

ద్వారపాలాదిభ్యో బలిం నిర్వాప్య

మహికాయ సన్ధ్యాయై విఖనసే తాపసాయ న్యక్షాయేన్ద్రాయ కిష్కిన్ధాయ తీర్థాయ శ్రీభూతాయ గరుడాయ హవిరక్షకాయాగ్నయే వివస్వతే వైవస్వతాయ నిరృతయే బలిరక్షకాయ మిత్రాయ వరుణాయ పుష్పజాయ మరుతే క్షత్త్రే కుబేరాయేశానాయ భాస్కరాయ చక్రాయ ధ్వజాయ శంఖాయ యూథాధిపాయాక్షహన్త్రే నాగరాజాయ గణేశాయేత్యాది పుష్పన్యాసోక్తవద్బలిప్రకారః.

హోమం హుత్వా

హోమస్థానం గత్వా సంకల్ప్య ఉపావరోహేతి సమిధం నిధా
యాగ్నిం ప్రజ్వాల్య తత్సవితురితి వేదిం పరిమృజ్య చత్వారిశృంగే
త్యగ్నిం ధాతార్యగ్నయ ఇత్యాదిభిరలంకృత్య షడుపచారాన్ కృత్వా
బ్రహ్మాసోమావభ్యర్చ్య పరిషిచ్యాఽఽజ్యచరుభ్యామతో దేవా ద్వైర్యా
త్రిమన్త్రైశ్చ జుహుయాత్. అతో దేవా ఇదం విష్ణుస్త్రీణి పదా విష్ణోః
కర్మాణి తద్విష్ణోః పరమం పదం తద్విప్రాసః ఇతి షడ్వైష్ణవం, విష్ణోర్ను
కం తదస్య ప్రియం ప్రతద్విష్ణుః పరో మాత్రయా విచక్రమే త్రిర్దేవ
ఇతి విష్ణుసూక్తం, సహస్రశీర్షా పురుషః పురుష ఏవేదమేతావాన
స్య త్రిపాదూర్ధ్వస్తస్మాద్విరాడ్యత్పురుషేణ సప్తాస్యాసన్ తం యజ్ఞం
తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతస్సమ్భృతం తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతో ఋచ
స్సామాని తస్మాదశ్వాయత్పురుషం బ్రాహ్మణోస్య చన్ద్రమా నాభ్యా
ఆసీత్పద్భ్యాగ్ం భూమిర్వేదాహం ధాతా పురస్తాద్యజ్ఞేనేతి పౌరుషం
సూక్తం, విష్ణవే పురుషాయ సత్యాయాచ్యుతాయానిరుద్ధాయ శ్రియై
ధృత్యై పవిత్ర్యై ప్రమోదాయిన్యై హరిణ్యై పౌష్ణ్యై క్షోణ్యై
మహ్యై కపిలాయ యజ్ఞాయ నారాయణాయ పుణ్యాయ వారా
హాయ నారసింహాయ వామనాయ త్రివిక్రమాయ సుభద్రాయే శితా
త్మనే సర్వోద్వహాయ సర్వవిద్యేశ్వరాయేన్ద్రాయ యమాయ వరు
ణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిరృతయే వాయవ ఈశానాయ సుభ
ద్రాయ హయాత్మకాయ రామదేవాయ పుణ్యదేవాయ సర్వాయ
సుఖావహాయ సంవహాయ సువహాయ శివాయ విశ్వాయ మిత్రాయా
త్రయే సనత్కుమారాయ సనకాయ సనాతనాయ సనన్దనాయే
న్ద్రాయ యమాయ వరుణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిరృతయే వా
యవ ఈశానాయ మార్కణ్డేయాయ భృగవే బ్రహ్మణే శఙ్కరాయ
ధాత్రే విధాత్రే భువఙ్గాయ పతఙ్గాయ పతిరాయ వరణాయ మణి

కాయ సన్ధ్యాయై విఖనసే తాపసాయ న్యక్షాయేన్ద్రాయ కిష్కిన్ధాయ తీర్థాయ శ్రీభూతాయ గరుడాయ హవిరక్షకాయాగ్నయే వివస్వతే వైవస్వతాయ నిర్ఋతయే బలిరక్షకాయ మిత్రాయ వరుణాయ పుష్పేశాయ మరుతే క్షత్త్రే కుబేరాయేశానాయ భాస్కరాయ చక్రాయ ధ్వజాయ శఙ్ఖాయయూథాధిపాయాక్షహన్త్రే నాగరాజాయ గణేశాయేతి (మూర్తిమంత్రాంశ్చ) జుహుయాదితి హోమప్రకారః.
పూర్వవత్పానీయాచమనముఖవాసాన్ దత్వా

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* విష్ణవే నమః పానీయం దదామి గో. ర. ర. శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గో. ర. ర. విచక్రమే పృథివీం* విష్ణవే నమః ముఖవాసం నివేదయామి గో. ర. ర.

విధినా బలిమారాధ్య బలిబేరేణ సహైవాలయం ప్రదక్షిణంకృత్వా అష్టాక్షరమన్త్రేణ పుష్పాంజలిం దద్యాత్.

ఓమ్ నమో నారాయణాయ. విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం దదామి గో. ర. ర.

ఆవాహనవిసర్గౌ వినాన్యత్సర్వం సమానమితి విజ్ఞాయతే.

ఇతి భగవన్మరీచిప్రోక్తవైఖానసధ్రువార్చాయజనప్రయోగః.

నిత్యార్చనాప్రాయశ్చిత్తమ్.

అథ నిత్యార్చనాప్రాయశ్చిత్తవిధిం వక్ష్యే:— సూర్యోదయాన్మ ధ్యాహ్నదస్తమయాచ్చ పూర్వం కవాటోద్ఘాటనే హీనే నిత్యాగ్నౌ ఘల్ల్యాం వాగ్నిం పరిస్తీర్యాజ్యేన వైష్ణవం ధాత్రాదిదైవత్యం దౌవారికం చ హుత్వా శీఘ్రముద్ఘాటయేత్.

మార్జనోపలేపన నిర్మాల్యశోధనేషు హీనేషు వైష్ణవం వారుణం వాయవ్యం వైష్వక్సేనం చ జుహుయాత్.

దేవస్య స్నానే హీనే వైష్ణవం వారుణం చ హుత్వా ఆపోహిష్ఠాద్యైర్మన్త్రైస్స్నానం కృత్వా పశ్చాన్నిత్యార్చనస్నానం కారయేత్. అభిషేకస్యాశక్తౌ వైష్ణవైః ప్రోక్ష్య వస్త్రాదీన్ వ్యపోహ్య ధౌతం పరిధాపయేన్నిత్యస్నాపనం కర్తుమశక్యం చేద్విష్ణుపంచకదినేషు స్నాపయేదితి కేచిత్.

(విష్ణుపంచకదినాని:— శ్రవణం ద్వాదశీ శుక్లే కృష్ణే చార్ధే చ ద్వాదశీ, పూర్ణిమా చాప్యమావాస్యా పంచైతాని దినాని వై, ఇతి ప్రకీర్ణాధికారే విష్ణుపంచకదినప్రసంగే భగవాన్ భృగుః).

పుష్పన్యాసం హిత్వా కౌతుకస్య నిత్యార్చనే కృతే వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం విష్ణుగాయత్రీం చ హుత్వా తత్రైవ పుష్పన్యాసం కుర్యాత్.

సంబంధకూర్చే హీనే వైష్ణవం మునిమన్త్రం చ హుత్వా కూర్చం సన్న్యసేత్.

ధాత్రాదిపరిషదామర్చనే హీనే తత్తద్దైవత్యం వైష్ణవం చ హుత్వా ధాత్రాదిపరిషదోఽర్చయేత్.

ఆసనాదిసర్వోపచారవిపర్యాసే క్షమస్వేతి దేవం ప్రణమ్య పునరర్చయేదేతేష్వేకం హీనం చేత్తత్తద్దేవతామన్త్రం వైష్ణవం చ హుత్వా పునస్తదుపచారాది సర్వోపచారైరర్చయేత్.

అర్చనాకాలే హవిర్నివేదనకాలే వా అజస్రదీపో మూషికాకృమికీటపతంగ శలభాదిపతనేన స్వయమేవ మరుతా వా విచ్ఛిన్నశ్చే ద్ద్విగుణం దీపముద్దీప్య సౌరం రౌద్రమాగ్నేయం వైష్ణవం చ హుత్వా పునరర్చయేత్. తత్కాలే సర్వదీపా నశ్యన్తి చేన్మహత్తరో దోషో భవతి. దేవం శుద్ధోదకైస్సంస్నాప్య కుశోదకైశ్చాభిషిచ్య పూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తం శాన్తిం చ హుత్వా దేవమభ్యర్చ్య ద్విగుణం హవిర్నివేద్య ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్. దీపేషు బహుషు వర్తమానేష్వేకస్మిన్నష్టే తన్న దోషాయ భవతి.

అర్చనాకాలాదన్యస్మిన్ అజస్రదీపే విచ్ఛిన్నే వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీమాగ్నేయం చ హుత్వా ద్విగుణముద్దీపయేత్.

మన్త్రాణాం స్ఖలనే తన్మూర్త్యా సప్రణవయా కారయేత్.

అర్చనాకాలే పటే హీనే ప్రాజాపత్యం వైష్ణవం చ హుత్వా ప్రచ్ఛన్నపటం కృత్వార్చయేత్. వేదదూషకపాషండప్రతిలోమాద్యన్త్యజాతీనాం చ దర్శనే వైష్ణవం బ్రాహ్మం రౌద్రమాగ్నేయం చ వ్యాహృత్యన్తం హుత్వాఽర్చయేత్.

ఆవరణాద్బాహ్యే పంచాశద్దండాభ్యన్తరే మనుష్యాణాం మృతిర్భవతి చేచ్ఛవోద్ధరణాత్పూర్వం దేవస్యార్చనం హవిర్నివేదనం చ న కారయేద్ధ్రువకౌతుకయోః పుష్పన్యాసమేవ కారయేత్. పశ్చాత్కాలాతీతశాన్తిం హుత్వా ద్విగుణమర్చయేత్. ఏకకాలమర్చనే హీనే ద్వితీయే ద్విగుణం తృతీయే త్రిగుణం కుర్యాత్.

హవిషి హీనే తద్గ్రామవాసినస్సర్వే జనాః క్షుత్పిపాసాదిభిః పీడితా భవేయుః, తస్మాత్ప్రయత్నతో దేవస్య హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్. ఏకకాలే హవిషి హీనే ద్వితీయే ద్విగుణం నివేదయేత్.

సోపదంశం హవిరపక్వం శీతం పర్యుషితం స్థాలీశేషం పాత్రాన్తరగతం వివృతం స్రావితం లంఘితం వికృతమన్త్యజాతిదృష్టం చ

దేవేశాయ నివేదితం చేద్వైష్ణవం శ్రీభూమిదైవత్యమాగ్నేయం వారుణం వాయవ్యం చ దశశో హుత్వా పునశ్చ హవిర్నివేదయేత్. అశుచినా స్పృష్టం హవిర్నివేదితం చేద్దేవం సంస్నాప్య వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీం చ త్రయస్త్రింశత్కృత్వో హుత్వా శాన్తిహోమవిధినా శాన్తిం హుత్వా దేవం ప్రోక్ష్య పుణ్యాహం వాచయిత్వా ద్విగుణమభ్యర్చ్య హవిర్నివేదయేత్. శర్కరాంగారవ్రీహితుషాదియుతే హవిషి నివేదితే అష్టాక్షరేణ విష్ణుగాయత్ర్యా వైష్ణవైశ్చ సంస్తూయ క్షమస్వేతి ప్రణమ్య యాచేత. మక్షికాపతంగమశకపిపీలికాకృమికీటకేశాద్యైస్సంయుక్తే హవిషి నివేదితే దేవం శుద్ధోదకైస్సంస్నాప్య వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం విష్ణుగాయత్రీం శ్రీభూమిదైవత్యం చాష్టోత్తరశతం హుత్వా ద్విగుణం నివేదయేత్. మహాహవిష్యైతైస్సంయుక్తే సతి తత్ర పురుషాశనమాత్రం వ్యపోహ్య భస్మజలైః కుశైరాపోహిరణ్యపవమానైః ప్రోక్ష్య తన్నివేదయేత్. ప్రాతరర్చనార్థముదయాత్పూర్వం పక్వం హవిరుపదంశం చ సోష్ణం చేత్తస్మిన్ కాలే నివేదయేత్. అస్తమయాత్పూర్వం పక్వం హవిరుపదంశం చ సోష్ణం చేదస్తమయాత్పశ్చాద్దేవస్య సాయమర్చనం కృత్వా తద్ధవిర్నివేదయేత్

తాంబూలమసంస్కృతం లేపకేశాన్వితం జన్తుస్పృష్టం నివేదితం చేద్వైష్ణవం శ్రీభూమిదైవత్యం చ హుత్వా పునస్తాంబూలం నివేదయేత్. అన్యేష్వర్చనాంగద్రవ్యేషు దుష్టేషు హీనేష్వపి తత్తదధిదైవతమన్త్రం వైష్ణవం చ హుత్వా తత్తద్ద్రవ్యైరర్చయేదథ వా సర్వేషాం ద్రవ్యాణామలాభే పుష్పం జలం వా ప్రతినిధిం సంకల్ప్య తత్తద్ద్రవ్యం స్మృత్వాఽర్చయేత్.

నిత్యహోమే హీనే వైష్ణవం దశశో హుత్వా యథోక్తహోమం ద్విగుణం జుహుయాదగ్నిసంరక్షణేఽశక్తశ్చేత్తుండాదగ్నిం

అయన్తే యోనిరితి సమిధ్యామారోపయేదథ వా స్వాత్మన్యారోప్య ఉపావరోహేతి లౌకికాగ్నావవరోప్యైవమహరహర్జుహుయాదితి విజ్ఞాయతే.

అయన్తే యోనిర్ ఋత్వియో యతో జాతో అరోచథాః, తం
జానన్నగ్న ఆరోహాథానో వర్ధయా రయిమ్.

సురర్షిమనుష్యాణాం బలం యస్మాత్ప్రవర్ధతే తస్మాద్బలిరితి వ్యాఖ్యాతమ్. తస్మాద్దేవదేవేశం దినేదినే త్రిషు కాలేషూక్తద్రవ్యైస్స్వావాహ్యాభ్యర్చ్య బలిభ్రమణం కారయేదేవం కర్తుమశక్తశ్చేదుక్తేపాత్రే కేవలం బలిద్రవ్యం నిక్షిప్య తస్యోపరి యథోక్తం బలిబేరం సన్న్యస్య శిరసా ధారయన్ త్రికాలం ద్వికాలమేకకాలం వాఽఽలయం ప్రదక్షిణం కారయేదథ బలిద్రవ్యం వినా శిబికాదియానే గజే వాఽఽరోప్యాలయం ప్రదక్షిణం కారయేత్. ప్రాతఃకాలే బలిభ్రమణే హీనే వైష్ణవం సౌరం సౌమ్యం ప్రాజాపత్యంచ జుహుయాదుక్తే ప్రదక్షిణేహీనేఽధికేచ వైష్ణవం గారుడం చ హుత్వా బలిభ్రమణం కారయేత్ప్రాతర్బలౌ హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం మధ్యాహ్నే చ హీనే సాయం త్రిగుణం కుర్యాత్.

దేవస్యాలంకారే హీనే శ్రీదైవత్యం ఛత్రపింఛాదీనామలాభే వారుణం చామరాదీనామలాభే వాయవ్యం దీపాలాభే చాగ్నేయం వైష్ణవం చ హుత్వా వ్యాహృత్యన్తం ప్రత్యేకం జుహుయాత్.

అన్నబలౌ భూమౌ పతితే భిన్నే జీర్ణే చ పూర్వవద్బలిమాపాద్య వైష్ణవం గారుడం ప్రాజాపత్యం చ హుత్వా ప్రదక్షిణం కారయేత్. బల్యుద్ధరణకాలే యేన కేనచిద్విఘ్నశ్చేత్సౌరం సౌమ్యం వైష్ణవం చ హుత్వా పునరారభేత. పాత్రాలాభే హవిః పాత్రమాదాయ వైష్ణవం జుహుయాత్. ప్రమాణహీనేఽన్నబలౌ వైష్ణవం ప్రాజాపత్యం చ జుహుయాద్దోషదుష్టే హవిర్నివేదన ప్రాయశ్చిత్తం

జుహుయాత్. అన్నబలావాహనం వినా బలిభ్రమణే కృతే వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం శ్రీభూమిదైవత్యం హుత్వా పశ్చాద్బలిభ్రమణం కారయేత్ విష్వక్సేనస్య బల్యగ్రఖండనివేదనే హీనే వైష్ణవం తన్మూర్తిమన్త్రైర్దశ శో హుత్వా పశ్చాద్విష్వక్సేనస్య నివేద్య ముఖవాసం ప్రదాయ తస్మాద్బల్యుద్ధరణం కారయేదితి భగవాన్ మరీచిః.

ఆత్రేయే సమూర్తార్చనాధికరణే షట్షష్టితమోఽధ్యాయః,

అథ నిత్యార్చనాయాన్తు ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్ష్యతే
ప్రాతరర్కోదయాత్పూర్వం ప్రమాదాదాలయస్య చ.
కవాటోద్ఘాటనే హీనే శీఘ్రముద్ఘాటయేత్తథా
నిత్యాగ్నావథ చుల్ల్యాం వా చరుం సాజ్యం ప్రగృహ్య చ.
సౌరం ద్వారాధిదైవత్యం వైష్ణవం చ యజేత్తతః
ద్రవ్యాణామపి సర్వేషామాధానమధికం స్మృతమ్.
తదాధావా గృహీత్వైవ దేవస్యార్చనమారభేత్
నిర్మాల్యశోధనే హీనే హీనే చాభ్యుక్షణే తథా.
వారుణం వైష్వక్సేనం చ వైష్ణవం చ యజేత్తతః
అశక్తావభిషేకస్య దేవేశం సంప్రణమ్య చ.
కుశోదకైస్సమభ్యుక్ష్య పూర్వవస్త్రం విసృజ్య చ
ధౌతేనైవాన్యవస్త్రేణ దేవేశం పరిధాపయేత్.
పునఃస్నానవిహీనే తు వారుణం వైష్ణవం యజేత్
ధ్రువబేరస్య పీఠే తు న్యస్తపుష్పాణి యాని వై.
ప్రాతఃకాలే వ్యపోహ్యైవ సద్యః పుష్పాణి సన్న్యసేత్
ధ్రువబేరస్య దేవస్య తత్తన్నిత్యార్చనం భవేత్.
పుష్పన్యాసవిహీనే చ కాలాతీతే పునస్తథా
పుష్పన్యాసం చ కృత్వైవ ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తతః.

విష్ణుగాయత్రియా సమ్యగ్గశకృత్వో యజేద్బుధః
బ్రహ్మాదీన్ ద్వారదేవాంశ్చ సమభ్యర్చ్యార్చయేద్ధరిమ్.
అర్చాయాం ధ్యానహీనే తు విష్ణుసూక్తం యజేద్బుధః
ధ్యాత్వా సమ్యక్ తథా దేవం పునరర్చన మాచరేత్.
నవభేదేష్వథైకస్మిన్ కల్పితేష్వర్చనే తథా
ఆసనాద్యుపచారేషు భిన్నం తద్విగ్రహం ప్రతి.
వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీం జుహుయాత్తదను స్మరన్
దేవదేవం చ భక్త్యైవ ధ్యాయే ద్విష్ణుం సనాతనమ్.
హవిర్హీనే తు తద్గ్రామే జనాస్సర్వే తథైవ చ
పీడ్యన్తే క్షుత్పిపాసాద్యైర్యజమానో నృప స్తథా.
తస్మాత్ప్రయత్నతో దేవం హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్
ఉపదంశాదిభిస్సార్ధం దధ్నా చ తదను క్రమాత్.
ఋగ్యజుస్సామాథర్వణాం మన్త్రాణాం జపమాచరేత్
ముఖవాసవిహీనే తు శ్రీమన్త్రం వైష్ణవం యజేత్.
ప్రమాదాన్మార్తిహోమం చ *కపాలే జుహుయాద్యది
ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్తత్ర వైష్ణవం వ్యాహృతీరపి.
ప్రాతస్సన్ధ్యార్చనే హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం భవేత్
వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం యజేత్తతః.
ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్హీనే సాయే తు త్రిగుణం భవేత్
ఏకాహే త్వర్చనాహీనే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే.
త్రికాలార్చాం ప్రకృత్యైవ హవీంష్యపి నివేదయేత్
దక్షిణాగ్నిం సమాధాయ ఆఘారం విధివద్యజేత్.
ప్రణమ్య దేవదేవం తమర్చయిత్వా యథావిధి
మహాహవిః ప్రభూతం వా హవిః సమ్యఙ్నివేదయేత్.

---

* కపాల, ఇతి కపాలాగ్నిరుచ్యతే క్రియాధికారసంవాదాత్.

ఆచార్యాయ పశూన్ దద్యాద్భక్త్యా విప్రాంశ్చ భోజయేత్
ఏవం దేవార్చనే హీనే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే.
అన్యేషామపి దేవానామిదం సామాన్యముచ్యతే, ఇతి
ఏకోనసప్తతితమేऽధ్యాయే,

పంచభిర్బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకసంయుతైః
పాషండైర్నాస్తికైర్వాథ సూతికోదక్యయా తథా.
అన్యైశ్చ పతితైర్వాథ తథాన్యప్రతిలోమజైః
ధ్రువబేరే చ సంస్పృష్టే స్పృష్టే బింబే చ కౌతుకే.
మహాపాతకసంయుక్తైశ్చండాలాద్యైరుదక్యయా
సూతికాయా? వాऽథ సంస్పృష్టే హావిషి వినివేదితే.
మహాశాన్తిం చ సప్తాహమబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్పునః
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు శక్తితో దక్షిణాం దదేత్
అధివాసం చ పూర్వోక్తం కారయిత్వా యథావిధి
ధ్రువబేరే ప్రకుర్వీత స్పృష్టే తత్ర చ పూర్వవత్.
వాస్తుహోమం తథా కృత్వా స్నపనోక్తక్రమేణ చ
కలశైః స్థాపయిత్వైవ ప్రతిష్ఠాం కారయేత్పునః.
అన్యైశ్చ విప్రైస్సంస్పృష్టే ధ్రువబేరథ కౌతుకే
వేదదూషక పాషండైర్దీక్షితైర్దీనవైరపి.
శూద్రైర్వాऽథానులోమైర్వా శ్వభిర్వా కుక్కుటాదిభిః
ఏవమాదినికృష్టైశ్చాస్పృశ్యైః స్పృష్టే చ పూర్వవత్.

హుత్వైకాహం మహాశాన్తిమధివాసం వినైవ చ
స్నపనం చ ప్రతిష్ఠోక్తం కృత్వైవం స్నాపయేత్తతః.
అనుక్తేషు తథాన్యత్ర మహాదోషేషు సర్వశః
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్.
అల్పదోషసమాయుక్తే బింబేస్పృష్టేపి తైరపి

అల్పదోషయుతే స్పృష్టే హవిష్యపి నివేదితే.
దశకృత్వో మహాశాన్తిమబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్తథా
స్నపనోక్తక్రమేణైవ కలశైః స్నాపయేద్విభుమ్.
దోషమల్పం మహాన్తం చ సమాలోచ్య యథావిధి
విచార్యైశ్చ వినిశ్చిత్య జ్ఞాత్వైవ గురులాఘవమ్.
తస్య దోషస్య సదృశం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్
యథాదోషేఽగ్నిహోత్రస్య పునరాధానముచ్యతే.
తథాదోషే తు బింబస్య పునఃస్థాపనమాచరేత్
తస్యోపఘాతమిత్యుక్తం ప్రాయశ్చిత్తం తు యత్ర తు.
కలశైః స్నపనం తత్ర బింబస్యేతి విధీయతే
చండాలాద్యైశ్చ సూతక్యా మహాపాతకసంయుతైః.
గర్భాలయే ప్రవిష్టే చ బింబస్యాతీవ పార్శ్వతః
అన్యవిప్రప్రవేశేచ స్పృశ్యే బింబే చ మోహతః.
గోమయేనోపలిప్యైవ ప్రోక్షయేత్పఞ్చగవ్యకైః
వాస్తుహోమం చ హుత్వైవ పర్యగ్నిం కారయేత్తతః.
అన్యద్రవ్యస్య శుద్ధిం వా యథావిధి చ కారయేత్
తథాబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిమేకాహం జుహుయాత్స్వనః.
కలశైర్విధినా సమ్యక్ స్నాపయిత్వా స్వశక్తితః
పునఃప్రతిష్ఠామత్రాపి కారయేదితి కేచన.
నిర్మాల్యస్యార్చనే వాపి నివేదితనివేదనే
తయోశ్చ సంకరే తత్ర పంచగవ్యైః కుశోదకైః.
శుద్ధోదైర్వాభిషిచ్యైవమర్చయిత్వా నివేదయేత్
అర్చకాన్యద్విజైః స్పృష్టే శుద్ధోదైరభిషేచయేత్.
అన్యద్విజైశ్చ సంస్పృష్టే పూర్వవద్ధోమమాచరేత్
మృగైర్వా పక్షిభిర్వాథ సర్పాద్యైశ్చ ప్రవేశనే.

ఇదం విష్ణురితి మన్త్రేణ ప్రోక్షయేత్పఞ్చగవ్యకైః
శాన్తిహోమం చ హుత్వైవ శక్తితో దక్షిణాం దదేత్.

భార్గవే వాసాధికారే,

అగ్రే యవనికాహీనే విష్ణుసూక్తం జపేద్బుధః
సమ్బన్ధకూర్చహీనే చ లమ్బనే చ విహీనకే.
ప్రతద్విష్ణురితి ప్రోచ్య దీపమన్త్రం సముచ్చరన్
తత్తన్మన్త్రం హోతవ్యం పౌండరీకే విశేషతః.
పునః కూర్చం విధాయైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్
అథవా కారయేచ్చైవం కృత్వా తద్దేశికోత్తమః.
చలే చైవాచలే చైవ తయోర్మధ్యే విశేషతః
సంబంధాఖ్యస్య కూర్చస్య నిక్షేపం చార్చనం భవేత్.
సంబంధకూర్చ నిక్షేపే హీనే తత్ర కుతః ఫలమ్
దత్వా కౌతుకభోగం తు దీపనీరాజనేపి చ.
హీనే కూర్చే చ నిత్యే చ పూజనం యత్తదాసురమ్
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన క్షిప్త్వా నిత్యం సమర్చయేత్.
అథవా కారయేద్విద్వాన్ దేవేశస్య సమాచరేత్
హీనే దిగ్బంధనే యత్ర తత్ర కూర్చం న చాచరేత్.
అన్త్యవేలార్చనాత్పూర్వం కూర్చస్యోల్లంఘనం న చ
యది స్యాల్లంఘనం యత్ర తత్ర దోషస్య శాన్తయే.
బ్రాహ్మం చ వైష్ణవం హుత్వా తత్ర దేవం సమర్చయేత్
పుష్పన్యాసవిహీనే చ కౌతుకస్య తథైవ చ.
తత్తన్మూర్తిం సముచ్చార్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్
ఈంకారాదీం స్తతో హుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః.
ఉక్తక్రమేణ పుష్పాణి న్యాసం కృత్వా విచక్షణః
ప్రాతరావాహనే హీనే హీనే చోద్వాసనే తథా.

నిత్యాగ్నిం చ పరిస్తీర్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్
సౌరం చ గారుడం హుత్వా శ్రీసూక్తం చ తతః పరమ్.
ఏవం మన్త్రం సకృద్ధుత్వా పునరావాహనం చరేత్
మార్కండేయం భృగుం చైవ బ్రహ్మాణాం శంకరం తథా.
యద్దేవతార్చనే హీనే తత్తన్మన్త్రం సుహూయతామ్
వైష్ణవేనాపి హోమశ్చ న్యూనాధిక్యాదికేర్చనే.
తత్తత్క్రియావిధానేన దోషైరేవాపి కీర్త్యతే

* * * * *

పూర్వం మన్త్రాసనే హీనే హీనే చ ఉపచారకే.
పృథివ్యాదీని హుత్వా తు గారుడం చ యజేత్క్రమాత్
విష్ణుగాయత్రీముచ్చార్య హుత్వా తత్ర సవైష్ణవమ్.
పశ్చాచ్చైవాసనం కల్ప్య భోగం తస్యోక్తమాచరేత్
వాసయేత్పాదుకే హీనే హీనే ద్రవ్యేంజనాదికే.
ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే ప్రత్యేకం వైష్ణవం యజేత్
అలకాశోధనే హీనే హీనే తైలాఙ్గమర్దనే.
దన్తధావన హీనే చ హీనే జిహ్వాగ్రశోధనే
ముఖప్రక్షాళనే హీనే శాటీచ్ఛాదనహీనకే.
ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే విష్ణుగాయత్రియా యజేత్
హారిద్రాస్నానహీనే చ హీనే వా శంఖపద్మకే.
ఏతద్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః
హుత్వాతు తు పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
సౌదర్శనం తు సౌపర్ణం విష్ణుగాయత్రియా యజేత్
ప్రత్యేకం దశపర్యాయం హుత్వా తచ్ఛాస్త్రపారగః.
నీరాజనే తథా హీనే రౌద్రమన్త్రం సవైష్ణవమ్
ప్లోతేన మార్జనే హీనే హీనే చాభ్యుక్షణే తథా.
ఐన్ద్రమాగ్నేయమన్త్రం చ జపిత్వా ఽత్ర విశేషతః

వస్త్రైరాచ్ఛాదనే హీనే హీనే పుష్పైరలంకృతే ?.
భూషణే చ తథా హీనే హీనే చైవోపవీతకే
ఏతద్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః.
పద్మైర్వా బిల్వపత్రైర్వా ఘృతాక్తైశ్చ హునేత్తథా
వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీమష్టోత్తరశతం యజేత్.
యథోక్తమాచరేద్విద్వాన్ దేవదేవమనుస్మరన్
గంధస్య లేపనే హీనే శ్రీమన్త్రం చ యజేద్బుధః.
ధూపదీపే తథా హీనే హీనే చార్ఘ్యప్రదర్శనే
శ్రీమన్త్రం రుద్రమన్త్రం చ సౌమ్యం చాత్ర యజేత్క్రమాత్.
స్తోమస్యారోపణే హీనే హీనే దానే చ కర్మణి
మునిమన్త్రం సకృద్ధుత్వా వైష్ణవం చ ప్రణమ్య చ.
సన్ధ్యారతౌ దీపహీనే హీనే చేద్వాహనాదికే
చక్రమన్త్రం జపేచ్చైవ జయాదిమన్త్రముచ్చరన్.
ఛత్రపింఛాదిహీనే చ మహాశబ్దస్య వంచనే
తద్దోషశమనార్థాయ పృథివ్యాదీన్ యథాక్రమమ్.
జుహుయాత్తత్ర దేవేశం క్షమస్వేతి ప్రణమ్య చ
సతంత్రీగలగానం చ సుషిరం త్సరు పంకజమ్.
ఏతత్పంచమహాశబ్దం నిర్మితం బ్రహ్మణా పురా
నృత్తం గీతం తు తత్కాలే జయాదిమన్త్రముచ్చరన్ ?.
ప్రముఖే మండలే హీనే హీనే చైవాప్యలంకృతే
హవిః పాత్రవిహీనే చ తస్య తస్యాధిదైవతమ్.
తత్తన్మంత్రం సుహోతవ్యం పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్
భాండే భిన్నే చ పతితే స్థాల్యాం చైవోపదంశకే.
ఏతద్దోషయుతే యత్ర తత్ర దోషస్య శాన్తయే
హవిష్యత్ర విహీనే చ ఉపదంశే తథైవచ.

ఘృతస్రావణ హీనే చ హీనే దత్తే తథైవ చ
గుడఖండఫలే హీనే మధుపర్కస్య హీనకే.
బ్రాహ్మం చ వైష్ణవం హుత్వా పునః కర్మ సమాచరేత్
హవిర్నివేదనే హీనే హీనే తద్వ్యక్త విగ్రహే.
నిత్యాగ్నిం చ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్
వారుణం వైష్ణవం హుత్వా హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్.
మశకైశ్చ మక్షికైశ్చ? మత్కుణైరన్యజన్తుభిః
శల్యలోష్టతుషాఙ్గారైర్మశైస్సృక్షైశ్చైవ యుతే పృథక్.
ఏతద్దోషాంస్తు దృష్ట్వైవ దేవేశం న నివేదయేత్
తద్దోషశమనార్థాయ పౌండరీకే విశేషతః
ఓంకారాదీంస్తతో హుత్వా జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్
వైష్ణవం చ తతో హుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః.
శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్పశ్చాద్ధవిః సమ్యఙ్నివేదయేత్.
దేవీభ్యాం చ విహీనే చ తత్తత్సూక్తం యజేత్పునః
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవీభ్యాం చ నివేదయేత్.
ముఖవాస విహీనే తు శ్రీమన్త్రం చ సుహూయతామ్
నిత్యాగ్నిపూజనే హీనే దర్భాదీనాం విహీనకే.
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పౌరుషేణ సమన్వితమ్
ఖిన్నాహుతీ యజేత్పశ్చాత్సర్వం పూర్వవదాచరేత్.
బలిభ్రమణహీనే చ బలిదాన విహీనకే
గారుడం విష్ణుసూక్తం చ విష్వక్సేనం సవైష్ణవమ్.
ఆలయాన్తర్గతాన్ దేవాన్ హుత్వా తత్తత్సమాచరేత్
అథ వా బలికాలే తు తూర్యఘోషవిహీనకే.
అతివాతాదినా వాద్యశిష్యాభావే తథైవ చ

దుర్దినే మేఘఘోషే చ కలహాదిసముద్భవే.
తదా దేవాన్ సమావాహ్య ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్
బలిభ్రమం తు కర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః.
యుగ్మప్రదక్షిణా హస్తమయుగ్మాగారకే కృతే?
ఏవం ప్రదక్షిణం యుగ్మం కారయేదితి కేచన.
ఏకావరణయుక్తే తు పరీత్యాత్రైవ కారయేత్
మన్త్రస్య పాఠకే చైవ తథాశాస్త్రస్య పాఠకే.
అమన్త్రమర్చనే చైవ భవేత్తదభిచారవత్
ఏతద్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః.
బ్రాహ్మం చ వైష్ణవం సూక్తం సూక్తం పౌరుషమేవ చ
సూక్తమేకాక్షరం చైవ హుత్వా దేవం నమేన్ముహుః.

ప్రకీర్ణాధికారే,

అకృతే బలిదానే తు ప్రాశ్య పాదోదకం హరేః
ప్రసాదం చాపి సంప్రాశ్య పునర్ద్విగుణమర్చయేత్.
పూజాన్తే తుళసీతీర్థం పూజకః ప్రథమం పిబేత్
అన్యథా వినియుక్తం చేత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్.
పూజాన్తే పూజకాత్పూర్వమన్యస్తీర్థాదికం పిబేత్
ప్రసాదం వాపి గృహ్ణీయాత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్.
మహాశాన్తిం తథా హుత్వా పునఃపూజాం సమాచరేత్
తీర్థం పుష్పం తతః క్షీరం గన్ధం చ తదనన్తరమ్.
సర్వాణ్యపి హవింష్యత్ర నాగవల్లీదలాన్యపి
యద్యన్నివేదితం దేవే దద్యాదగ్రేఽర్చకాయ చ.
అర్చకస్తు హరిస్సాక్షాచ్చరరూపో యతస్స్మృతః
నిత్యే కర్మణి సర్వత్ర పూజకం పూర్వమర్చయేత్.
ఆచార్యమర్చకం వాఽథ తథా నైమిత్తికేఽర్చయేత్

యద్యవైఖానసో విప్రః కదాపి హరిమన్దిరే
సమిచ్ఛేదగ్రసమ్మానం తద్దేవస్య విమానసమ్
యజమానో విపన్నస్స్యాద్రాజరాష్ట్రం వినశ్యతి.
అజ్ఞానాదథ వా మోహాదాచరేదన్యథా యది
ద్విగుణం తు సమభ్యర్చ్య చాన్యద్ద్విగుణమాచరే దితి భగ
వాన్ భృగుః

వైఖానసపంచరాత్రార్చనయోస్సంకరే ప్రాయశ్చిత్తమ్,

అథ తన్త్రసంకరప్రాయశ్చిత్తం వక్ష్యే:—వైష్ణవస్యాన్యత న్త్రేణ సఙ్కరే సతి తద్గ్రామయజమానరాజరాష్ట్రాణామాశు వినాశాయ భవతి. తస్మాచ్ఛీఘ్రమపహాయాబ్జాఽగ్నౌ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం పారమాత్మికమోంకారాదిమష్టాశీతిం చాష్టోత్తరశతం హుత్వా పూర్వవత్కారయేత్. వైష్ణవం ద్వివిధం వైఖానసం పంచరాత్రమితి. వైఖానసం వైదికం వైదికైరర్చితమైహికాముష్మికఫలప్రదం పంచరాత్రమవైదికం తాపాదిసంస్కారసంస్కృతైర్దీక్షితైరర్చిత మాముష్మికఫలప్రదమ్, సౌమ్యం సర్వత్ర సంపూజ్యం గ్రామాదిషు వాస్త్వ జ్ఞాలయే మధ్యమే పశ్చిమే బ్రాహ్మణానాం గృహేషు చార్చయేదాగ్నేయమవా స్త్వజ్ఞాలయే ఽరణ్యేపర్వతాదిషు చార్చయేత్. సౌమ్యేఽస్మిన్విధౌ పంచరాత్రేణాగ్నేయేన సఙ్కరే సతి రాజరాష్ట్రవినాశాయ భవతి. తద్దోషశమనార్థమబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిం హుత్వాఽష్టోత్తరశతకలశైర్దేవం సంస్నాప్య వైష్ణవాన్ సంపూజ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా పునస్తేన విధినా కారయేత్. పంచరాత్రవిధానేన ప్రతిష్ఠాప్య వర్తమానేఽర్చనే హీనే సతి సౌమ్యస్య ప్రవేశనం కర్తవ్యమ్. తద్రాజరాష్ట్రసమృద్ధికరం భవతి. పౌండరీకాగ్నౌ మహాశాన్తిం హుత్వా వైఖానసవిధినా తద్బేరం విమానం చ కర్షణాదిభిస్సంస్కారైస్సంస్కృ

త్య ప్రతిష్ఠాం కారయేత్తతః ప్రభృతి తేనైవ సర్వం సమాచరేదితి విజ్ఞాయతే ఇతి. (మరీచిః)

వైఖానసైరన్యైనస్విభిరర్చనే ప్రాయశ్చిత్తమ్,

శ్రీవైఖానససూత్రస్థస్తప్తముద్రో భవేద్యది
ఆలయం న విశేత్పశ్చాత్పూజనం నైవ కారయేత్.
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్
తప్తముద్రో భవేద్యస్తు స్ప్రష్టుం నార్హతి కేశవమ్
అజ్ఞానాద్వా బలాన్మోహాద్యది చక్రాంకితో భవేత్
వైఖానసోఽపి సోఽవద్యః అనర్హస్సర్వకర్మసు.
చక్రాదిచిహ్నధారీ చ అజ్ఞానాత్ జ్ఞానతోఽపి వా,
వైఖానసో యది భవేత్సర్వకర్మబహిష్కృతః,
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్
తప్తముద్రా భవేద్యస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే
వైఖానసకులే జాతా అజ్ఞానాత్తప్తధారిణః
ప్రాయశ్చిత్తం మహాశాన్తిం క్రమాదర్హన్తి శాస్త్రతః, ఇతి
(ఆనన్దసంహితా)

తథా కృతనిష్కృతీనాం పరిగ్రాహ్యత్వంచోక్తమ్,

ఏనస్విభిరనిర్ణిక్తైర్నార్థం కించిత్సమాచరేత్
కృతనిర్ణేజనాంశ్చైవ న జుగుప్సేత కర్హిచిత్, ఇతి (మనుః)

తత్రబిమ్బస్యాపి దుష్టత్వమ్,

వేదదూషకపాషండైర్దీక్షితైర్వేదనిందకైః
శూద్రైస్త్రీస్వాథాఽనులోమైర్వా శ్వభిర్వాకుక్కుటాదిభిః
ఏవమాదినికృష్టైశ్చ స్పృష్టే బిమ్బే చ పూర్వవత్
హుత్వైకాహం మహాశాన్తిమధివాసం వినైవ చ

స్నపనం తు ప్రతిష్ఠోక్తం కృత్వైవ స్థాపయేత్పునః, ఇతి (అత్రిః)
వైఖానసేతరైరాలయార్చనే దోషః,

అవైఖానససూత్రైస్తు విప్రైరారాధనం హరేః
ఆలయే సర్వలోకానాం వినాశాయ భవిష్యతి
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా భయాద్వా హ్యాలయార్చనమ్
యద్యవైఖానసైర్విప్రైరాలయే సర్వనాశనమ్
యద్యవైఖానసో విప్రః ఆలయార్చనమాచరేత్
షణ్మాసాత్పతనం యాతి నరకం చైవ గచ్ఛతి. ఇతి (పురాతన్త్రమ్)

ఆచార్యసంకరప్రాయశ్చిత్తమ్,

అథాచార్యం కర్షణకాలే వరయిత్వా కర్షణాదీని ప్రతిష్ఠాన్తాని నిత్యార్చన స్నపనోత్సవప్రాయశ్చిత్తవిశేషార్చనాదీని నిత్యనైమిత్తికకర్మాణి సర్వాణి తేనైవ కారయేత్. ఆచార్యాభావే తత్పుత్రం పౌత్రం నప్తారం తద్వంశజం వా వరయేత్. అయుక్తాశ్చేత్తాననుజ్ఞాప్య పూర్వవదన్యం యుక్తమాచార్యం వరయేత్తదభావే తచ్ఛిష్యం ప్రశిష్యం వా కారయేత్. ఆచార్యసన్నిధౌ నాన్యమాచార్యం వరయేద్యది వరయేత్తత్స్థానస్య గ్రామయజమానయోశ్చాఽశు వినాశాయ భవతి, రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య చ పరచక్రభయం భవతి. తదర్చనం నిష్ఫలం భవతి, తస్మాదాచార్యసంకరం న కుర్యాత్. అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వాఽచార్యసంకరే సతి పౌండరీకాగ్నౌ మహాశాన్తిం హుత్వాచార్యం నమస్కృత్య క్షమస్వేతి యాచిత్వా పూజయిత్వా తేనైవ తత్తత్కర్మ పునరపి కారయేత్. ఆచార్యాదీనామలాభే తద్రూపం పటే లిఖిత్వా తం నమస్కృత్య తత్సన్నిధావన్యం యుక్తమాచార్యం వరయేత్. ఏకస్మిన్కాలే బహుకర్మణి ప్రాప్తే సత్యాచార్యం ప్రణమ్య తద్విధినా తత్పుత్రాదిభిః కారయేత్తదలాభే త్వాచార్య ఏవ తన్త్రయిత్వా కరోతీతి విజ్ఞాయతే, ఇతి (మరీచిః)

ఆచార్యం కర్షణకాలే వరయిత్వా కర్షణాదీని ప్రతిష్ఠాన్తాని నిత్యార్చనస్నపనోత్సవ ప్రాయశ్చిత్తవిశేషార్చనాదీని నిత్యనైమిత్తిక కర్మాణి సర్వాణి తేనైవ కారయేదిత్యుక్తేరర్చకాచార్యయోరభేద ఉక్తో భవతి. తథాత్వే ఆచార్యసంకర ఇత్యర్చకసంకరోప్యుద్దిష్టో భవత్యథవా ఆచార్య ఇత్యుపలక్షణమర్చకాదీనామితి వేదితవ్యమ్.

అస్మిన్నప్యర్థే వచనమనుగ్రాహకం భగవతో మరీచేరస్తి, తత్ర సర్వకార్యోపదేశకం శ్రీవైఖానససూత్రోక్త నిషేకాది సంస్కారైస్సంస్కృతమాచార్య మర్చక పరిచారక స్థాపకాదీనృత్విజశ్చ వరయేదితి.

అయమేవార్థం వ్యక్తమాహ ప్రకీర్ణాధికారే భగవాన్ భృగుః, ప్రతిష్ఠాన్తే తు విధివదర్చకే త్వప్రకల్పితే, ఆసురీ సా భవేదర్చా కర్తా నైవాప్నుయాత్ఫలమ్, దేవేనసార్థముద్దిష్టం యత్కాలం పూజకస్య తు, తదతిక్రమ్య పూజాం తు కారయేదితరేణ చేత్, రౌరవం నరకం యాతి కర్తా కారయితా చ యః, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శాస్త్రోక్తం పరిపాలయేదితి.

తథైవోచ్యతే భగవతా అత్రిణా సమూర్తార్చనాధికరణే, అన్యేన విధినా మన్త్రైరన్యైరన్యార్చకేన వా, ఆలయే త్వర్చనం స్యాచ్చేన్మహాన్ దోషో భవేత్తతః, అనేనైవ విధానేన కారయేదర్చనం బుధ, ఇతి. విస్తరస్త్వాకరేషు ద్రష్టవ్యః.

ఇతి నిత్యార్చనాప్రాయశ్చిత్తమ్.

శ్రీరామచన్ద్రాయ నమః.
శ్రీవిఖనసమహా గురవే నమః.

శ్రీభగవదర్చాప్రకరణగ్రన్థానుబన్ధః.

అథ విష్ణోర్నిత్యార్చనావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః— నిత్యార్చ నేత్యనేన విశేషార్చనాదయో వ్యవచ్ఛిద్యన్తే యథా, క్రియాధికారే భృగుః, నిత్యార్చామధికార్చాం చ విశేషార్చాంచ కౌతుకే, నిత్యార్చా బలియాత్రార్చా యథాకాలం విధీయతే, ఉపసన్ధ్యార్చనం యత్తదధికార్చనముచ్యతే, విశేషార్చనమిత్యుక్తమఙ్కురార్పణకాదిషు, ఇతి. తథా, నిమిత్తే చేజ్జయన్త్యాదావర్చా నైమిత్తికీ స్మృతా, ఇత్యాది. తత్రార్చనా తు విలక్షణా సందృశ్యతే.

విష్ణోరితి దేవతాన్తరవ్యావృత్తిః. భగవతస్సూత్రకారస్య విఖనసస్తత్రైవ తాత్పర్యాత్. అథాగ్నౌ నిత్యహోమాన్తే విష్ణోర్నిత్యార్చా సర్వదేవార్చా భవత్యగ్నిర్వైదేవానామవమో విష్ణుఃపరమస్తదన్తరేణ సర్వా అన్యా దేవతాః ఇతి బ్రాహ్మణం, తస్మాద్గృహే పరమం విష్ణుం ప్రతిష్ఠాప్య సాయంప్రాతర్హోమాన్తేర్చయతీత్యారభ్య యజ్ఞేషు విహీనం తత్సంపూర్ణం భవతి, ద్విజాతిరతన్ద్రితో నిత్యం దేవాయతనే వా భక్త్యా భగవన్తం నారాయణమర్చయేత్తద్విష్ణోః పరమం పదం గచ్ఛతీతి విజ్ఞాయత ఇత్యన్తేన గ్రన్థేన సూత్రే ప్రతిపాదనాత్. తాదృశసూత్రానుసారేణైవ హి భగవచ్ఛాస్త్రప్రబన్ధారో భృగ్వాదయో మహర్షయః సంహితాః ప్రణిన్యుః, యథోక్తం మరీచినా, తస్మాదగ్నౌ నిత్యహోమాన్తే విష్ణోర్నిత్యార్చా గృహే

దేవాయతనే వా భక్త్యా భగవన్తం నారాయణమర్చయేదితి ఋషి
ణా శ్రీవిఖనసా సూత్రే సమాసేనోక్తం తదహమశేషం సమన్త్రకం
సప్రయోగం క్రియామార్గం క్రమేణ విస్తరతో వక్ష్యామీతి. సర్వ
దేవార్చా భవతీత్యనేన సర్వేషాం దేవానామఙ్గభావేనార్చనం చా
ననుమతం న భవతి. తథా భగవానత్రిరపి, త్వయి సర్వం సమారోప్య
యద్యుపాసా విధీయతే, సావిధిస్సకలా జ్ఞేయేతి. సత్సు భగవదసాధా
రణనామసు మహామన్త్రజ్ఞాపకేషు నారాయణాదిషు విష్ణుశబ్దేన తత్ర
నిర్దేశస్తు వైఖానసవ్యూహస్య విష్ణుప్రధానత్వప్రసిద్ధిమనురుంధ్యేతి
బోధ్యమ్. తథా శ్రీభారతే, ఆశ్వమేధికే, శృణు పాండవ తత్సర్వ
మర్చనాక్రమమాత్మనః, స్థండిలే పద్మకం కృత్వా సాష్టపత్రం
సకర్ణికమ్, అష్టాక్షరవిధానేన అథ వా ద్వాదశాక్షరైః, వైదికై
రపి వా మన్త్రైర్మనుసూక్తేన వా పునః, స్థాపితం మాం తతస్తస్మి
న్నర్చయీత సమాహితః, విష్ణుం చ పురుషం సత్యమచ్యుతం చ యుధి
ష్ఠిర, అనిరుద్ధం చ మాం ప్రాహుర్వైఖానసవిదో జనాః, వాసుదేవం చ
రాజేన్ద్ర సఙ్కర్షణమథాపి వా, ప్రద్యుమ్నం చానిరుద్ధం చ చతు
ర్మూర్తిం ప్రచక్షత, ఇతి. తథా భగవతా పరాశరేణ యజ్వభిర్యజ్ఞపు
రుషో వాసుదేవశ్చ సాత్త్వతైః, వేదాన్తవేదిభిర్విష్ణుః ప్రోచ్యతే యో
నతోఽస్మిత, మిత్యుక్తమ్. అస్యార్థః, యజ్వభిరమూర్తభగవద్యజనపరై
ర్వేదవిద్భిర్వైఖానసైర్భగవాన్ యజ్ఞపురుష ఇతి, తథా సమూర్తభగ
వద్యజనపరైర్వేదాన్తవేదిభిర్వైఖానసైర్విష్ణురితి చ యః ప్రోచ్యతే
భగవన్తం తం నతోఽస్మి, తీతి భగవాన్ భాష్యకారః.

అర్చకః:- అర్చకస్య నిర్వాహకత్వాత్ప్రాధాన్యేనాస్యైవోపా
దానమ్. తేన యజమానః, పరిచారకః పరిజనస్సర్వోఽప్యుపలక్ష్యతే.

నిత్యకర్మాణి :- శ్రీవైఖానససూత్రోదితాని సామాన్యతో ధర్మే
ఉక్తాని విశేషతః కర్మాఙ్గతయోక్తాని కర్మాణి చ తత్రోచ్యన్తే. తథా

యజ్ఞాధికారే భృగుః, అర్చకో యజమానశ్చ పాచకాః పరిచారకాః, స్నాత్వా స్నానవిధానేన నిత్యకర్మాణి చాచరేత్, యద్యత్తత్కర్మ కుర్వాణో యథావర్ణానుకూలతః, ఇతి అర్చకేతరేషాం పరిజనానాం విఖనస్సూత్రభిన్నసూత్రిత్వేపి వైఖానసమేవ ధర్మమనుసృత్య తేషామనుష్ఠానం యుక్తమథ వా స్వసూత్రోక్తరీత్యా తే కుర్యుః - అర్చకలక్షణమాహ భృగుః, శ్రీవైఖానససూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితః, అధ్యాత్మగుణసంయుక్తో నిత్యస్వాధ్యాయతత్పరః, వృత్తవాన్ సత్యవాదీ చ స్నానశీలశ్చ యోగవిత్, గృహస్థో బ్రహ్మచారీ వా భక్త్యైవార్చనమారభేత్, యథోపనయనాదగ్నౌ సమిదాధానమర్హతి, తథోపనయనాదేతద్విధినార్చనమర్హతి, ప్రతిష్ఠాముత్సవం కర్తుం బ్రహ్మచారీ సమర్హతీత్యాది. నిత్యకర్మాణీతి నైమిత్తికకర్మణాం వ్యవచ్ఛేదః.

పద్మాక్షతులసీదామానీత్యాది:- సంహితాన్తరే, అక్షమాలా తథా కార్యా న దృశ్యా ప్రాకృతైర్యథా, అక్షాస్థిమాత్రా మణయః ఉత్తమాః పరికీర్తితాః, ధాత్రీఫలాస్థిసహితా మధ్యమాః పరికీర్తితాః, అథ వా బదరాస్థ్యాభాః శ్రేష్ఠమష్టశతాత్మకమ్, తదర్ధం మధ్యమం ప్రోక్తం తదర్ధమధమం స్మృతమ్, సౌవర్ణం ద్రవ్యసిద్ధ్యర్థం పుష్ట్యర్థే పితృకర్మణి, రాజతం తామ్రరూపన్తు మేధావీర్యజయాప్తయే, త్రాపుషం యక్షిణీసిద్ధ్యై సైసం యక్షః పిశాచయోః, వేతాళసాధనార్థం తు రీతిజం కాంస్యజం తు తత్, అక్షసూత్రం పరిజ్ఞేయం నాగపన్నగసాధనే, ఆయసం క్షుద్రకర్మార్థమితి ధాతుమయో మణిః, మోక్షాయ శాన్తయే చైవ స్ఫాటికో మణిరుచ్యతే. సౌభాగ్యే వైద్రుమః కార్యః పౌత్రదీపస్తు ముక్తయే, శాన్తయే ముక్తయే పుష్ట్యై తులసీమాలజో మణిః, సర్వసిద్ధికరః పాద్మో మణిశ్శాంఖశ్శ్రియై మతః, ఆయుః ప్రజా యశోదః స్యాన్మౌక్తికో మణిరుత్తమః, ఆదద్యాదేవమేతేషాం శుభే కాలే గుణాధికే, మన్త్రేణ గన్ధతోయేన క్షాలయేత్తదనన్తరమ్, స్నాన

కార్పాసజోర్ణానాం కృత్వా సూత్రం నవం దృఢమ్, త్రిగుణం త్రిగుణీ కృత్య చతుర్గావా యథా దృఢమ్, తూలయేన్మూలమన్త్రేణ తేనైవ గ్రథయేన్మణీన్, అనూనానధికాంస్తుల్యానచలాన్ గ్రథితాన్తరాన్, ఇష్టసంఖ్యామణిప్రోతసూత్రాత్తద్వితయోపమమ్, మణిం ప్రకల్పయేన్మే రుమక్షమాలావిధిస్త్వయ, మిత్యాదివచనాన్యత్ర జ్ఞాతవ్యాని.

కేశవాదిద్వాదశనామభిరిత్యాది:— ఊర్ధ్వపుండ్రధారణే మహర్షీణామాదరో మహాన్ పరిదృశ్యతే. నిత్యనైమిత్తికానుష్ఠానం ప్రస్తుత్య, నిత్యనైమిత్తికాని కర్మాణి సర్వాణ్యూర్ధ్వపుండ్రధర ఏవ కుర్యాదూర్ధ్వపుండ్రధారణాదశుచిశ్శుచిరేవ భవేత్సర్వమఙ్గలం వంశ వృద్ధిం చ కారయేదూర్ధ్వపుండ్రం వినా జపహోమార్చనధ్యానా దీన్నకుర్యాత్కుర్యాచ్చేన్నిష్ఫలం భవతి. తస్మాదూర్ధ్వపుండ్రంధార యేది త్యూర్ధ్వపుండ్రధారణమత్ర విధత్తే మరీచిః. కేశవాదిద్వాదశ నామభిరూర్ధ్వపుండ్రం ధృత్వేతి, పునరర్చనాఙ్గత్వేన దేవాలయం ప్రతి గమనావసరే ద్వితీయవారం విధీయతే, పునశ్చార్చనాయాం ప్రవృత్తా యాం మధ్యే చన్దనాద్యైరూర్ధ్వపుండ్రం ధృత్వేతి తృతీయవారం తద్విధానం పశ్చాద్ధోమాన్తే భస్మనా చతుర్థవారం చోర్ధ్వపుం డ్రస్య ధారణం విహితం జ్ఞేయమ్. ఊర్ధ్వపుండ్రరహితస్య దోషోప్యు క్తః. యాగో దానం తపో హోమః స్వాధ్యాయః పితృతర్పణమ్, భస్మీభవతి తత్సర్వమూర్ధ్వపుండ్రం వినా కృతమ్, ఊర్ధ్వపుండ్రవి హీనస్య శ్మశానసదృశం ముఖమ్, అవలోక్యముఖం తేషామాదిత్యమ వలోకయేత్. కాకోదరఫణాయాం తు యద్వద్రేఖా ప్రతిష్ఠితా, తద్వల్లలాటాద్యఙ్గేషు ధార్యం పుండ్రం ముముక్షుభిః, ఊర్ధ్వపుండ్రం లలాటే తు కుర్వీత చతురంగులమ్, ఉదరే హృది కంఠే చ దశాష్టచ తురంగులమ్, దక్షిణోత్తరయోర్పార్శ్వయోరేవం త్రీణి పరత్ర చ, ఆద్యవత్పృష్ఠతో ద్వే చ మూర్ధ్నిచైవం త్రయోదశ, ఇతి సంస్థానవి

శేషాశ్చ గ్రాహ్యాః. ధృతోర్ధ్వపుండ్రః కృతచక్రధారీ విష్ణుం పరం ధ్యాయతి యో మహాత్మా, ఇతి శ్రుతిరత్రోపస్మృతా జ్ఞేయా.

సోత్తరీయేత్యాది:——బ్రాహ్మణో యజ్ఞోపవీత్యేవాధీయీతేత్యాదివద్యజ్ఞోపవీతనయేనోత్తరీయం కృత్వేత్యర్థః. కటకం చోపవీతం చ కుండలం చాంగులీయకమ్, గ్రైవాలఙ్కరణం హైమం ధృత్వా పంచాఙ్గభూషణమితి నవనీతపఠితపంచాంగభూషణానామిదముపలక్షణమ్. సంహితాన్తరే, గంధైస్స్రగ్భిరలంకారైస్సోత్తరీయైశ్చ భూషితః, కర్ణభూషణహారాద్యైః కటకైరంగులీయకైః, ఇతి.

ఉభయపవిత్రం ధారయన్నితి:- స్నానే దానే జపే హోమే త్వర్చాయాం పితృతర్పణే, అశూన్యం తు కరం కుర్యాత్సువర్ణరజతైః కుశైః, ఇతి.

ప్రదక్షిణీకృత్యేతి :——ప్రదక్షిణసమో నాస్తి ప్రత్యక్షఫలదో విధిః, యాని కాని చ పాపాని జన్మాన్తరకృతాని చ, తాని తాని ప్రణశ్యన్తి ప్రదక్షిణపదే పదే, యుగ్మప్రదక్షిణం కుర్యాదయుగ్మం త్వాభిచారికమ్. స్మృత్యన్తరే, ఏకం గణాధిపే కుర్యాద్ద్వే సూర్యే త్రీణి శఙ్కరే, చత్వారి కేశవే దేవే సప్తాశ్వత్థే ప్రదక్షిణమ్. ఏకం చండ్యాం రవౌ సప్త తిస్రో దద్యాద్వినాయకే, చతస్రః కేశవే దద్యా చ్ఛివస్య ద్వేః ప్రదక్షిణమితి. ప్రదక్షిణం చతురంగముచ్యతే, పాదా పాదాన్తరే యస్య కరౌ చలనవర్జితౌ, స్తుతిర్వాచి హృది ధ్యానం చతురంగం ప్రదక్షిణ మితి. తత్ర నియమమాహ, నైవ ప్రదక్షిణం కుర్యాదన్తరే దేవశాన్తయోః, దేవపీఠాన్తరే చైవ న కుర్యాదితి శాసనమ్, సదా సన్నిహితో విష్ణుః ఛాయయోర్ధామబేరయోః, ప్రదక్షిణవిధావేతల్లంఘనం తు న దోషకృత్, ఇతి. సాత్త్వతే, ప్రాసాదం దేవదేవీయమిత్యారభ్య, అశ్వత్థం చ వటం ధేనుం సత్స

మూహం గురోర్గృహమ్, దూరాత్ప్రదక్షిణం కుర్యాన్నికటాత్ప్రి తిమాం విభోః, దండవత్ప్రణిపాతైస్తు నమస్కుర్యాచ్చతుర్దిశమితి.

విమానం నమస్కృత్యేతి:—విమానమితి పారిభాషికం పదమ్. విశేషేణ మీయతే జ్ఞాయతే భగవతో నివాసోఽనేనేతి విమాన మిత్యాలయో లక్ష్యతే. సమీకృత్య సంస్కృతాయాం భూమావు పరిష్టాద్భిత్తిమూలం సోపపీఠాధిష్ఠానం కేవలాధిష్ఠానం వా కృత్వా పాదవర్గాదివర్గాఢ్యం విమానం త్రితలం ద్వితలమేకతలం వా పరికల్ప యే, దితి విమానార్చనాకల్పే భగవాన్ మరీచిః. ఆలయస్య భగవ దావాసత్వేన తన్నామకత్వం నిశ్చప్రచమ్. తస్మాత్పరం బ్రహ్మ పరం జ్యోతిరక్షరం సర్వభూతాత్మకం సర్వాధారం సనాతనం పరమపురు షమర్చయేత్తద్విమానార్చన, మిత్యర్థాన్తరేపి ప్రయుంక్తే విమానశబ్దం భగవాన్ మరీచిః. తదర్థస్త్వన్యత్ర విచార్యతే. నమస్కారోఽంజలి రూపః కరద్వయసాధ్యః. ఏకేన పాణినా యస్తు ప్రణమేత్పురుషోత్తమ మ్, న్యాయ్యస్తస్య కరచ్ఛేద ఇతి ధర్మవిదో విదురిత్యేకహస్తప్రణామని షేధశ్శ్రీభాగవతే ఉపదిశ్యతే. ఏకహస్తప్రణామశ్చ ఏకం చాపి ప్రక్షీ ణమబ్దపుణ్యం నాశయతీతి ప్రత్యవాయశ్చ స్మర్యతే. చామరగ్రాహిణీ ప్రభృతీనాం వ్యాపృతేతరహస్తతయా త్వభ్యనుజ్ఞానమ్. అత ఏవ యథా తథా వాపి సకృత్కృతోఽంజలిరితి యామునాచార్యాదయః. విమానం దూరాదపి నమస్కృత్య, ఆలయప్రవేశానన్తరంబలిపీఠస్యపు రతోనమస్కారో విధీయతే, ఇతివద్బలిపీఠపురతః నమస్కార ఉప దిశ్యతే.

ద్వారస్య దక్షిణభాగ ఇతి:- దౌవారికప్రధానత్వాద్యన్త్రికా ధారణాదపి, తాపసాదీనతిక్రమ్య మణికస్యాభివాదన, మితి మణికవన్దనే హేతురుపన్యస్యతే. మణికో గర్భాలయద్వారపాలకః. యత్ర యత్ర కవాటస్తత్రైవ ద్వారపాలానామవస్థితిః. మణిక ఇతి ద్వారపాలకా

నామన్యేషామప్యుపలక్షణమ్. దక్షిణదిగ్భాగ ఇత్యపపాఠః. పశ్చిమాదిముఖవిమానేషు తత్రదిక్ఛబ్దనివేశే బాధాత్.

యన్త్రికామితి:- యన్త్రికా చ. కవాటబన్ధనోద్ఘాటనసాధనమాయస సాధనవిశేషః - ఏకవచనం జాత్యపేక్షయా, ఆదాయేత్యనేన యన్త్రికాం మణికస్య హస్తేర్పయిత్వా తత ఆదానం స్మర్యతే. మణికోయన్త్రికావాహక ఇతి స్మర్యతే, ప్రథమద్వారదక్షిణే శ్వేతవర్ణః శుక్లామ్బరధరస్సిద్ధ్వజో గజవాహనః రోహిణీ బీజస్సంధ్యానాథశ్శంఖరవో యన్త్రికాయుధో మకారబీజో మణిక, ఇతి భగవాన్ మరీచిః.

ద్వారదేవైరనుజ్ఞాత ఇతి :-ద్వారస్య దక్షిణే భాగే భువంగం బోధయేద్బుధః, భువంగశ్చాప్యకాలే తు పాదాభ్యాం సంప్రసారితః, కుంచితస్త్వర్చనాకాలే దేవేశస్య విశేషతః, అర్చాకాలావసానే తు ఆసీనస్స్వపితి ప్రభోః, ఇతి వచనాత్తదర్థ ఉక్తః. అర్చనాకాలాదన్యత్ర న లంఘ్య ఇతి భగవాన్ మరీచిః.

దేవస్యముఖమిత్యాది :- మూలబింబస్య బింబాన్తరాణాం చ ముఖమ్. ముఖమితి దివ్యమఙ్గలవిగ్రహస్యకార్త్స్న్యేన దర్శనముచ్యతే. అహరేకం హరేర్బింబమాపాదమవలోకయేత్, ఆపీఠాన్మౌలిపర్యన్తం పశ్యతః పురుషోత్తమమ్, పాతకాన్యాశు నశ్యన్తి కింపునస్తూపపాతక, మిత్యుక్తేస్తథాకార్యః.తచ్చాభినాదోచ్యతే. భగవద్దృష్టేరన్యత్ర ప్రసరణాత్పూర్వం ప్రథమదర్శనత్వేనాస్య ఫలాధిక్యం చ విద్యతే.

దక్షిణేన పాణినేత్యాది:—— దక్షిణే వామం సంతాడ్య వామహస్తేన దక్షిణమ్, వామం దక్షిణహస్తేన కుర్యాత్తాలత్రయం బుధః, ఇతి కేచిత్. ఏకతాలేన మరణం ద్వితాలే వ్యాధిపీడనమ్, త్రితాలే సుఖమాప్నోతి తస్మాత్తాలత్రయం కుర్వితి చ. పాతాలభూతలవ్యోమభూతోపద్రవశాన్తయే కుర్యాదిత్యన్యత్ర చ.

విబోధ్యేతి:—త్యజ యోగమయీం నిద్రాం కృపాం కురు సనాతన, కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సన్ధ్యా ప్రవర్తతే, ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నిక, మితి వచ్చ భావ్యమ్.

బలమన్త్రిణేత్యాది:— భగవతో బలేనేత్యాదిమన్త్రస్య బల మన్త్రి ఇతి పారిభాషికం నామ. సాత్త్వికత్యాగే బహుధాయం వినియుజ్యతే. మన్త్రిభాష్యే, ఏవం సాత్త్వికత్యాగః స్వస్వవిహితనిత్య కర్మాదిషు సర్వకర్మసు ఆదౌ కరిష్యామీతి తథాన్తే భగవత్కర్మకారి తవాన్ తద్భగవాననుమన్యతా, మితి వక్తవ్యమితి.

గవాదీనిత్యాది:— ఆదర్శం గాం చ కన్యాం చ గజమశ్వం చ గాయకాన్, దేవదేవస్య పురతః స్థాపయిత్వా సుదర్శయేత్, కర్పూరదీపం ప్రచ్ఛన్నపటముద్వాస్య సేవయేత్, సవత్సాం గాం దోహయిత్వా ధారోష్ణం చ నివేదయేదితి, ఖిలే భగవాన్ భృగుః. అస్య విధానస్య విశ్వరూపసేవేతి వ్యవహారో దృశ్యతే. తత్ర నివేదితా నాం భక్తేభ్యో దాపనమపి. (క్షీరనివేదనే మంత్రోఽష్టాక్షరః).

శయనాదుద్ధాప్యేతి:— శయనాసనాత్పూర్వరాత్రౌ సంకల్పి తాదుద్ధాప్యేత్యర్థః. జీవస్థానమితి బింబస్య స్వస్థానముచ్యతే.

అనుజ్ఞాతశ్శిష్య ఇతి:— అర్చకపరతన్త్రత్వాత్పరిచారకాణా మసాంకర్యేణ కార్యనిర్వాహార్థం తస్యానుమతిరావశ్యకీ. శిష్యాన్ స్నాతాన్నియుంజీత స్వేస్వే కర్మణి కర్మణీతి యజ్ఞాధికారే భగవాన్ భృగుః. శిష్యేష్వధికారితారతమ్యం సంహితాసు పఠ్యతే యథా, యజ్ఞాధికారే భగవాన్ భృగుః :- ఆచార్యాశ్చార్యకాశ్చైవ ఋత్విజో బలివాహకాః, మన్త్రిదీపప్రదాతారః పాచకాః పరిచారకాః, వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితాః, వేదవేదాఙ్గతత్త్వజ్ఞా బ్రాహ్మణా అధికారిణః, నమస్కృత్యాభిపూజ్యైవ యజమాన

యుతో గురుః, అర్చకాదీన్నియుంజీత తత్తత్కర్మణి మన్త్రవిత్, పుష్పాపచయకర్తార స్తథా మాల్యోపజీవినః, పానీయవాహకాశ్చైవ శిబికావాహకాదయః, ఏతాన్ వైఖానసాలాభే నియుంజీతాన్యసూత్రిణః, శంఖచక్రాంకితభుజాన్ గృహ్ణీయాదన్యసూత్రిణః, ఇతి.

'వైఖానసానేవ వృణీత్వాచకాన్ పరిచారకాన్, అలాభే శంఖచక్రాంకాన్ వరయేదన్యసూత్రిణ' ఇతి చ. తత్ర దీక్షితానాం సూత్రాన్తరానుష్ఠాతౄణాం బింబస్పర్శాదా నిషేధోక్తేః ప్రాయశ్చిత్తవిధానాచ్చ తాదృశానాం పరిచారకాణాం సంభవే తదధికారానురోధేన సామాన్యతచ్ఛిష్యకర్తృకాః క్రియాస్సంకోచ్యన్తే.

ఘటమాదాయేతి:- సువర్ణజతతామ్రాన్యతమనిర్మితో యథార్హపరిమాణః పాత్రవిశేషో ఘటః.

నదీతటాకకూపానామితి:- పూర్వపూర్వస్య పవిత్రతరత్వస్మరణాదుత్తరోత్తరమర్హ్వాం విధీయతే. అలాభ ఇత్యుక్తేర్లాభేఽవశ్యం విప్రకృష్టేపి పూర్వపూర్వాదేవ గ్రహణముక్తం భవతి. నద్యాం వా తతటాకే వా కూపే వాథపునశ్శుభే ఇత్యత్ర శుభగ్రహణాత్ 'ప్రతిలోమసమీపేషు రాజకేషు నచాహరే'దితి విధానాచ్చ నదీతటాకజలాహరణేపి దోషశంకా విరహ ఏవ సమాహరేదితి జ్ఞేయమ్. తథా శిష్టా ఆలయ ఏవ కూపం ఖానయిత్వా సర్వత్ర కార్యం కుర్వన్తి.

ఆధావమితి:- 'ఏతద్వా అపాం నామధేయం గుహ్యం యదాధావ' మితి శ్రుతిః (తృతీయకాండే) విలక్షణః శ్రౌతోఽయం శబ్ద ఉదకపర్యాయత్వేన శ్రీవైఖానససూత్రకారైర్బహుశః ప్రయుజ్యతే.

పూరయిత్వేతి:- పూరణమితి యథాకథంచిద్గ్రహణేపి శబ్దార్థస్య సంపన్నత్వే సంపూర్త్యేత్యేవార్థో గ్రాహ్యః. నాలస్యాదినా పాదమర్ధం పాదోనం వా పూరయేదిత్యర్థమ్.

గ జే బాహ్వోరిత్యాది:- గజే సమానీతస్య తీర్థస్య స్నపనాదా వేవోపయోగం శిష్టా అనుమన్యన్తే.

ప్రదక్షిణీకృత్యేతి:- సవ్యం పరీత్యేత్యర్థః. గమనమాత్రం వివ . తతోఽత్ర నైకదాగమననిషేధః. నాత్ర యుగ్మప్రదక్షిణావ సరః

ఆలయే కుంభం సన్న్యస్యేతి:- అన్తరాలే పూర్వభాగే స్నాన దేశ ఇతి గోపనాచార్యాః, స్నానపానీయశాలాయాం సోమం రాజా నముచ్చరన్నితి భృగుః.

ఉత్పూయేతి:- ఉత్పవనం పాత్రాన్తరే గాలనమ్. కుశకూ ర్చాదినేత్యాదిశబ్దేన క్షౌమాభ్యాం దుకూలాభ్యాం పుష్పదామభిశ్చా లంకరణం గ్రాహ్యమ్. ఊర్ధ్వపుండ్రకరణం చ ప్రకరణాన్తరసంవాదాదు చితమ్. తథా మరీచిః,-స్థాలీబాహ్యమద్భిః సంశోధ్యోర్ధ్వపుండ్రం కృత్వా వారుణమన్త్రైర్జలసేకం కృత్వేత్యాది హవిర్విధిపటలే. ఉత్పవనమన్త్ర ఆఘారోక్తో యుక్తః. స దేవోవస్సవితోత్పునా త్విత్యాదిః. అప్పవిత్రమితి శ్వేతం శుద్ధం వస్త్రశకలముచ్యతే.

అభిమన్త్ర్యేతి:- కుంభం కుశైః స్పృశన్మంత్రేణ జాపోఽభి మన్త్రణమ్. ఇదమాపశ్శివా ఇతి, మంత్రలింగాత్స ఏవ మన్త్రః.

గర్భాలయాదీతి:- గర్భాలయమారభ్య సర్వత్రేత్యర్థః. బహిః ప్రాకారేషు మహామండపాదిషు మార్జనోపలేపనాదేః దేవదాసీభిరన్యై ర్వాపరిచారకైః పూర్వమేవామన్త్రకం కరణముద్దిశ్య నేహ ప్రసంగః కృతః. సర్వత్రేతి నిశ్ఛిద్రం శోధనముచ్యతే.

మార్జన్యేతి:-సంహితాన్తరే,మయూరపింఛికాపుంజైర్దర్భముష్టి భిరేవ వా, వితానం గర్భగేహస్య హారేః సింహాసనం తథా, భూమిం

భిత్తిం చ పరితో వేదికాస్థానమేవ చ, శుచీవ ఇతి మన్త్రేణ ప్రథమం మార్జయే, దితి మార్జనసాధనముక్తమ్.

పంచగవ్యైః ప్రోక్ష్యేతి:-ఇయం స్థానశుద్ధిః సంహితాన్తరే, కుంకుమాగురుకర్పూరచందనక్షోదవారిభిః, గర్భగేహం సమాలిప్య వికిరేదక్షతాం స్త్వయ, మితి. గవ్యాని గోసమ్బన్ధీని పంచ మేధ్యాని ద్రవ్యాణి తేషాం సమాహారః, యథాలాభం లబ్ధప్రమాణాని ద్రవ్యాణ్యాహృత్య సమ్మిశ్ర్య ప్రోక్షణార్థముపయుంజ్యాత్. తాని చ ద్రవ్యాణి ఘృత దధి క్షీర పురీష మూత్రాణి. షోడశాంశం కృత్వా శుక్రమసీత్యేకాంశం ఘృతం దధిక్రావ్ణ్ణ ఇతి దధ ద్వ్యంశం ఆప్యాయస్వేతి క్షీరం త్ర్యంశం గన్ధద్వారామితి వేదాంశం గోమయం సావిత్ర్యారసాంశం గోమూత్రమేవం సంయోజయేదేతత్పంచగవ్య, మిత్యాద్యుక్తం పంచగవ్యం తు స్నాపనప్రాశనాద్యర్థం విలక్షణం జ్ఞేయమ్. ఆశాసుసప్త మన్త్రైః పంచగవ్యప్రోక్షణే సంహితాసు వినియుజ్యతే.

ద్వారేషు పల్లవాద్యైస్తోరణాద్యైరలంకారమత్ర విదధతే గోపనాచార్యాః.

పైష్ట్యాదినేతి:— సోమం రాజానమితి పైష్ట్యాదినాలంకరణం కుత్రచిద్దృశ్యతే

సర్వోపకరణానీత్యాది:—ఇయమారాధనే ఉపయోక్ష్యమాణ సర్వపాత్రాణాం శుద్ధిః సంహితాన్తరే శుద్ధిప్రకారో యథా, ఆమ్లకల్కేన తోయేన హైమం తామ్రం విశోధయేత్, రాజతం గృహధూమేన శాన్తాంగారేణ వా పునః, భస్మమిశ్రేణ తోయేన లోహాయుక్తం విశోధయేత్, శంఖశుక్తిమయానాన్తు లవణేన విశోధనమ్, ఫలపుష్పమయానాం చ మృద్భిరద్భిర్విశోధనమ్, తథా, హైమాదిచేచ్ఛర్కరయా

రాజతాని సుధాదిభిః, కాంస్యాని రోమజాతాని పూజాపాత్రాణివై రమే, భస్మనా మృత్స్నయా చైవ శోధయేచ్చ యథాక్రమమితి.

హవీంషి చోపదంశాంశ్చ పచేదితి:—తత్ర నియుక్తః పరిచారకః పాచకశబ్దేన వ్యవహ్రియతే. పాచకః పచనాలయే శ్రీనాథనాయక పతిం సంసేవ్య విధినా హవీంషి పాచయతీతి గోపనాచార్యాః.

హవిర్విధిప్రస్తావే భగవాన్ మరీచిః :—ద్వితీయావరణే ప్రథమే వాఽగ్నేయ్యాం పచనాలయం యథాశక్తి కారయిత్వా చుల్లీశ్చ కారయేత్, వైణుకాన్ యవాన్ షాష్టికాన్ నీవారాన్ ప్రియంగూన్ శ్యామాకాన్ శాలిభేదానన్యాన్ వ్రీహీన్వాఽప్యేకజాతీయాంశ్చతుర్వర్ణైరేవానయేత్. ఏతేషాం పూర్వం పూర్వం శ్రేష్ఠమ్. తస్మాద్వరకోద్రవాదీని కు(లుద్ధ) ధాన్యాని ప్రతిలోమానీతాని చ వర్జయేత్. శుద్ధే దేశే కటేషు వస్త్రేషు వా ధాన్యాన్యాస్తీర్య శోషయేదులూఖలముసలౌ ప్రక్షాల్యోలూఖలే హారిణీం ముసలే విష్ణుమభ్యర్చ్యోలూఖలే ధాన్యాని ప్రక్షిప్య ధాన్యేషు సోమమభ్యర్చ్యాచార్యోఽతోదేవాదినా కించిదవఘాతం కృత్వా తతశ్శుద్ధాభిః స్త్రీభిః పురుషైర్వా స్వేదరోమాదీన్ పరిహృత్యావఘాతం (మూలమన్త్రేణ) కారయిత్వా నిరస్తమితి శూర్పే ప్రక్షిప్య తుషాన్మృత్కాదీన్ సంశోధ్య తండులాన్ శుద్ధా నాపో హిష్ఠేతి ప్రోక్ష్య శుద్ధే పాత్రే దేవస్యత్వేతి గృహ్ణాతి.

విష్ణోర్ద్రోణం హవిరుత్తమం ద్రోణార్ధం మధ్యమమాఢకమధమం. దేవ్యోరాఢకం తదర్ధం వా పరివారాణాం ద్విప్రస్థైః ప్రస్థాధికైర్వా తండులైః ప్రోక్తమ్.

అష్టతిలం మాషమష్టమాషం శాణం వింశతిశాణం నిష్కం తిలాష్టకం శాణం తదష్టకం మాషమితి భృగుః. దశనిష్కం పలమష్టని

ష్కమితి కేచిత్. చతుష్పలం కుడుబం చతుష్కుడుబం ప్రస్థం చతుః ప్రస్థమాఢకం చతురాఢకం ద్రోణం భవతి. లోహమయీం మృణ్మయీం వా స్థాలీం గృహ్ణీయాత్, మృణ్మయీం పక్షే తేతీ విసర్జయేత్, మాసేఽతీత ఇతి కేచిత్.

* ప్రజాస్థాలీమితి స్థాలీం ప్రక్షాల్య †దేవస్య త్వేతి తండులాన్ ప్రక్షిప్య శుద్ధాభిరద్భి ‡రాపఉన్దన్త్వితి చతుః ప్రక్షాల్య •విష్ణవే జుష్టమితి (జలం సమభిమన్త్ర్య) చుల్ల్యాంస్థాలీ మారోప్యేధనైర్నిర్ధూమైస్సమేనాగ్నినా §వాచస్పతయే పవస్వేతి పచేత్.

ఉపదంశాన్ కదలీ చూత పనస నాళికేర తింత్రిణీ కారవల్లీ త్రయ వ్యాఘ్ర (సింహ) శిమ్బభేద బృహతీభేద సింహీ గృధ్రనఖీ కర్కన్ధూర్వారు కకుభాణ్డ కూశ్మాణ్డ కృతబన్ధ నాలక కార్కోటకాని సూరణకన్ద క్షుద్రకన్ద మహాకన్ద వల్లీకన్ద శృంగిబేరోత్పలకన్ద పిణ్డీశకుట కన్దాదీని చ మరీచి జీరక సర్షపాణి ముద్గాఢక కులుద్ధ తిల తిల్వ

---

* ప్రజాస్థాలీమభిమన్త్రి యామీమాం స్థాలీమమృతస్య పూర్ణామక్షీణతయా, ఊర్జస్వతీ చ పయస్వతీ చ సుధారా చ మధుచరణా చ, మధురం కరిష్యతి మధురం చరిష్యతి మధుమతి వాచం దేవేభ్యో హవ్యం వహ నః ప్రజానన్. † దేవస్యత్వా ‡ఆపఉన్దన్తు జీవసే ధీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే. • విష్ణవే జుష్టం నిర్వపామి గ. ర. ర. § వాచస్పతయే పవస్వవాజిన్ వృషా వృష్ణో అంశుభ్యాం గభస్తిపూతో దేవో దేవానాం పవిత్రమసి యేషాం భాగోఽసి తేభ్యస్త్వా స్వాంకృతోఽసి మధుమతీర్న ఇషస్కృధి విశ్వేభ్యస్త్వేన్ద్రియేభ్యో దివ్యేభ్యః పార్థివేభ్యో మనస్త్వాష్టూర్వన్తరిక్షమన్విహి స్వాహా త్వా సుభవస్సూర్యాయ దేవేభ్యస్త్వా మరీచిపేభ్య ఏష తే యోనిః ప్రాణాయ త్వా, ఇదం దేవానామిదముపస్సహ స్ఫాత్యై త్వా నారాత్యై సువరభివిఖ్యేషం వైశ్వానరం జ్యోతిః, శతం తే రాజన్ భిషజస్సహస్రముర్వీగమ్భీరా సుమతిష్టే అస్తు. బాధస్వ ద్వేషో నిరృతిం పరాచైః కృతంచిదేనః ప్రముముగ్ధ్యస్మత్, అభిష్ఠితో వరుణస్య పాశోఽగ్నేరనీకమప ఆవివేశ, అపాన్నపాత్ప్రతిరక్షన్నసుర్యం దమేదమే సమిధం యక్ష్యగ్నే.

మాషమసూరకాదీని శాకేషు జీవన్తీ రథరసీ రక్తశాషాణి చాన్యాని హవిష్యాణి మన్వాద్యైరుక్తాని యథాలాభమాహరేత్.

కోశాతకీం పటోలీమలాబు చ విశేషేణ వర్జయేత్.

కదల్యాదిష్వేకం ద్వౌ త్రీం శ్చతురోధికాన్వా దోషవిహీనాన్ ప్రక్షాల్య యథాయోగం సుగన్ధరససంయుక్తం సుపచేత్. ఆఢకతణ్డులస్యోపదంశం ప్రత్యేకం షట్పలం పఞ్చపలం చతుష్పలం వా ముద్గసారం ప్రస్థం ప్రస్థార్ధం కుడుబం వా ఘృతం కుడుబమర్ధం తదర్ధం వా గుడమేకపలం దధి ప్రస్థం పాదహీనమర్ధహీనం వా క్రముకఫలాని షోడశ ద్వాదశాష్ట చత్వారి ద్వే వా తత్త్రిగుణాని ద్విగుణాని వా తాంబూలపత్రాణి మాతులుఙ్గైలాలవఙ్గకర్పూరాదీని యథాలాభం భవేత్. ఆఢకతణ్డులాదధికేఽప్యేవం వర్ధయేత్.

ద్విద్రోణాదిషడ్ద్రోణాన్తం ప్రభూతం శతప్రస్థాది సహస్రప్రస్థాన్తం మహాహవిరిత్యాచక్షతే.

తణ్డులైః కేవలైః పక్వం శుద్ధాన్నం తణ్డులతుల్యైరర్ధైర్వా ముద్గసారయుక్తైర్మౌద్గికం తణ్డులత్రిగుణేన పయసా తదర్ధజలేన తణ్డులార్ధముద్గసారైర్నాళికేరఫలసారైశ్చ పక్వం పాయసం తణ్డులార్ధతిలచూర్ణైర్యుక్తం కృసరం తణ్డులాధికతోయేన త్రిగుణేన పయసాష్టభాగైః పంచభాగైర్ముద్గసారైస్తణ్డులార్ధేన ఘృతేన గుడేన చ యుక్తం గౌల్యం తణ్డులార్ధైర్యవసారైః పక్వం పాయసమితి షడ్విధం హవిర్భవతి. ద్రోణార్ధాధికమేకపాత్రేన పచేత్. మాసాతీతే మృద్భాణ్డే పచనం న కుర్యాత్. అపక్వం స్రావితం గన్ధదుష్టం నాసికాస్యవాయూపహతమాఘ్రాతం తుషకేశాదిసంయుక్తం వివృతం ద్విజాతిభ్యోఽన్యజాతిదృష్టం లంఘితం యామాతీతం పాత్రాన్తరగతం శీతం హవిరుపదంశం చ

వర్జనీయమ్. అన్యపాత్రగతం పునః పాకార్థముపదంశాది న వర్జనీయమ్.

స్థాలీబాహ్యమగ్నిస్సంశోధ్యోర్ధ్వపుణ్డ్రం కృత్వా వారుణమన్త్రేణ జలసేకం కృత్వా దక్షిణోత్తరపాణిభ్యాం హవిః ప్రణవేనోద్ధృత్య శఙ్ఖస్వనసమన్వితమానీయాలయస్యోత్తరే పార్శ్వే విష్ణుగాయత్ర్యా విధాయ విధివన్నివేదయేత్.

శుద్ధాన్నాన్మద్గికం ముఖ్యం తస్మాత్కృసరం తతః పాయసం తతో యావకం తస్మాద్గాల్యమ్. శ్రేష్ఠంహవిః శ్రేష్ఠం (యత్తత్) ఫలం స్యాత్. తస్మిన్నధికేప్యధికం నిత్యమేనం హవిర్దానే ఫలమనన్తం ప్రాప్నోతి. విధినైవ భక్తియుక్తో యేన కేన (కామేన) విష్ణోర్దేవేశస్య యో హవిర్దద్యాత్తత్సర్వం సంపూర్ణమసంశయం లభేత.

తత్తత్స్థాలీశేషమాచార్యాయ దద్యాదర్చకాయ వా. దేవస్య నివేదితమన్నాద్యం సర్వమాచార్యాయదద్యాత్తన్నాన్యైర్గృహీతవ్యమన్యథా చేద్భగవాన్ క్రుద్ధో భవేద్ధవిర్దేవో న గృహ్ణాతి, సర్వం నిష్ఫలం స్యాదితి.

తథా, ద్వితీయావరణే ప్రోక్తమాగ్నేయ్యాం పచనాలయమ్, అర్చకస్య గృహే వాపి పాచయిత్వా నివేదయేదితి, ప్రకీర్ణాధికారే భగవాన్ భృగుః పచనాలయే వికల్పమాహ.

అర్చకః పుణ్యాహం కృత్వేతి:— (శ్రీ)వైఖానససూత్రోక్తం పుణ్యాహం కుర్యాత్. భగవచ్ఛాస్త్రస్య శ్రీసూత్రసాపేక్షత్వసిద్ధాన్తాత్. యథాహభగవాన్ మరీచిః, అగ్నౌ నిత్యహోమాన్తే విష్ణోర్నిత్యార్చా గృహే దేవాయతనే వా భక్త్యా భగవన్తం నారాయణమర్చయేదితి ఋషిణా విఖనసా సూత్రే సమాసేనోక్తం తదహమశేషేణ సమన్త్రకం సప్రయోగం (క్రియామార్గం) క్రమేణ విస్తరతో వక్ష్యా

మి. తస్మాద్యత్ర యత్ర హోమవిధానం తత్ర తత్రాగ్న్యాఘారః స్విష్టకృత్ప్రభృత్యన్తహోమశ్చాన్యే మన్త్రాః శ్రీవైఖానససూత్రే ద్రష్టవ్యా ఇతి. తుల్యన్యాయేనైవ విఖనస్సూత్రిణామేవ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రనయేన భగవత్ప్రతిష్ఠాదావారాధనాదా చాధికారశ్శాస్త్రసమ్మతః.

భగవదారాధనాఙ్గసర్వోపకరణ శుద్ధికర్మణే పుణ్యాహం, స్వస్తి, ఋద్ధిమితి బ్రూయాత్.

దేవమనుమాన్యేతి:- సాక్షాదారాధనస్య ప్రకృతత్వాదనుమానమర్చనార్థమనుజ్ఞాయాచనమ్. మన్త్రలింగాత్సంబుద్ధిరుచితా.

నిర్మాల్యమితి :-ఆరాధనే సకృదుపయుక్తం పునరుపయోగానర్హం చ మాల్యాది నిర్మాల్యశబ్దార్థః. ప్రాతరర్చితాని పుష్పాణి ప్రస్తూయ, నిశాన్తే తాని నిర్మాల్యాని భవన్తీతి భగవన్మరీచిసంవాదాత్ప్రాతరర్చితానాం పుష్పాదీనాం నిశాన్తాన్తే నిర్మాల్యత్వం జ్ఞాయతే. 'న భారం మేరుశిఖరం న భారం సప్తసాగరమ్, రాత్రౌ పూజితనిర్మాల్యం ప్రభాతే భారమచ్యుతమ్, అహోరాత్రన్తు నిర్మాల్యం ప్రాతఃకాలే విసర్జయే'దితి శాండిల్యవచనాత్ప్రాతః కాలే నిర్మాల్యానామవశ్యశోధ్యత్వముక్తమ్. మధ్యాహ్నసాయాహ్నయోస్తు ద్వారార్చితపుష్పాణ్యపోహ్యాభ్యుక్ష్య ధ్రువస్య పాదపీఠే న్యస్తాని పుష్పాణ్యనుద్ధృత్యోపరి పూర్వవత్పుష్పన్యాసం కుర్యాన్నిశాన్తే తాని నిర్మాల్యాని భవన్తి. తథైవ ద్వారదేవాంశ్చాభ్యర్చ్య కౌతుకాదిబింబేర్చితాని పుష్పాణ్యాదాయ తత్పీఠపార్శ్వే నిధాయేతి మరీచ్యుక్తేస్తేషామనిర్మాల్యత్వముక్తం భవతి. తదా కౌతుకాదిబింబాదుద్ధృతానాం పుష్పాణాంపీఠపార్శ్వే నిక్షేపేపి 'యథాబిమ్బస్స్పృశం నిదధ్యా' దితి భృగువచనాచ్చానిర్మాల్యత్వం స్పష్టం జ్ఞాయతే.

తథా సర్వేభ్యః సౌవర్ణం శ్రేష్ఠం తత్సదా శుద్ధం న జాతు చ నిర్మాల్యం భవేత్, సౌవర్ణం పుష్పమాభరణం మణిముక్తామయంచ ప్రక్షాల్యాబాయ పునః పునరర్చయేదితి సౌవర్ణపుష్పాదీనామనిర్మాల్యత్వముక్తమ్.

దేవస్య నిర్మాల్యమిత్యాది:- దేవస్యేతి బింబాన్తరాణాముపలక్షణమ్, సంరక్షితనిర్మాల్యస్యవినియోగ ఉత్తరత్ర దృశ్యతే. పర్యుషితతోయ పుష్పమాల్యాదీన్ సేనాధిపతిపీఠే సంయోజ్యేత్యాదినా. అన్యేషాంతు బింబానాం బహిర్నిక్షేపశ్చ.

పీఠనిర్మాల్యం వ్యపోహ్యేతి:— నిర్మాల్యసామాన్యస్య శోధనముచ్యతే. శోధనప్రకారశ్చ సంహితాన్తరే, ఆధారాద్భగవద్బింబాద్భద్రపీఠాన్మలచ్యుతిః, న కార్యా కంటకైర్లోహైర్మృదుకూర్చాదినావినా ఇతి, తథా యత్కించిత్పత్రపుష్పాద్యం పరిదృశ్యేత పీఠగమ్, పాణినా తత్సమాహృత్య శుచిస్థానే నిధాయవై, గవ్యైర్వా చామరైర్వాపిశ్లిష్టైః కుశైరథ, సమ్మార్జ్య భద్రపీఠన్తు వాససా సుసితేన చ ఇతి, తథా, మయూరపింఛింకాపుంజైర్దర్భముష్టిభిరేవ వా, వితానం గర్భగేహస్య హారేః సింహాసనం తథా, భూమిం భిత్తిం చ పరితో వేదికాస్థానమేవ చ, శుచీవ ఇతి మన్త్రేణ ప్రథమం మార్జయేత్, ఇతి చ. నిర్మాల్యశోధనానన్తరం శుద్ధవస్త్రేణ శోధనం చ విశేషః.

వేదిమద్భిరిత్యాది:— సమూర్తభగవద్యజనస్య అగ్నిహోత్రిక విధిరూపత్వస్యసిద్ధాన్తాదత్ర వేదిపరిమార్జనాదిశబ్దానాం శ్రౌతార్థసంవాదోఽన్యత్ర ప్రపంచ్యతే.

పర్యుషితేత్యాది:— నిశాన్తే నిర్మాల్యాని భవన్తీతి సాధారణవచనస్య సంకోచార్థమిదముచ్యతే. అపర్యుషితానాం సౌవర్ణాదీనాం వినియోగస్య సమ్మతత్వాత్. బహిర్విసృజతీతి బహిశ్శబ్దశ్శుద్ధదేశపరః. తథా శ్రీవేఙ్కటాచలే ప్రాకారాభ్యన్తరస్థవాప్యాం నిర్మా

ల్యనిక్షేపః, వానాద్రౌ భగవద్బింబాభిషిక్తతైలస్య తథావాప్యాం నిక్షేపశ్చ దృశ్యతే.

'త్వయోపభుక్తస్రగ్గన్ధవాసోలఙ్కారచర్చితాః, ఉచ్ఛిష్టభోజినో దాసాస్తవ మాయాం తరేమ' హీత్యాదినా నిర్మాల్యస్య భక్తైర్ధార్యత్వముచ్యతే. శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ నిర్మాల్యస్య భక్తేభ్యః ప్రదానం నిషిధ్యత ఇతి చిరన్తన ఆచారః. పుష్పగన్ధేత్యాదినా ఉక్తాన్సమ్భారాననుక్తైస్సముచ్చియన్తే.

వేదదూషకేత్యాది :— భగవన్తమనుద్దిశ్య యః కర్మ కురుతే నరః, స పాషండీతి విజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః. ఇతి, ఉక్తధర్మాం పరిత్యజ్య యో హ్యధర్మే చ వర్తతే, పతితస్స తు విజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృత, ఇతి చ పాషండిపతితయోర్లక్షణం జ్ఞేయమ్.

తిరస్కరిణీం కరోతీతీత్యాది:- యవనికాం ద్వారవిస్తారసమవిస్తారాం తదధ్యర్ధాయామాం శ్వేతవస్త్రేణ కారయేదితి యవనికాలక్షణం మరీచిరాహ. ద్వారాధిక్యేన విస్తీర్ణమాయామం ద్విగుణం భవేత్, క్షౌమం దుకూలం సుకృతం సుదృఢం సుమనోహరమితి భృగుశ్చ. తథా త్రిగుణమయరూపకేన త్రిభిర్వర్ణైశ్శుక్లకృష్ణరక్తైః కర్తవ్యేతి కేచిద్వదన్తి, భగవన్మాయాత్వేన రూపితేయం యవనికా. ప్రాయః భగవన్మాయా ప్రాకృతేభ్యః యథా భగవద్దివ్యమఙ్గలవిగ్రహసాక్షాత్కారస్య ప్రతిబన్ధ ఏవ మియం దేవాగారేష్వనధికారిణాం భవతి. ఆద్యా చ భగవత్తైవాపకేయా ద్వితీయా తదీయైః పూజకైరితీయాన్ విశేషః. సేయం తిరస్కరిణీ భగవదసాధారణలాంఛనైర్లాంఛితాపి క్రియతే. తిరస్కరిణీమపహాయ కేచిదుపచారాః క్రియన్తే, తే చోపచారా రాజోపచారా ఇత్యుచ్యన్తే. నవనీతే తత్స్వరూపాది ద్రష్టవ్యమ్, దర్పణం చామరం ఛత్రమిత్యాదినా.

ఇతి ప్రథమఖండవిచారః.

అథ ద్వితీయఖణ్డవిచారః.

అతః పరం ధ్రువార్చనావిధిమితి:-అతః పరం ధ్రువార్చనావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇత్యస్య ఖణ్డస్యారంభః ప్రాయికః పరిదృశ్యతే. తథా త్వే ధ్రువార్చాయజనస్యైవ గ్రన్థకారస్యాత్ర గ్రన్థే వివక్షితత్వమనుమీయతే. తదనుసారేణ నిర్మాణసంకల్పభఙ్గ్యన్తరాణిచ సముచ్చిత్య వా ఆకరాన్తరమనుసృత్య వాఽస్య గ్రన్థస్య పూరణం క్రియత ఇత్యవతారికాయాస్సంగతిః కథంచిదుపపద్యేత. వస్తుతస్తు ధ్రువార్చనాపక్షేపి ప్రథమం ఖండముపహాయాకాండమస్య ద్వితీయస్య తాదృశసంజ్ఞాదానే గమకాభావాత్స పక్ష ఉపేక్ష్య ఏవ.

స్నానార్థమిత్యాది:-- అగ్నికోణ ఇత్యాది తత్తద్దిఙ్నిర్దేశనోచ్యతే. తత్ర దేవోద్దేశేన న పాత్రవిన్యాసః. తథా చ పాత్రాణాం విన్యాసే సర్వదిఙ్ముఖవిమానేష్వపి స్థానం నియమితం సంపన్నమ్. అయం పంచపాత్రాణాం విన్యాసపక్ష ఆశ్లేషు సంకుచితవ్యాప్తికః ఆవాహనపాద్యాచమనస్నానోదకార్థాశ్చతస్రః ప్రణిధ్యో ద్వే చైకాం వా గృహీత్వా సాక్షతకుశకూర్చాన్స్వితిష్యాద్భిః ప్రణవేన పూరయిత్వా కుసుమసంపూర్ణాన్యర్ఘ్యపాత్రాణి సౌవర్ణరాజతతామ్రకాంస్యాన్యతమాని పంచాలాభే తదేకం వా తద్దేవం చన్ద్రిమభ్యర్చ్యేతి మరీచిః. అయమర్థః, విష్ణ్వాదీనాం పంచానాం మూర్తీనాం ప్రత్యేకమావాహనార్థమాచమనార్థం స్నానార్థమర్ఘ్యార్థం చతస్రః ద్వే చైకాం వా ప్రణిధిం పాత్రం గృహ్ణీయాదితి.

తథా, సాధారాంశ్చతురశ్శంఖాన్ కౌతుకస్యాగ్రతస్తతః, స్థాపయేత్తు క్రమేణైవ దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్, ఆవాహనార్థం తత్రైకం పాద్యార్థమేవ ద్వితీయకమ్, ఆచమనాయ చైకన్తు స్నానార్థన్తు చతుర్థమ్, ఆమావాజస్యేతి వదన్నర్ఘ్యపాత్రాణి శోధయేత్, సోమం తేషు

సమభ్యర్చ్య పునశ్చాపి విశోధయేత్, అర్ఘ్యద్రవ్యం సమాసాద్య గాయత్ర్యా తత్ర నిక్షిపేత్, అభిఘార్య ఘృతేనైవ దేవస్యాభిముఖే న్యసే, దితి భగవానత్రిరపి తమేవ ప్రకారమాహ. పంచ పాత్రక్రమే త్వత్రోక్తే ఆవాహనార్థపాత్రస్య న సంగ్రహః పరిదృశ్యతే. అన్యస్మిన్ పక్షే శుద్ధతోయపాత్రస్య తథా అనివేశః. శుద్ధతోయపాత్రస్యావాహనపాత్రార్థత్వే పక్షయోరుభయోరైక్యం సంభవేత్. తథా పతద్గ్రహపాత్రం చ పక్షాన్తరే న దృశ్యతే. పాత్రన్యాసేపి పక్షద్వయే భేదః. ఏకత్రాగ్నేయాదికోణేష్వన్యత్ర దక్షిణాద్యుత్తరాన్తం దండాకారేణ చేతి. ఉద్ధరిణ్యా అపి పాత్రవిశేషస్యక్వచిదవిధానమ్. శంఖాగ్రేణ వా కూర్చేన వా జలదానం పాద్యమిత్యాచమనం దక్షిణే హస్తే కూర్చేన దదాతీత్యాది భృగ్వత్రివచనైరుద్ధరిణ్యాఖ్యపాత్రవిశేషభిన్నశంఖాదిభిః పాద్యాదిదానం విధీయతే. వసిష్ఠం సోమమిత్యాదిభిః పంచభిర్నామభిః క్రమాత్పంచసుస్నానాది పాత్రేష్వావాహనం కేచిదిచ్ఛన్తి, తన్న యుక్తమ్. దేవతైక్యాదననుశాసనాచ్చ.

ఘంటాయాః బ్రహ్మణమితి :—ఘంటాం ప్రస్తుత్య వచనాని, శబ్దబ్రహ్మమయీ ఘంటా సర్వరక్షోవినాశినీ, బ్రహ్మాండగోలకాకారా శుద్ధకాంస్యేన నిర్మితా, ఘంటాయా మధిపో వేధాస్తజ్జిహ్వాయాం షడాననః, ఘంటానాదే మహాదేవ ఇతిధ్యాత్వా సమర్చయేత్. సూత్రాణాం చ మహానాగ ఊర్ధ్వే వీశశరారయః ఇతి చ.

ప్లోత, వస్త్రోత్తరీయాణి:— నవం సూక్ష్మమహతం ప్లోతం వస్త్రమనుత్తరీయం చ ఇతి మరీచిః,

ఆభరణమ్:—సౌవర్ణమాభరణం మణిముక్తామయం చ, ఇతి మరీచిః, అనేన కుత్సితలోహాన్తరాణాం వ్యావృత్తిః.

యజ్ఞోపవీతమ్:— సౌవర్ణం రాజతం తాంతవం వా ఉహ్యాత్యేతి మరీచిః, బింబార్హం ద్వే త్రీణి వా ఉపవీతానీతి ఖిలే విశేషః.

పుణ్యపుష్పాణి:— మరీచిః. అథార్చనార్హపుష్పాణి, జాతీచ మ్పకమల్లి కామాలతీతుళసీబకపుష్ప ద్వికర్ణ పద్మరక్తోత్పలకుముదకరవీర నన్ద్యావర్తపలాశ కర్ణి కారమన్దారాతసీ కేతకీ వకుళార్జున పున్నాగ మాధవీపిణ్డీతకాన్యన్యాని తరులతాజాతాని సౌమ్యాని సుగన్ధీని దృష్టిప్రియాణి యథార్హం గృహ్ణీయాత్. పుష్పేషు పద్మం ప్రవరం తత్సుగంధిముఖ్యమ్. తుళస్యాః పుష్పం పత్రం చ హరేః ప్రియతమంభవతి.

భూతృణస్థలారవిన్దబిల్వశమీ దూర్వాత్రిపర్ణీ బహుకర్ణీ తమాలసహదేవీ శఙ్ఖినీపత్రాణి తాపసాఙ్కుర *మఙ్కురోక్తాంశ్చోపాదద్యాత్.

తుళసీహ్రీబేరోశీరాణాం మూలం చ.

శ్వేతం పుష్పం శాన్తిదం పీతం పౌష్టికం కృష్ణం వశ్యకరం రక్తేషు పిండీతకం పలాశం చ సంగ్రాహ్యమ్. బహువర్ణముత్తమం ద్వివర్ణం మధ్యమమేకవర్ణమధమం తత్కాలే ప్రఫుల్లం శస్తమైకాహికం వా త్ర్యహాతీతం పద్మం వర్జ్యం భవేత్.

ఆచమ్య ప్రయతః పాణీ ప్రక్షాళ్య శుద్ధే పాత్రే పుష్పాణ్యుక్తానిదేవస్యత్వేతి గృహ్ణీయాత్. అలాభే పుష్పోక్తానాంపత్రైరఙ్కురైరక్షతైస్తోయేన వార్చయేత్

కుసుంభజపాకింశుకాదీని నిర్గన్ధ్యాన్యాదీన్యన్యానిచోగ్రగంధాన్యనుక్తాని సర్వాణి చ వర్జయేత్. పురాణం శుష్కం శీర్ణం నఖరోమాదియుక్తం లంఘితం సలేపం నిర్మాల్యసంస్పృష్టం పూతిగన్ధం శ్మశానచణ్డాలాద్యావాససమీపోద్భవమశుచౌ పతితం ముఖవాయుగతం నరైర్గవాద్యైర్వాఘ్రాతం చ సర్వం త్యజేత్. భ్రమరైరాఘ్రాతం లంఘితం చానిన్దితం భవతి.

---

*అంకురార్పణోక్త ధాన్యాని మరీచిః:— ధాన్యాని శాలివ్రీహియవముద్గమాషప్రియఙ్గుగోధూమసర్షపచణకతిలతిల్వమసూరాణీతి.

సర్వేభ్యః సౌవర్ణం శ్రేష్ఠం పుష్పమాభరణం మణిముక్తా మయం చ ప్రత్యాల్యాదాయ పునఃపునరర్చయేత్. ఇతి గ్రాహ్యపుష్ప సముచ్చయపటలే. ఫలైరర్చనం భృగురాహ. తథా మన్త్రిశాస్త్రే శారదాతిలకాదౌ చ.

ఉద్ధరిణీ:— జలోద్ధారార్థం కరండికాతుల్యపాత్రవిశేషః. ఉద్ధరిణ్యార్ఘ్యపాత్రాది జలపాత్రేషు తజ్జలమ్, యథార్హం కించిదుద్ధృత్య దత్వా దద్యాత్పతత్ గ్రహ, ఇత్యుద్ధరిణీకృత్యం చ నవనీతే. ఆవాహన పాత్రాదీనాం లక్షణం పాత్రపరిచ్ఛదాదిలక్షణప్రకరణే విమానార్చ నాకల్పే ద్రష్టవ్యమ్.

త్రిపాదమితి:— పాదత్రయసహితః పాత్రన్యాసార్హః దారు మయో లోహాదిమయోవా యథార్హోన్నతః పాత్రవిశేషః. త్రిపాదే చైకపాదేవా చతుష్పాదయుతేపివా, స్థాపయే దర్చనాపాత్రం పంచ పాత్రం తతోపరీతి నవనీతే. పతద్గ్రిహ పాత్రస్యాపి వినియోగః ప్రాయశః సంహితాసు న దృశ్యతే.'బింబాధ్యర్ధాయతం వాపి సువర్ణరజ తాదిభిః, ధుత్తూరకుసుమాకారం కారయేత్తు పతద్గ్రిహ' మితి నవనీతే. తస్యస్థానముదీచీ దిక్.

సంహితాన్తరే 'యాగోపకరణాన్యేవ అర్ఘ్యపాద్యాదికానపి, సులాంఛ్యాని యథాయోగం శంఖచక్రాదిలక్షణైః, తథా యానాస నాదీని విభోః సర్వాణి యత్నత' ఇత్యుక్తేః పాత్రాదీనాం శంఖచక్రాది విష్ణుచిహ్నైర్లాంఛనీయత్వముచ్యతే.

కలాచ్యామితి:—దేవస్య భావనానిష్ఠీవనార్థపాత్రవిశేషః.

శంఖే చన్ద్రమితి :—వరుణః శఙ్ఖకుక్షౌ తు తన్మూలే పృథివీ మతా, సర్వతీర్థాస్తు ధారాయాం చంద్రశ్శంఖాధిదైవతమితి బహుదై వత్యశ్శఙ్ఖః పఠ్యతే. భార్గవే, తథా తద్వినియోగశ్చ స్మర్యతే తత్రైవ. ఆవాహనార్థం పాద్యార్థం తథైవాచమనార్థకమ్, స్నానార్థం

చాద్భిరాపూర్య శంఖాంశ్చ చతురో న్యసేత్, యజ్జన్తునామ్బుసం
పూర్ణం శంఖాఖ్యం తన్న సంస్పృశేత్, తద్రూపవత్కృతశ్శఙ్ఖ
పూజాయాం లోహజో వర ఇతి చ. పూజాయాం సువర్ణాదినిర్మిత
ఏవ శంఖో గ్రాహ్యః. తదధిదైవతం చన్ద్రః. వాద్యవిశేషే తు పాంచ
జన్యమావాహయేత్. తత్ర శైవాగమే, తామ్రపర్ణ్యుద్భవశ్శంఖశ్చోత్త
మః పరికీర్తితః, గంగాయా మధ్యమశ్చైవ నర్మదాయాం కనిష్ఠకః,
దక్షిణావర్తకశ్శంఖో జాతిశ్రేష్ఠ ఇతిస్మృతః, ఉత్తమః ప్రస్థపూర్ణస్తు
మధ్యమః కుడుబద్వయః, కనిష్ఠశ్చైవ కుడుబశ్శంఖమానం ప్రకీర్తితమ్,
పుచ్ఛాగ్రే హేమరత్నాదిభూషితం చాతిసున్దరమ్, శంఖం ప్రక్షా
లయేద్ధీమాన్ మేవముద్గేన శుద్ధ్యతి, శంఖశ్చాన్తశ్శుచికరః బహిరస్థి
వదుచ్యతే, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కర్తవ్యః కనకాదినా, ఇతి.

అక్షతమ్:— తండులవ్రీహిమాషసర్షపమిశ్రమక్షతం ప్రాహుః
'నాక్షతైః పూజయేద్విష్ణు'మిత్యుక్తమన్యత్.

అర్ఘ్యమ్:—అక్షతపూర్వం సిద్ధార్థం తిలం కుశాగ్రం దధి
క్షీరం ఘృతం చ ప్రక్షిప్య గాయత్ర్యా ఆధావేన పూరయత్యర్ఘ్యమి
మేతత్, ఇతి మరీచిః. 'కుశాక్షతతిలవ్రీహియవమాషప్రియంగవః
సిద్ధార్థకసమాయుక్తమిత్యర్ఘ్యద్రవ్య ఉచ్యత' ఇతి భృగుశ్చ అర్ఘ్యద్ర
వ్యమాహతుః. అర్ఘ్యే త్రైవిధ్యం స్పృశ్యదృశ్యనైవేద్యభేదేన భిన్నం
చ కేచిద్వదన్తి. తత్ర పూర్వముక్తం నివేద్యం దశాంగం పశ్చాదుక్తం
స్పృశ్యం దృశ్యం చేత్యష్టాంగమితి ద్వివిధమర్ఘ్యం జ్ఞేయమ్. అర్ఘ్య
దానే నియమాన్తరమాహ భృగుః, అర్ఘ్యం నివేదయేత్. పాత్రద్వ
యం చ కుర్వీత ఏకం విష్ణోర్నివేదయేత్, దద్యాద్వై పురుషాదీనాం
కూర్చే నాదాయచాన్యతః, ఏకం చేత్పంచమూర్తీనాం కూర్చేనైవ
నివేదయేత్, ఇతి. తథా ప్రథమం సిద్ధార్థకం ద్వితీయం కుశాగ్రం తృతీ
యం తిలం చతుర్థం తండులం పంచమం దధి షష్ఠం క్షీరం సప్తమమ

క్షతమష్టమం తోయమితి సంగృహ్య కుడుబమాత్రం పృథక్ పృథక్ గాయత్ర్యాక్షిప్త్వా ఘృతేనాభిఘార్యేత్యాదినా ఝ్యర్ఘద్రవ్యాని వేద్యా ర్ఘ్యాముక్త్వాహ కాశ్యపః. తథా యవమాషసర్షపవ్రీహిసంయోగో క్షతసంజ్ఞితమ్, ఇత్యుక్త్వా అక్షతం తండులం చైవ అంబునా మిశ్రితం తు యత్, పంచాంగమర్ఘ్యముద్దిష్టం విష్ణోరన్యత్ర పూజన ఇతి పంచాంగమర్ఘ్యం తద్వినియోగశ్చ ఖిలే ఉక్తః.

ఆత్మానం నారాయణం బుద్ధ్వేతి:— 'నావిష్ణుర్విష్ణుమర్చయే' దితి స్మృతిః. పూజకః పురుషోవిష్ణురితి భృగుశ్చ.

సర్వాన్ సమ్భారాధిపానితి:-అమూర్తానర్ఘ్యాంశ్చ 'ధ్యాత్వా తాన్మనసార్చయే' దితివదర్చన మాహ భృగుః.

ఘంటాం సన్తాడ్యేతి:— తత్ర వచనాని శబ్దబ్రహ్మమయీ ఘంటా సర్వరక్షోవినాశినీ, బ్రహ్మణ్ణోలకాకారా శుద్ధకాంస్యేన నిర్మితా, ఘంటాయామధిపో వేధా స్త్రజిహ్వాయాంషడాననః, ఇత్యాదీని నవనీతే ద్రష్టవ్యాని. పార్శ్వాభ్యాం తాడనే ప్రాయశ్చిత్తం ప్రణవేనోక్తం గోపనాచార్యైః.

ఇతి ద్వితీయఖండ విచారః.

అథ తృతీయఖండవిచారః.

అథపీఠార్చనమితి:- అత్రగోపనాచార్యాః, అథార్చకో ముఖ ... షం బన్ధయిత్వా యథా దేహే తథా బేరే కౌతుకాదిన్యాస కర్మ సమాచరేత్, బింబశుద్ధిం కృత్వా అశక్తశ్చేద్గాయత్ర్యష్టాక్షరాభ్యాం పంచగవ్యైః కుశోదకేన వా బింబశుద్ధ్యర్థం ప్రోక్ష్య పూర్వ:నవరత్నపీఠే ధ్రువపీఠే వా సర్వాధారమిత్యుపర్యుపరి పీఠం సంపూజ్యేతి కౌతుకపీఠే ధ్రువపీఠే వా తత్రోక్తమర్చనమభిప్రయన్తి.

ఆవాహనాదీనాం కౌతుకబింబస్యైవ వక్ష్యమాణత్వాద్ధ్రువ పీఠే తాదృశార్చనస్యాత్రాప్రాకరణికత్వాచ్చ కౌతుకపీఠే ఏవ పీఠార్చనం కర్తుముచితమ్.

అత్రఖండేప్రధానతయాభూతశుద్ధి ప్రకారా ఉచ్యన్తే. భూతశుద్ధిం వినా దేవి కలా పూజాభిచారవదిత్యాదివచనైస్సంహితాసూక్తాః స్వల్పవిధానుద్దిశ్య శాస్త్రాన్తరోక్తా న్యాసవిశేషా అత్రనివేశితా జ్ఞేయాః. అత్రమానం శిష్టసమ్మతస్సమ్ప్రదాయః. అత్రార్థే ఖిలాధికారే భృగుః, స్వయం గత్వాసనే స్థిత్వా సంకల్ప్య యక్షతమర్చయేత్, కుంభం గృహీత్వా దేవస్య సన్నిధౌ న్యస్య పూర్వవత్, యోగమార్గేణ కూర్చేన పుణ్యాహాదస్థితేనవై, మాతృకాం వ్యాపకం చైవ స్థితిన్యాసం సమాచరే దిత్యాది. తథా వాసాధికారే. పంచోపనిషదన్యాస ప్రకారంయోగ పటలే మరీచిశ్చ.

కూర్మపీఠే పద్మాసనమాస్థాయేత్యాది :——ద్విహస్తాయతవిస్తార ఇత్యుక్తం కూర్మాసనలక్షణమ్. కూర్మాసనే దర్భాసనాదీనాం న్యాసం గ్రన్థాంతరేషు విధీయతే, పద్మాసనలక్షణం మరీచిః, ఊర్వోరుపరిపాదతలం విన్యస్య పూర్వవద్ధస్తతలం న్యసేత్తత్పద్మాసనమితి. తథా, స్వస్తికమేజానుం వేతి వికల్పేనైకజానుక్రమశ్చారాధనేఽవస్థానాన్తరముచ్యతే. స్వస్తికలక్షణం చ మరీచినోక్తమ్, సీవన్యా ఉభయోః పార్శ్వయోః గుల్ఫద్వయం నిక్షిప్య పూర్వవదాసనం స్వస్తిక మితి. పూర్వవదితి బ్రాహ్మమాసనముక్తమ్. యథా దక్షిణపాదమూర్ధ్వం వామపాదమధః కృత్వా జాన్వన్తరేఽంగుష్ఠౌ నిగూహ్యాంకే వామపాణిం తదూర్ధ్వే దక్షిణపాణిముత్తానం న్యస్య ఋజుకాయో భ్రూమధ్యేక్షణమాసనం బ్రాహ్మమితి. స్వస్తికైకజానుస్థిత్యోర్లక్షణం భార్గవే, 'జానూర్వోరన్తరే సమ్యక్కృత్వా పాదతలే శుభే, ఋజుకాయస్సమాసీన స్స్వస్తికాసనముచ్యతే, ఆసీనే నిహితస్సవ్యే వామ

పాదే సముద్ధృతే, దేవస్య దక్షిణే భాగే ఏకజానుక్రమో భవే'దితి. తథా శ్రీభాగవతే 'ఊరూ జంఘాన్తరాధాయ పాదాగ్రే జానుమధ్యగే, యోగినో యదవస్థానం స్వస్తికం తద్విదుర్బుధా' ఇతి. యోగినామవస్థానస్య స్వస్తికోచితత్వేనోక్తత్వాదత్ర స్వస్తికాసనవిధానేన పూజకస్య యోగిదశా వర్ణితా.

దేవస్య దక్షిణ ఇతి :—దేవస్య దక్షిణే భాగే కూర్మపీఠే సమాశ్రితః, ఉదఙ్ముఖః ప్రాఙ్ముఖో వా దేవతార్చనమారభేత్, విపరీతమితో వామే యద్యాసీ నోర్చయేత్తథా ఇతి చ. పూర్వాశాభిముఖం దేవమిత్యాదిశ్లోకాభ్యాం పక్షాన్తరమప్యుక్తం వికల్ప్యతే. దేవానుకూలమిత్యారాధనోచితం యథాతథోచ్యతే. ఏతచ్చానుకూల్యం బింబగౌరవహ్రాససంభవం వేదితవ్యమ్. బింబస్య గౌరవే తిష్ఠన్వా పూజయేత్. నాయం నియమః, బింబస్య గౌరవే తిష్ఠన్నేవ పూజయేదితి. తిష్ఠన్న పూజయద్దేవం యథార్హం బింబగౌరవే, ఇత్యపి మానమ్. బింబార్హం తిష్ఠన్వేతి మరీచిరపి. తత్రోత్తమావస్థానమేకజానుక్రమః, ఇతరే తిష్ఠన్నాసీన ఇతి త్వవరే ఇతి సిద్ధాన్తః. ప్రతీపగః శయానో వా నార్చయేదిత్యవస్థానాన్తరం చ నిషిధ్యతే.

యోగశాస్త్రమార్గేణేత్యాది :—యోగప్రకారః శ్రీమన్మరీచిమహర్షిణా సువ్యక్తముపదిశ్యతే విమానార్చనాకల్పే.

తథా శ్రీభాగవతే, తృతీయస్కన్ధే, అష్టావింశే,

యోగస్య లక్షణం వక్ష్యే సబీజస్య నృపాత్మజే
మనో యేనైవ విధినా ప్రసన్నం యాతి సత్పథమ్.
స్వధర్మాచరణం శక్త్యా విధర్మాచ్చ నివర్తనమ్
దైవాల్లబ్ధేన సంతోషః ఆత్మవిచ్చరణార్చనమ్.
గ్రామ్యధర్మనివృత్తిశ్చ మోక్షధర్మరతిస్తథా

మితమేధ్యాదనం శశ్వద్వివిక్తక్షేమసేవనమ్.
అహింసా సత్యమస్తేయం యావదర్థపరిగ్రహః
బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం స్వాధ్యాయః పురుషార్చనమ్.
మౌనం సదాసనజయః స్థైర్యం ప్రాణజయశ్శనైః
ప్రత్యాహారశ్చేన్ద్రియాణాం విషయాన్ మనసా హృది.
స్వధిష్ణ్యానామేకదేశే మనసా ప్రాణధారణమ్
వైకుంఠలీలాభిధ్యానం సమాధానం తథాత్మనః.
ఏతైరన్యైశ్చ పథిభి ర్మనోదుష్టమసత్పథమ్
బుద్ధ్యా యుంజీత శనకైః జితప్రాణోహ్యతన్ద్రితః.
శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య విజితాసన ఆసనమ్
తస్మిన్ స్వస్తిక ఆసీన ఋజుకాయస్సమభ్యసేత్.
ప్రాణస్య శోధయేన్మార్గం పూరకుంభక రేచకైః
ప్రతికూలేన వా చిత్తం యథాస్థిరమచంచలమ్.
మనోఽచిరాత్స్యాద్విరజం జితశ్వాసస్య యోగినః
వాయ్వగ్నిభ్యాం యథా లోహం ధ్మాతం త్యజతి వై మలమ్.
ప్రాణాయామైర్దహేద్దోషాన్ ధారణాభిశ్చ కిల్బిషాన్
ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాన్ ధ్యానేనానీశ్వరాన్ గుణాన్.
యథామనస్స్వం విరజం యోగేన సుసమాహితమ్
కాష్ఠాం భగవతో ధ్యాయేత్స్వనాసాగ్రావలోకనః.
ప్రసన్నవదనామ్భోజం పద్మపత్రాయతేక్షణమ్
నీలోత్పలదలశ్యామం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్.
లసత్పఙ్కజకిఞ్జల్కపీతకౌశేయవాససమ్
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభాముక్తకన్ధరమ్.
మత్తద్విరేఫకలయా పరీతం వనమాలయా

పరార్థ్యహారవలయం కిరీటాఙ్గదనూపురమ్.
కాఞ్చీగుణోల్లసచ్ఛ్రోణిం హృదయామ్భోజవిష్టరమ్
దర్శనీయతమం శాన్తం మనోనయనవర్ధనమ్.
అపీచ్య దర్శనం శశ్వత్సర్వలోకనమస్కృతమ్
సన్తం వయసి కైశోరే భక్తానుగ్రహకారకమ్.
కీర్తన్యతీర్థయశసం పుణ్యశ్లోకయశస్కరమ్
ధ్యాయేద్దేవం సమగ్రాఙ్గం యావన్న చ్యవతే మనః, ఇతి.

పంచశుద్ధిరితి:- దేహశుద్ధిః, బ్రాహ్మముహూర్తోత్థానాది స్నానాన్తాః క్రియాః, స్థానశుద్ధిః మార్జనోపలేపనాదిభిః అపసర్పన్తు భూతానీత్యాదినా చాభిమన్త్రణాదిభిస్సంపాద్యమానా, పాత్రశుద్ధిరామావాజస్యేత్యాదినాక్రియమాణా, ఆత్మశుద్ధిర్భూతశుద్ధిరిత్యుపక్రమ్య తత్రోక్తశోషణాదయః ప్రాణ ప్రతిష్ఠాన్తాః మానసికార్చనాన్తాశ్చ సంస్కారాః, బింబశుద్ధి రామ్లాదినా బింబస్య శోధనం స్నపనం చ జ్ఞేయమ్. పంచశుద్ధి సంస్కారానన్తరమారాధనస్య కరణీయత్వస్మరణాదారాధనోపక్రమాత్పూర్వమేవ సంహితాసూక్తం స్నానం తత్సన్నియోగశిష్టాస్నానాసనోక్తా అన్యే ఉపచారాశ్చ కర్తవ్యా ఇతి సువచమ్.

బింబస్యమూర్ధనాభిపాదేష్వితి:—

న్యాసేషు సృష్టిస్థితిసంహారభేదేన త్రైవిధ్యం తత్స్వరూపాదికం చ స్మర్యతే. స్థానకేన్యాస ఉత్పత్తిరాసీనే తు స్థితిర్భవేత్, శయనే సంహృతిన్యాసో విపరీతే తు నిష్ఫలమ్, మూర్ధ్ని నాభౌ చ పాదాన్తముత్పత్తిన్యాస ఉచ్యతే. పాదే నాభౌ చ మూర్ధ్న్యన్తం సంహృతి న్యాస ఉచ్యతే, పాదేమూర్ధని నాభ్యన్తం స్థితి న్యాసో విధీయతే, ఇతి, గృహస్థః సృష్టిమార్గేణ కరన్యాసం చ కారయేత్, వానప్రస్థయతీనాం చ సంహారన్యాసముచ్యతే, ప్రాతః సృష్టిక్రమేన్యాసః మ

ధ్యాహ్నే చ స్థితిర్భవేత్, సాయే తు సంహృతిన్యాస ఇత్యాదీని వచనాన్యర్థాన్తరపరాణీత్యత్ర నిత్యార్చనాయాం స్థితిక్రమేణ న్యాసా ఉక్తాః. బింబస్థాపనకాలే మన్త్రపురశ్చరణకాలేవా తేషాం వినియోగ ఇతి నేహ ప్రపంచావసరః. అతఏవ ధ్యానకాలే తు ఉత్పత్తిః స్థితిరావాహనే తథా, గ్రహణే చ విసర్గే చ సంహృతిన్యాస ఉచ్యతే ఇతియుక్తమ్. పూజాకాలే సుఖాసీనం ధ్యాయేదితిచ స్మరన్తి.

సంయుక్తమేతదితీత్యాది:— న్యసేత్కౌతుకబేరాగ్రం సమ్యక్సమ్బన్ధకూర్చకమ్, జలం పంకం చ నాలం చ పుష్పం చేతి చతుష్టయమ్ (తద్ద్వయోశ్చ తదా న్యస్య గర్భాగారే ప్రతిష్ఠితే, స్నాపనస్యోత్సవస్యాపి తద్ద్వయోశ్చ సుసన్న్యసేత్, మూలబేరం తు పంకంస్యాత్పుష్పం కౌతుకమేవహి, జలంవిమానం కూర్చన్తునాలమిత్యేవభావయేత్, దేవస్యావతితీర్థోత్సవస్నానం కౌతుకే ధ్రువాత్, అన్యథా చ కృతా పూజా ధ్రువం నైవోపతిష్ఠతే, గర్భాలయాత్తతోఽన్యత్ర యది తు స్నాపనోత్సవౌ, ఆవాహనవిసర్గౌ ద్వౌ నాచరేదితి చాంగిరాః, న తత్ర సన్న్యసేత్కూర్చం యత్ర నావాహ్యతే హరిః, ప్రమాణం తస్య కూర్చస్య సమ్బన్ధం బేరయోర్యథా, ప్రతిమాసం వ్యపోహ్యైవ కూర్చమన్యత్తు సన్న్యసేత్, ఇతి, తథా, త్రింశద్దర్భైస్తు సంయుక్తం సంబంధం కూర్చముచ్యత, ఇతి కూర్చజీవితపరిమితిః దర్భసంఖ్యా చోక్తా. తథాప్రాగ్ద్వారే పశ్చిమద్వారే ప్రాగగ్రం కూర్చముచ్యతే, దక్షిణే చోత్తరద్వారే కూర్చం స్యాదుదగగ్రత ఇతి వైకల్పికం పక్షాన్తరం చోక్తమ్. సంబంధకూర్చన్యాసానన్తరం పుష్పన్యాసం పుష్పన్యాసానన్తరం సంబంధకూర్చన్యాసంవా కృత్వా తత ఆవాహనం సర్వత్ర సంహితాసు పఠ్యతే.

ఇతి తృతీయఖండ విచారః.

అథ చతుర్థఖండ విచారః.

బింబస్య మూర్ధ్నీత్యాది:—పుష్పన్యాసావసానా స్యాద్ధ్రువబే రార్చనామతా, ఇత్యుక్తనయేన పుష్పన్యాసం ధ్రువే కౌతుకే చ బింబే సమాప్య నిత్యార్చనాయాః ప్రకృతత్వాత్తస్యా అర్చనాయాః కౌతుకబింబే కర్తవ్యతయా తత్రావాహనముచ్యతే. బింబమితి దివ్యమంగలవిగ్రహః. బేర ఇతి తత్పర్యాయః. తత్ర కౌతుకస్య నిత్యార్చనార్థత్వే బేరాన్తరాణాం కార్యాన్తరార్థత్వేచ వచనాని. కౌతుకం బ్రహ్మస్థానే తు స్థాపితం తత్సమర్చయేత్, తస్య చోత్తరతఃపార్శ్వే చౌత్సవం చ విధానతః, దక్షిణే కౌతుకస్యాపి స్నాపనం సమ్యగర్చయేత్, అశక్తః కౌతుకం తత్ర కేవలం వా సమర్చయేత్, నిత్యార్చనావిధానేన ప్రధానం నిత్యమర్చనమ్, అధికం చ విశేషం చ బుధః కుర్యాత్తు కౌతుకే, ఔత్సవం బింబమాదాయ చోత్సవం కారయేత్క్రమాత్, స్నాపనే స్నపనం కుర్యాద్బింబే సమ్యగ్యథావిధి, ఏతయోరర్చనం చాపి కౌతుకే సుకృతం భవేదితి. కౌతుకం బేరం ప్రస్తుత్య, స్నానార్థకాలాదన్యస్మిన్నర్చాపీఠాన్నచాలయేత్,నార్చాపీఠాత్తతోऽన్యత్ర నిత్యమర్చనమాచరేత్,ఔత్సవే స్నాపనే బింబే హీనే తత్ర తు కౌతుకమ్, స్నపనార్థముత్సవార్థం చ సన్నయేచ్చ తదేవ వై, తత్క్రియాన్తేర్చనాపీఠే తదభ్యర్చ్య నివేదయేదితి చ ఆత్రేయాణి, తథా, అతః పరం ప్రవక్ష్యామి నిత్యపూజావిధింహరేః,సాకారం చ నిరాకారం భవేదారాధనం ద్విధా,స్థండిలే చ జలేచైవ హృదయే సూర్యమండలే,ఆరాధనం నిరాకారం బేరేసాకారముక్తమ్, సాకారం తద్ద్విధా ప్రోక్తం నిత్యం నైమిత్తికంత్వితి, వక్ష్యే నైమిత్తికం పశ్చాన్నిత్యమద్యాహృదాహృతమ్,కౌతుకం బ్రహ్మస్థానే తు స్థాపితం సమ్యగర్చయేత్, దక్షిణోత్తరయోస్తస్య స్థాపయేత్స్నాపనౌత్స

వే, ఔత్సవస్నాపనే వాథ స్థాపయేదితి కేచన, గర్భాలయస్య సంకో
చే త్వథ వా ముఖమండపే, అన్తరాలేఽ వా స్థాప్య పూజయేదితి కేచన,
ఉత్తరే కౌతుకస్యైవ బలిబేరం సమర్చయేత్, యథా కర్మణ ఏకస్య
కల్పితాః పంచవహ్నయః,యథా చైకశరీరస్యవాయుపంచకకల్పనమ్,
తథైవైక విమానస్య పంచ బేరాణి కల్పయేత్, అథ వా త్రీణి బేరాణి
యథా త్రేతాగ్నికల్పనమ్, ధ్రువార్చాబేరమేకం చ బలిబేరమథౌత్స
వమ్, ధ్రువార్చామేక బేరన్తుకుర్యాదౌపాసనాగ్నివత్, పుష్పన్యాసా
వసానా స్యాద్ధ్రువబేరార్చనా మతా, అనర్చ్యం ధ్రువ బేరం తజ్జలపుష్పా
నులేపనైః,నిష్కలం తన్నిరాలమ్బం కేవలాముష్మికప్రదమ్., సకామా
నామనుచితం సంసారాశ్రమిణామిదమ్, ధ్రువబేరార్చనం ప్రోక్తం నిరాశీః
కర్మకారిణామ్,ఆవాహ్య కౌతుకాత్తస్మాన్నిత్యం విధివదర్చయేత్, సకా
మాకామయోర్యోగ్యమైహికాముష్మికప్రదమ్, సాలంబం సగుణం శ్రే
ష్ఠం సకళం కౌతుకార్చనమ్, తథాపి ధ్రువబేరేపి భక్త్యా పూజాం
యదీచ్ఛతి, స్నానస్తోత్రానులేపైశ్చ వినాన్యైరపి పూజయేత్, తత్రాపి
కౌతుకే కుర్యాన్నిత్యం విధివదర్చనమ్, నిత్యార్చామధికార్చాం తు
విశేషార్చాం చ కౌతుకే, నిత్యార్చా బలియాత్రార్చా యథాకాలం
విధీయతే, ఉపసన్ధ్యార్చనం యత్తదధికార్చనముచ్యతే, విశేషార్చన
మిత్యుక్తమంకురార్పణకాదిషు, ఉత్సవం చౌత్సవే కుర్యాచ్ఛ్రద్ధాభక్తి
క్రియా అపి, స్నపనం శాన్తికం కర్మ విష్ణుపంచదినోత్సవమ్, కారయే
త్స్నపనే బేరే భక్తిశ్రద్ధాసమన్వితః, స్నపనం చోత్సవాంగం
యదౌత్సవే తత్సమాచరేత్, కుర్యాద్బింబే స్నాపనే తు స్నప
నాంగమథోత్సవమ్, నిత్యం సన్ధ్యాబలేరగ్రే బలిబేరస్య చోత్సవమ్,
స్నానార్థం స్నాపనే హీనే కుర్యాదౌత్సవ ఏవ వా, స్నాపనోత్సవ
యోర్హీనే కౌతుకే సర్వమాచరేత్, ఇతి భార్గవాణి చ వచనాని.
ఏభిర్వచనైః స్పష్టం ప్రతీయతే నిత్యమర్చనం కౌతుక ఏవ కుర్యాదితి.

ధ్రువాదేవావాహనం చతుర్ణాం బేరాన్తరాణామ్. ధ్రువాత్కౌతుకే కౌతుకాదౌత్సవే ఔత్సవాత్స్నపనే స్నాపనాద్బలావితి కేషాం చిన్మతం న రమణీయమ్. ధ్రువాదావావాహనం నిత్యం కౌతుకాదిచతుర్ష్వపీతి వచనాత్, బలేర్బేరస్య మతాన్తరేణ కౌతుకాద్ధ్రువాద్వా ఆవాహనముచ్యతే, స్నాపనే చౌత్సవే చాదావేవావాహనం నిత్యంనైవేతి కేచిదితి మరీచివచనాత్స్నపనోత్సవయోర్నిత్యార్చనేఽప్రధానత్వాదేవావాహనవైధుర్యవత్పక్షాన్తరముక్తమ్. అత్ర కేచిత్కౌతుకే బింబే విష్ణుం పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధమితి ధ్రువాద్విష్ణుంపంచమూర్తిమావాహ్య ఔత్సవాదౌతత్తచ్చతుర్మూర్తిభిస్సత్యమచ్యుత మనిరుద్ధ మావాహయన్తి. అన్యే విష్ణుం పంచమూర్తినామభిః కౌతుకేఆవాహ్యాపూర్వవచ్చతుర్మూర్తిభిస్సత్యాద్యావాహనేపృథక్ పృథక్సత్యాదిషువిష్ణునామాపిసంయోజ్య పంచభిరేవమూర్తిభిరావాహయన్తి, తేషాం మతే ఏష పురుషః పంచధా పంచాత్మేతి ధ్రువకౌతుకౌత్సవస్నాపనబలిబేరరూపేణక్రమాత్ విష్ణుపురుషసత్యాచ్యుతానిరుద్ధాఖ్యమూర్తయః పురుషస్యైకస్య పంచ భవన్తీవ మన్యతే. పూర్వోక్తైః ప్రమాణవిశేషైః కార్యవిశేషేషు బేరవిశేషస్య చారితార్థ్యస్మరణాన్నిత్యార్చనాయాం సర్వేషాం సముచ్చిత్యైవాన్వయ ఇతి న యుక్తిసహమపి.

తత్రాపి స్నాపనోత్సవబేరయోః క్రమనిర్ణయే విశయః. స్నాపనమౌత్సవమిత్యథౌత్సవం స్నాపనమితి, సర్వత్ర క్రమే స్నాపనమౌత్సవమిత్యేవ ప్రాజ్యః ప్రచారః. తత్ర గమకం చ ప్రయోగోపన్యాసే నిత్యార్చనాప్రస్తావానన్తరం స్నపనముపన్యస్యైవోత్సవ ఉపదిశ్యత ఇతి జ్ఞేయమ్. తథా ధ్రువార్చావిధౌ ధ్రువకౌతుకస్నాపనానామైక్యఞ్చ.

షడ్భాగికేన చార్చాయా మిత్యాది:— నవనీతోద్ధృతం భార్గవవచనం ప్రమాణీకృత్య తత్రోక్తజీవకలాన్యాసోపన్యాసః ప్రక్రాన్తః.

అత్ర వేంకటయోగీయే చతుష్షష్టికలాకల్పనేనావాహనేప్రకారభేదః ప్రకీర్ణాధికారధృతః ఉపన్యస్తః. విశేషస్తత్ర ద్రష్టవ్యః.

సర్వత్ర ప్రయోగే ఆవాహనేఽనులోమవ్యాహృత్యా ప్రయోగోదృశ్యతే. మూర్తిమన్త్రేషు చతుర్షు క్రమాత్, భూః భువః సువః భూర్భువస్సువరితి వ్యస్తాః ప్రథమేషు సమస్తాశ్చతుర్థే చ సంయుజ్యన్తే. తథాత్రాపి చతుర్ధా విభక్తాసు ప్రత్యేకం ద్వాదశకలాసు చతుర్థ్యాః కలాయాఅనులోమసమస్తవ్యాహృత్యుపసంహితాయాః ఏవావాహనే వినియోగ ఉచితః. కలాగ్రహణే పునః ప్రతిలోమవ్యాహృత్యా ఏవ యోగః. ప్రయోగే తథైవ సంశోధ్య పాఠ్యః.

అవతారాణామర్చనే ఆవాహనాదిః:-

'అథప్రాదుర్భావాణాం వర్ణవాహనాదీన్ వ్యాఖ్యాస్యామః, మత్స్యకూర్మవరాహ నారసింహవామన రామరామరామకృష్ణకల్కిన ఇతి దశ ప్రాదుర్భావాన్ ప్రథమావరణే ద్వితీయే వా పృథక్ భిత్తిపార్శ్వే ప్రాసాదాభిముఖం చిత్రం చిత్రార్ధమాభాసం వా సఙ్కల్ప్యాభిముఖేతత్తత్కౌతుకం చ సన్న్యస్యార్చయేత్' ఇతి.'నిత్యార్చనాయాం ధ్రువబేరం మూర్తిమన్త్రైరష్టోపచారైరభ్యర్చ్య కౌతుకం పూర్వోక్తషోడశోపచారమన్త్రైర్మూర్తిమన్త్రైస్సంయోజ్యార్చయేత్స్నపనోత్సవాదీని సర్వాణి పూర్వోక్తవిధినా కారయే' దితి చావతారవిశేషాణాం ప్రతిష్ఠా తదర్చనాప్రకారశ్చ భగవతా మరీచినా ప్రతిపాదితః. తథా 'మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహోథ వామనః, రామో రామశ్చ రామశ్చ కృష్ణః కల్కీతి తే దశ, ఆవిర్భావాః పంచ పూర్వే ప్రాదుర్భావాస్తథోత్తరే, మత్స్యకూర్మౌ ద్విధా ప్రోక్తౌ వారాహస్త్రివిధః స్మృతః, పంచధా నారసింహస్తు ద్వివిధో వామనః స్మృతః, ఏకధా భార్గవో రామో రాఘవో ద్వివిధః స్మృతః, ద్వివిధో బలభద్రశ్చ కృష్ణోఽసంఖ్యాతవిగ్రహః, ఏకధా కల్కిరూపం' చేతి క్రియాధి

కారే భగవాన్ భృగుః, తథా 'అవతారాణాం ధ్రువబేరం కౌతుకం చ ప్రత్యేకం కర్తుమశక్తశ్చేత్పూర్వోక్తైకబేరక్రమేణ షణ్మానసహితం శిలాజం లోహజం వా కృత్వా ఉక్తస్థానే బ్రాహ్మే పదే ధ్రువస్థానే దైవికే వా ప్రతిష్ఠాప్య షోడశోపచారైరర్చయేదిత్యేక' ఇతి లాఘవం పక్షాన్తరమపి మరీచిః. తేషాం మూర్తిమన్త్రాశ్చ తత్రోక్తాః పారమాత్మికప్రశ్నే ద్రష్టవ్యాః. యస్స్వయంసృష్టమితి మత్స్యమన్త్రః, చతుర్నామాని చ మత్స్యం విష్ణుం భద్రం క్రీడాత్మకమితి. రాయామీశ ఇతి కూర్మమన్త్రః, చతుర్నామాని చ అకూపారం, కూర్మరూపం, విష్ణుం, వసుధాధర మితి. త్వామేకామిత్యాదివరాహమన్త్రః, చతుర్నామాని చ వరాహం వరదం మహీధరం వజ్రదంష్ట్రిణ మితి. గాం రహస్యగాం పృథులాముర్వీమితి మహ్యాశ్చతుర్నామాని. స్వయమాదిరితి ప్రలయవరాహమన్త్రః, చతుర్నామానిచ ప్రలయవరాహం ప్రలయహారం భూరిశబ్దం జగత్ప్రియకమితి, దేవ్యాః పూర్వవత్ చతుర్నామాని. యం యజ్ఞైరితి యజ్ఞవరాహమన్త్రః, చతుర్నామాని చ యజ్ఞవరాహం వేదమయం యజ్ఞేశం యజ్ఞవర్ధనమితి, శ్రీభూమ్యోశ్చతుర్నామాని పూర్వవత్. యో వా నృసింహ ఇతి నారసింహమన్త్రః, చతుర్నామాని చ నారసింహం తపోనాథం మహావిష్ణుం మహాబలమితి గిరిజనారసింహస్య, నారసింహం తపోనాథం భక్తవత్సలమనన్తమితి స్థూణజనారసింహస్య, యానకనరసింహస్య పూర్వవత్తత్పరివారేషు, వాహనం సామవేదం శైషికం ద్విజరాజ మితి వాహనస్య గరుడస్య, ప్రహ్లాదం దైత్యపతిం, విష్ణుభక్తం, మహాబల, మితి ప్రహ్లాదస్య చ చతుర్నామాని. యో వా త్రిమూర్తిరితి త్రివిక్రమమన్త్రః, చతుర్నామాని చ త్రివిక్రమం త్రిలోకేశం విష్ణుం సర్వాధారమితి, తథా వామనస్య చతుర్నామాని వామనం, వరదం, విష్ణుం, కాశ్యపమదితిప్రియమితి. విష్ణుర్వరిష్ఠ ఇతి జామద

గ్న్యరామమన్త్రః, చతుర్నామాని చ 'రామమృషిసుతం, విష్ణుం, పరశుపాణి' మితి. రాయామీశ ఇతి రాఘవరామమన్త్రః, చతుర్నామాని చ 'రామం దాశరథిం వీరం కాకుత్స్థ' మితి. తథా సీతాయాః లక్ష్మణస్య క్రమేణ చతుర్నామాని 'సీతామయోనిజాం లక్ష్మీం వైదేహీ'మితి 'రామానుజం సౌమిత్రిం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధన'మితి. భరతం కైకేయం రామానుజం ధర్మచారిణమితి భరతస్య, రామప్రియం శత్రుఘ్నం విజయం భరతానుజమితి శత్రుఘ్నస్య, సుగ్రీవంసున్దరం మహాబలమర్కసూనుమితి సుగ్రీవస్య, అఙ్గదం వాలిపుత్రం రామప్రియం దేవభక్త మిత్యఙ్గదస్య, కపిరాజం హనూమన్తం శబ్దరాశిం మహామతి మితి హనూమతశ్చ జ్ఞేయమ్. త్వామేకామితి బలరామమన్త్రః, చతుర్నామాని చ రామం యదువరం విష్ణుం (వీరం) హలాయుధమితి రామస్య, రేవతీమిన్దిరాం లక్ష్మీం రామప్రియామితి రేవత్యాః. సత్యస్సత్యస్థఇతి కృష్ణమన్త్రః, చతుర్నామాని చ 'కృష్ణం పుణ్యం నారాయణం త్రిదశాధిప'మితి కృష్ణస్య, రుక్మిణీం సున్దరీం దేవీం రమామితి రుక్మిణ్యాః, సత్యభామాం సతీం సన్నతీం క్షమామితి సత్యభామాయాః, నవనీతనటం కృష్ణం దేవకీసూనుం బాలరూపమితి నవనీతనటస్య, కాలీయమర్దనం కృష్ణం గోపాలం వటపత్రశాయినమితి కాలీయమర్దనస్య, గోపాలం గోపీజనవల్లభం సున్దరం కష్ణం గాయకమితి గోపాలస్య, పార్థసారథిమర్జునసఖం కృష్ణం యదువరమితి పార్థసారథేః, అర్జునం పార్థం విజయం ధనంజయమిత్యర్జునస్య శ్రీదామానం పుణ్యరూపం పుణ్యాత్మకం దేవసఖమితి శ్రీదామ్న ఇతి చ జ్ఞేయమ్. ధూర్ణో వహన్తామితి కల్కిమన్త్రః, కల్కిణం, విష్ణుం, కామరూపం, సంహారాత్మకమితి చతుర్నామాని.

ఆదిమూర్తిమమితమహిమానమత్యన్తాద్భుతం సర్వాధారమిత్యాదిమూర్తేః, వాసుదేవం యదువరం శ్రీహితం పురుషోత్తమమితి

మానుషవాసుదేవస్య, ప్రద్యుమ్నం విరూపాక్షం మదనాంశం మహాబలమితి ప్రద్యుమ్నస్య, సాంబం సర్వసుఖం సమృద్ధం సామగమితి సామ్బస్య,అనిరుద్ధం మహాన్తం వైరాగ్యం సర్వతేజోమయమిత్యనిరుద్ధస్య చ చతుర్నామాని భవన్తి. వాసుదేవం సంకర్షణం ప్రద్యుమ్నం సాంబమనిరుద్ధమితి కౌతుకవాసుదేవస్య నామాని. భద్రేశం పుణ్యామూర్తిం వాసుదేవం పుణ్యాత్మకమితి దైవికవాసుదేవస్య,బలినం హాలధరం నాగరాజం సంకర్షణమితి బలభద్రస్య, రోహిణీపతిం ప్రద్యుమ్నం వీరం బలశాలినమితి ప్రద్యుమ్నస్య, పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధమిత్యనిరుద్ధస్య, సాంబం జాంబవతీసుతం భద్రం సున్దరమితి సాంబస్య చ చతుర్నామాని.

ఆవాహనే మధ్యే విష్ణుమిదం విష్ణురాయాతుభగవానిత్యావాహ్యాతత్తదసాధారణం మన్త్రముచ్చార్య చతుర్నామభిరావాహయేత్.

అథమన్త్రాసనం సంకల్ప్యేతి :—అస్యార్థో న స్పష్టః. మన్త్రాసనమితి పారిభాషికం వక్తుముచిమ్. ప్రతద్విష్ణురితి కుశపుష్పాన్యతమేనాసనం సంకల్ప్యేతి సూత్రాక్షరాణామియం పరివృత్తిః.ఆసనాద్యా ఉపచారా ఉచ్యన్తే.యథా,అర్చనాంగోపచారనిర్ణయపటలే మరీచిః—అథార్చనాంగోపచారాన్ వక్ష్యే - ఉపచారో విగ్రహ ఇత్యేకార్థా భవతః, ఆసనస్వాగతానుమానపాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచమన స్నానప్లోతవస్త్రోత్తరీయాభరణ (పవిత్ర) యజ్ఞోపవీతపాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాసబలిప్రణామదక్షిణాః పుష్పాంజలిసహితా స్తుతిశ్చేతి ద్వాత్రింశదుపచారాః, ఏతే నృత్తగేయసంయుక్తా ఉత్తమోత్తమమిత్యాహుః.

ముఖవాసాన్తాః ప్రణామదక్షిణాయుతా నవవింశత్యుపచారాః. ముఖవాసాన్తా దక్షిణాయుతా అష్టావింశత్యుపచారాః, అర్ఘ్యాచమనాన్తాః ప్రణామదక్షిణాయుతాస్త్రయోదశోపచారాః, అర్ఘ్యాచమ

నాన్తా ఏకాదశోపచారాః, పాద్యాద్యాచమనాన్తా అష్టోపచారాః, పుష్పాద్యర్ఘ్యాచమనాన్తాః షడుపచారాః, పుష్పదానం ప్రణామశ్చ ద్వావుపచారౌ, ప్రణామ ఏకోపచారః. త్రయోదశవిగ్రహాణామాదా ప్రధానమావాహనమన్తే విసర్జనం (ఉద్వాసనం)చ కుర్యాత్సర్వత్రై కోపచారం ద్వావుపచారౌ వా. హోమే షడుపచారాన్ స్నపనే ష్టోపచారాన్ హవిషి హీనే త్రయోదశోపచారానష్టోపచారాన్వా హ విషిలబ్ధేష్టావింశత్యుపచారాన్వా విమానార్చనాయామేవం ద్వాత్రిం శదుపచారాన్ కుర్యాదథవా హవిషిలబ్ధే షోడశోపచారాన్ కుర్యాత్. ఆసనస్నాన వస్త్రాద్యలఙ్కారపాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యాచ మనహవిః పానీయాచమనముఖవాసదక్షిణా ఇతి షోడశోపచారా భవన్తీత్యుపచారసంఖ్యాం సంఖ్యాభేదేన వినియోగభేదంచోక్తవాన్. అత్రాసనాదీనాం దానే ప్రయోగప్రకారమాహ స ఏవ, యథా, అత్రా స్యతామిత్యాసీనం దేవం ధ్యాయన్ పీఠాన్తే ప్రతద్విష్ణురస్త్వాసనమితి పుష్పం దర్భం వా ఆసనం సంకల్పయేత్, విశ్వాధికానామిత్యాభి ముఖ్యం స్వాగతం బ్రూయాత్, మనోభిమన్తేత్యర్చనానుమానం యాచేత్, త్రీణి పదా ఇన్ద్రోభిమన్తేతి పాదయోశ్శంఖాగ్రేణ కూర్చేన వా పాద్యం జలం దద్యాత్, శన్నో దేవీరితి తథా దక్షిణహస్తే తోయ మాచమనీయం దద్యాత్. తద్విష్ణోః పరమమిమాః సుమనస ఇతి మూర్ధ్ని భుజయోశ్శంఖచక్రయోః పాదే చ పుష్పం దద్యాత్. తద్వి ప్రాస ఇమే గన్ధా ఇతి లలాటేగన్ధేనోర్ధ్వాగ్రమాలిప్య బాహ్వోర్వ క్షసి కంఠే నాభేరూర్ధ్వేవా తేనాలంకరోతి, పరోమాత్రయా బృహస్పతి రిమే ధూపా ఇతి చతుర్దిక్షు ధూపయేద్ధూపమ్, విష్ణోః కర్మాణి శుభ్రా జ్యోతిరితి పార్శ్వయోర్దర్శయేద్దీపమ్, అగ్నిరిన్ద్రేత్యభిమృశ్య పాత్ర ముద్ధృత్య త్రిస్త్రేవ ఇంద్రియాణీతి మధుపర్కవదర్ఘ్యం నివేదయేత్, ...ఆపోహిష్ఠేతిస్నానాయాభ్యుక్షణం కృత్వా మిత్రస్సుపర్ణ ఇతి ప్లోతం

తేజోవత్సవ ఇతి వస్త్రం భూతోభూ తేష్విత్యాభరణా సోమస్యతనూ రసీత్యుత్తరీయ మగ్నిం దూతమిత్యుపవీతం దద్యాత్. తత్తద్ద్రవ్యం ధ్యాయన్ తత్తదఙ్గేషు పుష్పం వా దద్యాదిత్యాది.

వాసాధికారోక్తమష్టోత్తరం శతముపచారాణాం ప్రసంగాల్లిఖ్యతే. ఆవాహనాసనాద్యా చ పాద్యం స్వాగతమేవ చ, అనుమానం పాదుకం చ దర్పణా దన్తధావనమ్, జిహ్వాయాశ్శోధనం చైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా, ఆచామం ప్లోతవస్త్రం చ తథా కేశవికిరణమ్, భోగాస్త్రియోదశైవం వై పూర్వం మన్త్రాసనే మతాః, ఆసనం స్నపనం పాద్యమాచామం ప్లోతవస్త్రకమ్, అలకాశోధనం తైలం భోగం కేశాన్తబన్ధనమ్, పుష్పం తాంబూలదానం చ చామరం దన్తధావనమ్, ఆమ్లమామలకం పశ్చాత్ క్షీరమజ్జస్యశోధనమ్, వాసో హారిద్రకల్కా చ గంధాంబు స్నానమాచరేత్, వస్త్రం ప్లోతం తథాచామ ముత్తరీయోపవీతకౌ, పవిత్రంకుసుమం స్రక్చ గన్ధో ధూపంచ దీపకమ్, శుద్ధాభిషేకమాచామః కటకం వస్త్రవేష్టనమ్, ఆచామః పుష్పదానం చ షట్త్రింశత్ స్నానవిగ్రహాః, అలంకారాసనే వస్త్రం కుంకుమం భూషణాని చ, ఉత్తరీయోపవీతం చ పుష్పం స్రగ్గన్ధమఞ్జనమ్, ఆదర్శమూర్ధ్వపుండ్రం చ ధూపో దీపస్య దర్శనమ్, స్తోత్రం మాత్రాం పాదుకం చ యానం రథవరః పునః, తురంగమో గజశ్చైవ నీరాజనవిలోకనమ్, ఆచామో ధవలఛత్రం చామరం పంచశబ్దకాః, నృత్తం షడధికం వింశదేతదాసనయోజితాః, భోజ్యాసనే పాదుకం చ పాత్రమాచమనక్రియా, మధుపర్కమథాచామో పురోదానం హవిశ్చవై, క్షీరపానీయసూపాద్యమాచామశ్శాటికా తథా, తాంబూలం ముఖవాసం తు పుష్పదానం తు షోడశ, ఆసనం పాదుకం జ్ఞేయం ధ్వజం ఛత్రం చ చామరమ్, నృత్తం మృదంగం శంఖం చ శృంగకాహాళచిహ్నకౌ, స్తుతిః పుష్పాంజలిశ్చైవ ప్రణామోద్వాసనం

యుతః, అష్టోత్తరశతం భోగముత్తమే చాధమం స్మృతమితి. నవ
నీతేపరం 'శతమష్టాధికంవింశద్భోగానాముత్తమోత్తమమ్, అష్టోత్తర
శతం చైవ ఉత్తమే మధ్యమం స్మృతమ్, భోగైర్ద్వాభ్యాం చ త్రిం
శద్భిరుత్తమాధమముచ్యతే, ఇతి పఠ్యమానంప్రకారాన్తరబోధకమ్.
అత్రానుక్రమణికాయాముక్తాశ్చతుష్షష్టిరుపచారాణాం బోధ్యా. తత్ర
మన్త్రాసనే పంచస్నానాసనేష్టౌ అలంకారాసనే దశ భోజ్యాసనే
(పంచ)దశ యాత్రాసనే చత్వారః శయనాసనేద శేత్యుపచారసంఖ్యా
కరణం తు తత్తదాసనోక్త విలక్షణోపచారమాత్రపరిగణనపర్యవ
సాయి బోధ్యమ్. అయమేవార్థో నవనీతే స్పష్టః. ఆసనంపాద్యమా
చామమర్ఘ్యం చ ముఖవాసనమ్, పంచోపచారా దేవస్య మన్త్రాసన
పరిగ్రహే, పాదుకం దన్తకాష్ఠం చ తైలముద్వర్తనం తథా, శిరస్యా
మలకం తోయం కంకతం ప్లోతమేవచ, అష్టోపచారా దేవస్య స్నానాస
నపరిగ్రహే, వస్త్రం యజ్ఞోపవీతం చ గన్ధాలేపనభూషణే, పుష్పదా
మాంజనాదర్శధూపాదీపార్ఘ్యమేవ చ, దశోపచారాః దేవస్య
అలంకారాసనే దదేత్, మధుపర్కం హవిస్తత్ర పానీయం
చాగ్నిపూజనమ్, ముఖవాసం చ పంచైతే భోజ్యాసనపరిగ్రహే,
స్తుతిర్ధ్వజశ్చ ఛత్రం చ చామరం వాహనం తథా, పంచోపచారా
దేవస్య యాత్రాసనపరిగ్రహే, ఇత్యాహత్య తత్రోదితాః ప్రాధాన్యేన
ద్వాత్రింశదుపచారేషు సంక్షేపకరణాత్. మృగనాభిశ్చతాంబూలం
గన్ధః పుష్పం తథైవ చ, ప్రదక్షిణనమస్కారౌ పర్యంకాసనసంగ్రహే
ఇతిశయనాసనే షడుపచారానుక్త్వా తేషాంద్వాత్రింశద్బహిర్భూతత్వ
కరణాచ్ఛయనాసనస్య నిత్యార్చనాయామనివేశో వ్యుక్తప్రాయః.

సర్వత్రోపచారకరణే పంచమూర్తినామసంయోజ్య దదామీ
తిదద్యాదితి వచనాత్ 'దా' ధాతునైవ కార్యం నిర్వర్త్యమ్. సమర్ప
యామీత్యాది స్వచ్ఛందభాషానిర్దేశే వ్యవస్థాపి న భవతి. అనుశా

సేనస్యాప్యన్యథా కరణదోషస్సమ్పద్యేత. యత్ర పునర్ధాత్వన్తరసం యోగే గమకం తత్ర తథాపి కరణే న దోషః. యథైకః పురుషః పంచసంజ్ఞకస్తథా సర్వం మనసా పంచధా సంకల్ప్య పంచభిర్నామభిరేవ కుర్యాదిత్యుక్తేః కౌతుకే ఏవ పంచమూర్తిభిర్ధ్యానం విహితం జ్ఞాయతే, తథా, ప్రధానం కౌతుకార్చనమగ్రే ప్రతిపాద్య ఔత్సవాదిభ్యోఽపి తథాకుర్యాదిత్యుక్తేరపి తథాత్వం నిశ్చీయతే. అత్రార్థే క్రియాధికారవచనాని, ఆసనాద్యుపచారాణాం ప్రయోగం శృణుత క్రమాత్, తత్తన్మన్త్రావసానే తు దేవేశం మనసా స్మరన్, పంచభిర్మూర్తిభిర్ద్రవ్యం సంయోజ్యైవ పృథక్ పృథక్, పంచధైవ దదామీతి దద్యాద్దేవం ప్రణమ్యచ ఇతి. తథా గ్రన్థాన్తరే, నవనీతే. ఆలయే బహుబేరైస్తు యుక్తే శోభాసమన్వితే, అత్యన్తప్రీతి సంయుక్తో భవేద్దేవో జనార్దనః, అవతారసహస్రేషు విగ్రహేషు బహుష్వపి, ఏకస్మిన్నర్చితే బింబే సర్వబిమ్బార్చనం భవేత్, మూలే సిక్తే యథా వృక్షే శాఖా భవతి తేజసా, నవషట్పంచమూర్తిర్వా వాసుదేవద్వయం తథా, ఏకాలయేవతారాశ్చ బహుబేరవిధానకే, ధ్రువాదయోపిబల్యుత్తబేరాః పంచవిధా అపి, ఏకబేర ఇతి ప్రోక్త ఏకకుమ్భప్రసాధనాత్, పంచబేరేషు యా మూర్తిర్మూలబేరమితిస్మృతమ్, న తత్రవికృతిం కుర్యాత్కల్పితే యది నిష్ఫలమ్, జలం విమానం ధ్రువమేవ కన్దం కూర్చన్తు నాలం కుసుమం చ కౌతుకమ్, బల్యుత్సవస్నపనకాని చ పత్రకాణి దేవాలయోయం కమలాలయః స్యాదితి.

ద్రవ్యదానే పునః ‘ప్రతిద్రవ్యం విశేషేణ ఘంటాంసంతాడ్య పూజయేత్, గృహ్ణన్తి పూజాం రక్షాంసి ఘంటానాదం వినాకృత’మితి ఘంటానాదః పరిచారకేణ కార్యః. ‘తత్తద్ద్రవ్యాధిపాన్ స్మృత్వా తత్తద్ద్రవ్యసమీపతః, తత్తద్ద్రవ్యధరానేవ పూజయేత్తు యథావిధి, నమస్కృత్య నమస్కృత్య తత్తద్ద్రవ్యం దదేత్పునః’ ఇత్యాది వచనాని

దేవ్యోః ప్రత్యుపచారస్తు దేవేన సహ పూజయేదితి దేవోక్తమ స్త్రేణైవ మూర్తిమంత్రమాత్రయోజనేన దేవ్యోరర్చనముచ్యతే.

ద్రవ్యదానే తత్సంస్కారకరణే చ ముద్రాప్రదర్శనమత్ర ప్రస్తుతమ్. తాసాం ప్రయోగోథవా లక్షణం ప్రాయః సంహితాసు న దృశ్యతే. అథాపి శిష్టాః కేచిదాచరన్తీతి తత్స్వరూపమాత్రముక్త్వా లక్షణం న ప్రపంచితమ్. క్రమో న్యాసక్రమే ద్రష్టవ్యః.

ఆవాహనరహస్యమాహ భిలే భృగుః 'మన్త్రపూతేన తోయేన కూర్చాక్షతసమన్వితమ్, పుష్పేణ ప్రణిధిం పూర్య పాణిభ్యాం తత్సముద్ధరేత్, నిష్కలే సకలం దేవం సర్వవ్యాపినమవ్యయమ్, ధ్యానమన్త్రేన సంమన్త్ర్య ప్రణిధ్యప్సు నివేశయేత్, తతస్తత్తోయమాదాయ తేన కూర్చేన మన్త్రవిత్, బింబస్య మూర్ధ్ని సంస్రావ్య స్యాదావాహనవిగ్రహః, యథాహ్యరణ్యామనలస్సర్వవ్యాప్యేకతో భవేత్, మథనాదేవ సందీప్తస్తద్వద్దేవేశ్వరో హరిః, సర్వగోపి జగద్వ్యాపీ జ్ఞానమన్త్రప్రబోధితః, భక్తానుకంపయా సోపి విభూతిం స్వాం సువిస్తృతామ్, సంక్షిప్య చైకీ భవతి కలాపీవ కలాపకమ్, తస్మాత్తం నిష్కలం ధ్యాత్వా సకలే మన్త్రసంయుతమ్, ఏకత్ర స్మరణం యత్తదావాహనముదాహృత' మితి. 'హస్తద్వయేన ప్రణిధిముద్ధృత్య ప్రయతాత్మవాన్, వామహస్తే గృహీత్వైవ దక్షిణేన కరేణ తు, ధ్రువబేరాత్ప్రణిధ్యాం తు ధ్యాత్వా సమ్యక్సమాహితః, ఆవాహయే'దితి ప్రణిధిగ్రహణప్రకార ఆత్రేయే.

కౌత్సవాదిష్వావాహనపక్షే ప్రత్యేకం ధ్రువాత్ప్రణిధావావాహ్య తత కౌత్సవాదిష్వావాహనం భవతి.

'కూర్చేనావాహయేదర్చామూర్ధని బ్రహ్మరన్ధ్రకే, బ్రహ్మరన్ధ్రేణ మార్గేణ ప్రతిష్ఠాప్రతిమాకృతౌ, వ్యాప్య స్థితాం స్మరేద్బిమ్బమాయాంతు భగవా'నితీతి బ్రహ్మరన్ధ్రమార్గేణ శక్తిం ప్రవిష్టాంస్మృ

త్వా బ్రహ్మరన్ధ్రపిధానమావాహనానన్తరం కేచిదిచ్ఛన్తి. తత్రమన్త్రః ప్రణవః.

పాద్యమ్:—పాదప్రక్షాలనం కృత్వా త్రీణిపదేతి మన్త్రేత ఇతి పాదప్రక్షాలనముచ్యతే పాద్యోపచారః.

స్నానమ్:—స్నాపయేత్ప్రభుమిత్యుపక్రమ్య, నిత్యం కర్తుమ క్తశ్చేత్సతి వా బేరగౌరవే, ప్రతిబిమ్బగతం దేవం దర్శయిత్వా దినే దినే, స్నాపయేత్సకలం ప్రోక్తమితి శాతాతపోబ్రవీత్, విష్ణుపంచకసం క్రాన్తిరాజకర్తృదినేషు చ, అభిషేకం తతః కుర్యాన్నిత్యస్నానోక్తమా ర్గతః, దేవ్యా నిత్యమశక్తశ్చేద్విష్ణుపంచదినేషు చ, తత్తన్నక్షత్రయో శ్చైవ స్నాపయేదితి కేచన, స్నాపనస్యోత్సవస్యాపి లోహస్యాపి ధ్రువస్య చ, దర్శే వా శ్రవణే వాపి స్నానం కుర్యాద్యథావిధీతి స్నానోపచారే విశేషః. స్నానప్రదేశం స్నానవేదిం చాహ భృగుః, ఆలయస్యోత్తరే వేదిమహాపాసనవిధానతః, కృత్వా తత్ర ప్రతిష్ఠాప్యే త్యాది. తథా స్నానాదిషట్సు తిష్ఠన్త మన్యేష్వాసీనమేవ చ, ధ్యా యన్నేవార్చయేద్భక్త్యా ప్రతిద్రవ్యం ప్రణమ్య చ; ద్రవ్యం స్వస్యలలా టాన్తముద్ధృత్యోర్ధ్వముఖో దదేదితి స్నానప్లోతవస్త్రోత్తరీయాభరణ యజ్ఞోపవీతేషు షట్సూపచారేషు తిష్ఠన్తమేవ దేవం ధ్యాయన్ ద్ర వ్యం దద్యాదితి తత్తద్ద్రవ్యదానే సాధకస్య కాయికాద్యవస్థానం చో చ్యతే. బేరాణాం స్నపనాశక్తౌ సాలగ్రామస్నాపనేన తదుపచారపూ ర్తిర్భవేదితి గోపనాచార్యాః.

శుద్ధస్నపనవిధిః (విమానార్చనాకల్పే):—

అథ శుద్ధస్నపనవిధిం వక్ష్యే, నిత్యార్చనాయాం స్నపనే చోత్సవే సర్వేషు పుణ్యర్క్షేషు చ శుద్ధస్నపనం సమాచరేత్. స్నప నద్రవ్యాణి సంభరతి. దేవాగారం ప్రవిశ్య దేవస్య పాదయోః పుష్పాం జలిం దత్వా పరం రంహ ఇతి హస్తాభ్యాం దేవమాదాయాలంకృతే

మండపే పీఠే ప్రతద్విష్ణురితి సంస్థాప్య పాత్రపరిచ్ఛదాది పరివృతం
రాజవదుపచారం కారయిత్వా త్రీణిపదేంద్రోభిమన్త్రేతి దేవస్య పాదౌ
ప్రక్షాల్య విష్ణుర్మాం రక్షత్వితి ధౌతేన విమృజ్య విష్ణవే నమ ఇతి
పుష్పాంజలిం దత్వా శన్నోదేవీరిత్యాచమనం దదాతి. అష్టాక్షరేణ
ముఖం పాణీ చ ధౌతేన పరిమృజ్య ఘృతాత్పరీతి ముఖవాసం ప్రదా
య వివిధైః స్తోత్రైః నృత్తగేయవాద్యైశ్చ వినోదం కారయేత్.
ముఖ్యం గౌణం చ జ్ఞాత్వా దేవేశం ప్రణమ్య వస్త్రాభరణగన్ధమాల్యా
దీని విమోచ్య వసోః పవిత్రమిత్యనేన వాససాచ్ఛాద్య ముఖవాసం
నివేద్య తత్కాలే వైష్ణవైర్మన్త్రైర్జయశబ్దైశ్చ స్తుత్వా దేవేశం ప్రణ
మ్య కార్యం విజ్ఞాపయేత్. పూజకః స్వయ మేవ శ్రావయేత్. తద్వా
క్యం విష్ణోర్వాక్యమితి స్మృత్వా సర్వం సమాచరేత్. పునః పునర్ము
ఖవాసం నివేద్య విష్ణుగాయత్ర్యా ధౌతేన వస్త్రేణ దేవస్య స్కన్ధం
సమాచ్ఛాద్య ధౌతేన వస్త్రేణాతోదేవా ఇత్యలకాన్ వికీర్యేదం విష్ణు
రిత్యలకాశోధనం కృత్వా తైలే సోమమభ్యర్చ్య త్రీణి పదేతి తైలంశిరసి
సంస్రావ్య సోమం రాజానమితిమర్దయిత్వావిష్ణోఃకర్మాణీత్యావర్త్యావర్త్య
కరోతి. అలకాన్ సంబధ్య తద్విష్ణోఃపరమమితి పరిమళైః పుష్పమాల్యై
రలంకృత్య కరౌ ప్రక్షాల్య స్కన్ధాద్వస్త్రం విమోచ్య తద్విప్రాస ఇత్యఙ్గే
ష్వభ్యంజనం కృత్వా తచ్ఛేషం భక్తేభ్యః ప్రదద్యాత్. విష్ణోర్నుకమితి
శాలిపిష్టేన దేవం పరిమృజ్య తదస్యప్రియమితి వస్త్రేణార్ద్రేణ విమృ
జ్య శకునసూక్తేన దేవమాదాయ ప్రతద్విష్ణురితి స్నానపీఠే దేవం
సంస్థాప్య పూర్వవత్పాదౌ ప్రక్షాల్య సౌవర్ణైః సాధనైశ్చూతపత్రసి
రాభిర్వా పరోమాత్రయా విచక్రమ ఇతి దన్తధావనం తాలుశోధనం
చ భావయతి. పూర్వవదాచమనం దద్యాత్. ఏకాదశ్యాం
పర్వణి నవమ్యామష్టమ్యాం చ వర్జయేత్, తాసు కుర్యా

చ్చేద్రాజశత్రుభిః పలాయనం గ్రామయజమానయోర్భయం భవతి.
దూర్వాక్షతపుష్పాణి దేవస్య మూర్ధాది పాదపర్యన్తం త్రిర్దేవ
ఇతి సన్ధా సన్ధా చ సంయోజ్య పాదయోః ప్రక్షిపేత్. వస్త్రా
దీని విమోచ్య పరిలిఖితమిత్యామ్లేన సంశోధ్య సూక్ష్మసికతా
భిర్విష్ణవే నమ ఇతి యథాబింబశుద్ధిస్తథా శోధయిత్వా వారిశ్చ
తస్ర ఇతి శుద్ధోదకైరభిషిచ్య పూర్వవద్ధౌతేన వస్త్రేణాచ్ఛాద్య
పాద్యమాచమనం దత్వా కర్పూరాదిపరిమలైర్యుక్తేన హారిద్రాపిండేన
సినీవాలీతి దేవస్య సర్వాంగమాలిప్య పూర్వవచ్ఛుద్ధోదకైరభిషేచ
యేత్. పునస్సంశోధ్యాచమనం దత్వా వస్త్రమాల్యాద్యైర్విభూష్య
నమో వరుణః శుద్ధ ఇతి క్షీరేణ పుష్పోదకైర్వాభిషిచ్య భూరానిలయ
ఇతి గన్ధతోయైః పునస్సంస్నాప్య పూర్వవద్వస్త్రమాల్యాదిభిరలంకృ
త్యాగ్నిందూతమిత్యుపవీతం సోమస్య తనూరసీత్యుత్తరీయం చ
దద్యాత్. ఇదం బ్రహ్మ పునీమహ ఇతి దేవస్య హస్తయోః పవిత్రం
సంయోజ్య తద్విప్రాస ఇతి చన్దనేన సర్వాంగమాలిప్య పాద్యాద్య
ర్ఘ్యాన్తమభ్యర్చ్య దేవేశం ప్రణమ్య సహస్రధారామభ్యర్చ్య పూర్వ
వత్సహస్రధారయాభిషేచయేత్. అలాభే షోడశాదిచతురన్తం యథా
లాభం కుమ్భోదకైర్వసోః పవిత్రమితి పురుషసూక్తేన చాభిషేచయేత్.
తత్కాలే చతుర్దిక్షు వేదానధ్యాపయేత్. స్తోత్రైర్జయశబ్దైర్నృత్త
గేయవాద్యైశ్చ ఘోషయేత్. పునశ్శుద్ధోదకైరభిషిచ్య వస్త్రమాల్యా
దీని విమోచ్యాజ్యం ప్రతి మిత్రస్సుపర్ణ ఇతి ప్లోతేన విమృజ్య ధౌతవస్త్రే
ణాచ్ఛాద్య పాద్యమాచమనం దత్వా పుష్పాంజలిం దత్వా శకున
సూక్తేన దేవముద్ధృత్య పూర్వవన్మండపే పీఠే సన్న్యస్య వస్త్రాభరణ
గన్ధమాల్యాద్యైరలంకృత్య పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్తమభ్యర్చ్య దూర్వాక్ష
తగన్ధపుష్పాణ్యేకపాత్రే సంగృహ్య దేవస్య పురతః సంస్థాప్య (చతు

ర్వేదాంశ్చ సమావాహ్యాభ్యర్చ్య ఆచార్యో ముష్టిమాత్రం గృహీత్వా ముకుటోపరి త్రిః ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రదక్షిణవశేన ప్రాగాది చతుర్దిక్షు చతుర్వేదాదిమన్త్రైర్విసృజ్య జలేన సహితమక్షతమేక పాత్రే వా త్రిస్సంగృహ్య దేవస్య పురతః సంస్థాప్య) సోమమభ్యర్చ్య హస్తాభ్యాం గృహీత్వా విష్ణుగాయత్ర్యా ముకుటోపరి త్రిః ప్రదక్షిణ మావృత్య పురతః క్షిపేత్. పశ్చాద్రక్షాదీపవిధానేన రక్షాదీపం కారయేత్. తత్కాలే దేవస్య త్వేత్యాదర్శం దర్శయిత్వా అష్టాక్షరేణ దేవస్య ఛత్రచామరాదిపరిచ్ఛదాని యోజయిత్వా వినోదమపి కారయేత్. శకునసూక్తేన దేవముద్ధృత్య హవిర్నివేదనస్థానే భూరసి భూరిత్యాదినా ప్రతిష్ఠాప్యాసనాద్యైరుపచారైరభ్యర్చ్య పానీయ మాచమనీయం ముఖవాసం దత్వా దేవేశముద్ధృత్య పూర్వవన్మండపే పీఠే సన్న్యస్య వస్త్రమాల్యాదీని విమోచ్యాన్యైర్వస్త్ర మాల్యాద్యై రలంకృత్యాపూపాదీని భక్ష్యాణి భోజ్యాని వివిధాని పక్వాన్యపక్వాని చ విష్ణుగాయత్ర్యా ష్టాక్షరేణ వా నివేదయేత్. పూర్వవత్పాద్యమాచమనం ముఖవాసం దత్వా యానమారోప్యాలయం ప్రదక్షిణీకృత్య దేవాగారం ప్రవిశ్య పూర్వస్థానే విన్యసేత్. అర్చనం చేజ్జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేదితి మరీచిః. దేవేశం సంస్నాప్యాష్టోపచారైరభ్యర్చ్య వస్త్రమాల్యగంధాద్యైరలంకృత్య నృత్తగేయ వాద్యైః స్తోత్రైర్జయ శబ్దైశ్చ ఘోషయిత్వా చార్యః ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖోవా స్థిత్వా హస్తాభ్యాం పాత్రముద్ధృత్య ముకుటోపరి ధారయన్ శంఖపద్మాఖ్య పాత్రస్థజలం సహస్రధారాపాత్రస్థపద్మే సమర్పయేత్. వసోః పవిత్రం పురుషసూక్తం వా సముచ్చార్యాభిషిచ్య పశ్చాదాచమనం దత్వా ప్లోతేన విమృజ్యాభ్యర్చ్య హవిర్నివేద్య నిత్యనైమిత్తికాదిష్వేవం కారయేత్. ఏతత్స్నపనం సర్వదోషోపశమనం సర్వసంపత్కరమితి విజ్ఞాయతే ఇతిమరీచిః.

అథ రక్షానీరాజనదీప విధిః—

రక్షాదీప విధిం వక్ష్యే, నీరాజన పాత్రం కృత్వా పూర్వవత్సంస్కృత్య తత్పాత్రే తదాధారే ఘృతేన తైలే న వా పిచువర్త్తి యుతం దీపం శుభ్రాజ్యోతిరితి సందీప్య దిక్పిండార్థం హారిద్రాచూర్ణమిశ్రితేనాన్నేన దశపిండాన్వా పంచపిండాన్వా ముష్టిమాత్రం దృఢతరం కృత్వాఽలాభే ఽక్షతం పుష్పం వా గంధద్రవ్యం చ పృథక్పాత్రే సంగృహ్య దేవేశం సంపూజ్య శంఖధ్వనియుతం సర్వవాద్యైః స్తోత్రైః స్వస్తిఘోషైస్సహ యజమానో దేవదాసీ వా తత్పాత్రం శిరసా ధృత్వా శనైశ్శనైర్గత్వాలయం ప్రవిశ్యాభిముఖే సంస్థాపయేత్. ఆచార్యః పాత్రే చన్ద్రం దీపే శ్రియం చాభ్యర్చ్య దేవస్య పాదయోః పుష్పాంజలిం దత్వా తత్కాలే శంఖనాదసమన్వితం నృత్తగేయవాద్యైర్యుక్తం శ్రియేజాత ఇతి బిమ్బస్య మూర్ధాది పాదపర్యన్తం ప్రణవాకారం త్రిః ప్రదక్షిణం కారయిత్వా పూర్వస్థానే న్యస్య దేవేశం ప్రణమ్యాతో దేవాదినా ప్రాగాది దిక్పిండాన్విసృజ్య పాద్యమాచమనం దత్వా తద్విప్రాస ఇమే గన్ధా ఇతి గన్ధేనోర్ధ్వపుండ్రం కృత్వాష్టాక్షరేణ పుష్పాంజలిం దద్యాత్. పూర్వవత్త (ద్వర్త్తి) మాహృత్యాలయాద్బహిర్గత్వా భూతపీఠస్య దక్షిణపార్శ్వే నిక్షిపేత్. ఏవం సాయం ప్రచ్ఛన్నపటోద్ధారణే చోత్సవే స్నపనే బల్యుత్సవే చాన్యేషు పుణ్యర్క్షేష్వర్చనాన్తే కారయేదితి మరీచిః.

పుష్పన్యాసే విశేషః;—ఆసీనే దక్షిణే పాదే పరితో విన్యసేత్తథా, శయానే పాదపార్శ్వే చ తదనన్తోర్ధ్వతస్తతః, ధున్వే చైవం సుసన్న్యస్యేతి భృగుః. ఆసీనే ప్రసారితస్య పరితశ్శయానే ప్యనన్తోర్ధ్వే పాదపార్శ్వే చ కుర్యాద్దేవ్యోశ్చ నామమన్త్రైరితి మరీచిః.

ధ్రువపీఠే స్థితా దేవా దేవైరింద్రాదిభిర్వినా, బహిర్ముఖాస్తథేంద్రాద్యా దేవేశాభిముఖాః స్మృతాః, స్మరేత్కౌతుకపీఠాన్తే సుభ

ద్రాదీన్ బహిర్ముఖాన్, అనిరుద్ధం వరాహం చ నారసింహం హయాత్మకమ్, వినాస్యే సంస్థితా దేవే సంస్థితే మునిసత్తమాః, ఆసీనే చ తథాసీనా శ్శయానాశ్శయనే తథా, ధ్రువకౌతుకయోర్దేవా యే చాన్యే తు విశేషతః, చత్వారస్సర్వదాసీనా అనిరుద్ధాదయో మరాః, స్థితా వేవ సదా ధ్యాయేద్వామనం చ త్రివిక్రమమ్ * * ఆలయే సర్వదిగ్ద్వారే దేవాగ్రే న్యక్షమర్చయేత్, తత్క్రమేణార్చయేదన్యాన్ విమానేశాన్ యథావిధి * * సోపానమధ్యే శ్రీభూతమర్చయేద్బహిరాసనమ్, పురస్తాద్గరుడం తస్య దేవాభిముఖమర్చయేత్, ఉత్తరే పీఠసూత్రాత్తు విష్వక్సేనం సమర్చయేత్, త్రయోదశోపచారైస్తు తత్తన్మంత్రైస్సమర్చయేత్, శిష్యైర్వా కారయేత్సమ్యగ్ద్వారదేవాదిపూజన మితి.

దక్షిణాదిముఖవిమానేషు ధ్రువపాదయోర్మధ్యే విష్ణవే నమ ఇతి సమానం. ఆవరణాన్తరదేవానాం తు స్థానం నియతమితి సత్యాది ప్రాదక్షిణ్యేన పుష్పన్యాసః. తథా లోకపాలానాం చ నియతం స్థానమ్. విమానపాలేభ్యః శ్రీభూత గరుడయోర్ద్వారపాలానాం చ సర్వదిగ్ద్వారే దేవాగ్రే న్యక్షమర్చయేదితి న్యక్షాదిరేవ న్యాసో భవతి. తథా పుష్పోదనోదకేనైవ బలిం పశ్చాత్ప్రదాపయేత్, ధూపదీపసమాయుక్తం వాద్యఘోషణసంయుతమ్, ప్రథమాదిద్వారపాలేభ్యో విమానపాలేభ్య ఏవ చ, యద్దిగ్ద్వారం విమానం స్యాత్తద్దిక్పూర్వం యథా తథా, దిగ్దేవేభ్యోనపాయిభ్యః తత్తన్నామ్నా బలిం క్షిపేదితి భగవానత్రిః.

పుష్పమ్:— తద్విష్ణోరితి వై పుష్పం మూర్ధ్ని పూర్వం సున్న్యసేత్, పీఠాన్తం పరితో దద్యాన్మూర్తిభిః పురుషాదిభిరితి పుష్పదానే క్రమమాహ భృగుః. కేశవాదినామభిః పురాణేతిహాసప్రసిద్ధైస్సహస్రనామభిరష్టోత్తరశతనామభిః పూజనం చ నిత్యార్చనాబహిర్భూతం కామ్యార్చనే బేరాన్తరే చోచితం బోధ్యమ్.

గన్ధః — సర్వత్ర సంహితాసు గంధోపచారోపదేశావసరే లలాటే గన్ధేనోర్ధ్వాగ్రమాలిప్యేత్యుక్తేరూర్ధ్వపుండ్ర ఇతి న గంధోపచారాద్భిన్నః ప్రత్యేతుం న్యాయ్యః. తథా తిలకమపి

ఇతి చతుర్థఖండ విచారః.

అథ పంచమఖండ విచారః.

మధుపర్కమ్:— సమాంశాని దధి క్షీర మధ్వాజ్యేక్షురసాని చ, అగ్నిమీళేతి మన్త్రేణ మధుపర్కం నివేదయేత్, పంచానామప్యలాభే తు దధి కేవలమేవ వేతి భృగుః. గార్ధేనురితి గవే తృణముష్టిం ప్రదాయ దేవస్య దర్శయేదితి గోపనాచార్యాః.

నివేద్యమ్:— పాత్రేపాత్రే చతుర్థాంశం దేవాయ న నివేదయేదితి, అర్చాపీఠస్య చాసన్నే మండలంచోపలిప్య చేతిచ భృగుః.

హవిర్దానే ర్చనాకాలే రామకృష్ణాదిసాయుధాన్, నిరాయుధాన్ స్మరేద్బుద్ధ్యా త్వథ వా సహజాయుధాన్, వంశస్యాయుధసాధర్మ్యం భవేద్గోపాలవిగ్రహే ఇతి భృగుః.

కపిత్థస్య ఫలే సారః, ఆఘ్రాయపుష్పం భ్రమరః, మేఘ ఆదిత్యకిరణైరిత్యాదివచనాన్యత్రానుసన్ధేయాని. దేవస్యదేవ్యోర్గ్భేరాన్తరాణాం చ పృథక్ పృథగ్ఘవిర్దానం యుక్తమ్. 'నహవైదేవాఅశ్నన్తి, న పిబన్తి, ఏతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య'న్తీత్యాది శ్రౌతానాం వచనానామర్థోఽపి 'అన్నాది పురతోయత్తు దర్శనాద్గృహ్యతే మయా' ఇత్యాదిభిః సంగృహీతః. విస్తరస్త్వన్యత్రద్రష్టవ్యః. యావద్భిస్తండులైరన్నం విష్ణవే వినివేదయేత్, తావద్వర్షసహస్రాణి విష్ణులోకే మహీయత ఇత్యాది వచనాని నవనీతే ద్రష్టవ్యాని.

ప్రసంగా 'దర్ఘ్యాన్తమర్చనం ప్రోక్త'మితి గ్రన్థో విచార్యతే. అర్ఘ్యాన్తమర్చనం ప్రోక్తం హవిరన్తం చ పూజనమ్, హోమాన్తం శాన్తికం విద్యాద్బల్యన్తం పౌష్టికం భవేదిత్యర్చనాయాం చాతుర్విధ్యం స్మర్యతే, 'ఉపచారేషు సర్వేషు అర్ఘ్యం ప్రియతమం హరే'రితి 'అర్ఘ్యం మధుపర్కవన్నివేదయే'దితి 'అర్ఘ్యాదిభిః పౌరుషసూక్తమన్త్రై'రిత్యాదిభిరర్ఘ్యస్య ప్రాధాన్యత్వజ్ఞాపనాత్ 'హవిషి హీనే హవిషి లబ్ధే' ఇతి హవిర్లాభాలాభయోరర్చనసిద్ధ్యనుమత్యా చ అర్ఘ్యాన్తమర్చనమితి సఙ్గచ్ఛతే. అర్చనస్య తావతా సిద్ధిరేవేతి నిష్కర్షః.

అతో ధ్రువాది బిమ్బానాముపచారేషు కాండానుసమయ ఏవ, క్వచి ద్విధిబలాత్పదార్థానుసమయశ్చ; కౌతుకాదీనామావాహనే తు పదార్థానుసమయః, 'విష్ణుమావాహయేన్మధ్యే పురుషాదీంశ్చతుర్దిశమ్, దక్షిణే శ్రియమావాహ్య వామే చావాహయేన్మహీమ్, ఔత్సవే స్నాపనే చైవ క్రమాదావాహయేద్ధ్రువాత్, స్నాపనోత్సవయోః కేచిదిచ్ఛన్తి మునిసత్తమాః' ఇతి క్రియాధికారనిత్యార్చనాధ్యాయ వచనప్రామాణ్యాత్. ఆసనాద్యుపచారేషు కాండానుసమయ ఏవ, పూర్వం కౌతుకమభ్యర్చ్య ఔత్సవార్చాబలీనపి, సమభ్యర్చ్య క్రమేణైవ హవిః పశ్చాన్నివేదయేత్, ఇతి క్రియాధికారవచనాత్. హవిర్నివేదనే తు పదార్థానుసమయ ఏవ. అలాభే పాయసాదీనాం హవిర్లబ్ధం నివేదయేత్, స్నాపనస్యోత్సవస్యాపి హవిర్లబ్ధం నివేదయేత్, ఇతి భగవదత్రిణా పదార్థానుసమయస్యానుశిష్టత్వాత్. అత్ర పానీయాచమనాది ముఖవాసాన్తరం X మ కా భా వే న కాండానుసమయ ఏవ. దేవ్యోస్సర్వత్రోపచారేషు పదార్థానుసమయ ఏవ, దేవ్యోః ప్రత్యుపచారస్తు దేవేన సహ పూజయేదితి విశేషవిధినా పదార్థానుసమయస్యానుశిష్టత్వాత్. ఏవం చ పూర్వతన్త్రపాఞ్చమిక న్యాయేన ప్రమాణాని పరీక్ష్య పదార్థానుసమయకాండానుసమయ భేదో నిర్ణేతవ్యః. అతోఽర్ఘ్యాన్తమర్చనమితి తదవధీకృతమ్.

దేవీవిరహితే ధ్రువే కౌతుకావాహనకాలే ధ్రువేదేవ్యోర్ధ్యానం కృత్వా తయోరేవ బుద్ధిస్థయోః కౌతుకే ఆవాహనమితి తదాతయో ర్ధ్యానమాత్రం భవతి. ధ్రువాదౌ దేవ్యోః రహితయోరుపచారదానా దౌ న సాక్షాదన్వయః, అర్చనీయబిమ్బాభావాత్.

హోమః:— పరిస్తరణకూర్చాదీన్ పరిధీన్ సమిధం తథా, ప్రతిమాసం వ్యపోహ్యైవ తద్వదన్యాని నిక్షిపేత్, దినం ప్రతితథా శోధ్య ప్రణీధీ పూరయేజ్జలమ్ * * నిత్యమగ్నిమవిచ్ఛిన్నమశక్తో్ర క్షితుం యది, సమిధ్యగ్నిం సమారోప్య నిధాయాహారహార్యజేత్, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సమిధ్యారోపయేద్బుధః, సమిధావప్యశక్తశ్చ ఆత్మన్యారోపయేత్సుధీః, ఆత్మనా చాప్యశక్తోపి ధ్రువే చారోపయే ద్బుధః, ధ్రువాదగ్నిం ప్రణీయాథ అహారహార్యజేత్క్రమాత్, తస్మాత్స ర్వప్రయత్నేన అగ్నిం సంరక్షయేద్బుధః, యేన కేన ప్రకారేణ అగ్నిమారోపయేద్గురుః అగ్నౌ చ న గృహీతేపి భ్రూణహా భవతిధ్రు వమితి భృగుః.

ధ్రువపాదయోర్మధ్యే ఆరోపితసమిధో నిక్షేపో న వైధః, అగ్న్యాలయాద్బహిర్భావే మానాభావాదగ్నిశాలాయామేవ నిక్షేప ఉత్తమః కల్పః, వేణుధమన్యాదా రక్షణం గ్రన్థాన్తరేష్వపి లభ్యతే.

దక్షిణా:—ప్రణవేన యథాశక్తి దక్షిణాం విష్ణవే దదేత్, దక్షిణాదివిశేషోక్తౌ ముఖవాసం నివేదయేదితి భృగుః, రత్నం సువర్ణం ముఖవాసం వా దక్షిణాం దద్యాదితి మరీచిశ్చ దక్షిణాద్రవ్యమనేకం వర్ణయతః.

యాత్రాసనమితి :—తత్ర పాదుకాయా వినియోగ ఉచ్యతే. పాదుకాలక్షణమాహాపాత్రపరిచ్ఛదాదిపటలే మరీచిః. తథాతత్సం స్కారముక్త్వా 'తతః ప్రభృతి విష్ణోరుత్సవకాలే శిరసా ధారయన్న

గ్రతోగచ్ఛేచ్ఛిబికాయాం హస్తే వారోప్య నయేదితి కేచిత్. నిత్యబల్యా
న్తే బలిబేరపీఠే సన్న్యస్య పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్తం పూజయిత్వాభిముఖే
సన్న్యస్య పూర్వవచ్ఛేషమభ్యర్చ్య పాదుకే సంయోజ్య దేవేనసహా
భ్యన్తరం ప్రవిశ్య గర్భాగారే సన్న్యసేదితి తద్వినియోగం చ స
ఏవాహ. పాదుకాయాభక్తైర్ధారణం చ దృశ్యతే. పుష్పబలిరన్నబలిర
ర్ఘ్యబలిరితి బలిత్రైవిధ్యమాకరే ద్రష్టవ్యమ్. అన్నబలౌ బల్యగ్రం ఖం
డయిత్వా విష్వక్సేనాయ దత్వా తచ్ఛేషం భూతపీఠే సోదకం క్షిపే
దితి మరీచిః.

కౌతుకాద్బలిబేరస్య కేచిదావాహనం విదురిత్యత్ర విచార్యతే,

ఏకస్యైవ భగవతో విష్ణోః కార్యభేదాద్బిమ్బభేదః. సర్వదేవా
వస్థానాయా కరవద్ధ్రువబిమ్బః. తత్ర ధ్రువకౌతుకసంయుక్తవిధానే
తు 'అర్చనార్థం తు కౌతుక'మితి నిత్యార్చనం కౌతుక ఏవ.
తచ్చపౌష్టికరూపమ్, కామ్యనైమిత్తికార్చనే తు ఔత్సవే స్నాపనే
బేరే చ, సత్యౌత్సవబిమ్బే కామ్యార్చనం కౌతుకే స్నాపనే చ నిషి
ద్ధమ్. సతి స్నాపనే బిమ్బే అన్యయోః నైమిత్తికార్చననిషేధః. బలి
బేరన్తు నిత్యార్చనాయాం పౌష్టికార్చనరూపాయామేవ సాక్షికతయా
అపేక్షితమ్. మరీచిభృగుపక్షే బలినా సముచ్చయో బలిబేరస్య విక
ల్పో వా, సముచ్చయపక్షే ధ్రువాదావాహనమ్, వికల్పపక్షే బేరభ్ర
మణమాత్రపక్షే కౌతుకాదావాహనం సారూప్యాదినా విష్ణుం
పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధమిత్యేవ. బేరం వినా బలిమాత్రభ్రమ
ణపక్షే నావాహనం నిత్యపూజాయాం బలిబేరస్య. బలిశ్చత్రివిధః.
అన్నబలిరర్ఘ్యబలిః పుష్పబలిశ్చేతి. సముచ్చయపక్షే ప్రతిష్ఠాకాలికా
వాహనవ'ద్ధ్రువాదావాహనం నిత్య'మితి నిత్యోత్సవవిధాతుర్మరీచేరా
శయః. ఏవం 'నిత్యసన్ధ్యాబలేరగ్రే బలిబేరస్య చోత్సవ'మితిసముచ్చ
యపక్ష ఏవ క్రియాధికారే భృగుణా ప్రణీతః. బలిద్రవ్యం వినా శిబి

కాదియానే గజే వారోప్యాలయం ప్రదక్షిణం కారయేదితి బలిప్రాయ
శ్చిత్తప్రకరణవాక్యేన బలిద్రవ్యప్రతినిధితయా బలిద్రవ్యం వినా
స్వాతంత్ర్యేణ వా బలిబేరభ్రమణపక్షే తస్య బల్యుపచారాన్తర్భావా
వశ్యంభావేన 'కౌతుకాద్బలిబేరస్య కేచిదావాహనం విదు'రితి శాస్త్రం
సమంజసం భవతి. ఇదం తు తత్త్వమ్. శ్రీవైఖానసే విధానే భగవ
తో విష్ణోశ్చతుర్మూర్తిపక్షః పంచమూర్తిపక్ష ఇతి ద్వివిధోఽస్తి.
తత్ర సర్వేపి మహర్షయః పఞ్చమూర్తిపక్షమేవావలమ్బన్తే, 'పంచధా
పంచా'త్మేతి శ్రుతేః, 'విష్ణుం పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధ మిత్యా
వా'హ్యేతి చతుర్థప్రశ్న విష్ణుప్రతిష్ఠాపకాత్రశంసనసూత్రాచ్చ. అత్ర
మరీచేః పక్షాన్తరమపి. 'విష్ణుర్మహావిష్ణుస్సదావిష్ణుర్వ్యాపీనారాయణ
ఇతి చతుర్మూర్తిమన్త్రైరర్చయే త్పఞ్చమూర్తిమన్త్రైరర్చయేదితి
కేచి'దితి వర్ణావాహనపటలే దృశ్యతే. తదిదం పక్షాన్తరమేవ
పంచమూర్తిమన్త్రైర్ద్రవ్యనాషు సంయోజ్య దదామీతిదద్యాదిత్యా
దినా ప్రకాశితః. ఏవం భూయోవాదానురోధేన యత్ర పఞ్చమూర్తి
పక్షః తత్ర పఞ్చస్వపి బేరేషు నిస్సంశయం ప్రతిబిమ్బం విష్ణుం పురు
షం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధమిత్యేవావాహనమ్. నాత్ర వైరూప్యమ్.
సర్వత్ర సారూప్యే తద్భంగస్యాన్యాయ్యత్వాత్. అర్చనార్థం విష్ణు పు
రుష సత్యాచ్యుతానిరుద్ధరూపాణాం విష్ణుప్రాణరూపాణాం మూర్తీనాం
యథా కౌతుకే, తేషాం స్నపనార్థం స్నాపనే ఉత్సవార్థమౌత్సవే
నిత్యోత్సవబలిభ్రమణార్థం బలిబేరే చావాహనస్య న్యాయ్యత్వాచ్చ.
అన్నబలౌ తు విశేషవిధిః. అన్యే తు పక్షాః ప్రమాణహీనాః న్యా
యానను గృహీతాః స్వబుద్ధివికల్పితా భక్తివిజృమ్భితా ఇతి తేషు
న ప్రత్యయః. అత్ర వక్తవ్యా విషయా అతివిస్తారరూపా నాత్ర ప్రద
ర్శ్యన్తే. చతుర్మూర్తిపక్షే తు చతుర్మూర్తిభిరేవ కౌతుకాదిష్వా
వాహనమ్, 'దేవ్యౌ స్నాపనోత్సవబలిబేరాణి చైకమూర్త్యా చార్చయే'

దితి మరీచివచనేన కౌతుకభిన్నబేరేషు స్నాపనాదిషు పాక్షికమేక మూర్త్యర్చనమ్. విష్ణోః పఞ్చమూర్తిపక్ష ఏవ. ఆచమనీయార్ఘ్యాద్యా విష్వ పఞ్చధాత్వం తన్మన్త్రాణాం పఞ్చధాత్వం చ. చతుర్మూర్తిపక్షే ఆచమనీయాదిషు పఞ్చధాత్వం తన్మన్త్రాణాం తథాత్వం చ న భవతి. కిన్త్వేకత్వమ్. తత్రైవ గమకస్య దర్శనాత్. స్వతన్త్రావతారాది ప్రాదుర్భావేషు మధ్యే విష్ణుస్తన్మూర్తయశ్చతుర్దిక్షు ఇతి నియమః. తత్రైవ గమకసత్త్వాత్. గమకం చ 'చతుర్మూర్తివిధిర్యత్ర ప్రాదుర్భావేషు సత్తమాః, సన్న్యస్య పాదయోర్మధ్యే విష్ణవేనమ ఇత్యపి, తన్మూర్తిభిశ్చతుర్దిక్షు పుష్పన్యాసం తథాచరే'దితి క్రియాధికారార్చనాధ్యాయసూక్తయః. ఏతేన ధ్రువార్చాయజనమపి వ్యాఖ్యాతమ్.

'నిత్యప్రధానపూజార్థం కౌతుకం సంప్రకల్పయేత్, స్నపనం స్నపనార్థం చాప్యుత్సవార్థం తథోత్సవమ్ ** నిత్యన్తు బలియాత్రార్థం బలిబిమ్బం చ ముఖ్యతః, సర్వత్ర సర్వభోగార్థం భోగబేరం చ కేచ' నేత్యాద్యాత్రేయవచనైః భోగబేరమన్యత్ జ్ఞాయతే. తదేవ నవనీతే లౌకికబిమ్బమితి వ్యవహ్రియత ఇతి బోధ్యమ్.

వినియోగో భవేదితి:—

'దేవేశస్య నివేదితం సర్వం శుద్ధం తత్సర్వేషాం సురమునిమనుజానాం భోజ్యం యథాగురోరుచ్ఛిష్టం పుత్రశిష్యభృత్యానాం భోజ్యం తథా సర్వేషాం గురోర్విష్ణోరుచ్ఛిష్టం దేవానాం మునీనాం చ నివేదనీయమ్, తస్మాద్వైశ్వదేవబలిహరణే చ యోగ్యం స్యాన్మనుష్యేషు ద్విజాతీనాం భోజ్యమేవ. తస్మాదాచార్యాదయో విష్ణోర్నివేదితభోజనాదేవ సర్వపాపవినిర్ముక్తాః పూతకాయాస్సర్వకర్మస్వధికారిణో భవేయుః. శూద్రాదిషు చ వైష్ణవానామేవ భోక్తవ్యమ్. అన్యదేవానాం నివేదితం తదర్చకానాం తద్భక్తానాం చ భోజ్యమ్. ద్విజైర్భుక్తం చేచ్చాన్ద్రాయణం ప్రాయశ్చిత్తం భవేదిత్యాహ మరీచిరితి విమానార్చనాకల్పః. 'వినియోగాత్సుతృప్య' తీతి నవనీతమ్.

తీర్థగ్రహణమన్త్రః— అకాలమృత్యుహరణం సర్వవ్యాధి నివారణమ్, సర్వపాపౌఘశమనం విష్ణోః పాదోదకం శుభమ్, అవిద్యామూలనాశాయ జన్మకర్మనివృత్తయే, జ్ఞానవైరాగ్యసిద్ధ్యర్థం విష్ణోః పాదోదకం శుభమ్. ఆరోగ్యమస్తు శుభమస్తు యశోఽస్తు నిత్యం శ్రీరస్తు శాన్తిరభయం శుభమస్తు విష్ణో, త్వత్పాదపఙ్కజవినిర్గత పుణ్యతోయమాస్వాదయామి పురతో న పునర్భవాయ, ఇత్యత్రిః.

పాదుకాధారణమన్త్రః— అహల్యాశాపనిర్మోక్త్రి పాదుకే శేషరూపిణి, శిరసా ధారయామి త్వాం పాపం నాశయ పాదుకే. ఇతి నవనీతమ్.

శయనాసనం సంకల్ప్యేతి:—అయం శయనాసనప్రస్తావో న సార్వత్రికః. మన్త్రపాఠే పంచఖండే వాస్య నివేశో దేశాన్తరీయేషు శ్రీకోశేషు న లభ్యతే. సార్వత్రికత్వాంగీకారే పునరస్య శ్రద్ధోత్సవత్వేన సంగతిః కల్ప్యా. న కథంచిన్నిత్యార్చనాయామన్తర్భావః. అతః శయనాసనే కౌతుకబేరస్య నివేశో న న్యాయ్యః. కౌతుకం బలిబేరం వేత్యాదినవనీతోక్తబేరాన్తరాణాం నివేశ ఉచితః.

అన్త్యకాలార్చనస్య సంగ్రహరూపత్వాత్తదా అర్చనం మూర్తిమంత్రైణైకేనైవ, న పంచభిరితి తత్తన్మూర్తిమన్త్రమిత్యాదినైక వచన నిర్దేశేన నిరూపితమ్.

తస్మాత్కాల ఇత్యాది:—

తదారాధనేన సంసారార్ణవనిమగ్నో జీవాత్మా పరమాత్మానం నారాయణం పశ్యతి. సోఽప్యపునరావృత్తికం దివ్యలోకం ప్రాపయతి. పశ్చాత్కృతకృత్యో భవతి, తదపి సమారాధనవిశేషాచ్చతుర్విధపదావాప్తిః సాలోక్యం సామీప్యం సారూప్యం సాయుజ్యమితి.

తచ్చనిత్యానన్దమమృతరసపానవత్సర్వదాతృప్తికరం పరమాత్మనోనిత్య
నిషేవణా పరంజ్యోతిః ప్రవేశనమితి మరీచిః.

ఇతి పంచమఖండ విచారః.

అథమాధ్యాహ్నికార్చనమితి:—

అర్చనాకాల నిర్ణయమాహ భృగుః, ఉదయాదథ మధ్యాహ్నాత్త
థైవాస్తమయాద్రవేః, కాలస్స్యాదుత్తమే యామో మధ్యమే పంచ
నాడికాః, యామార్ధమధమే ప్రోక్తం హవిర్హీనే తు తద్భవేత్, ఘటికై
కార్చనే జ్ఞేయా చైకాస్యాద్రాజవిగ్రహే, ఘటికార్ధం హవిర్దానే
ఘటికైకా తథా బలౌ, శేషా శేషోపచారాణామితి యామః ప్రకీ
ర్తితః, ఏకా స్యాద్ద్రవ్యసంభారే ఏకా స్నానే చ మధ్యమే, ఘటికే
ద్వేర్చనే స్యాతామేకా స్యాద్ధవిరాదిషు, సమాంశా స్యాదధమే ద్రవ్య
సమ్భారే స్నాపనేర్చనే, మధ్యమం బలిహీనం స్యాద్ధవిర్హీనం తథాధ
మమ్, ఉపసన్ధ్యాసు యామార్ధం నాడికాస్తిస్ర ఏవవా ఇతి.
ఉత్తమమధ్యమాధమకల్పైః నిత్యార్చనమ్.

దేవ్యాదితదాలయగతపరిషద్దేవేభ్యస్త్రికాలం జుహుయాదు
త్తమే ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్దేవేశాయ దేవీభ్యాం మునిభ్యాం బ్రహ్మే
శానాభ్యాం మధ్యమే చైతేభ్యో మధ్యాహ్న ఏవ జుహుయాదధమే
ఇతి, తథా నిత్యోత్సవం త్రిసన్ధ్యం సాయం ప్రాతర్వా కుర్యాదితి చ
మరీచిః, నవవిధార్చనపక్షస్తత్రైవ విస్తరేణ ద్రష్టవ్యః. శిష్టంచాకరేషు.

జయత్యాత్మేశ్వరోన్నిద్రధ్యానసౌధప్రియాతిథిః
శ్రీమత్పత్ర పురీవాసః శ్రీరామస్సీతయా గృహీ.

శ్రీవిఖనస మహాగురవే నమః.

ఇత్యనుబన్ధః.

గోపాలకృష్ణప్రెస్సునందు ముద్రితము, చాకలపేట, మద్రాసు—1936.